

1^e JAARGANG

N^r 1

OKTOBER 1919

DE BRABANDER

Tijdschrift gewijd aan Geschiedenis,
Oudheidkunde, Folklore & Geslachtskunde.

Abonnementsprijs : 5 fr. 's jaars

Afzonderlijk nummer : 50 centiem

BUREEL : “ *DE BRABANDER* ,,

KORTE RIDDERSTRAAT, 418
MERCHTEM (BRABANT)

De Brabander

Tijdschrift voor Geschiedenis, oudheidkunde, Folklore & Geslachtskunde

Voorwoord

Wij hebben het waar genoeg aan onze Brabantsche Landgenooten hierbij de eerste aflevering van « DE BRABANDER » aan te bieden. Daar er nog steeds in Vlaamsch-België schaarsheid heerscht aan geschiedkundige tijdschriften in de Nederlandsche taal, veroorloven wij ons te veronderstellen dat « DE BRABANDER, » vooral bij de ontwikkelden van Vlaamsch-Brabant, een welkome gast zijn zal.

Niet enkel voor de navorschers der Geschiedenis, Oudheidkunde, Folklore, Wapen- en Geslachtskunde zal, « DE BRABANDER » van groot nut zijn, doch ook voor het onderwijzend personeel kan hij een ernstig belang opleveren, want allerlei verhandelingen over weinig gekende feiten uit het verleden der Brabantsche steden en dorpen zullen er in voorkomen.

Onderscheidene geleerden onzer gouw hebben ons hunne welwillende medewerking beloofd. Wij brengen hun daarvoor hier onzen hartelijken dank.

Wij durven de inschrijvers verzekeren dat, indien onze pogingen een weinig gelukken, d.w.z. het noodig getal abonneuten mogen vergaren om de drukkostente bestrijden, wij geene middelen zullen verzuimen ter verfraaiing en uitbreiding van ons tijdschrift.

Voor gegronde opmerkingen houden wij ons ten zeerste aanbevolen, overtuigd zijnde dat aan ieder menselijk werk verbetering kan toegebracht worden. Moge de uitgave van "DE BRABANDER" bijdragen om de intellectueelen meer belang in de Vlaamsche geschiedschrijving te doen stellen, ter opwekking en ontwikkeling van het nationaal gevoel - dan ware stellig ons hoofddoel bereikt.

De Brabander.

De geschiedenis kennen van zijn land is zeker eene schoone verdienste, maar wat helpt dit al veel, als men niet eens weet wat de plek is gewéest en wat daarop is voorgevallen, waar men geboren is en leeft ?

De Toekomst, maandschrift

Wij koesteren de hoop dat ons streven navolging vinden zal, en dat de leemte die er nu nog voor de provinciën Antwerpen en Limburg overblijft, weldra moge aangevuld worden.

Wij achten het overbodig deze verhandeling te laten voorafgaan van een kortbondig overzicht van het kerkelijk tooneel, de geestelijke tooneelbroedersschappen, de speelgezellen der schuttersgilden, de latere rederijkerskamers en tooneelgenootschappen, gezien desaan gaande in de laatste tijden keurige Zuid-Nederlandsche werken het licht zagen (*).

Voor de namen der landelijke gemeenten van Brabant die in deze verhandeling voorkomen, hebben wij de taalkundige schrijfwijze gevolgd. Dientengevolge werden in de alphabetische volgorde de plaatsnamen beginnend met de *c* onder de letter *k* gerangschikt. In dit geval zijn de officieele benamingen : Cappellen-bij-Glabbeek, Capelle-op-den-Bosch en Crainhem.

De parochiën en gehuchten waar weleer rederijkerskamers ofte wel tooneelgenootschappen bestonden, zijn geplaatst bij de gemeente waarvan zij heden deel maken ; b. v. voor : Kestergat, Nijverzeel, Wakkerzeel, zie men : Pepingen, Opwijk, Werchter.

(*) Zie o. a. : O. Van Hauwaert, *Historisch en Critisch overzicht van het Vlaamsch tooneel in de XVIIe eeuw*, 1893. — A. Vermeylen, *Het Tooneel in de Kerk*. Oorsprong van 't nieuwere Drama, 1901. — Pr. van Duyse, *De Rederijkkamers in Nederland*. Hun invloed op letterkundig, politiek en zedelijk gebied, uitgegeven door Fr. de Potter en Fl. van Duyse, 2 dl., 1901-1902. — K. M. J. Lybaert, *Het Nederlandsch Tooneel in Vlaamsch België* (Neerlandia, Vlaanderen-nummer 1904). — O. Van Hauwaert, *Het Nederlandsch Tooneel* (Vlaamsch België sedert 1830 d. IV, blz. 55-91, 1906). — H. Teirlinck, *Het Vlaamsch Tooneel sinds 1830* (Vlaamsche Arbeid, 1908-9). — L. van Puyvelde, *Schilderkunst en Tooneelvertooningen op het einde der middeleeuwen*, 1912. — Id., *De Geestelijke Spelen in de middeleeuwen*, 1913. — Maur. Werquin, *De Landjuweelen van Rhetorica*, 1913. — L. Willems, *Over Landjuweelen en Haagspelen in de 16^e eeuw* (Versl. en Meded. der Kon. VI. Academie, 1919).

ASSCHE

In 't eerste vierde der XVIIe eeuw werd te Assche een redrijkerskamer tot stand gebracht door Hendrik van Caelen, die er gedurende 15 jaar het pastoorschap bekleedde (1). Haar leden noemde men *Barbaristen*, naar hunne patrones de H. Barbara; zij voerden tot zinspreuk: *Nosce te ipsum* (Ken u zelven) (2).

Onder het geleide van dezen schranderen en zeer geleerden priester brachten zij het zoo verre, dat zij reeds met onderscheid deel namen aan het heerlijk Blazoen- en Refereinfest den 3 Mei 1620 te Mechelen gehouden.

In antwoord op de prijsvraag stuurden zij een « Refereyn » en een « Nieuw Liedeken op de wyse: Om een die ick bemin » (3).

(1) Hendrik van Caelen (Calenus), geb. te Beeringen, licentiaat in de Godgeleerdheid, werd achtereenvolgens pastoor te Assche (31 Jan. 1609); aarts-priester der dekenij Aalst; pastoor in S. Katelijnekerk te Brussel (7 Maart 1624); aartspriester van de dekenij derzelfde stad en kanunnik der metropolitane kerk te Mechelen (1637); boekkeurder (7 Maart 1638); aartsdiaak der voornoemde metropolitane kerk en grootvicaris van hetzelfde bisdom (1643), en later door Filips IV tot het bisdom Roermond verheven. Overl. te Brussel den 1 Febr. 1653, oud 70 j., en begraven in de S. Katelijnekerk.

Zie zijne levensschets bij PAQUOT, *Mémoires p. servir à l'hist. litt. des XVII Prov. d. Pays-Bas* enz. d. XII, blz. 370-374; en bij THONISSEN, *Biographie Nationale*, d. III, blz. 238.

(2) Opschrift van het Isisbeeld in Oud-Egypte, en van den tempel te Delphi.

(3) *Schaat-kiste der Philosophen ende Poeten waer inne te vinden syn veel schoone leerlycke blasoenen, refereynen ende liedekens Gebracht ende gesonden op de Peoen-Camere binnen Mechelen van d' omliggende steden in Brabant, Vlaenderen, Hollandt ende Zeeland.* Mechelen 1621, in-fol., blz. 261.

Wauters (1) is van meening dat zij op het feest verschenen, doch Gérard (2) doet uitschijnen dat de 27 mededingende maatschappijen niet allen naar Mechelen kwamen, om wille dat de Mechelsche rederijderskamer *De Peoene*, in strijd met het gewoon gebruik, aan de kamers die niet ter plaatse konden komen de toelating had verleend hunne werken in te zenden. Dit laatste legt, volgens ons, de reden uit waarom er van de *Barbaristen* geen gewag gemaakt is in het « *Mey Liedeken gesonghen Tot eenen wilcom van allen de Redenrycke Blommen* » en hun blazoën in 't gedenkboek (3) van dit rederijdersfeest niet aangetroffen wordt.

Jaarlijks vertoonden de *Barbaristen* het *Mysterie van het H. Kruis* (4), en dan was Assche te klein : vreemdelingen kwamen er uit al de omliggende dorpen toegestroomd. Deze vertooning had plaats ofte wel in de kerk zelve ofte wel binst de processie in de open lucht. Hiervoor plaatste men op de hoeken der straten een houten stellage, die met tapijten bedekt werd, en als een deel afgespeeld was, ging men voorts naar een andere rustplaats tot men eindelijk, na eenige uren, in de kerk terug kwam. Dit bestond nog alzoo in 1695 (5). Op dien dag hing men groene twijgen (*meyen*) aan de gevels der huizen langswaar de processie voorbij trok.

Naar de getuigenis van Calenus, bewaarden de rederijders van Assche met grooten eerbied een geschreven boek behelzende de geschiedenis van 't H. Kruis, die verrijkt was met nauwkeurige aanteekeningen.

De overlevering verhaalt dat, tijdens het Fransche Schrikbewind, toen de Sansculotten in Assche rukten, men juist bezig

(1) WAUTERS, *Hist. des env. de Brux.*, d. I, blz. 460.

(2) GÉRARD, *Notice historique des anciennes Institutions littéraires, connues sous le nom de Chambres de Rhétorique* (DE LASERNA SANTANDER, *Mémoire Historique sur la Bibliothèque de Bourgogne*, blz. 189).

(3) Zie hiervoren : *Schadt-kiste der Philosophen* enz.

(4) Sedert onheuglijke tijden worden in de parochiekerk te Assche twee mirakuleuze kruisen vereerd. De gedachtenis dezer valt jaarlijks den 3 Mei (H. Kruisvinding). Ten jare 1912 vierde men hiervan het 600-jarig jubelfeest.

(5) Volgens de *Visitaciones Ecclesiae*, aangehaald door MERTENS, *Geschiedenis der Twee Mirakuleuse Kruisen van Assche*, blz. 19.

was op grooten voet de « *Groote Verwoestinghe van Jerusalem* » (1) te verbeelden, hetwelk voor onderwerp had de « *Verheffinghe van theylig Cruys* », er alsdan, gelijk men licht raden kan, een andere comédie begon.

Later, wanneer de Republiek, om de bijgeloovigheid gelijk zij het noemde, uit te roeien, bevoorde godsdienstoefeningen des Zondags door schouwspelen te vervangen, werd er te Assche een schouwburg opgericht. Verscheidene liefhebbers van Ternat en Sinte-Katelijne-Lombeek vereenigden zich bij die van Assche, en den 19 brumaire jaar VI (11 November 1797), die een *decadi* was, speelden zij op de Groote Markt, in de tegenwoordigheid van het Municipaal bestuur en van een ontelbare menigte, een groot stuk; en dat stuk dat met zooveel praal en pracht vertoond werd, in eenen tijd dat de kerken gesloten waren en de priesters verbannen, was het *oude mysterie van het mirakuleus Kruis* (2).

Op het einde der XVIIIe eeuw, en in het begin der XIXe, wanneer de oude Kamer opgehouden had te bestaan, speelden de *Barbaristen*, gedurende drie zomermaanden, 's Zondags na 't lof tot zonsondergang, voor een menigte volk, dat zelfs van Dendermonde kwam toegelopen. Deze samenkomsten moeten buitengewoon geweest zijn, want het inkomgeld, dat toch niet hoog gesteld was, werd onder de leden verdeeld, die dikwijls bij eene vertooning elk tot 7 guldens meedroegen, na aftrok van den prijs van eene ton bier, die zij elken derden Zondag indeden (3).

* * *

Of de *Barbaristen* nog bestonden in het jaar 1802, wanneer wij spelers met een anderen titel *De Parnassus-Konst-Lievende*

(1) Jan-Frans van der Borcht, Factor der rederijderskamer *De Ongeleerden* of *Jennettebloem* te Lier, schreef ten jare 1717 een treurspel, onder den titel : *Jerusalem door 't wapenghewelt en hongher bevochten en ghewonnen volgens de voorsegginge van den Saelighmaeker*. Hs. bewaard ter Koninkl. Bibliotheek te Brussel, n° 19352.

(2) MERTENS, Vermeld werk, blz. 20.

(3) D. DE GRAVE, *Geschiedenis der Gemeente Assche*, blz. 266.

GALMAARDEN

In de tweede helft der XVIIIe eeuw was in deze gemeente een genootschap van jonge rederijkers opgekomen. Een programma (1), gedrukt « Tot Gend, bij Jan Meyer; op d' Hoogpoorte in 't gekroond Zweird, » geeft het volgende te lezen

De Dagen van Verdrukkinge, Opkomste Met de vervolgingen van Antichrist, Bestreden door de twee Gods-Propheten Enoch en Elias, Met den ondergang des weirelds en gevolg van 't algemeyn Oordeel, Vercierd met Zang en Vierwerk, Treurspel, Opgedraegen uyt christelyke genegendheyd aen 't Heylig Kruys, in Gallemaerd geëerd en berustende (2), Zal speelwijs vertoont worden door de Konstiverige Jonkheyd der Prochie ende Graefschap van Gallemaerd in Henegauw.

Op deze volgende dagen 4 = 10 = 17 = 24 April 5 en 8 Mey 1768.

DIE DEES LETTERS OVERTELT
VINT DAER 'T VOLLE JAER GESTELT.

De Vertoonplaetse is ten Huyze van Jan Van der Smissen, op de plaetse, aldaer te beginnen ten 2 uren, precies.

Fulget Crucis Mysterium.

(1) *Stadsarchief van Oudenaarde.*

(2) De hertog Filips van Bourgondië begiftigde, bij zijne terugkomst uit het H. Land, den graaf van Galmaarden met een kostbare relikwie, die hij ginder ontvangen had, n. l. een groot stuk van het H. Kruis van Kristus. De graaf deed deze relikwie plaatsen in een groot, met zilver beslagen, houten kruis, dat hij opzettelijk had laten maken en dat nog heden in de parochiekerk aldaer bewaard en vereerd wordt.

Uyt teere genegentheyd opgedraegen aen onze wyze en voor-
zienige Overheyd der voorzeyde Parochie / mitsgaders aen de
Heeren Hoofdmannen van het Rhetorryk Hoofdilde van Loven.

*H*eerst lieve *Konstminnaers*, *aenmerkt de Wet des Heeren*,
*E*n ons word streng belast, ja *Christus zelfs komt leeren*
*K*ragtige *Wets-Geboôn* : *bemint uw Evenmensch*
*E*n lieft hem als u zelfs ; *zoo hopen wy na wensch*,
*L*icht volgen zult *Gods Woord*, *en nyd en laster vluchten*.
G'merkt aen ons *kleyn Vertoon*, *schouwt Momus blaem-gerugten*,
*E*n *Midas nyd'gen aerd*, *zoo zult gy eyndelyk*
*W*et 't volgen van *Gods Wet genieten 't Hemelryk*.

Het Theater zal geopent worden t' elkens ten dry uren naer-
middag op de volgende dagen / te weten : den 17. 23. 30 April /
7. 14. 21. 25. 28. Mey / 5. 11. 15. 18. 25. 29. Junius / 2. 9. en
16. Julius. Het Tooneel is opgerecht ten hove van Sieur F : Meert
tavernier en pagter over de Kerke tot Hekelgem.

KAPellen-BIJ-GLABBEEK

**Caerte ofte Reglement der rethorycke Camere genaemt de
Morgent Sterre onder den Eer titel Altoos Verlichtende
binnen den dorpe van Nieuw Cappellen onder de
bescherminghe van de onbevleekte moeder godts Maria
Geerigeert op den XXVI november 1736 (1).**

1.

In den eersten dat alle jaeren voor den feestdagh van de H. Maria
presentatie de gesellen geroepen sullen worden op de kamer door
den hooftman oft koninckstabel om te kiezen eenen nieuwen prince
op de pene van twintich stuyvers, welcken prince gekosen synde

titel dragende : *Straf ende dood van Balthazar, koning der Chaldeen, bene-
vens de kroninge van Darius, koning van Meden*, blijcendig treurspel.

(1) Onuitgegeven. — *Koninklijke Biblithoek te Brussel*, Hs. n° 3384.

mette meeste voisen sal syn ampt gewillighlyck moeten aenveerden, het regiment tracteren.

2.

Item dat ten selven tyde oock sal worden gecosen eenen hooftman, het prinsdom bedient hebbende, den welcken sal dienen twee achtervolghende jaeren, soo nochtans dat de gesellen den selven sullen vermogen te continueren soe lang het hun goedt duncken sal, desgelijckx oock eenen koninckstabel den welcken oock sal twee achtervolghende jaeren ende mogen gecontinueert worden als vóór.

3.

Item sullen ten selven tyde gecosen worden twee deeckens de welke sullen dienen een jaer ende hebben volle administratie van alle de meubelen de kamer toebehoorende de welke hun bij inventaris sullen worden geleverd, ende in hun afscheyden sullen moeten overbrengen ander inventaris als voor blyvende int regiment noch een jaer oudt deecken ofte outaermeesters.

4.

Item soo wanneer den hooftman oft koninckstabel de gesellen doet roepen oft daeghen ende zy seiver niet compareren sullen verbeuren het dobbel van de boeten daerop zy allen hebben doen vergaederen.

5.

Item sullen de maenden gehouden wordende beginnen den eersten sondagh van october ende indieghen den eersten sondagh van den meert daer naer welke maenden sullen worden gestelt door den hooftman ende koninckstabel daer toe geroepen alle de gesellen, soo nochtans dat het geheel corpus sal moeten wesen op de kamer den dagh van den kerckgangh van de H. Maria presentatie ontrent 10 uren om te hooren dengewoonelycken dienst ende naerden noen op den kloekslaggh van dry uren op de camer op de amende van ses stuyvers boven het gelagh.

6.

Item wanneer de gesellen wesen vergadert en sal aldaer niet mogen

10.

Item dat den secretaris deser kamere gehouden sal syn alle resolutien door de volle kamere oft regiment genomen instantelyck in te schryven in de resolutie boeck gelyck oock de naemen ende genaemen van die incomelinghen welcke incomelinghen oft gesellen deser kamer niet moghen verlaten oft uyt de selve scheidten ten zy door merckelycke redenen dien niet tegenstaende sullen verobligeert syn te geven twee stuyvers.

11.

Item soo wie by hooftman koninckstabel word gepresenteert eenighe partye om die te spelen dat den selven dusdanighe partye als het is sal moeten aenveerden ofte by faulte van georsaemhey, dat den selven sal verbeuren de somme van dry guldens te dirigeren tot fabriecke deser kamere.

12.

Item dat soo wanneer iemandt van dese kamer in gheene andere gulde wesende, quaem te sterven sullen allen de confreers gehouden zyn mede ter begraeffnisse te gaen ende denselven ter kercke ende aerde moeten draeghen, soo ende gelyck by hooftman, koninckstabel, sal worden geordonneert de selve daer toe behoorelyck ende in tyde geroepen synde.

13.

Item dat die van den voorschreven regimente van dese kamer aen dese teghenwoordige ordonantie wilde doen eenige augmentatie oft mindernisse dat het selve eerstende vooral by requeste sal worden te kennengegeven aen de hooftkamere binnen L o v e n d' welck int redelyck sy aen hen sullen accorderen.

14.

Ende finalyck waer het saecken eenighe van de gesellen iet misdaen hadden ende daer af by den regimente gecorrigeert worde, ende den selven hem bevindt gegraveert dat hy sal mogen appelleren voor de voorschreven hooftkamere van B r a b a n d t altyts gereserveert om afdoen toedoen meerderen ende minderen.

Aldus gedaen ende gesloten geordineert ende gestatueert by den hoofd rethorycken regiment van de roose binnen deser stadt Loven opten XXVI november 1736 synde tot verificatie van dien van den opperhoofdman deser voorschreve regimente ende kãmere geteeckent ende geverificeert.

P. de Herckenrode heere van Roost etc oudt borghe-meester deser stadt Loven ouden hooftman.

R. van der Buecken raedt deser stadt Loven.

Henrick Govarts als prince.

Christiaen Baudewyns coninckstabel.

KAPELLEN-OP-DEN-BOSCH

In het jaar 1783 hebben er te Kapellen-op-den-Bosch niet minder dan 28 vertooningen plaats, waarvan ons 't programma (1) is bewaard gebleven :

Iverige blyck van gewillige gehoorzaamheyd, gebleken in den voornaemsten patriarch ABRAHAM, Van God wonderlyk uytgezondert in Gebenedydinge, om, naer 't overwinnen van den Helemitischen Koning, Te worden eenen Vader van veel volk. Daer tusschende Vernielinge van SODOMA EN GOMORA, zal Verciert worden met Konst, Vlieg-werk, Balletten, en gevolgt door eene vermaekelyke Kluchte.

Speel wys veertoont worden door de leerzuchtige Jongheyd der Parochie ende Graefschap van Cappellen op den Bosch op den 21 27 April, 3 4 11 18 25 29 Mey, 1 9 15 16 19 22 29 Juni, 6 13 20 27 July, 3 17 24 31 Augusty, 7 8 14 15 21 Septem.-1783. op de vaere ten Huuse van Jan Van Roy, hostelier in de 3 Peerdekens recht over de Vaert te beginnen ten twee en half naer middagh.

Tword by allen iverblijck van onderdaenigheyd door onse

(1) Gedrukt : « Tot Brussel, by A. Vleminckx, Boeckdrukker op de Gerse Merckt. » — *Koninklijke Bibliotheek te Brussel*, n° II, 26161.

Jonckheytopgedraegen Alvoren aen den seeredelen en wel geboren Heere, M'her. Joannes Josephus Hiachintus, Vicomte de Beughem & Mels, Heere van Cappellen op den Bosch ende Ramsdonck, Waut Meester van Haere Majesteyts Wauden in Brabant, &c &c,

Aen den seer Eerw. Heere Hironimus Franciscus Van Cutsem, Pastor van Cappellen op den Bosch, Licentiaet in de Godts Geleertheit.

Mitsgaders den Heere David Lemmens, Meyer van Cappellen op den Bosch ende Ramsdonck. D' Heer Ludovicus Van Praet Greffier. Borgemeester Peeter Verbruggen. Schepenen Jan Van Roy, Peeter Peeters ende Philippus Brion. Als mede de Bedeseters Nicolaes Erix, Franciscus Talboom ende Jan Verbruggen.

Naer-reden met een vermakelycke Clucht zang en dans.

KRAAIENHEM

Het schuttersgild van Kraaienheim nam in 't jaar 1565 deel aan het luisterrijk « Haegspel » te Brussel, dat geopend werd den 5 Oogsten zeven weken duurde. Het gaf er alleen drie avonden vervolgens een kluchtige tooneelvertooning en won den prijs van het schoonste « esbatement, » bestaande uit een schaal van vier onsen. Daarenboven bekwam het den prijs der talrijkste opkomst, en betwistte er met de schutters van Hoeilaart den prijs van « 't schoonste innecomen » der Brabantsche dorpen (1).

(1) M. SACRÉ, *Daniël van Oesbroeck's Rijkroniek van Merchtem (1565)*, blz. 111-112.

Str. 14 nu hoort met drij spelen waeren te winnen
die best speelden drij Avonden vervolgen
een schaele van vier onsen, elck moet bekinnen
welcken prijs cloecklijck hebben ingeswolgen
die van C r e i j n h e m, en niemant en was verbolgen
want sij speelden alleene t'was vremp t int motijff
daer een alleen is en valt geen gekeijff

LEERBEEK

Hoe klein en weinig bevolkt deze gemeente ook geweest zij, vond men er, in de tweede helft der XVIIIe eeuw, toch eenige liefhebbers van taal en tooneelkunst, die na den lastigen veldarbeid eenige uitspanning zochten voor den geest.

De *Jonge Rijn-Leeraers* speelden in 1764, tot vijfmaal toe, het leven van hunnen beschermheilige, waarvoor het volgend argument (1) werd rondgezonden :

Het Droef-Eyndigh Leven van de heylige Apostelen ende martelaers PETRUS ENDE PAULUS, gemarteliseert onder den Vreeden, Hertneckigen ende Bloetdorstigen Tyran Keyser Nero ; sal ten Tooneel verbelt worden door de jonge Rijn-Leeraers der Prochie van Lerbeeck, Rustende onder de Bescherminge van den Heyligen Petrus, sal vertoont worden op den 29. Junius, den 1. 8. 15. en 22. Julius 1764.

Opgedraegen aen den eerweerdigen heer, Myn heer Joannes Baptista Peeters Pastoor van Lerbeeck.

De Vertoon-pleetse sal zyn Sr. Fr. Vander Helst by de kerck in Sint Antonius, Beginnende ten twee Uren naer middagh.

Naer-Reden.

Hier naer sal volgen een vermaeckelycke Klucht van den BEDROGEN LIERMAN.

Rond 1815 werd binnen Leerbeek, door de parochianen zelve een tooneelstuk gespeeld, getiteld : *De oorlog van Keizer Karel tegen de Turken. — Beleg van Weenen* (2).

(1) Gedrukt : * Tot Brussel, By N. Jacobs, tegen de Baerdbrugge in de Drukkerye. » — *Koninklijke Bibliotheek te Brussel*, n° II, 26154.

(2) L. EVERAERT en J. BOUCHERY, *Geschiedenis van Klein Waalsch Brabant*, blz. 179.

LIEDEKERKE

Gesellen van den abatemente vergezellen de schuttersgilde naar Oudenaarde in 1433 (1).

In de XVIIIe eeuw kwamen de *Barbaristen* van Assche soms te Liedekerke spelen. Zoo vertoonden zij er eens het « Spel van Joas » (2). De rederijkerskamer van Assche deed hare intrede op een schoon gestoffeerden wagen, getrokken door vijf paarden met fijn laken bekleed en met de hand geleid door vijf net uitgedoste knechten. De dorpsplaats was bij deze gelegenheid met sparen beplant ; het kanon liet zijne stem hooren, de klokken zonden hunne vreugdegelmen door het ruim. De rederijkers van Liedekerke kwamen de *Barbaristen* te gemoet, boden hun den eerewijn aan en verwelkomden ze in rijm. Het volk was tot op de daken geklommen (3).

LONDERZEËL

Nopens de Londerzeelsche toneelstukken die tijdens de Fransche Overheersching optraden, bestaan nog drie argumenten (4), die wij hierna herhalen :

Onder De Werkzaamheid Der Wet.

Zal Vertoont Worden Den Doodelyken Minnen-Nyd van

(1) *Annales de la société hist. arch. et litt. de la ville d' Ypres et de l' anc. West-Flandre*. Ypres, 1896, blz. 105.

(2) Denklijk het werk van J. F. Cammaert, getiteld : *Joas, sevenjaerig koning van Juda, van de moord bevrijd door Josaba, opgevoed onder het bestuur van Jocada, en vruchteloos vervolgt door Athalia*, blijfendig treurspel, 1748.

(3) D. DE GRAVE, *Geschiedenis der Gemeente Assche*, blz. 266.

(4) *Stadsarchieff van Oudenaarde*.

OCTAVIA, Zuster Van Valerianus, Keyser Van Roomen ; Ende De Standvastige Liefde Van CLAUDIUS TOT PORCIA. Treur-Spel in Vyf Bedryven.

Zal onder de instructie van den borger C. Brandt, woonachtig tot Lebbeke, ten Tooneel gebragt worden, door de *zedenzugtige Jeugd* Der gemeynthe van Londerzeel, Departement der Deyl: voerende voor zin-spreuk, *De twist-schouwende Gebroeders*.

Met alle agtinge en diepe eerbiedigheit, opgedragen aen den zeer geleerden Heer, myn Heer Jacobus-Josephus Noël, Meyer, ende den Heere, Petrus-Josephus Joos, Meyer adjoint; voorders aen geheel den communaelen Raed in Londerzeel.

De Vertoon-plaetze is ten Hove van d' Heer Henricus-Franciscus van den Driessche, Tavernier in Kenteecken des Hooren tot Londerzeel in het dorp.

Het Tooneel zal geopent worden t'eikens ten dry ueren naer middag, op de volgende dagen.

dm.	bd.	dm.	bd.	dm.	bd.	dm.	bd.	dm.	bd.	dm.	bd.	dm.		
2,	8,	10,	15,	22,	26	April.	3,	6,	10,	13,	20,	27,	31	Mey.
bd.	dm.	bd.	dm.	bd.	dm.	bd.	dm.	bd.	dm.	bd.	dm.	bd.	dm.	bd.
3,	10,	17,	24,	29	Junius.	1,	8,	15,	22,	25,	26,	27,	29	Julius 1796

NOTA: De bovengenoemde Iverlingen, zullen tot genoeg van alle Liefhebbers nog vertoonen het Stuk van den BEKLAGELIJKEN DWANG, het welk boven de gestelde dagen aengeteekent staet.

dm. Dit teeken aen den doodelyken Minnen-nyd.
bd. Dit teeken aen Beklaegelyken Dwang (*).

* * *

Onder De Waekzaamheit Der Wet.

Zal vertoont worden den ondergang van ANAXARTUS, Koning van Persien, veroorzaekt door zyne Dogter Rosamonda, geliefd van Apolidon Koning van Cipres, en, naer de dood van den zelve, getrouwt met Argamondus, Koning van Sirien.

(*) Zonder naam en plaats van drukker.

Zal onder de instructie van den Borger Charles Brandt ten Tonneel gebragt worden, door de *Rymkonst-minnende Iveraers* der gemeynte van Londerzeel Departement der Deyl, voerende voor Kenspreuk *De Eendragtige Gebroeders*.

Met alle agtinge en diepe ootmoedigheyd opgedraegen aen den Heere Jacobus-Josephus Noel, Meyer, ende den Heere Petrus Josephus Joos, Meyer-Adjoint ; voorder aen geheel den Commi-naelen Raed in Londerzeel.

De vertoon-plaetze is ten Hove van Henricus-Franciscus Vanden Driessche, Tavernier in het Kenteeken den Horen tot Londerzeel in het Dorp.

Het Tonneel zal geopent worden telkens ten dry uren naer middag, op de volgende dagen : 21 27 Germinal, 4, 11, 13, 18, 25, 29 Florial, 2, 10, 16, 20, 23, 30 Prairial, 7, 10, 14, 25, 28, Mesidor, 5, 6, 7 Thermidor ; Overeenkomende met 11, 17, 24 April, 1, 3, 8, 15, 19, 22, 30 Mey, 5, 9, 12, 19, 26, 29, Junius, 3, 10, 17, 24, 25, 26 Julius (*).

WY WENSCHEN VREUGD IN 'T LEVEN
NU ONS MECENS VERHEVEN.
1803.

. * .

Onder De Waekzaemhejd Der Wet.

Zal vertoont worden Den Beklaegelyken Dwang of De Ontugte Liefde Van HENRIK Engelschen Graef tot DIONISIA Dochter Van Eduardus Koning van Engeland.

Treur-Spel In Vyf Bedryven.

Zal onder de directie van Carel Brand, woonagtig tot Lebbeke ten Tooneel gebragt worden, door de *Konst-Minnende Jeugd* der Gemeynte van Londerzeel Departement der Deyl, voerende voor Kenspreuk, *De Twist-Schouwende Gebroeders*.

Met alle agtinge, en diepe Eerbiedighejd opgedraegen aen

(*) Gedrukt by P. J. Hanicq, op de Yzere-Leén tot Mechelen.

den seer geleerden heer, Mynheer Jacobus Josephus Noel Meyer, ende den heer Petrus Josephus Joos Meyer adjoint ; voorder aen geheel den Kominalen Raed in Londerzeel.

De Vertoon plaets is ten Hove van d'Heer Henricus Francisus Vanden Driessche, Tavernier in het Kenteeken Den Hooren tot Londerzeel in het Dorp.

Het Tooneel zal geopend worden telkens ten dry Uren naer middag op de volgende daegen.

bd. dm.	bd. dm.	bd.	dm.	bd. dm.	bd. dm.	bd. dm.
8, 10, 15, 22, 29	April	3, 10, 20, 27, 31	Mey	3, 10,		
bd. dm:	bd.	dm.	bd. dm.	bd. dm.	bd.	
17, 24, 29	Junius	1, 8, 15, 22, 25, 26, 27, 29	Julius	1804.		

bd. Dit teekent den Beklaegelyken Dwang.
dm. Dit teekent den Doodelyken Minnen-nyd. (1).

MEERBEEK

Een verslag over den toestand der Brabantsche Hoofdkamer *de Roos*, van 14 November 1784, laat ons het bestaan kennen van eene rederijderskamer te Meerbeek (2).

MERCHTEM

De ouden hebben Merchtem, — alwaar reeds in de middel-eeuwen de geest der gezelligheid volop zijne weldaden en genietingen onder de bewoners verspreidde, — den bijnaam van « Soetendael » of Blijdedal (*vallum lætitiæ*) gegeven (3).

(1) Zonder naam en plaats van drukker.

(2) *Stadsarchief van Leuven*.

(3) *urbs populosissima quæ propter amœnita vallum lætitiæ*.... aldus SIGEBERT VAN GEMBLOERS, een der vruchtbaarste en uitstekendste schrijvers der XIe eeuw, wiens wereldkroniek, tot aan de Renaissance, steeds gelezen en geraadpleegd werd.

Volgens de getuigenis van Thomas van Cantimpré (ongeveer het midden der XIIIe eeuw), genoten er de openbare vermakelikheden ter gelegenheid der jaarlijksche kermis, een grooten wereldschen bijval : « *in quâ dedicatio celebrata multos ad spectacula et ad lusum traxerat*, de viering van het kerkwijdingsfeest had velen naar de vertooningen en naar de spelen gelokt (1). »

Omstreeks het jaar 1534 won de boogschuttersgilde van St Antoon in het landjuweel te Diegem, den prijs van 't schoonste « innecomen », van 't schoonste « esbatement » of kluchtige tooneelvertooning, van 't schoonste « lauwijs » of muziek en van « 't vrolyckste vieren ». Voetgangers, ruiters en wagens maakten deel van den optocht, waarbij men VAN OESBROECK, de beroemde poëet van latere jaren, als « gesworene » bemerkte (2).

Vóór de onlusten der XVIe eeuw bestond er de processie ter eere van O.-L.-V. Hemelvaart uiteen echten omgang of cavalcade, waarin men mysteriën speelde, 't is te zeggen kleine kerkelijke drama's (3).

De kerkrekening (4) over het jaar 1552-1553 laat zien, hoe eigenaardig de toenmalige Merchtemsche omgangen waren :

Ander ordinaris vutgheuen nopende den oncost vander processien op onsser Liever vrouwen dach half Oegst

Ierst aende stadspelieden betaelt	iiij Rg
Item daer en boven vóór hunnen Imbyt tot Adriaen van streethen	xxv str.
Item aende personagien die tcruysen van onssen heere speelden	xx R
Item die den draeck drøech	iiij R
Item aen twee sotten Inde processie	ii R
Item aen verscheyde speelieden die de processie eer deden	xiiij R
Item aen Abraham den Ingel en sone tsamen	iiij R
Item aen vier personagien gecleet in duyvels cleeden en drye in Iode cleeren tsamen	iiij R
Item van meyen te hebben doen halen	ij R

(1) CANTIPRATANUS, *Bonum universale de apibus*, lib. 2, cap 78.

(2) M. SACRÉ, *Daniël van Oesbroeck's Rijmkroniek van Merchtem (1565)*, blz. 85 en 86.

(3) WAUTERS, *Hist. des env. de Brux.*, d. II. blz. 87.

(4) *Rijksarchief te Brussel*. — Geestelijke archieven, bund. n° 3527.

Item aen een hondert vaenkens betaelt	vij R
Item aen hantschoon gelt betaelt	vi R
Item den prochiaen voor syn recht	iiij R
Item den capellaen, heer machiel, heer henrick, heer Anthonis, heer Jooris vander meren ende meester Janne van campe elck ij R	xij R
Item Janne van [der] moe[re] en Serva[es] verplast ten selven dage na doude costume elk	vj Rs xij R
Item laureys eyckeman voer 't stellen ende ordoneren vande processie na doude costume	xviii R.
Item betaelt ten selven dage nade hooge misse aen d'Inbyt te weten een vierendeel van een hamele vij R. aen broot i R aen bier ij R xvij str. ende eenen pot wyns iij R tsamen	xliij R. xvij st.

In de tweede helft der XVIIIe eeuw onstond alhier een rederijerskamer, die ten jare 1784 hare « Caerte ende wetten » van de Brabantsche Hoofdkamer, *de Roos* van Leuven, ontving (1), en bijgevolg een vrije maatschappij werd.

Het is ons niet bekend of deze dichtkundige vereeniging nog bestond in het jaar 1796, dan of ze door een jonger vervangen was. Althans van den 26 Mei tot 11 September des gemelden jaars, speelden de rederijers van Merchtem, vereenigd onder den titel van de *Iverige en leezuchtige Jeugd*, als « Minnaers van Reden- en Tooneelkunde, » negentien keeren het *Leven van de H. Barbara* (2), gevolgd door eene klucht met zang en een dansspel, naar het gebruik van dien tijd.

De vertooning werd op het programma (3) volgenderwijze aangekondigd

Het heylig leven, ramspoedige dood en martelie van de
H. Maegd en Martelaeresse
B A R B A R A ,
gedood door haeren vreden en onnaturelyken Vader
D I O S C O R U S ,
onder de bloedige dwingelandye van **MARTIANUS**,

(1) Verslag van 14 November 1784. — *Stadsarchief van Leuven*.

(2) Er bestaat te Merchtem eene Confrerie van de H. Barbara, die ten jare 1588 tot stand kwam.

(3) Zonder naam en plaats van drukker. — *Stadsarchief van Oudenaarde*.

Stadhouder van Nicomediën, Hoofdstad van Beksangiäl,
in Natoliën onder Asiën

waer in zal verbeeld worden hel leyden der vreedde tormenten
dezer H. Maegd, het stryden voor 't waer Catholyk Geloove
tegen haeren eygen Vader en Zyne wetten, den Zegeprael over
haere Vyanden in het eeuwig Hemelryk : verciert met extra
Schoone Verbeeldingen en Mirakelen, Vliegwerken, Ballet,
Zang en Tusschenspel

gevolgt door eene vermaeckelyke Comedie met Zang en Ballet,

*Voorders door Leerzucht en Iver aengedreven,
Zal men van tyd tot, Apollos schaer zien zweven
Met Zang en Musikael, naer dat de Melpomeen
Den luyster heeft gegunt aen de volmaekte reen.*

Zal ten Tooneele gebragt worden door d'iverige en leezugtige
Jeugd, als Minnaers van Reden en Tooneelkunde, der Prochie
van *MERCHTEN*, voerende voor Kenpreuk :

*Apollos stam alhier aengroyt,
Wyl men den Haet en Nyd verfoyt.*

Opgedragen aen d' Overheyd en Regeerders dezer Prochie.

Men zal d' eer hebben dit stuk te vertoonen voor d' eerste mael
26 Mey, 29 dito, voorders 5. 12. 19. 26. 29 Junii, 3. 10. 17. Julii
7. 14. 15. 16. 18. 21. Augusti, 4. 8. en 11 September 1796.

De Aenschouwplaets is ten Hove in het droog van den Borger
MOSMAN, Hostelier in de *Zeven Sterre*, op den langen Steen
weg, binnen den voorzeyden Dorpe van Merchten.

Men zal s' naer Middags ten 3. uren precies beginnen, om tyde
lyk te eyndigen.

Hoelang dit rederijkersgenootschap stand hield, kunnen wij
niet zeggen.

Twee Merchtensche rederijkers hebben zich in dit tijdstip
verdienstelijk gemaakt : *PHILIP-JAN CROES* (1), schoolmeester ten

(1) Geboortig van Willebroeck en overl. te Merchtem 21 Januari 1796.

gehuchte van Peisegem, en JAN-FRANS STALLAERT (1), wiens *Dichterlijke Nalatenschap*, dóór de zorgen van zijnen kleinzoon Karel Stallaert in 1868 uitgegeven werd (2).

Het legendarisch treurspel van *Genoveva van Brabant* (3), werd meermaals te Merchtem in de eerste helft der XIXe eeuw opgevoerd.

OPWIJK

Dat er te Opwijk ook van overouds gespeeld werd, bewijst dezen post uit de kerkrekening van 1574 : *Gegeven aen Gillis van Mulders, van dat de speelders die het spel speelden van O. L. V. Boodschap het sondachs voor Kerstdagh aldaer verteirt hadden* (4).

In het jaar 1796 bestond er aldaar eenen kring van jonge tooneelliefhebbers, welks leden, die zich de *Leerzugtige Jongheyd van Opwyck* betitelden, ten gemelden jare niet min dan een-en-twintig maal optraden met het :

Bly-eyndig Treurspel
van het alderheyligste Bloed ons Heere
JESU CHRISTI,
naer de overwinning van den godeloozen en hoogmoedigen
NORADYN,
door den Heldenmoed der christene Vorsten, onder

(1) Geb. te Meusegem (Wolverthem) 3 Dec. 1751, z. v. Adriaan en Elisabeth Stallaert. Collecteur te Merchtem in 1793, 1794. Overl. aldaar 10 Sept. 1828.

(2) Drukk. A. Dieudonné-Vercauteren. Het eerste in Merchtem van onder de drukpers gekomen boek.

(3) Het overbekende tooneelstuk : *De hersteld: onnoozelheid van Genoveva, gemaelinne van Sifroy, palts-grave van Trier*, werd geschreven door den Antwerpenaar Anthonio Francisco Wauthers, die omtrent het midden der XVIIe eeuw schijnt gebloeid te hebben.

(4) J. LINDEMANS *Eenige nota's nopens vroegere tooneelspelen te Opwijck*, (Eigen Schoon, I. blz. 27).

het beleyd van zyne Heyligheyd den
PAUS VAN ROOMEN :

Zal speelwys vertoont worden door de leerzughtige Jongheyd van Opwyck, op den 28 Meert, 3. 5. 10. 17. 24. April, 1. 5. 8. 16. 22. 26. 29. Mey, 5. 12. 19. 26. 27. 29 Junii, 3. en 10 Julii 1796.

ten huize van Joannes Baptista Mesmaekers, in het Kenteeken de Valk, binnen het Dorp : men zal beginnen ten 3 uren naer middag precies.

De Tooneel-genegene Iverlingen der Prochie van Lebbecke, zullen ten Tooneele brengen, ter plaetse voorzeyd, Den doodelyken Minnen-nyd, ofte standvastige liefde van Claudius tot Porcia : (Treur-spel in V. Bedryven) gevolgt door de gefopte Minnaeresse : (Blyd-spel in eenen Act) op den 28. en 30. Junii 1796 (*).

Het jaar nadien speelt een andere tooneeltroep van Opwijk, of dezelfde, onder eenen anderen titel te Sint-Gillis-bij-Dendermonde, ten huize van Antonius Van Bellingen, in het kenteeken den Otter :

NOTA : *De Tooneel genegene Iverlingen der Prochie van Opwyck* ; zullen ten Tooneele brengen De zegen-praelende Vriendschap door Timagenus en Trazimus, en de standvastige Liefde van Enricia tot Timagenus (Treur-spel in vyf Bedryven) gevolgt door eene Vermaekelyke Commedie (Blyd-spel in eenen Act) op den 10 Julii 1797 (**).

In 1802 traden zij op onder de benaming van de *Konstminnende Jonghéyd van Opwyck*, met het spel van den patroon (***) hunner parochie :

(*) en (**) Gedrukt : « Tot Dendermonde by J. J. Du Caju Boekdrukker en Landmeter. » *Stadsarchief van Oudenaarde*. Uitgegeven door JAN BROECKAERT in *Dendermondsche Drukpers*, 2e bijvoegsel blz. 26 en 27.

(***) WILLEM VAN HAËCHT, een Antwerpsche tooneeldichter der XVIe eeuw, Factor der rederijkerskamer *de Violier* aldaar, vervaardigde *Die Bekeeringhe Pauli*, Spel van Sinne. Hs. bewaard ter Koninklijke Bibliotheek te Brussel, n° 21664.

Onder de Waeksaemheyd der Wet.

Zal Vertoont worden De Bekeeringe Van
Den Heyligen Apostel

P A U L U S ,

Alsmede syne Dood,

En De Martelie van de H. Martelaeresse

T H E C L A ,

Met de Dood van den H. Apostel

P E T R U S

Door het Goddeloos Bevel van den Tyrannigen

KEYSER NERO.

Zal ten Tooneel gebragt worden met extra subtile vertoou-
ningen, Zang, Vlieg-werk en Balletten, door de Konst-minnende
Jongheyd van Opwyk, noyt op sulke wyse vertoont. Het
Theater zal geopend worden ten dry ueren naer middag
precies op de volgende daegen.

29 Germinael ; 5, 12, 13, 19, 26 Floreal ; 3, 7, 18, 24, en 28
Prairial ; 1, 8, 15, 22, 29, 30 Messidor ; 1, 3, 6, Thermidor
10ste jaer der fransche Républiek.

Overeen-komende 19, 25 April, 2, 3, 9, 16, 23, 27, 30 Mey ;
7, 13, 20, 27, 28, 29 Junius ; 1, 4, 11, 18, 25 Julius 1802 ouden
stiel.

De vertoonplaets is ten Hove van Jan Van Eycken,
binnen het Dorp.

Met alle eerbied opgedraegen aen den Meyer en Adjointen
der Commune van Opwyk (*).

* * *

Een ander genootschap van dit slag, onder den naam van
de *Konst-Minnaers van Nyverzeel*, met kenspreuk : *iver en leer-
zuchtigheyd, ons met drift ten Schouwburg leyd*, bestond ten ge-
huchte van Nijverzeel in het begin der XIXe eeuw. Wij weten

(*) Gedrukt : « Tot Brussel, uyt de Drukkerye van J. J. Jorez, op de
Groote Merkt. — Stadsarchief van Oudenaarde.

er niet anders van dan dat ze aldaar, in 1802, met volgend stuk voor het voetlicht kwamen :

Victorieuse Martel Kroon Gewonnen Door
C A T H A R I N A ,
Vorstinne van Georgia,
Naer vraek met vraek en strydt gepleegd te hebben onder den
bloedgraegen en woedenden Tyran
C H A - A B A S
Koning van Persien,
Benevens zynen rampzaeligen ondergang door de overwinninge
van **THAMARAS** en **MIRAP** ;
Treur-Spel in vyf Acten,
Vercierd met schoone Decoratien, Vertoogen, Zang, Muziek,
Vuer Vlieg Werk en Baletten ; als ook schoone Blom-hoven,
met liffelyke minne choezeryen, noyd op zulken wyze alhier
ten lande vertoond.

Zal verbeeld worden door de Konst-Minnaers van Nyverzeel, voerende voor Zinspreuk iver en leezuchtigheyd, ons met drift ten Schouwburg leyd. In Iverigen Eerbied opgedraegen aen de Borgers J. J. De Roose, Licenciaat in de Medeceynen ende Meyer deser Gemeynthe, J. B. Vandamme en J. H. De Smedt, zeynde respectieve Adjointen ; Midsgaeders J. F. Vereertbruggen ende J. B. Verhaevert President ende Secretaeris, van den raede Municipael dezer Gemeynthe zoo als aen de voordere leden van den selven raede.

De Vertoon-plaets is ten Hoeve van den Borger J. Van Den Miersche aen den nieuwen Steenweg tot Nyverzeel, weyk van Opweyk in den Plezantzen Hof (*), te beginnen ten dry ueren precies, te weten : op den 29 Germinal, 5, 12, 19, 26 Floréal, 3, 7, 10, 18, 24, 28, Prairial, 1, 8, 9, 10, 12, 15, en 22 Messidor Jaer 10 (**).

(*) Afspanning nog in wezen. Ze is gelegen op den hoek van den Steenweg naar Dendermonde en der Merchtemsche baan, nabij paal 20.

(**) Zie vorige blz. nota (*).

PEPINGEN

Rond 1815 werd te Kestergat (eene wijk van Pepingen), op twintig minuten afstand van Leerbeek, het volgende treurspel vertoond : *De Verwoesting van Jeruzalem* (1).

SCHERPENHEUVEL

Er wordt gewag gemaakt van eene rederijkerskamer te Scherpenheuvel, in het verslag over den toestand der Brabantsche Hoofdkamer, van 14 November 1784 (2).

SICHEM

Wel bericht ons GÉRARD (3) dat er in dit voormalig stadje eene rederijkerskamer heeft bestaan, doch hij weet noch den naam, noch den oorsprong er van aan te duiden.

SINT-JANS-MOLENBEEK

In 1548, den 26 en 29 Oogst (feestdag der Onthoofding van Sint Jan-Baptist), vertoonde men te Molenbeek (4) het

(1) L. EVERAERT en J. BOUCHERY, vermeld werk, blz. 179.

(2) *Stadsarchief van Leuven*.

(3) Vermeld werk, blz. 196.

(4) Sint-Jan die bij onze voorouders in groote eer stond, is de patroon dezer parochie, alwaar men ooit op zijnen feestdag (24 Juni) tot 60.000 pelgrims zag rond de kerk gaan.

mysteriespel van dezen volksheilige, dat sedert langen tijd niet meer gespeeld was geweest ; dit feest had een aanzienlijke menigte uitgelokt, doch werd gestoord door het breken eener stelling, waarbij verscheidene personen nogal erge kneuzingen bekwamen (1).

SINT-MAARTENS-LENNIK

De Rymkonst minnende Jonckheydt gaven vertooningen ten jare 1761 :

De verduldige armoede geloont in den eeuwigen ende gelucksaligen schoot van den H. VADER ABRAHAM, ende de onversaede wellustige gulsigheydt in den afgrondt der hellen gestraft.

Sal Speel-geweys vertoont worden door de Rymkonst minnende Jonckheydt der Parochie van *Sinte Mertens Lennicke*, Rustende onder de Bescherminge van den H. Martinus.

Opgedraegen met een plichtige oodtmoedigheydt aen den H. Martinus, Patroon der voorschreve Parochie.

De Vertoon-plaetse sal syn aen de Plaetse, ten Huyse van FRANCISCUS VAN NECHEL, op den 26 en 30 April, ende op den 3, 11, 17, en 18, Mey 1761.

Te Beginnen ten twee Ueren naer middagh precies.

Jaer-schrift

DIT ARGUMENT TOONT U ALLES CLAER.

Waer naer sal volgen een vermaeckelycke Klucht.

COMT DAN LUISTERT GY RYCKE (2).

(1) WAUTERS, *Hist. des env. de Brux.*, I, blz, 539.

(2) Gedrukt « Tot Brussel, By Nicolaus Jacobs, tegen de Baerd-Brugge, in de Druckerye. » — *Koninklijke Bibliotheek te Brussel*, n° II, 26154.

SINT-PIETERS-LEEUEW

De jonge konst-minnende en ieverige Minnaers der Redekunst speelden in 1765 :

De Martelie van de seven MACHABËEN, van hunne moeder Salamone, en van Eleazar, Treurspel, Verciert met verscheyde Balletten,

Sal vertoont worden door de jonge konst-minnende en ieverige Minnaers der Redekunst binnen de Parochie van S. Peeters-Leeuw, onder de Bescherminge van den H. Petrus, ende rustende onder de vleugelen van het H. Cruys, opgedraegen aen den seer edelen ende wel-geboren heere, M.^{HER} Eugenius Ernestus Coloma, Baender-Heer van S. Peeters-Leeuw, Spy, Mierlmont, &a, &a.

WY WENSCHEN HIER UW EDELHEYT
BY VOORSPOED D'EEUW'GE SALIGHEYT.

De Vertoonplaets is by Sr. Henricus Keymolen aentrent de Kerckt, op den 11. April, op den 5. 12. 19. en 27. Mey 1765.

Men sal beginnen na het Lof.

Waer naer sal volgen de Klucht-wyse Comedie van de ONRUST door den ryckdom (1).

STEENOKKERZEEL

Het meermaals aangewezen verslag van *de Roos* van Leuven, spreekt van eene rederijkerskamer te Steenokkerzeel in 1784.

(1) Zie vorige blz. nota 2.

STROMBEEK

Ten jare 1661 heeft men te Strombeek plechtig het duizendjarig jubelfeest van Sint-Amand (patroon der kerk) (1) gevierd. Te dezer gelegenheid werd haar een deel der relikwiën van den heilige geschonken.

In hetzelfde jaar werd aan de doopvont een verhoog bijgetimmerd om mysteriespelen uit te voeren, als blijkt uit een aantekening van pastoor D. Stapels, in het Doopregister (2) zijner parochie, op fol 16 : 1661. *Hoc anno superadditum quoque Baptisterio de Pastoris ass..... mobile tabulatum ad exertium representationis mysteriorum quorundam.*

TERNAT

Te Ternat bestond weleer een machtige tooneelmaatschappij. In den loop der XVIIIe eeuw gingen de *Barbaristen* van Assche nu en dan naar Ternat blijken hunner edele kunst geven. Zij brachten er zekeren keer het *Spel van Sinte Barbara*, gevolgd van een schoon ballet, ten tooneele. De tooneelisten van Ternat haalden die van Assche in gevolgd door de rederijkers van Liedekerke. De hoofdmannen groetten elkander in rijm, doch niet een was in het rijmen zoo vlug als die van Ternat, de stamper Van den Briel (3).

MAURITS SACRÉ.

(Wordt voortgezet).

Verboden nadruk.

(1) Er is aldaar een jaarlijksche begankenis op zijn feestdag (6 Februari).

(2) *Gemeentearchief van Strombeek.*

(3) DE GRAVE, *Geschiedenis der Gemeente Assche*, blz. 266.

TOLLENBEEK

Er bloeide te Tollenbeek in de 2e helft der XVIIIe eeuw eene vereeniging van rederijkers, bekend onder den titel van :

De rym-minnende iveraers van Thollembeek. Zij spelen in 1768: Den strydt van den boosaerdigen ANTHECRIST tegen het Christen Geloof, ende wederstaen door... Enoch en Elias droefeyndig treurspel (1).

Nopens de vroegere of verdere werkzaamheden dezer vereeniging is ons niets te weten gekomen.

VILVOORDE

Vaā in zeer oude tijden bestond er te Vilvoorde eene rederijderskamer die den naam van de *Goudbloem* droeg, en voor zinspreuk had : *Niet sonder Godt. In liefde groyende*.

In Augustus 1541 nam, met negen andere Brabantsche maatschappijen, de Vilvoordsche Kamer deel aan het rederijdersfeest, belegd door de rederijderskamer de *Lelie* van Diest (2), die tien volle dagen duurde.

Den 22 Juni 1558 deden de schepenen en ontvangers van Vilvoorde te hare voordeele afstand eener opene plaats, gelegen nabij de raadskamer, tusschen de Markt, eene omheiningmuur en de goederen van Jaspar Huysmans, op last ze in « eenen treffelycken hof » te veranderen. De rederijders mochten er maar vereenigen wanneer er geene vergadering ten stadhuize gehouden werd (3).

(1) « Brussel, w. G. Caye, drukk. »

(2) F. J. RAYMAEKERS, *Historische oogslag op de Rederijderskamers van Diest*. (Vaderlandsch Museum, d. III, blz. 103). — ED. VAN EVEN, *Het landjuweel van Antwerpen in 1561*, blz. 17.

(3) WAUTERS, *Hist. des env. de Brux.*, d. II. blz. 469.

De Goudbloem opende den 2 Juni 1560 een prijskamp, waaraan de volgende Kamers deel namen

- 1° *De Roos*, van Leuven.
- 2° *Het Boek*,
- 3° *De Koornbloem*,
- 4° *De Pioen*, van Mechelen.
- 5° *De bloeiende Wijngaardrank*, van Berchem-bij-Antwerpen.
- 6° *Het Boonbloemken*, van Nekkerspoel.
- 7° *De groeiende Boom*, van Lier.

De opkomst der rederijkers was er zoo talrijk en de onderlinge vreugde zoo buitengewoon, dat ze de bewondering van een destijdsigen kroniekschrijver (1) afdwong :

« Op den tweeden Juny [anno tsestich] den tweeden Sincxen
« dach so was een ongebonden spel op gestelt inde stadt van
« Vilvoorden vanden edele conste der Retorycken daer alle die
« cameran vanden const ontboden waren ende daer compareerden
« van binnen Bruessele den Boeck die den tweeden prys hadden
« van dincomen, den derden van spelen ende den hoochsten
« vander factien met het liedeken, die Coren Bloeme hadden den
« tweeden prys vant spelen, ende die van Loven te weten die
« Roose haelden den crans door die prologhe, ende hadden oock
« den hoochsten prys vanden sot, die van Mechelen te weten
« die Pioen bloeme die hadden als vrienden drye hooghe prysen
« vant inne commen van spelen van vieren ende prologhe, den
« groyenden boom van Liere, dboon bloemken van Nechers
« poel, ende de Wyngaert rancke van Berchem buyten Antwer-
« pen hadden den prys van Blaisoen. Ende in hondert jaren en
« was sulcke ghenoechte byden rethrosynen onder malcanderen
« als daer dach ende nacht was en was noyt desgelycx in Vil-
« vorden gesien. »

Ten jare 1561, begaf zich de *Goudbloem* naar Antwerpen, om deelte nemen aan het luisterrijk landjuweel, gevolgd van een haag-

(1) *Die nieuwe Chronycke van Brabant oft tvervolch vande oude*. 1565, blz. 408.

spel, uitgeschreven door de *Violieren*, dat van den 3 Augustus tot den 23 derzelfde maand duurde.

Haar stoet was samengesteld uit : « Twee heraulten, 20 « peerden, een blasoen, noch eenen wagen met een maecht en « dry jonghers ; negen peerden elck met eenen lacquey, 11 wa- « gens met twee persoonen en ghedeckt met groen laken, d'een « deel met dry peerden, d'ander met 2 peerden ; roode coussen, « witte wambeysen, groen rocken, groen hoeyen, swerte Broec- « kens, witte pluym, roy sluyers (1) ».

Haren zot had « een kinder of kermis slanghe » in de hand, die hij open en toe dede, waar vier zottekens op gemaakt waren : hij zeide : *Tis al pays* (2).

Het antwoord dat de *Goudbloem* gaf op het letterkundig vraagstuk : *Dwelck de mensche aldermeest tot conste verwect*, luidde : *Natuerlyck verstandt door des gheests inspiracie*.

Haar kamerbord (3) vertoonde : « In het midden Anna, « Maria en Jesus ; onder een goudbloemenplant ; spreuk : *In* « *liefde groeyende* ; boven het wapen van Philips II ; rechts, het « gene van Brabant, links, hetgene van Vilvoorde ; onder, rechts, « hetgene van Jan Gottignies, Prins, en links, hetgene van J. « VAN DER BEKEN, hoofdman der maatschappij. »

Den Woensdag 25 October van hetzelfde jaar, ter gelegenheid der feestelijkheden van de opening der Brusselsche vaart, deden de rederijkers van Vilvoorde, te zamen met die van het *Boek* van Brussel, eene luisterrijke intrede in deze laatste stad, in dezelfde orde die ze te Antwerpen gevolgd hadden (4).

In 1620, den 3 Mei, verscheen zij op het vermaard Blazoenen Refereinfest van Mechelen. Hare intrede moet zeer prachtig geweest zijn, te oordeelen naar eene plaat : *De Goutblomme van Vilvorden haar blasoen ter cameren brenghende*, welke voorkomt in *De Schadt-kiste der Philosophen*, blz. 184.

Dit blazoen, ruitvormig en geheel in beeldspraak, staat nog afzonderlijk geprint op blz. 185. Onderaan leest men de oplossing:

(1) ED. VAN EVEN, vermeld werk, blz. 54.

(2) Ibidem. blz. 28.

(3) ED. VAN EVEN, vermeld werk, plaat XIX.

(4) HENNE ET WAUTERS, *Hist. de la ville de Brux.*, d. I, blz. 393-394.

*Wildt mildt Rhetorica croonen net met laurieren,
Wan trauw schouwen en 't wistlyck draecken laecken,
Wel hem die heeren leeren haer snaer spel vieren,
Spinnen kinnen salmen snel midas haecken staecken.*

De Vilvoordsche Kamer bracht er ook een « sonnet », een « Refereyn » en een « Nieuw liedeken op de wijze Van de voghelen », respectievelijk gedrukt in de *Schadt-kiste der Philosophen*, blz. 184, 186-187 en 188-190. Het refereyn is onderteeekend door haren Factor of dichter B. HOOTMAN.

Afgeschapt tijdens de Fransche Overheersching, werd de *Goudbloem* in 1850 uitsluitend als tooneelmaatschappij heropgericht.

Een gedeelte van het archief der Kamer werd in de vorige eeuw bewaard bij een harer leden, M. Jan De Créé ; 't waren meestal weinig belangrijke documenten : rekeningen sedert omstreeks 1670, en stukken betreffende *den Coninck van Spangnien*, een huis gelegen op de Markt, langs het Meer, eigendom der Kamer, hetwelk tot vereenigingslokaal gebruikt werd (1).

VLEZENBEEK

In het laatste vierde der XVIIIe eeuw was de liefde voor het tooneelspel hier ook vrij levendig.

Een argument uitgaande van de *Rymminnende Jongheid ende Liefhebbers van Vlesenbeke*, waarvan wij het voornaamste gedeelte hieronder aan het licht brengen, kondigt ten jare 1778 zeven opvoeringen aan van *Euphemia*, een stuk dat uit drie deelen bestond, met een *Ballet* eindigde en opgevolgd werd door de vertooning eener *vermakelyke Klucht*.

EUPHEMIA Dochter van Elias Koning van Missinen, Blyeyndig Treurspel,

Salten Tooneel verbeld worden door de be-ieverde ende rymminnende Jongheid ende Liefhebbers der Parochie van Vle-

(1) WAUTERS, v. w., d. II, blz. 470.

senbeke, Rustende onder de Bescherminge van MARIA, en den H. Roosen Crans, en het H. Cruys, en Sinte Blasius ende Sinte Antonius, Op den 3, 10, 17, 24, 28, 31 Mey, ende 8 Junius 1778.

Opgedraegen In diepe grondhertige inclinatie aen den Edelen Heere Graeve van Tirimont ende Weldene, Baron der vry baenderye van Gaesbeke ende Wange, Heere van Vlesenbeke, Audenaeken, Elingen, S.te Laureys Berchem, Itterbeke, Dilbeke, ende Sinte Mertens Bodegem, &c. &c.

WY DanCken hier aL ons eDeLheYt,
Voor Dees gegeVen LieberteYt.

Sal vertoont worden ten Huyse van Sr. Joannes Van Obbergen in d'oude Kroon tot Vlesenbeke by de Kerke, tegen twee uren naer middag.

BALLET. Naer-Reden. Hier volgt een vermakelyke Klucht (1).

VOLLEZELE

Vollezele heeft ook, omtrent het midden der XVIIIe eeuw, zijn spelersvereniging gehad. In de Lente van 1765 gaf de *Iverige Jonckheydt* dezer gemeente, tot vijfmaal toe, de vertooning van den

CRUYS-TOCHT van JERUSALEM door Diederyck van Elsatien, Graeve van Vlaenderen, en Ludovicus den Goeden, Koningh van Vranckryck, Bly-Eyndigh Treurspel,

Sal vertoont worden Door De IVerIge JonCkheYDt tot VoLLezeel; opgedraegen Uyt puere Liefde en Affectie aen den Heyligen Anthonius Beschermmer der voorschreve Prochie.

Sal vertoont worden op den 28. April, den 5. 12, 16. ende 19. Mey 1765.

*Wy nooden alle Mensch, en niemant uytgenomen,
Maer oock is onsen wensch, dat'er geen soude komen
Die sou ons Konst versmaen, want s'is te Christelyck,
Al zyn wy arm van Spraeck, ons Reden die zyn ryck.*

(1) Gedrukt : « Tot Brussel, By N. Jacobs, tegen de Baerdbrugge in de Drukkerye. » — *Koninklijke Bibliotheek te Brussel*, Afd. Hs. n° 13478. fol. 23.

De Vertoonplaetse sal zyn bij de W.e Sieur Peeter Pardoens
by de Kercke beginnende ten twee Uren naer den noen.

anthonIUs 't gesChlet hler In aLLes tot U
MeerDer gLorle.

Naer-reden. — Ballet. — Waer naer sal volgen een ver-
maeckelycke Klucht (1).

WERCHTER

Het oudste bewijs van het bestaan eener rederijkerskamer
aldaar, vinden wij in 1661.

Toen, den 20 Februari, vertoonden de vereenigde *Liefhebbers
der Rhetorycke van Werchter en Wackezeel* in de parochiekerk
van St. Huibrecht te Wakkerzeel :

DEN BLIJDEN KERSNACHT, ofte de Geboorte Christi
onzes Saligmakers, mitsgaders de merkelykste dingen als dan
geschied, in drij bedrijven, in dichten gesteld door F. G. Z. R. C.
P. (2).

Den 7 Juni van gemeld jaar werd dit mysteriespel door
dezelfde vereeniging te Werchter opgevoerd.

De ziel dezer rederijkerskamer was de toenmalige pastoor
van Wakkerzeel, met name Willem Zeebôts (3) : een zeer zoet-

(1) Gedrukt « Tot Brussel, By N. Jacobs, tegen de Baerdbrugge, in de
Drukkerye. » — *Koninklijke Bibliotheek te Brussel*, n° II, 26154.

(2) Gedrukt « Tot Loven by de Weduwe van Bernardyn Maes, int groen
Cruys. »

(3) WILLEM ZEEBOTS te Leuven, in de parochie van St-Kwintens, geb. den
22 Mei 1625, trad in 1643 in de Nobertijner abdij van Park ; werd geprofest
in 1645 en den 29 Mei 1694 tot priester gewijd. In de Hoogeschool zijner ge-
boortestad verwierf hij in 1655 den graad van bachelier in de godgeleerdheid.
Hetzelfde jaar werd hij « circateur », in 1656 benoemd tot onderpastoor te
Wakkerzeel en in 1667 tot pastoor dezer parochie. Deze bediening behield hij
gedurende 23 jaren, toen hij terugkeerde naar de abdij van Park en aldaar
stierf den 8 Juli 1690, betreurd door allen die hem kenden. (PIRON, *Alg.
Levensbeschrijving*, enz. blz. 475. — R. VAN WAEFELGHEM, *Le nécrologe de
l'abbaye du Parc*, 1908, blz. 280).

aardig, beleefd en liefdadig man, die zijne herderlijke plichten met evenveel godsvrucht als nauwkeurigheid vervulde. Deze voor zijnen tijd niet onverdienstelijk dichter, beoefende zijne moedertaal met gemak en onderscheiding. Hij liet volgende werken na :

NEDERDUYTSCHÉ GEDICHTEN, bestaende in eenige treurspelen ende andere, vertoont ende uitgewerkt door Guil. Zeebots.

Het eerste deel, gedrukt « Tot Loven bij de Weduwe Bernardyn Maes, 1662, » in-12°, bevat :

De Historie van den zuveren Patriarch Joseph, nopende zijne onnoosele Verdruckkinge, wonderlijke Verlossinge ende eereijke Verheffinge, alles getrocken uyt het boeck der Scheppinghe, in drij bedrijven ;

Den Blijden Kersnacht, enz. zie blz. 38.

Het Leven ende Martyrie van den H. Adrianus, alles getrocken uyt vermaerde Schrijvers, Surlus, Lippeloo, Hareus, in drij bedrijven ;

Hendrik de VIII, koning van Engelant, ofte scheuringe van Engelant ende 't afwijken van 't Catholieck geloof onder denselven Hendrik, in vijf bedrijven ;

Het tweede deel, gedrukt te « Loven G. Stryckwant, 1687 », in-12°, bevat :

Het Droevig Lijden en de bittere Doodt van den Heere Christus onzen Saligmaeker, getrocken uyt de vier H. H. Evangelisten ende bedeylt in 7 deelen, tragischer wijs vertoont ;

Den blinden verlichtèn en wederzienden Tobias, inhoudende bijzondere exempelen van deugden ;

Het Leven van den H. Hubertus (1).

(1) Conf. : F. A. SNELLAERT, *Het vlaamsch tooneel in de XVIIe eeuw.* (Belgisch Museum, d. IX, blz. 299). — G. J. SERVFRANCKX, *Hist. de la com. de Héverlé et de ses seign.* 1855, blz. 93. — FREDERIKS EN VAN DEN BRANDEN, *Biographisch Woordenboek*, blz. 910-911.

ZOUT-LEEUEW

De eerste oorsprong der rederijderskamer van Zout-Leeuw is zoo min bekend als die van meest al de inrichtingen van denzelfden aard. In zijne aanmerkingen op Gramaye schrijft de priester Jan Reers, dat zij ingesteld werd den 3 Augusti 1560, hetgeen zeker onwaar is. Misschien dat zij op dien dag door het magistraat erkend werd en op het stadhuis eene plaats bekwam voor het houden harer vergaderingen, hetgeen vermoedelijk vroeger in de eene of andere herberg plaats had, vermits het alzo overal gebeurde. Maar dat zij van in vroegere tijden ingericht was, spruit uit de volgende inlichtingen. In de stadsrekening van Leeuw over 't jaar 1479 staat eene som gemeld voor oprichting eener stellagie ter opvoering van een tooneelstuk in de volle lucht. Heel vermoedelijk waren de gezellen der Leeuwsche rederijderskamer met die vertooning belast. 't Is dus heel waarschijnlijk dat zij reeds in 't jaar 1479 opgericht was (1).

Wauters (2) is van gevoelen dat zij omstreeks 1400 gevormd werd, door degenen die graag mysteriën opvoerden of als speellieden deel namen aan de omgangen of processien.

De Kamer van Leeuw heette de *Leliekens uutten Dale*. Haar zinspreuk was : *Jonst voor const* (gunst voor kunst).

Haar kamerbord dat op 't stadhuis (3) nog bewaard wordt, meet 1 meter hoogte op 1 m. 10 breedte. Het vertoont de beelden van Jezus, van Maria en der H. Anna, en draagt voor opschrift : ANNO DNI JHESU XPSTI 1531. — SAUTLEEUEW. JHS. MARIA. ANNA. — JONST VOOR CONST (4).

(1) G. PIOT, *Notice historique sur la ville de Léau*. 1859, blz. 55. — P. V. BETS, *Zout-Leeuw*, Beschrijving, Geschiedenis, Instellingen, d. II, blz. 56.

(2) WAUTERS, *Géographie et Hist. des com. belges, Canton de Léau*, blz. 45.

(3) Men bewaard er nog van deze rederijderskamer : een pekot der XVIIe en een lansvaantje der XVIIIe eeuw.

(4) Zie de afbeelding in den *Inventaire des Objets d'Art, etc, de l'arrond. de Louvain*, blz. 109.

In 't jaar 1509 ontving zij met grooten luister de rederijkerskamer van Sint-Truiden, die te Leeuw eene vertooning kwam geven. In dit zelfde tijdstip was zij met de omgangen gelast welke bij de kermessen en processiën ingericht werden. Jaarlijks ook gedurende de week van Sinksen of groote kermis van Leeuw gaf zij eene vertooning in de volle lucht. Somwijlen zelf verbeelde zij in de parochiekerk het leven van den goddelijken Zaligmaker of van den eenen of anderen heilige. Alzoo vertoonde zij in 't jaar 1516, op Palmenzondag, het *Lijden van Christus*, en op den tweeden Paaschdag, zijne glorierijke *Verrijzenis*. Ten jare 1517 voerde zij het *Leven van den H. Leonardus* op, patroon der parochiekerk en der stad (1).

Ten jare 1538 richtte de rederijkerskamer een buitengewone praalstoet in ter gelegenheid der inhuldiging van het nieuw stadshuis, die plaats had te Sinksen ; welke plechtigheid men tot dan verschoven had om samen te vallen met de jaarlijksche processie en Leeuwsche omgang (2). De notabele personen welke deel namen aan den stoet, ledigden 42 quarten wijn, die door het vrijgevig stadsbestuur bekostigd werden. De bijval was zoo groot, dat men er nooit dergelijke menigte zag.

Zij had ook voor dezen heugelijken dag een prijskamp uitgeschreven. Tot dit einde werd op de Groote Plaats eene stelling gemaakt. Voor de schoonste *prologe* bekwam men vanwege de stad, een half aam bier ; voor het schoonste *esbattement*, een aam bier ; voor het *spel vanden Drye Coninghen*, ook een aam bier ; en eindelijk voor het *spel vanden Verryssensisse*, twee amen bier (3).

Van in 1541 waagden het de *Leliekens uut en Dale* van Leeuw in andere steden naar lauweren te gaan dingen. In Augustus van

(1) PIOT, vermeld werk, blz. 56.

(2) Sedert 't jaar 1274 was de vermaarde processie van den 2ⁿ Sinksendag in voege. (BETS, vermeld werk, d. I, blz. 97).

(3) Zie de omstandige beschrijving dezer feestelijkheden bij A. GOOVAERTS, *Construction et Inauguration d'un Hôtel de Ville pendant la première moitié du XVIe siècle*. (Bulletin des Commissions Royales d'Art et d'Archéologie, 1889, d. XXVIII, blz. 425-432).

genoemd jaar begaven zij zich naar den wedstrijd geopend door de *Lelie* van Diest (1).

Ten jare 1561, verscheen zij op het vermaard landjuweel van Antwerpen, waar, uit 11 Brabantsche steden, 14 Kamers naar toe kwamen.

Volgens eenen gelijktijdigen schrijver was de stoet van Leeuw samengesteld als volgt : « 2 heraulten, 1 rolwaghen, 10 « peerden, 1 speelwaghen met 11 personagien, voorgaende de « persoonagien ghecleet, met tortsen in de handt, 4 peerden, den « sot in eenen rolwaghen, 2 tortsen daer voor, noch vier peer- « den met tortsen, het blasoen, daer naer eenen Mercurius te « peerde, vier speelluyden te peerde met roy mantels, 8 peerden « volgende achter een leeu, vijff wagens met tanneyt gecleet, « gheel coussen, rode wanbeysen, swerte hoeyen, tanneyte « casacken, pluymen root en wit, broeckskens swert (2). »

Het blazoen of praalteeken dat zij in den stoet droeg, ver- toonde : « In het midden Anna, Maria en Jesus, in een kruis « van dalelelikens ; boven het wapen van Philips II ; rechts het- « gene der stad ; links hetgene van DANIEL VAN HALLE, Prins « der Kamer ; spreuk : *Jonst voor const* (3). »

De Kamer van Leeuw gaf voor antwoord op de gestelde vraag : *'t Is Gods Gheest die den mensche tot conste verwect*. Zij bekam de drie volgende prijzen : den oppersten prijs van de Proloog, een moraliseerend gedicht, in welk gesteld werd : *Hoe oirboirlyck den menschen syn, coopliden die rechtveerdelyck handelen* (Hoe nuttig den menschen de kooplieden zijn, die rechtvaardig handelen) ; den opperprijs van 't poëtelyk Punt ; den tweeden prijs voor den vermakelyksten Zot : *van 't innocente- lycst oft onnooselycst den sot te maken*.

Deze nar maakte veel beslag : hij ging « in eenen rolwaghen op twee blaesbalcken, die in 't gaen al gheluyt gaven, » en zeide : *Ick moet daer oock syn* (4).

(1) RAYMAEKERS, vermeld werk, blz. 103. — VAN EVEN, v. w. blz. 17.

(2) VAN EVEN, vermeld werk, blz. 55.

(3) Ibidem, pl. XXI.

(4) Ibidem, bl. 29.

De *Leliekens uutē Dale* waren den 3 Mei 1620 aanwezig op het Blazoen- en Refereinfest te Mechelen, want zij worden verwelkomd in de vijfde strophe van het « *Mey Liedeken gesonghen Tot eenen willecom van allen de Redenrycke Blommen* » :

Willecom Christus ooghen in ons beuanck
Ooch Leli Broeders al te male
Arschots terwen bloeyssel metten wijngaert ranck
Van Leew d'leliken wtten dale
Willecom Corenblomken van Thienen me
Olijftack van Sint Truijen hout hier oock ste
Mol, Gheel, Helmont en ghy Hasselsche roose
Verheugt v nu met ons een corte poose (1).

Dit feit is aan de navorschingen der Leeuwsche geschiedschrijvers — PIOT, WAUTERS, BETS en GOOVAERTS — ontsnapt.

De Kamer had haar lokaal op het stadhuis in de groote bovenzaal naar den kant der Markt, welke thans tot lokaal der Fanfaren dient.

Reers die omtrent honderd jaren na het landjuweel van 1561 schreef, getuigt, dat zij alsdan nog bestond. Nochtans uit zijne woorden blijkt dat zij vervallen was. In 't begin der 18^e eeuw was zij heel te niet gegaan.

Den 19 October 1717, werd haar een nieuw reglement verleend (2) door de Brabantsche Hoofdkamer, de *Roos* van Leuven, dat ten stadhuize van Leeuw nog bewaard wordt. Uit deze kaart blijkt dat letterkundige oefeningen haar vreemd geworden waren.

(1) *Schadt- kiste der Philosophen ende Poeten.*

(2) WAUTERS, *Léau*, blz. 45.

BIJLAGE

Bevelbrief van den Aartsbisschop van Mechelen, waarbij verboden wordt tooneelstukken te spelen, zonder de voorafgaandelijke toelating der geestelijke en burgerlijke overheid, en vóór het eindigen der kerkelijke diensten.

13 Maart 1752.

THOMAS PHILIPPUS DOOR GODTS BERMHERTIGHEYDT DER H. ROOMSCHE KERCKE PRIESTER CARDINAEL D'ALSACE, DE BOUSSU, *Artsbisschop van Mechelen, Primaet der Nederlanden, &c. &c.*

VErplicht zijnde te waeken, dat den boosen vyand geen schandaleus onkruyd en zaeye in den geestelyken Acker Onser Aertsbisdoms, 't welk geschapen is te geschieden door Theater of Camer-Spelen, Comedien en andere Spelen, selfs ter eeren Godts, oft van syn Heyligen, de welcke daerom soo door de Synoden als bij verscheyde Placcaeten, namentlyk van den 25. Mey 1601. en 31. Aug. 1608. Art. 7., in dese Landen straffelyck verboden zyn, ten zy die alvorens naukeuriglyk gevisiteert ende geapprobeert zyn geweest by den Boek-keurder der Quartiere, ende (by gebreke van dien) by den principaelen Pastor, ende daer naer by den principaelen Officier ende Magistraet van de Stadt ende Plaetse, daer de voorsz. Spelen staen verthoont te worden; waer op men gehouden is te verwerven oorlof ende consent by geschrifte, om die te mogen spelen naer dat den Goddelycken Dienst en Sermoon geeyndigt is: Soo is 't dat Wy, op verscheyde klagten ons gedaen over de schandaelen in sommige Steden en Dorpen gesproten uyt het niet onderhouden van de gemelde loffelyke Ordonnantien, by desen bevelen aen de seer Eerw. Heeren Lantdekens en Pastoors van Ons Aertsbisdom, daer op te letten; en, verstaende, dat diergelyke spelen in hunne respectieve Prochien staen gerepresenteert te worden, van dit Ons Decreet aen het Volck tot het Sermoon vergaedert zynde van den Predickstoel te verkondigen. ende in cas van overtredinge, daer af aenstonts te onderrigten de Heeren Fiscalen van de respectieve Raeden, op dat sy daer inne van Officie wege kragtiglyck willen voorsien. Aldus gedaen tot Mechelen in Ons Aertsbisschoppelyck Paleys den 13. Meert 1752.

THO. CARD. L. AERTSBISSCHOP VAN MECHELEN.

Plaetse ✕ des Segels.

Ter Ordonnantie van Syne Eminentie Myn Heer
den Cardinael Aertsbisschop voorsz.

L. DEUDON Secret.

Tot MECHELEN, by LAURENTIUS VANDER ELST Boek-drukker van Syne
Eminentie Myn Heer den Cardinael.

NAWOORD

De lezer, bekend met de stukken van de moderne theaterschool, zal wellicht met minachting nedergelien hebben op het godsdienstige en naïeve, dat eertijds in de dorpen van Vlaamsch-Brabant (1), werd vertoond.

Het is wel waar dat de landelijke rederijkkamers op het literarisch gebied geene meesterwerken hebben voortgebracht, en dat, wat de eigenlijke dramatische kunst betreft, geen der toenmalige tooneelstukken eenige vermaardheid heeft verworven ; edoch men mag niet uit het oog verliezen, dat die vereenigingen honderden jaren lang de eenige intellectueele uitspanning aan het volk van den buiten verschaften ; dat hunne opvoeringen, om zoo te zeggen, eene school waren voor de groote massa ongeleerden en bijgevolg, ook eene noodzakelijkheid van het maatschappelijk leven : « Hoe meer een volk achterlijk is, hoe meer het zijn « theater noodig heeft (2) ». Kortom, dat zij door de handhaving der moedertaal een goede dijk waren tegen den wassenden springvloed der zedenverfransching.

M^{ts} SACRÉ.

(1) Terwijl in Vlaamsch-Brabant het volkstoondeel weelderig bloeide, gaf het geene blikken van leven in de Waalsch-Brabantsche dorpen. De lezer weze dus geenszins verwonderd hierover in deze verhandeling niets aan te treffen.

(2) Alzoo schreef de priester-dichter CYRIEL VERSCHAEVE.

INHOUDSTAFEL

<i>Inleiding</i>	3
Assche	5
Galmaarden	9
Hekelgem	10
Kapellen-bij-Glabbeek	11
Kapellen-op-den-Bosch	15
Kraaienheim	16
Leerbeek	17
Liedekerke	18
Londerzeel	18
Meerbeek	21
Merchtem	21
Opwijk	25
Pepingen	29
Scherpenheuvel	29
Sichem	29
Sint-Jans-Molenbeek	29
Sint-Maartens-Lennik	30
Sint-Pieters-Leeuw	31
Steenokkerzeel	31
Strombeek	32
Ternat	32
Tollenbeek	33
Vilvoorde	33
Vlezenbeek	36
Vollezele	37
Werchter	38
Zout-Leeuw	40
<i>Bijlage</i>	44
<i>Nawoord</i>	45

Boekennieuws

Maurits Sacré : Daniël van Oesbroek's Rijmkroniek van Merchtem (1565). — In-8°, xvii-122 blz. Merchtem, bij den uitgever, prijs : 3,50 fr.

« M. Maurits Sacré heeft in dit boek een echten dienst »
» bewezen aan de Nederlandsche letterkunde, en ook aan de »
» plaatselijke geschiedenis van Merchtem. Daniël van Oesbroeck »
» was in het midden der 16e eeuw een voorname persoonlijk- »
» heid, meier van Merchtem, openbaar notaris bij den Raad »
» van Brabant, en meest van al een « Rederijker » met al de »
» kenmerken van zijnen tijd. In zijne Rijmkroniek heeft hij veel »
» bijzonderheden geboekt, die voor den geschiedschrijver kost- »
» baar kunnen zijn. »

« Voor de eerste maal wordt die Kroniek nu in het licht »
» gegeven ; en de uitgave is door M. Maurits Sacré met veel »
» zorg bewerkt. »

Het Nieuws van den Dag, van 30 April 1919.

* * *

« De uitgever van dit boek, de heer Maurits Sacré, schrij- »
» ver der *Geschiedenis van Merchtem*, heeft deze zeldzame rijm- »
» kroniek laten voorafgaan van een levensbericht, waarin vele »
» onbekende bijzonderheden voorkomen, die in den smaak van »
» genealogen, historieschrijvers en letterkundigen zullen vallen. »

« Daniël van Oesbroeck, die opvolgens griffier, meier en »
» notaris der Heerlijkheid, Poorte en Vrijheid van Merchtem »
» werd, heeft een wijdloopige rijmkroniek — die men reeds »
» verloren waande — nagelaten, samengesteld uit 3829 vers- »
» regels. 't Is dit reuzenwerk, votrokken in December 1565, »
» dat thans aan de wereld der geleerden wordt aangeboden. »

« D. v. Oesbroeck liet de in dit boek vervatte wijdloopige »
» rijmkroniek na, die voor titel draagt : *Antiquiteyten der Vrij- »
» heijdt ende Prochie van Merchten, beschreven in Dichte*, door »
» *Daneel van Oesbroeck*, door hem « CLEYN MEMORIAEL » ge- »
» noemd, en dat opgedragen is aan ridder Peeter van Pipenpoy, »
» heer van Merchtem. Aan deze kroniek begon hij te arbeiden

» in 1563, ten tijde, dat men te Merchtem het Vleeschhuis
» herbouwde. »

« Alsdan », zoo zegt v. O., « wandelde ik dikwijls op
» deze plaats, ik maakte deze eenvoudige en ruwe rijmen, tot
» dewelke mijn geest mij aanspoorde, en daar mijn hart graag
» dit werk aannam, scheen het mij licht. Het zal veel kwestieën
» ophelderen, welke soms geleerden bekommerd hebben. »

De Standaard, van 12 Mei 1919.

Grimbergsche Herinneringen uit den grooten oorlog.
— Smal in-8°, iv-164 blz. met 4 afbeeldingen. Grimbergen,
« Katholikos », 1919, prijs : 4 frank.

Het boek dat we hier den lezer aanbevelen is een prachtige bijdrage tot de geschiedenis van Brabant gedurende den wereldoorlog. Drie schrijvers zijn er aan het woord : Prelaat H. Hoppenbrouwers, over « Pastoor Wouters » ; Kanunnik Dr Van Heesch, « Een Oorlogsdagboek » ; Jozef Van Campenhout, « Vijf maanden deutsche gevangenschap ».

Te verkrijgen ter Abdij van Grimbergen.

L.-J.-M. Philippen, pr. : **De Begijnhoven**. — In-8° van
xvi-490 blz. Antwerpen, uitg. « Veritas », 1918, prijs : 5 fr.

Oorlogsarchieven. — Het Gouvernement heeft sedert 15 Nov. 1919 eene Commissie der Oorlogsarchieven gevormd, onder het voorzitterschap van onzen grooten historicus H. Pirenne.

Edoch om deze zware taak te kunnen afmaken was het noodig provinciale comiteiten samen te stellen.

Een provinciaal Comiteit voor Brabant werd opgericht den 7 Januari 1921 ; en zetelt in de lokalen van 't provinciaal Gouvernement, 22, Eikstraat, te Brussel.

De comiteiten der oorlogsarchieven verzamelen geene krijgsvoorwerpen (kanonnen, geweren, wapenrustingen, enz.) gelijk 't Musea van 't leger, noch documenten rakende de krijgsbedrijven. Ze houden zich uitsluitend bezig met het vergaren van schriften, druksels en prenten die van geen krijgskundigen aard zijn, zooals : plakbrieven, nieuwsbladen, gravures, fotografieën gedrukte werken, liederen, caricaturen, enz.

Antoon & Jan=Frans Sacré,

Wereldberoemde Horlogemakers der XVIIIe eeuw.

ANTOON SACRÉ geboren te Merchtem, in de Oude-straat (nu Langen-steenweg), den 11 Januari 1735 (1), was de zoon van Frans en Joanna Persijn (2), en de kleinzoon van Jacob en Anna-Katharina Wasteels (3).

Zijn vader stond in gansch de streek bekend als een ervaren horlogemaker. Hij leverde in 1760 de horloge der kerk van Molhem voor de som van 178 guldens 9 1/2 stuivers. Zij werd betaald door inschrijving der parochianen ; de lijst ervan bestaat nog. 't Is nog altijd, mits eenige herstellingen, hetzelfde uurwerk en de kenners bevestigen, dat het nog meer dan een menschenleven zal loopen. In 1734 en 1758 herstelde hij de horloge der kerk van Opwijk. Hij was gelast met het onderhoud van de horloge der kerk van Merchtem, waarvoor men hem jaarlijks 3 g. 10 st. betaalde (4). Hij overl. te Merchtem den 20 Juli 1756. Zijne zonen *Jan-Frans*, *Willem* (5) en *August* waren ook horlogemakers. Laatst genoemde ging naar Lokeren wonen, waar hij overleed den 28 Mei 1801, en er zijn zoon *Domien-Frans* voor opvolger had.

(1) *11 Januarius 1735. Baptisatus est Antonius filius leg : Francisci Sacré et Joanna Pissijn quod suscep : Antonius de Coster et Anna de Keersemaecker.*

(2) De PERSIJN's waren eene vanouds gezaghebbende familie te Lebbeke. Cfr. DE POTTER en BROECKAERT, *Lebbeke*, blz. 46.

(3) WAUTERS, in de *Hist. des env. de Brax.* d. II, blz. 83 schrijft bij mislag dat hij in 1772 geboren is.

(4) *Kerkarchief van Molhem, Opwijk en Merchtem.*

(5) Uittreksel eener kerkrekening van Merchtem, over het jaar 1773 :

« Item stelt den rendant alhier voor vuytgeeff de somme van dry hondert gul-
« dens die den selven Ingevolghe ue. wettelycke ordonnantie de dathe eenen-
« twintigh April seventhien hondert dryent seventigh heeft betaelt aen *Joannes*
« *francis* ende *Guillielmus Sacre* voor ende in voldoeninghe van het accoord
« door de Provisieurs der gemelde kercke met de selve gemaect voor het her-
« stellen ende repareren van de orlogie op den thoren der voorschreve vryhey
« gelyck bij ordonnantie compt te blycken dus 300 : 0 : 0 ».
(RIJKSARCHIEF. — *Geestelijke archieven*, n° 3527.)

ANTOON SACRÉ was de uitvinder van verbeterde zak- en slingeruurwerken. Hij vond ook karren uit met rolzuilen, welke op eene verbazende wijze het gewicht voorttrokken, dat zij vervoerden (1). Hij maakte voor de Academie van Wetenschappen en Kunsten te Parijs, een werktuigkundigen karpel, dewelke zoo behendig als een natuurlijke, in het water zwom (2).

Den 21 Juni 1753 trad hij te Merchtem in den echt met zijne geboor Francisca Cooremans, dochter van Korneel en Maria Van der Elst.

In het jaar 1754 verhuisde de befaamde « meester orlogie maecker van Merchtem » naar Aalst, alwaar hij in de Pontstraat ging wonen (3).

In 1766 leverde hij een nieuw uurwerk voor 't belfort van Aalst « de orlogie op stadstoren, » ten prijze van 2,400 guldens, hem betaald in drie « payementen, » en nam 't oude werk voor 400 guld. (4) over. (*Ordonnancie van 5 April 1766*). Dit uurwerk is nu van kant gezet en tusschen het oud ijzer versukkeld. Doch alle veranderingen zijn geene verbeteringen. Te Aalst heeft een nieuwe horloge de verstootelinge vervangen. Maar alleman te Aalst klaagt van de nieuwe: ge hebt daarover de Aalstenaars maar eens te ondervragen; ze zouden zich gelukkig achten het uurwerk van SACRÉ nog den tijd te zien regelen.

Den 30 September 1771 stierf zijne gade en den 2 October werd zij begraven. Zij had hem de volgende kinderen geschonken, allen geboren te Aalst:

Maria Anna;

Elisabeth, gedoopt den 17 Juni 1759, overledenden 19 Maart 1761;

Jan-Frans, ged. den 26 Juni 1762, waarover hierna;

(1) DELEPIERRE (J.-O.), *Aperçu historique et raisonné des découvertes, inventions et perfections introduits en Belgique*, blz. 98. DE SMET (J.-J.), *Histoire de Belgique*, 6e uitg. d. II, blz. 357.

(2) PIRON, *Alg. Levensbeschrijving der Mannen en Vrouwen van België*, blz. VI.

(3) VAN NUFFEL (P.), *Aalst. Historiek der Oude Straten*, blz. 279.

(4) Id. vermeld werk. Cfr. DE POTTER en BROECKAERT, *Gesch. der Stad Aalst*, d. II, blz. 78.

Egied-Alexander, ged. 26 Mei 1764 ;

Jan-Jozef, ged. 21 December 1767, overleden in jeugdigen ouderdom ;

Judoca-Augusta, ged. 17 September 1769 ;

Den 16 Mei 1773 huwde Antoon Sacré in tweede bruiloft met Maria-Judoca de Meyer, dochter van Jan, uit Denderleeuw. Hij verwierf van haar zes kinderen, die te Aalst het levenslicht zagen :

Jozef-Jan, ged. 11 Maart 1774, overl. 20 December 1777 ;

Michaël, ged. 14 Dec. 1775, overl. 31 Dec. 1777 ;

Jozef, ged. 2 Januari 1778, was eerst horlogemaker, daarna van 1816 boekdrukker in zijne geboortestad. In 1826 verplaatste hij zijne drukkerij naar Brussel, alwaar hij ongehuwd overleed den 11 Januari 1849 ;

Isabella, ged. 12 Nov, 1779 ;

Susanna-Petronilla, ged. 22 Sept. 1781, ongehuwd, overl. te Brussel ;

Maria Judoca, ged. 7 Januari 1790, ongehuwd, overleden te Brussel.

In 1783 kocht hij in de Kerkstraat, voor 3,600 guldens, het huis van Adriaan van Nuffel, voor hetwelk hij « een blason » hing (1).

In 1784 vervaardigde hij voor de abdij van Ninove een uurwerk met gang, stilstand en sponding, derwijze dat het uur en het half uur sloeg door dezelfde werktuigkundige samenstelling. De beruchtheid, welke dit schoon, vernuftig werk verkreeg, vloog over zee, en noopte den beroemden Engelschen horlogemaker Graham om naar Aalst te komen en het te zien. Hij spaarde zijnen lof voor den kunstenaar en het kunstwerk niet, hetwelk nadien naar Kentucky, in Noord-Amerika, werd overgevoerd (2).

In 1788 plaatste hij een uurwerk op den toren van St-Lievens-Essche ; de gemeente gaf daarvoor de som van 360 guldens (3).

De hoven van Weenen en Berlijn spoorden den vindingrijken artist aan om er zich te komen vestigen, maar de voor-

(1) VAN NUFFEL, vermeld werk.

(2) DE POTTER en BROECKAERT, *Stad Aalst*, d. IV, blz. 320.

(3) Id. *Gesch. der. gem. van Oost.-Vl.*, Arr. Aalst, d. II, blz. 23.

deeligste aanbiedingen konden hem niet bewegen om zijn vaderland te verlaten (1).

Bij zijn overlijden (2) kwam zijn stielgenoot de Gentenaar P. Boete den inventaris van het sterfhuis maken : er bleven voor 733 guldens « onvolmaakte orlogiën » en de inhoud van den winkel was geprezen op 1,134 guldens (3).

* * *

JAN-FRANS SACRÉ, te Aalst den 26 Juni 1762 geboren (4), volgde waardig de stappen van zijnen vader.

Ten jare 1790 bood hij der Academie van Wetenschappen te Parijs een uurwerk van gansch nieuwe vinding aan, hierin van de andere horloges verschillende door eenen opwinder zonder eind, genoemd de eigenschap der siek, waarop de ketting wordt gewonden, hetwelk maakt dat men er 't vierkant niet alleen verkeerdelijk van draaien kon, maar bovendiën op alle wijzen, als de horloge is opgewonden, zonder dat men voor het minste toeval te vreezen heeft. Om het nut dezer vinding te kunnen waardeeren, zal 't genoeg zijn op te merken, dat de Engelsche en Fransche horloges in tegenovergestelde richting werden opgewonden, de Engelsche langs achter en links, de Fransche, langs de uurplaat rechts (5).

JAN-FRANS SACRÉ had zich te Brussel als poorter (6) laten inschrijven den 17 September 1794 ; en huwde den 4 April 1796 (parochie van Sint-Jaak-op-Koudenberg), met Barbara Kessman, dochter van Jan-Filips en Katharina-Jozefa Discleyn. Hij overleed

(1) PIRON, vermeld werk, blz. 342. — L. GOFFIN in de *Biographie Nationale*, d. XXI, blz. 18.

(2) Het is ons niet gelukt de dagteekening van zijn overlijden in het Stadsarchief van Aalst te vinden.

(3) VAN NUFFEL, vermeld werk.

(4) 26 Junius 1762. *Baptisatus est Joannes Franciscus f^s. legitimus Antonii Sacré fⁱ francisci et francisca Cooremans f^e Cornelii conjugem. Susceperunt Joannes franciscus Van Geysegem et Susannæ Martina Beeckman.*

(5) Cfr. de vermelde werken van DELEPIERRE, blz. 98 ; DE SMET, blz. 357 ; DE POTTER EN BROECKAERT, *Stad Aalst*, d. IV, blz. 320 ; *Biograph. Nationale*, d. XXI, blz. 18 en VAN NUFFEL, blz. 279.

(6) *Stadsarchief van Brussel*, reg. 3035, fol. 128 v°.

in de Perkamentstraat, den 7 Juni 1821 ; en zijne weduwe, die hem nog lang overleefde, stierf er den 11 Juni 1857, in den ouderdom van 82 jaar.

Hedendaags worden de uurwerken van Sacré met goud betaald.

* * *

Over zijne kinderen en kleinkinderen, waaronder eenige die zich eveneens tegenover de samenleving verdienstelijk hebben gemaakt, is ons het volgende bekend :

1. *Karel-Antoon Sacré*, geb. te Brussel den 30 Jan. 1797, horlogemaker-mecanici, huwde aldaar, den 18 Sept. 1828 met Anna-Maria-Ludovica Demarée, waarvan o. a. kinderen :

EDMOND-ALEXANDER-FRANS SACRÉ, geb. te Brussel den den 11 Mei 1830, ingenieur-mecanici, schreef in 1860 eene geleerde verhandeling in de *Bulletins de l'Académie des sciences*, 2e ser. d. X, getiteld : *Sur la construction des paratonnerres*. Hij bekwam in 1866 een brevet voor de constructie en plaatsing van donderschermen en plaatste op vele monumenten van België donderschermen van zijn systeem. Hij overleed ongehuwd te Elsene, den 12 Dec. 1912.

2. *Maria Sacré* ;

3. *Lodewijk Sacré*, geb. te Brussel, chirurgijn-tandmeester, overl. aldaar den 15 Nov. 1864, oud 66 jaar, huwde met Barbara Gall, waarvan afstammelingen.

4. *Jozef Sacré* ;

5. KAREL-AUGUST SACRÉ, geb. te Brussel den 7 Dec. 1802, mecanici en constructeur, officier in de orde van Leopold, werd in 1837 bestuurder der vlasspinnerij van het huis Engler, Brugman en Rolin, te Sint-Gillis-bij-Brussel, gemeenteraadslid dezer voorstad van 1848 tot 1851 en majoor der burgerwacht van 1848 tot Sept. 1858. Hij overl. te Elsene, den 24 Oogst 1889, en is schrijver van : *Quelques observations sur l'industrie linière de la Belgique, adressées à M. le ministre de l'intérieur*. Brussel, drukk. G. Stapleaux, 1848.

Karel-August Sacré huwde te Brussel, den 1 Maart 1832, met Joanna Pieron, waarvan o. a. kinderen :

1. *Leo-Alfons Sacré*, geb. te Sint-Gillis, den 17 October 1840, kantwerkfabrikant, ongehuwd, overleden te Sint-Joost-ten-Noode, den 3 Maart 1909. Bij testament verleden voor den notaris Du Boccage te Brussel, vermaakte hij aan de Koninkl. Academie voor wetenschappen, letteren en schoone kunsten van België, een legaat van 50,000 fr. tot aandenken van zijn betreunden vader August Sacré, en van zijn betreunden broeder Emiel Sacré, en tot het stichten van twee perpetueele prijzen : waarvan eenen, onder den naam August Sacré-prijs, voor de mecaniek, en den anderen onder den naam Emiel Sacré-prijs, voor de schilderkunst, die bij afwisseling om de drie jaar, zullen gegeven worden. Zie koninklijk besluit van 10 Juni 1909 (1).

2. *EMIEL-ALBRECHT SACRÉ*, geb. te Sint-Gillis, den 1 Januari 1844, kunstschilder, ongehuwd, overl. te Elsene den 23 Nov. 1882. Men heeft van hem : *Juges*, 1,30 m. hoog en 2,30 m. breed, tentoongesteld te Brussel in 1880 ; *La femme à l'éventail*, zaal XIV, in 't Museum van hedendaagsche schilderkunst ; *La mort d'un puisatier*, geschenk der familie, Stadhuis van Brussel.

6. *Eulalia Sacré* ;

7. *Gustaaf-Filips Sacré*, horlogemaker te Brussel ;

8. . . . *Sacré*, gehuwd met . . . Dietsch, van wie afstammelingen.

9. *Edward-Maria Sacré*, geb. te Brussel, den 18 December 1815, mecanici aldaar, later fabrikant te Elsene, waar hij ongehuwd overleed, den 28 Mei 1891.

10. *Amelia Sacré*.

« De Sacré's », zoo schreef de Aalstersche historici Van « Nuffel, voerden geen blazoen ; maar *persoonlijke adel, zooals « die van het talent, geldt alleen waarlijk hooger en overheerscht « elk ander wapenschild ; hij bezit eene onsterfelijke waarde : hij « komt van God. »

MAURITS SACRÉ.

(1) *Staatsblad van 30 Juni 1909*, n^o, 181, blz. 3595.

Navorschingen over Reguliere en Werdlijke Priesters, inboorlingen van Assche.

I. ORDE DER AUGUSTIJNEN.

Ludovicus de Asscha (1) Augustijn (Eremijt) te Leuven, werd ingeschreven ter rolle der Hoogeschoolstudenten ten jare 1447 (2). Hij leefde nog in 1526 en overleed den 5 Januari, doch het jaar zijns overlijdens is onbekend (3).

II. ORDE DER BENEDIKTIJNEN.

Dom Giselbertus Clinckaert, ridder van Assche en leenman van den hertog van Brabant (4), onderscheidde zich door menige heldendaad in den eersten kruistocht.

Hij huwdeene adellijke jonkvrouw Clementina geheeten, met welke hij een zeer stichtelijk leven leidde. Daar hij echter gehoor gaf aan de stem der genade en een volmaakte weg wilde bewandelen, trad hij ten jare 1103 in de abdij van Affligem, terwijl zijne echtgenootte zich terug trok in het verblijf dat abt Fulgentius voor de vrouwen en dochters der gehuwde edelmannen, die hem om opna-

(1) Voor eenige priesters, die we volledigheidshalve vermelden, is niet uitgemaakt of *de Asca* of *ab Asca*, dat is van Assche, hun geslachtsnaam is of de naam hunner geboorteplaats, alhoewel aan dit laatste, voor de eeuw waarin ze leefden, er geen twijfel zijn kan.

(2) REUSSENS, *Matric. de l'Université de Louvain*, d. I, blz. 146. — Id. *Doc. d. V*, blz. 343.

(3) J. WILS, *Obituaire des Augustins de Louvain*, (Analectes p. serv. à l'hist. eccl. de Belgique, 2 ser. d. XIV, blz. 356.)

In de doodenregisters werd destijds de sterfdag zonder het jaartal opgegeven. Van daar dat men zoo juist den sterfdag maar niet het sterfjaar kent.

(4) Hier wordt bedoeld Godfried met den Baard, die graaf van Leuven werd in 1095 en hertog van (Lotrijk) Brabant den 13 Mei 1106.

me in het klooster verzochten, te Affligem had laten bouwen (1). Bij zijn intrede te Affligem schonk Dom Gisbertus met toestemming van den hertog aan de abdij van Affligem al de goederen welke hij van hem in leen hield ; de abdij bouwde daarop eene hoeve, die het Hof te Colried of ook Hof te Contreien genoemd werd.

Hij overleed den 13 September, doch men weet niet juist in welk jaar (2).

Dom Bernerus van Assche. Deze was een afstammeling van het adelijk huis van Assche en leidde in zijne jonkheid een zeer wereldsch leven. Naderhand echter kwam hij tot betere gevoelens, en trad in de abdij van Affligem. Het jaar zijner intrede is onbekend, doch ten jare 1170 ondertekende hij de drie-en-twintigste een charter van Abt Arnulphus, waarbij deze goederen verkocht gelegen te Oordegem en te Aardenburg, om in de noodwendigheden der abdij te voorzien, die alstoen een harde economische crisis doormaakte (3).

Hij overl. den 18 Januari, doch men weet niet in welk jaar (4).

Dom Gisselbertus van Assche, ridder, anderen zeggen heer van Assche, behoorde tot het adelijk huis der Grimbergen-Assche. Na den dood zijner echtgenoot, die verzocht had om in de abdij van Affligem begraven te worden, trad hij in dit klooster, en leidde aldaar een zeer heilig leven.

Hij verwisselde het tijdelijk met het eeuwige den 19 Februari. Noch het jaar zijner intrede noch dat zijns afstervens is ons bekend, maar naar alle waarschijnlijkheid leefde hij om het midden der XIIIe eeuw (5).

(1) Dit verblijf stond nabij het gastenhuis, tusschen de eerste of groote en de tweede of koninklijke poort. De vrouwen die daar woonden droegen het habijt van den H. Benediktus en leidden een leven geschoeid op dat der monniken. Een formeel klooster was het echter niet, ofschoon het dikwijls aldus genaamd wordt : de bewoonders ervan waren geene nonnen, maar eerder reguliere oblaten.

(2) BEDÆ REGAUS, *Hafflighenum Illustratum*, VI, 189.

(3) DE MARNEFFE, *Cartulaire d'Affligem*, blz. 202.

(4) *Haffligh. illustr.* VI, 447.

(5) Id. VI, 637.

Joannes Dumont, XIXe abt van Affligem. Zijne ouders behoorden tot den stand der ambtenaars. Hij deed zijne eerste studiën te Affligem, vroeg daarna om aangenomen te worden en werd geprofest om het jaar 1302. Abt gekozen te Brussel in November 1334, onder den naam van Joannes III, kwam hij het volgende jaar naar de verwoeste abdij van Affligem met zijne monniken terug (1). Abt Joannes begon aanstonds aan de herstelling van het klooster te werken. Zoodra er een deel van het klooster was opgebouwd, hernamen de monniken, zoo goed mogelijk hun vroeger leven. Daar hij overtuigd was, dat de uitwendige vrede voor de monniken noodzakelijk is om den inwendigen te bewaren, trachtte hij alle uitwendige geschillen van zijn klooster te verwijderen. De hertogen van Brabant hadden begonnen de abdijen zware belastingen op te leggen om te voorzien in de onkosten, die de oorlogen veroorzaakten. Vele kloosters waren hierom tegen den hertog opgestaan en hadden hunne zaak voor het gerecht gebracht. De abt had liever eenig tijdelijk verlies te ondergaan, dan door die gedingen de rust te verliezen en hij betaalde de opgelegde schatting. De hertog was hierover zoo tevreden, dat in 1338 Affligem het eerst van alle verdere schatting werd vrijgesproken. Dan zorgde Joannes alleen om de goede regeltucht door zijne voorbeelden en vermaningen in zijne kinderen te bevorderen. Hij maande hun gedurig aan om den tijd, die de omstandigheden hadden doen verliezen, door hunne vurigheid te herwinnen. Maar al de zorgen en bekommernissen, die hij had te verdragen, ondermijnden zijne krachten; hij stierf den 22 November 1352, het zoete bewustzijn in het graf mededragende, aan zijnen opvolger, Joannes IV, een beter vooruitzicht te laten, dan hij bij zijne benoeming gevonden had. Indien de gebouwen nog veel te wenschen lieten, ten minste waren de monniken niet meer in balingschap en men had met vreugde de eerste onderhouding hernomen (2).

De hertog van Brabant noemt hem in een openen brief van 1345 : *Jehan dou Mont d'Assche*.

(1) *Haffligh. illustr.* VI, 728.

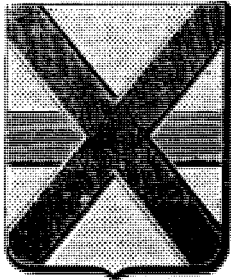
(2) DOM BERNARD, *Geschiedenis der Benedictijner Abdij van Affligem*, blz. 126-127.

Men vindt zijn zegel in het Zegelmuseum te Brussel.

Dom Willem van Assche. Volle zekerheid is er niet of deze een geboren Asschenaar dan ofwel Van Assche zijn familienaam was. Het eerste schijnt nochtans het waarschijnlijkste, weshalve wij hem dan ook hier eene plaats inruimen.

Hij trad in de abdij van Affligem, en na de priesterlijke wijding ontvangen te hebben, werd hij gebruikt in het bestier der bezittingen des kloosters, in welke bediening hij eenieders achting en vertrouwen verwierf, bij zoovere dat hij samen met Dom Joannes Utendaele verkozen werd om als scheidsmen een geschil te slechten opgerezen onder de pachters der abdij te Herdersem : hij vereffende deze zaak ten jare 1344.

Hij ging tot een beter leven over den 17 November, doch zijn sterfjaar is ons niet bekend (1).

Dom Henricus IV van Assche, XXIVe abt van Affligem, was de zoon van Jan II, heer van Assche en van Beatrix 't Serclaes, die beiden tot den hoogsten adel behoorden. Hij had drie broeders en eene zuster met name Katharina, die abdis in Ter-Kameren werd.

Hendrik was van jongs af, meer geneigd tot de godsvrucht dan tot den wapenhandel, waartoe men hem beschikte. Men had hem voor gezellen gegeven jongelingen, die van niet anders spraken dan van oorlogen, steekspelen en wapens. Wanneer zij zich met hunne wapenoefeningen vermaakten, had Hendrik hun dikwijls verweten, dat zij flauw en zonder kracht waren. Ik zal meer moed toonen dan gij, zeide hij, en mijne vijanden zonder wapens overwinnen. Waarop zijne gezellen hem zekeren dag spottende uitdaagden zijne macht eens te toonen, waarop hij antwoordde, dat hij dit nooit zou doen dan in het klooster van Affligem.

(1) *Haffligh. illus'r*, VI, 743.

Daarmee was zijne keus gekend en na de toelating zijner ouders bekomen te hebben, ging hij zich in 't klooster aanbieden, waar hij zonder moeite aanveerd wierd, daar geene beletsels noch van den kant zijner ouders nog van anderen hem zulks belette.

Hij trad in 't noviciaat en deed dagelijks grooten voortgang in de deugd en in de wetenschappen, zoodat hij een ware, voorbeeldige kloosterling was.

Ja, zelfs zijnen ijver was zoo groot dat hij in korten tijd alle moeilijkheden overwon en tot verwondering diende aan zijnen novicemeester. Als het soms gebeurde dat deze om zijne strengheden berispte, antwoordde hij : wij moeten leven volgens onzen stand, en niet verzwakken in onze eerste voornemens. Met zulke gevoelens bezielde werd hij in 1418 priester en kort daarop met verscheidene bedieningen belast, die hij allen op de stipste wijze waarnam.

Hij werd tot abt van Affligem gepreconiseerd door Paus Martinus V, den 29 Maart 1426. In hetzelfde jaar werd hij ingeschreven, onder n° 22, ter rolle van de Hoogeschool te Leuven, die den 2 October van dat jaar plechtig was geopend geworden (1).

Men ondervond weldra dat hij een gematigde en voorzichtige overste was ; hij bouwde en herstelde veel en deed in het begin veel goed aan 't klooster ; hij werkte bijzonder om de eendracht en de vrede onder de medebroeders te doen bloeien, de kerkelijke diensten met veel luister te verrichten, en stelde zijnen roem in de versiering van Gods huis.

Maar ongelukkiglijk dezen geest bleef niet duren. Zeer goed van aard zijnde, kwam den adel en de grooten dezer aarde hem vleien, hij begon rijkelijk te leven, nuttelooze uitgaven te doen.

Daar hij van edele afkomst was en daarenboven bekleed met de abtelijke waardigheid en in hoog aanzien stond bij den hertog van Brabant, liet hij zich in het hoofd zetten dat hij ook moest grootsch en luxueus leven. Edoch zijne vleiers loofden hem in zijn bijzijn, maar achter den rug keurden zij, gelijk het meest altijd gaat, zijne handelwijze af.

Des te voorbeeldiger, stichtender en oplettender hij in 't begin in zijn kloosterleven en abtelijk bestuur was, zooveel onachtza-

(1) REUSSENS, *Matricule de l'Université de Louvain*, blz. 58.

mer werd hij nu vooral wat zijne hoogwaardigheid hem oplegde. En zijn wanordelijk leven maakte dat hij zelfs verscheidene kerkelijke straffen op den hals haalde. Doch telkens kwam hij tot inkeer en van dezelfde ontheven.

Eindelijk, ziende dat hij als kloosterhoofd geen dienst meer kon doen, gaf hij uit eigen beweging zijn ontslag van abt den 10 Januari 1457 en ging op een schoon buitengoed der abdij, het kasteel ter Walien, te Meldert, bewonen, gelegen op vijf minuten vande kerk. Daar werkte hij in de eenzaamheid aan zijne zaligheid en boete de misslagen van zijn vroeger leven uit. Hij leefde daar met een paar knechten en eene jaarwedde van 400 fransche kronen, een zeer stichtend leven er niemand ontvangende dan zijn eigen broeder, Jan, heer van Grimbergen en Assche, tot als den dood hem kwam treffen, namelijk den 28 December 1473 (1).

Hij werd in de parochiekerk van Meldert begraven vóór het altaar van O. L. Vrouw. Op zijn grafzerk die thans links voor den ingang der kerk ligt, leest men :

HIC
SITUS EST
ADMODUM REVDUS
IN CHRISTO PATER AC
DNUS D. HENRICUS DE ASSCHA
ABBAS AFFLIGENIENSIS XXII
OBIIT V KAL. JANUAR.
ANNO MCCCC
LXXIV

Zijn zegel, dat bewaard wordt in 't Rijksarchief te Brussel onder nummer 19833, heeft een ronden vorm, in het veld een St. Pieter ; beneden, een schild : een faas met een St. Andries-kruis er overheen.

Dom Bernardus Verspecht. Deze werd geboren te Assche den 28 Mei 1694 en den volgenden dag ontving hij het H. Doopsel in de Sint-Martinuskerk aldaar, bij welke plechtigheid hem de

(1) Conf. *Hafflig. illustr.* VI, 838 en DOM BERNARD : *Gesch. der Benedictijner Abdij van Affligem*, blz. 149-150.

naam Ferdinandus gegeven werd. Hij was zoon van Adriaan en Joanna Moens, en werd ter doopvont gehouden door Weledelen Heer Ferdinandus de Wignacourt (1) en Elisabeth Moens.

Zijne broeders Jan en Hendrik waren beiden primussen in de faculteit der Artes te Leuven. Zijne zuster schonk het leven aan eenen zoon die insgelijks primus uitgeroepen werd. Hij zelf was zeer begaafd ; vooral in de natuurlijke wetenschappen muntte hij uit, zoodat ook hij eene eereplaats in de eerste linie zou bekomen hebben, had hij aan Leuven geen vaarwel gezegd, om in de abdij van Affligem te treden op 17 November 1713. Hij werd gekleed den 8 Januari 1714, geprofest den 13 Januari 1715, en tot priester gewijd den 23 December 1719. Hij deed zijne eerste mis den 21 Januari 1720, en het volgende jaar 1721 verdedigde hij in 't openbaar in de abdij thesissen of stellingen over de drie goddelijke en de vier kardinale deugden.

Van 1723 tot 1740 verbleef hij in de priorij van Neer-Waver, en in laatst genoemd jaar werd hij voorloopig tot pastoor van de stad Waver aangesteld. In 1742 werd hij naar de priorij van Bornhem (2) gezonden, en keerde eerst in 1746 naar de abdij terug, alwaar hij verscheidene ambten bekleedde. In 1760 ging hij met verlof bij zijnen broeder te Assche ; werd aldaar ziek en overleed er naenkele dagen op 2 Octob. 1760. Zijn lichaam werd naar Affligem overgebracht en bijgezet in het koor der H. Maagd (3).

DOM URSM. VAN HAVER O. S. B. (4) en M^{ts} SACRÉ.

(Wordt voortgezet).

Verboden nadruk.

(1) Graaf van Lannoy, baron van Haneffe, heer van Malève en Ponchine, echtgenoot van Maria-Isabella de Cotereau, dochter van Willem, markgraaf van Assche.

(2) *Haffligh. illustr.* VII, 1532.

(3) Op zon-en heiligdagen las hij te Hingene de vroegmis, en genoot daarvoor 50 gulden uit de dorpskas, en 40 gulden van den armendis (L. MEES, *Gesch. der gem. Hingene*, blz. 362).

(4) Onze Eerw. Medewerker Dom Ursmarus Van Haver, Monnik der Abdij van Affligem, overleed te Lourdes (Frankrijk) den 18 April 1920. Hij was geb. te Erembodegem den 19 September 1868, in het klooster getreden den 22 December 1883, gekleed den 6 Januari 1884, geprofest den 15 Januari 1885, en priester gewijd den 19 Sept. 1891. R. I. P.

Bernard Wynhouts, Ord. Præm.

Brabantsche Tuinbouwkundige (1598-1662)

BERNARD WYNHOUTS was geboortig van Enkhuizen (Noord-Holland), kanunnik en infirmeriemeester der Norbertijner abdij van Dielegem, te Sint-Pieters-Jette.

Hij trad omstreeks 1618 als leekebroeder in de abdij, en werd gelast met het bestuur van den hof, gezegd de *Infirmery*, die voor de noodwendigheden van het hospitaal van Dielegem diende.

Deze kloosterling was zeer ervaren in het kweeken der planten, en onder zijn bestuur verwierf zich de kruidtuin dezer abdij een Europeesche faam. De vermaarde geschiedschrijver Sanderus, een tijdgenoot, spreekt er met grooten lof over : « Deze tuin, zegt hij, is waarlijk een kruidtuin, want men vindt er de verscheidenste soorten van alle inlandsche zoowel als uitheemsche planten. Ook is hij bekend bij de beroemdste plantenkundigen van Europa, en meer dan een dichter heeft er zijn talent aan toegewijd om er de fraaiheid van te bezingen. Ik weet niet, verklaart hij, indien men in gansch België een kruidtuin zou kunnen vinden, bekwaam om het vergelijk te onderstaan met dezen der Dielegemsche abdij (1). »

Ten jare 1633 vervaardigde hij een groot, dik boek in-f^o, getiteld : *Herbarius continens species plantarum tum patriarum tum exoticarum ad vivum, prout nascuntur in horto infirmariæ celeberr : Abbatiaë diligemensis, cum indice copiosissimo.*

Dit kruidboek bevat exemplaren van meer dan zevenhonderd plantensoorten in den tuin der abdij gekweekt, en door hem geogst (2).

(1) A. SANDERUS, *Chorographia sacra Brabantiaë*, 2^e uitg. d. I, blz. 391.

(2) Ten jare 1855 was dit kostbaar kruidboek in 't bezit van M. Kickx, professor in de plantenkunde aan de Gentsche Hoogeschool.

Onder de uitheemsche planten welke pater Wynhouts aldaar in de hoving kweekte, wordt de ananas, de indigoplant, het pokhout van Jamaïca en *de aardappelteelt* vermeld (1).

Piron (2) die eveneens dit laatste feit aanhaalt, voegt er deze zinsnede bij : « hetgeen een weinig diegenen, welke de *uitvinding* dezer vrucht aen *Parmentier* toeschrijven, moet ontstellen. »

Inderdaad, vermits de Franschman Antoine-Augustin Parmentier maar den 17 April 1737 te Montdidier het levenslicht zag. Dat hij de « verspreider » was van den aardappel als voedingswaar *in Frankrijk*, en zijn leven een voorbeeld van wilskracht en onvermoeibare menschenliefde is geweest, zal stellig niemand betwisten ; edoch, op den titel, « invoerder der aardappelen in Europa » (dien men vaak in de Belgische schoolboeken aantreft) heeft hij volstrekt geen recht ! Parmentier zelf spreekt dit tegen met te schrijven (3) dat ze uit Noord-Amerika werden medegebracht door den Engelschen zeeman Sir Walter Raleigh (1552-1618), lieveling van koningin Elisabeth.

Overigens, het is immers Karel de l'Escluse (Clusius), geb. te Atrecht (Fransch-Vlaanderen), den 19 Febr. 1526, en overl. den 4 April 1609 te Leiden, die het eerst — naar de getuigenis van den gekenden kruidkundigen Rembert Dodoens (Dodoneus) — de aardappelknol overbracht naar de Nederlanden.

De naam van pater WYNHOUTS mag dus heel gerust prijken nevens dezen van Clusius, Robert Clarke, Frans van Sterbeek, Antoon Verhulst, die allen, 't zij als invoerder of eerste verspreider van den aardappel in België, Parmentier zijn voorgegaan.

Men gelooft algemeen dat de plantenhandel in België van hedendaagschen oorsprong is. Dat is echter niet zoo, want wijlen Docter M. J. Carolus van Mechelen, ontdekte in 1855 een plak-

(1) M. J. CAROLUS, *Recherches sur la vie et les travaux de Bernard Wynhouts, horticulteur Belge*. (Ann. de l'Acad. d'Archéol. de Belgique, d. XII, blz. 204-207).

(2) PIRON, *Alg. Levensbeschrijving enz*, blz. 471.

(3) *Traité sur la culture et sur les usages de la pomme de terre*. Uitgave van 1789.

brief van 1651, die bewijst dat Bernard Wynhouts *handel in planten* dreef. Dit stuk, wellicht het eenigste dat aan de vernielzucht des tijds ontsnapte, was geplakt aan den binnenkant van den omslag van een in-folio, opgegeven in den *Catalogue des livres de Danty d'Isnard, Paris, 1744, in-8°, onder n^r 783.*

Deze plakbrief, waarmee pater Wynhouts eene verkoopning van boomen en heesters in de abdij van Dielegem aankondigt, is getiteld : *Catalogus arborum et fruticum celebri horti fratris Bernardi Wynhouts, quas vendit Juni 1651, in abbatiâ Deligemensi. Bruxellis, 1651.* — Een blad in-folio.

Nog maar broeder zijnde in 1651, zooals blijkt uit dien plakbrief, was hij op het tijdstip van de eerste uitgave van Sanderus, 't is te zeggen in 1659, reeds priester-kanunnik.

BERNARD WYNHOUTS, was niet enkel een natuurkundige, maar nog een geograaf en een gewaardeerd Oostersche kenner. (1) Zijn liefde voor de wetenschappen maakte dat hoekje der abdij allerbekendst, niet alleenlijk voor de plantkundigen, doch ook voor andere geleerden. Buiten de bloemenverzamelingen bevatte de kruidtuin een schoon getal zeldzame voorwerpen met het oog op de dierenkunde en de ethnografie. Men bewonderde er schelpen van alle afmeting, straaldieren, opgezette vaalroode dieren, plantversteeningen, een ellebooghooft van een rhinoceros, Japanesche bogen en schietpijlen en Indiaansche afgodsbeelden uit brons en uit albast.

Deze vrome man, oprecht en deugzaam, naar de wijze van den ouden tijd, (aldus zijn doodsbericht), overleed aldaar den 5 September 1662, in den ouderdom van 74 jaar, in het 44e van zijn kloosterleven (2).

M^{ts} SACRÉ

(1) DE MEULEMEESTER, *Le Jardin Botanique et les Carrières de l'Abbaye de Dielegem, à Jette*, blz. 8

(2) RIJKSARCHIEF — *Geestelijke Archieven, n^r 2012a, Necrologium monasterii S. Petri in Jette*, fol. 49.

Genealogie der familie van Mgr. J.=B. de Smet,

XIVe Bisschop van Gent (1674-1741).

I. **Judocus de Smet** huwde met *Catharina van Doyrslaer* (1).
Zij hadden de volgende kinderen allén geboren te Lokeren :

1. *Joanna*, gedoopt den 16 Mei 1615.
2. *Joannes*, ged. den 7 Maart 1617.
3. *Jacobus*, ged. den 4 November 1618.
4. *Catharina*, ged. den 13 Augustus 1620.
5. *Elisabeth*, ged. den 15 Juli 1622.
6. *Christina*, ged. den 8 Augustus 1624.
7. *Cornelius*, ged. den 26 Augustus 1626.
8. *Judocus*, ged. den 6 Januari 1629, leekebroeder bij de Kapucijnen, geprofest te Leuven den 21 April 1650 onder den naam van Broeder Vincentius van Lokeren, † te Gent (2), den 26 November 1676.

9. *Egidius*, die volgt onder II.

II. **Egidius de Smet**, zoon van Judocus en Catharina van Doyrslaer, gedoopt te Lokeren den 9 October 1631, huwde, den 27 December 1663, te Lokeren, met *Anna Vermeiren*, ged. aldaar den 22 Mei 1640, dochter van Judocus en Petronella van Laere, † aldaar den 12 Juni 1688 en begraven in de kerk. Hij was griffier van Lokeren, † aldaar den 23 Juni 1700 en begraven in het koor der kerk. Zij wonnen de volgende kinderen, allen geboren te Lokeren :

1. *Judocus*, ged. den 20 November 1664, werd pastoor te Gothem-bij-Deinze en daarna te Gent (H. Kerst). Hij † aldaar,

(1) In 't doopregister treft men volgende varianten aan : *Van doosselaer, Van doorselaer en Doyrslaer*.

(2) *Graf- en gedenkschriften der prov. Oost-Vlaanderen*, Gent, Kloosterkerken. blz. 286.

den 10 Januari 1711, het 47^e jaar zijns ouderdoms, het 22^e zijns priesterschaps, het 11^e zijns pastoorschaps (1).

2. *Maria-Anna*, gedoopt den 28 Maart 1666, begijn van 't convent Ter Leyen in het Groot Begijnhof van S. Elisabeth te Gent, alwaar zij † den 24 Juni 1750 (2).

3. *Petronella*, ged. den 10 Juli 1667, huwde te Lokeren, den 30 Januari 1692, met *Joannes-Franciscus de Blocq* Zij lieten na :

1. *Judoca-Petronella de Blocq*, kloosterlinge ter abdij van 't Rijke Gasthuis te Gent.

2. *Anna-Isabella*, begijn van het convent der H. Drieuldigheid in Gentsch Begijnhof, † aldaar den 26 Juli 1757.

3. *Joannes-Petrus*, griffier van het Bisdóm, † te Gent 19 April 1754, oud omt. 60 j., en begraven in St. Baafskerk.

4. *Franciscus-Adrianus*, ged. den 3 Augustus 1668, werd kanunnik van S. Pharaïldekerk te Gent, den 14 Februari 1703 ; pastoor van Gentbrugge ; bezitter van het personaatschap van Eine ; deken van Oudenaarde ; kanunnik te Ieperen ; kanunnik van St. Baafs te Gent, den 13 Juni 1731. Bij testament van 7 Maart 1742, stichtte hij zijn jaargetijde ; bezette verscheidene legaten voor godvruchtige werken en bijzonderlijk eene merkelijke som aan de armen dezer stad. Hij overl. den 25 April 1742 en werd begraven in de St. Baafskerk vóór het koor.

5. *Gerardus*, ged. den 19 November 1669.

6. *Joanna* (3), ged. den 22 Maart 1671.

(1) Zie zijn grafschrift in voormeld werk, Gent, Parochiekerken, blz. 104.

(2) « *Maria Anna de Smet geestelijke dochter matante van j^e gheselndede de Blocq is overleden den 24 Juni 1750.* » ARCHIEF VAN 'T GROOT BEGIJNHOF, te St. Amandsberg.

(3) Aldus volgens de alphabetische tabellen der oude kerkregisters, ten gemeentehuize van Lokeren en ter Griffie der Rechtbank van eersten aanleg te Dendermonde.

Eene misdadige hand heeft na dat bovenvermelde tabellen werden opgemaakt, in 't oude doopregister wijziging gebracht aan de doopakte van Joanna de Smet, met het doel haar als een mannelijk persoon te doen doorgaan. Ziehier de vervalschte akte : « *Anno dⁿⁱ 1671. die 22a. martij ego infrascriptus baptizau[i] Joanna[m] de Smedt, filia[m] Egidij et Annae Vermeire cùigum nat[am] 21. huius circa 11 mat. susceptores. fúerunt ego infras. Michael Gheldolf pbr. et Sara vermeiren Loco Joannae van doorslaer.* »

7. *Jacobus-Livinus*, ged. den 20 October 1672, huwde aldaar den 25 Mei 1693 met *Catharina van de Velde*, dochter van Jan, overleden aldaar in April 1745, oud 70 jaar. Hij volgde zijn vader op als griffier van Lokeren, † aldaar den 17 Juli 1708 en begraven in 't koor der kerk. Zij lieten de volgende kinderen na, allen geboren te Lokeren :

1. *Egidius*, ged. den 24 Juli 1699.
2. *Joannes-Livinus*, ged. den 24 Augusti 1700.
3. *Anna-Catharina*, ged. den 4 Juli 1701.
4. *Judocus*, ged. den 6 November 1702, werd geprofest in de abdij van St. Bernard op de Schelde, den 5 Nov. 1724, en ontving de priesterlijke wijding, den 18 Sept. 1728. Hij werd vervolgens supprior en novicemeester den 3 Mei 1733 en biechtvader te Rosendaal, den 4 Maart 1738, alwaar hij overl. den 11 October 1757 (1).
5. *Franciscus-Adrianus*, ged. den 30 Sept. 1704.
6. *Joannes*, ged. den 20 Sept. 1705.
7. *Jan-Baptist*, ged. den 30 Januari 1707, werd kanunnik te Ieperen, den 21 Juni 1731 en overl. aldaar den 13 October 1781 (2).
8. *Maria-Carolina*, ged. den 6 Juli 1709, ongehuwd † aldaar den 12 Juli 1786.

8. **Jan-Baptist**, geb. den 1 Febr. 1674, primus der Hoogeschool van Leuven in 1694, hoogleeraar in de wijsbegeerte in 1700, bekwam den graad van licentiaat in de godsgeleerdheid in 1702. In 1703 werd hij plebaan van Sinter-Goelen te Brussel en nog hetzelfde jaar verwierf hij in de metropolitane kerk te Mechelen een gegradueerde kanunniksdij, waarvan hij bezit nam den 29 April 1705. Hij kwam in het Seminarie als voorzitter den 1 Mei 1705. Hij werd kanunnik-penitencier den 9 Juli 1717, boekkeurder, examinerator synodalis en vicaris-generaal. Keizer Karel VI benoemde hem bisschop van Ieperen den 5 Juni 1718, welke benoeming eerst den 19 Maart 1721 door den Paus werd bekrach-

(1) FR. BEN. VAN DONINCK, *Obituarium monasterii loci Sancti Bernardi*, blz. 133.

(2) A. VANDENPEEREBOOM, *Ypriana*, d. VI, blz. 428.

tigd. Zijne wijding werd den 20 April plechtiglijk verricht in de metropolitane kerk te Mechelen door den bisschop van Antwerpen Petrus-Jozef de Francken-Stierstropf, daar uit oorzaak der dood van Clemens XI de Aartsbisschop Thomas-Philippus naar Rome vertrokken was. Later werd Mgr. De Smet verplaatst tot den bisschoppelijken zetel van Gent, waarvan hij bezit nam den 2 Maart 1732 (1). Den 27 Maart 1738 vestigde hij 2 rentetitels, ieder van 10 pond groote, te begeben aan jonge dochters zijner familie of geboortig van Lokeren, die in 't convent der H. Drievuldigheid van het Gentsch Begijnhof zouden treden (2). Hij bestierde in volen vrede, met wijsheid en ijver; aan allen tot voorbeeld van godsvrucht en goedheid dienende. Hij † aldaar, den 27 Sept. 1741, en werd begraven in de St. Baafskerk, in de kapel van Adam en Eva (3). Bij codicil van 2 Aug. 1741, had hij eene som van 6000 guldens bezet, tot stichting eener studiebeurs in de Hoogeschool van Leuven voor de godsgeleerdheid (4).

9. *Joanna-Sara*, ged. den 30 Sept. 1675, † te Gent 18 Sept. 1703, begr. in St. Martenskerk, huwde te Lokeren, 25 Januari 1695, met *Jan-Baptist Rooman*, ged. te Temsche 27 Juni 1661, zoon van Jan en Eliza Verhulst, griffier van Temsche, † aldaar

(1) Zijn bisschoppelijk wapen vertoond: een schild van goud met twee hoefijzers van sabel. Kentspreuk: *Cœlestia cude arma*. Smeedt hemelsche wapenen.

In de Koninkl. Bibliotheek te Brussel, afd. prenten, S II. 23825, worden 2 portretten (kopergravures) bewaard van Mgr. De Smet, het eene als bisschop van Ieperen, vervaardigd door P. B. Bouttats, en het andere, als bisschop van Gent, door Norbertus Heylbrouck. Men vindt ook zijn portret als bisschop van Gent, in SANDERUS, *Flandria Illustrata*, d. I, blz. 238, uitg. van 1735.

(2) BETHUNE (J.), *Cartulaire du Béguinage de Sainte Elisabeth à Gand*, blz. 282.

(3) Een exemplaar van zijn doodbrief berust in het *Goethalsfonds*, onder n° 2108, d. I. Hij werd gedrukt te Gent, bij de Wed. Petrus de Goisin, in de Veldstraete, in het kenteeken van de vier Evangelisten.

Op zijn praalgraf, vervaardigd in 1745, door den Brusselschen beeldhouwer Jacob Berger (1693-1756), ziet men den prelaat in priesterlijk habijt, half neerliggend op zijne tombe. Het beeld is in blauw marmer, juist van teekening en zorgvuldige voltooiing.

(4) Zie de stichtingsakte (26 Dec. 1741) in M. SACRÉ, *Mgr J.-B. de Smet, XIVe Bisschop van Gent*, blz. 17-26.

22 October 1740 en begraven in het hooge koor der kerk (1). Zij hadden de volgende kinderen :

1. *Maria-Francisca Rooman*, begijn.
2. *Josephina-Catharina Rooman*, begijn.
3. *Egidius-Joannes Rooman*, ged. te Gent in de S. Martinuskerk den 26 Mei 1695, raadslid bij den Raad van Vlaanderen, krachtens gezegelde brieven van 17 October 1732, overleden te Gent den 8 September 1789. Hij trad de eerste maal in den echt met *Livina de Vadder*, dochter van Livinus en Isabella van Doornseele. Zij lieten na :

1. *Jan-Baptist*. 2. *Frans*. 3. *Maria Rooman*.

Egied-Jan Rooman was eene tweede maal gehuwd geweest, den 30 April 1730, met *Livina-Francisca Ramondt*, dochter van Ignaas en Clara-Francisca Le Fevere, † den 16 Juli 1766, oud 62 j., en begraven in de Sint Michielskerk (2). Zij wonnen volgende kinderen :

1. *Ambrosius-Norbertus Rooman*, geb. den 22 Maart 1736, advocaat bij den Raad van Vlaanderen, secretaris der Keur van de stad Gent, schepene aldaar in (1766-1767) en er overleden den 19 Juni 1804. Hij huwde 1° den 29 Juni 1765 in S. Michielskerk, met *Livina-Martina van Overwaele*, dochter van Pieter-Frans, heer van Maldegem, Boereghem, Hembieze, en van Maria-Augustina du Bois, ged. in S. Jacobskerk den 30 Sept. 1742, † te Gent den 4 Mei 1772 en begraven in S. Michielskerk ; 2° den 8 Maart 1786, met *Maria-Anna-Francisca Penneman*, oudste dochter van Karel-Frans, heer van Bosscheyde, en van Maria-Philippina van Hamme, kinderloos † den 1 Maart 1786.
2. *Jan-Baptist Rooman*, † den 3 Dec. 1776, huwde met *Isabella-Theresia-Jacoba van Cazele*, waarvan afstammelingen.

(1) Zie 't grafschrift van J.-B. Rooman-de Smetin den *Eptaphier Wasten*, aanvulling door E. DILIS, blz. 216-217 (Annal. v. d. oudheidskundigen kring v. 't land v. Waas, d. XXV). Id. in DE POTTER en BROECKAERT, *Temsche*, blz. 159.

(2) Zie het grafschrift der echtelieden Rooman-Ramondt in de *Graf- en gedenkschriften der pr. Oost-Vl.*, Gent, Parochiekerken, d. I, blz. 261.

3. *Lodewijk-Jozef-Ignaas Rooman*, geb. den 15 Febr. 1737, huwde : 1° den 21 Febr. 1767, met *Maria-Jozefa van der Vynckt*, † den 17 April 1768, dochter van Lucas-Jan, raadslid bij den Raad van Vlaanderen, en van Joanna-Rosa Willems ; en 2° met . . . *le Camus*.

4. *Isabella-Francisca-Coletta Rooman*, geboren 1 Juni 1741, huwde den 24 April 1773, met *Pieter-Livien-Lodewijk du Bois*, gezegd *van den Bossche*, baron van Herdersem, geb. te Gent den 4 April 1741, † in dezelfde stad den 30 Juli 1799, zoon van Willem-Domien en Maria-Ludovica-Coletta-Scholastica van der Haeghen, barones van Herdersem ; waarvan afstammelingen.

5. *Maria-Anna-Aloïzia Rooman*, huwt met *Karel-Ignaas van de Vivere*, zoon van Maria-Frans-Korneel en Lucia-Regina de Merlier, waarvan afstammelingen.

6. *Joanna-Carolina-Livina Rooman* (1).

10. *Ambrosius-Carolus*, ged. den 10 Febr. 1678, licentiaat in de beide rechten, advokaat te Gent, daarna te Doornik, omhelsde den geestelijken staat in 1707, werd secretaris van Thomas-Philippus, aartsbisschop van Mechelen, daarna den 12 Juni 1716 ge-gradueerd kanunnik der metropolitane kerk. Den 20 Aug. 1717 nam hij bezit der ge-gradueerde prebende in de rechten. In 1724 werd hij officiaal van het bisdom en een jaar nadien, krachtens gezegele brieven van den 2 Nov. 1726, raadsheer en referent over de requesten bij den Grooten Raad te Mechelen. Hij overleed aldaar den 18 Juni 1746 en werd begraven in het koor der metropolitane kerk.

11. *Theresia*, ged. den 19 December 1679, begijn van het convent van Ter Leyen in 't Groot Begijnhof te Gent, overl. aldaar den 10 Augusti 1750.

M^{ts} SACRÉ

(1) Zie de verdere afstamming van het geslacht Rooman in GOETHALS, *Dictionnaire généalogique et héraldique des familles nobles de la Belgique*, d. III, blz. 412-413.

Navorschingen over Reguliere en Wereldlijke Priesters, inboorlingen van Assche.

(Vervolg van blz. 61)

III. ORDE DER DOMINIKANEN (Predikheeren).

Petrus Van den Bossche, geboren te Assche, werd missionaris en pastoor van St. Jacob te 's-Hertogenbosch, predicator-generalis, prior van 't predikheerenklooster te Mechelen, en difinitor van het provinciaal kapittel; voltrok den bouw van zijn klooster, en overl. op den feestdag van S. Jozef ten jare 1690, oud omtrent 56 jaar. Hij nam het habijt aan ten jare 1653.

Hij schreef: *De catholyke paedagoge ofte christelycke onderwyzer in den catechismus, verdeelt in vyf deelen*. Antwerpen drukk. Henricus van Dunwalt, 1685 in-4°, tweede uitgave in 1690 (1).

IV. ORDE DER JEZUIËTEN (Gezelschap van Jezus).

Karel-Lodewijk Van de Putte, geb. te Assche, den 18 Juli 1851, zoon van Frans-Eugeen en Philippina-Josephina-Eulalia De Bolster. In het klooster getreden den 1 Mei 1871, priester gewijd den 8 September 1884, tot de laatste beloften toegelaten den 2 Februari 1887, aalmoezenier van het Syndikaat van Handel en Nijverheid 1892-1910, overleden in het St. Ignatius Gesticht te Antwerpen den 1 December 1910 (2).

V. ORDE DER KARMELIETEN (Geschoende).

Judocus ab Ascâ, prior van het klooster te Aalst, man eenvoudig als een kind maar die eene groote godsvrucht had, en zich verdienstelijk maakte door de uitgave van *Den schat des heilighen*

(1) DE JONGHE, *Belgium Dominicanum*, blz. 310.

(2) Bidprentje.

scapuliers . . . (te Antwerpen, bij Cornelis Verscheuren, 1620 ; in-12°, 236 blz.). De voorrede van dit boek is gedagteekend uit Aalst van 7 November 1618 (1).

VI. ORDE DER MINDERBROEDERS (Kapucijnen).

Gaspar der Wederwijn (2), zoon van Judocus en Katharina Touriani, geb. te Assche in het tweede vierde der XVIIe eeuw, en kapucijn geworden te Leuven den 13 Juli 1659, onder den naam van fr. Melchior. Nopens zijne loopbaan weet men enkel dat hij de bediening van predikant vervulde en in het klooster te Dendermonde overleed den 9 November 1689 (3).

(1) A. WICHMANS, *Brabantia Mariana tripartita*, blz. 202. Cfr. WAUTERS, *Hist. des env. de Brux.*, d. I, blz. 498 en DE POTTER en BROECKAERT, *Stad Aalst*, d. I, blz. 50.

(2) De doopregisters van Assche vermelden geen Gaspar der Wederwijn, maar wel een Jaak, gedoopt 9-12-1632 ; Frans, ged. 6-5-1637 ; Lucas, ged. 5-6-1639 ; Willem, ged. 2-6-1641 ; Judo, ged. 28-4-1643. — Eene akte voor de erfgenamen van Joos der Wederwijn en Catharina Tourciani wijlen echtgenooten, van 19 Aug. 1672, maakt nog slechts melding van een Franchois en Joos der Wederwijn, laatstgenoemde « buyten slandts wesende ». *Rijksarch. Greff. v. Assche*, reg. 229. fol. 14.

(3) Behalve het *Necrologium seraphicum*, van P. LAMBERTUS VAN VELP, (Tilburg, 1897), hebben we in deze levensberichten vooral twee compilaties geraadpleegd, thans bewaard in het *Archief der Belgische Kapucijnen* (A C B) te Iseghem, nl. 1/ Het register (III, 3011), geschreven door P. GODFRIED VAN AALST in 1781, en later bijgewerkt. Het geeft in alphabetische orde de familienamen van al de religieuzen, met hun doopnaam, namen der ouders, klooster-naam, geboorteplaats, titels en waardigheden, alsook plaats en dag van kleding en overlijden. 2/ Een ander register (III, 1005), begonnen door P. BONAVENTURA VAN OOSTENDE († 1771), bevat o. a. drie lijsten der religieuzen : eene in de alphabetische orde der kloosternamen, eene volgens den dag der professie, en eindelijk, eene derde volgens den dag van overlijden. Bij iederen naam worden dan verscheidene inlichtingen verstrekt. Wat wij vermelden over waardigheden in de orde bekleed, ontleenen we aan de registers *Acta capitularia*, ook te Iseghem bewaard. Wij hebben nutteloos geoordeeld, bij iederen naam naar de bladzijden dezer collecties te verzenden ; het is voldoende dat we ze hier in 't algemeen aangeven.

P. Benedictus van Assche, geboren te Assche omstreeks 1647-1648, wiens familienaam onbekend is. Hij werd kapucijn te Leuven den 30 Juni 1672 en overleed als predikant te Brussel den 10 Mei 1685.

Stephanus van Mulders, zoon van Stephaan, griffier van Assche, en van Anna t'Kint, geb. te Assche den 1 Jan. 1671. Hij had een ouderen en een jongeren broeder die priester waren. Zooals blijkt uit zijn professieakte, door hem eigenhandig geschreven en thans nog bewaard (1), ontving hij den naam van fr. Bernardinus, samen met het ordekleed, te Leuven den 10 Aug. 1692 (2), om half tien voormiddags, uit de handen van zijn gardiaan en magister Fidelis van Maastricht; zijn professie deed hij een jaar later, dag op dag, omstreeks 11 uur, in de handen van denzelfden overste. Het noviciaat deed hij onder andere met P. Bonaventura van Edingen, die later tot de waardigheid van provinciaal zou verheven worden.

Na zijne studiën werd P. Bernardinus tot predikant bevorderd. In 1716 aangesteld tot gardiaan van het klooster te Lier, werd hij in 1718 in die bediening bekrachtigd. In 1720 vinden wij hem met dezelfde waardigheid bekleed te Sint-Truiden. Later nog bewoonde hij, als eenvoudige pater, het klooster te Aalst, en werd er in 1727 tot discreet voor 't provinciaal kapittel verkozen.

Hij stierf in het klooster te Brussel, den 27 April 1747, na zijn jubelfeest van vijftig jaar kloosterleven gevierd te hebben. Hij werd aldaar in de kloosterkerk begraven, langs den kant van het evangelie (3).

Stephanus-Fernandus Lowies (P. Dominicus), zoon van Hendrik en Adriana Uittersprot, geb. te Assche, den 11 Maart 1716. Hij ontving het ordekleed te Leuven in Juni 1734. Zijne studiën voltrok hij te Brussel onder de leiding van P. Alexander van Moock; en op 17 April 1744 onderging hij aldaar zijn eindexaam.

(1) A C B. I. 8750, blz. 44-45.

(2) Bij misslag wordt de datum 11. Aug. aangegeven in A B C. III, 1005 blz. 118, en 20 Aug. *ibid.* blz. 281.

(3) A C B. I, 7855.

Seffens werd hij goedgekeurd als biechtvader en predikant (1). Over zijn loopbaan is verders niets bekend, tenzij dat hij in 1770 aangesteld werd als vicaris van het klooster te Dendermonde. Hij stierf aldaar op 2 Mei 1790 (2).

Jan-Baptist Verpoens (P. Godfried), zoon van Judo en Maria-Anna Roodemonts, werd geboren te Assche den 7 October 1756. Het H. kleed ontving hij te Leuven den 22 Sept. 1782 (3), en voltrok zijn studiën in 't klooster te Brussel, onder de leiding der lectoren Herculanus en Theodulfus, beiden geboren te Vorst. Op 4 Juli onderging hij aldaar zijn eindexaamen werd onmiddellijk tot biechtvader en predikant bevorderd (4). Na de Fransche Omwenteling was hij eerst onderpastoor, en daarna vier jaar lang pastoor te Markeghem-bij-Kortrijk, waar hij den 4 Juni 1819 overleed.

Jan-Frans Lenoir, zoon van Jan-Baptist en Maria van Nechel, werd geboren te Assche den 30 Juni 1767. Gekleed te Leuven den 22 Sept. 1792 onder den naam van fr. Vincentius, werd hij na korte jaren door de Franschen uit zijn klooster verjaagd. Omstreeks 1807 werd hij bestuurder der Kostschool van den H. Aloysius van Gonzaga te Gijzegem, alwaar hij overleed den 7 Juni 1827.

Bij testament (5) verleden voor den notaris J. J. Beeckman te Wichelen, den 31 Mei 1827, verlangde hij na zijnen dood in de kerk zijner geboorteparochie, een plechtige uitvaart van eerste klas, met uitdeeling van brood aan de armen ; ook stichtte hij o. a. een wekelijksche mis ten eeuwigen dage in de kerk van Assche

(1) De registers komen niet overeen ; zij geven resp. den 14, 19 en 21 Juni aan als dag der kleeding. Misschien is de 19^e wel de echte datum.

(2) 't Was ongetwijfeld het voorbeeld van P. Dominicus dat zijn ouderen broeder Juncus Lowies, geboren den 14 Januari 1706, aanzette om ingelijks het kloosterleven te omhelzen. Op 31-jarigen ouderdom kwam hij bij de Kapucijnen aankloppen en ontving het H. kleed op 25 Mei 1737, met den naam van Br. Bernardus. Deze leekbroeder bereikte ook een gelukkigen ouderdom ; hij stierf in 't klooster te Aalst, den 18 Februari 1782. (A C B. III, 1008, blz. 38).

(3) A C B. II, 7296, blz. 271-272.

(4) A C B. III, 1008, blz. 308.

(5) *Fondations de bourses d'étude de la prov. de la Flandre Orientale*, XXI. •

den Donderdag te zingen, ter eere van het H. Sacrament. Het eigendom der Kostschool gaf hij aan de kerkfabrieken van Assche en van Gijzegem, gezamenlijk met de weldadigheidsbureelen dezer twee gemeenten, op voorwaarde er eenen jongeling zijner naaste bloedverwanten, ofwel een andere, in deze gemeente geboren, op aanduiding van den pastoor, kosteloos te aanvaarden ; hij voegde er bij : « Het is nog myne begeerte van voor het geval dat voortaan kwame herstelt te worden, ofte op eene nieuwe wyze gesticht te worden het orde van den Heyligen Franciscus van Asiziën, dat in dit geval geroerde gestichten het pensionnaet en afhankelijkheden hun hiervoren gelegateert, wel zouden gelieven aen zulk op te richten order over te laeten zonder vergeld ». Of Sint Franciscus' Orde daar feitelijk ooit iets van ontvangen heeft, heb ik niet kunnen achterhalen. In alle geval toont die beschikking dat hij immer zijn klooster diep genegen bleef.

Lodewijk Vander slaghmolen (P. Franciscus), zoon van Pieter-Jacob en Anna-Maria Coomans, werd geboren te Assche den 4 Maart 1837. Te Edingen ontving hij het ordekleed uit de handen van den bekenden P. Coelestinus van Wervik, den 11 October 1864, om 6 u. s'avonds. In het noviciaat werd hij met algemeene stemmen tot de professie toegelaten ; hij deed ze den 12 October 1865, in de handen van den gardiaan Ignatus van Oss (1). Drie jaar later, den 12 Oct. 1868 legde hij zijn plechtige geloften af. Zijn theologische vorming ontving hij o. a. van P. Marianus Gavasci van Civitanova, gestorven (1899) als aartsbisschop van Seythopolis.

Den 17 Mei 1867 liet de H. Congregatie toe, naar het goeddunken van P. Generaal zes Belgische clerici met enkele geloften tot de H. Wijdingen te bevorderen, om ze aldus van den krijgsdienst vrij te maken (2). Het H. Priesterschap ontving hij echter slechts op 22 Mei 1869.

Na het voltrekken zijner studiën, was hij lang predikant te Brussel en in de beide kloosters te Brugge. Van den 4 Maart 1886

(1) A C B. II, 7301, blz. 29 ; 7302, blz. 25 ; 7303, blz. 86.

(2) A C B. II, 3428.

tot aan het kapittel van 1888 bestierde hij als gardiaan het klooster te Meersel (1) ; en in die hoedanigheid was hij op 2 Februari 1887 getuige bij de professie van P. Benvenutus van S. Michiels (2), die later tot tweemaal toe het ambt van provinciaal zou vervullen.

Vol van verdiensten overl. P. Franciscus in 't klooster der Clarastraat te Brugge, den 12 Jan. 1894. Te recht zegt het *Necrologium seraphicum* (3), dat hij de talenten, door God hem geschonken, rijke vrucht liet dragen tot zijn eigen zaligheid endie van anderen.

Jan-Baptist De Bondt, zoon van Jan-Frans en Anna van Onsem, werd te Assche geb. den 10 Juli 1859. Het kleeft van Ter-siaris bij de Kapucijnen ontving hij den 12 Juli 1879, samen met den naam van Br. Constant (4). In de eerste orde van Franciscus gekleed te Edingen, den 13 Febr. 1881, deed hij zijn proefjaar onder den gestrengen P. Raphaël van Aire en werd met algemeene stemmen tot de H. Professie toegelaten op 14 Febr. 1882 (5). Na zijn noviciaat woonde hij te Antwerpen en sprak zijne plechtige geloften uit op 16 Febr. 1885:

Ondertusschen voelde Br. Constant de roeping om in de verre missielanden 't Kristendom te gaan overplanten. Hij deed zijn aanvraag te Rome, en op 10 Febr. 1886 vroeg de toenmalige generaal der Orde, Bernardus van Andermatt, bij den provinciaal Coelestinus van Wervik om inlichtingen nopens den candidaat (6). Deze konden niet dan gunstig zijn. Ook reeds den 18 April daaropvolgend mocht de Broeder de lange reis aanvangen naar de missie der Orde in het gebied van Agra (Engelsch-Indië). Hij overl. in de bisschoppelijke stad Lahore den 22 October 1897.

P. HILDEBRAND, F. M. C. en M^{ts} SACRÉ.

(Wordt voortgezet).

Verboden nadruk.

(1) A C B. II, 8297, blz. 150, 155.

(2) A C B. II, 7304, blz. 46.

(3) Blz. 215.

(4) Het valt buiten ons bestek levensaanteekeningen te geven over kloosterlingen die niet tot priester gewijd werden. Voor dezen verdienstelijken Asschenaar doen wij nochtans eene uitzondering.

(5) A C B. II, 7301, blz. 74-76 ; 7303, blz. 205.

(6) A C B. II, 3715.

De Sint-Martensviering te Ramsdonk.

Sint Marten wordt jaarlijks te Ramsdonk met eene buitengewone vreugde gevierd.

Op den feestdag (11 November) van hunnen geliefden dorpspatroon (*) of daags te voren, gaan de jongens hout en allerlei gebros bedelen voor een gloreken op het veld aan te leggen, dat men heet *Sint-Mertekens vuurken*.

Van deur tot deur hoort men dan zingen

Sinte Merten is sóó koud,
Geef uns 'en turfe of 'en hout !
Of 'en vuilnisvaatje
Dan ben ge m'en beste maatje . . .
Merten met z'n bloote armen
'n Zou hem toch zoo geerne warmen
Sinte Merten bisschop
Den roem van onzen lande :
Dat wi met zulke fakkels loopen
En is voor ons geen schande !

De jongelui dragen stokken, waarop een uitgeholde raap is vastgemaakt, waarin een kaarsken brandt. In deze raap zijn nog verschillende openingen gesneden, die met gekleurd papier beplakt zijn, zoodat ze een spookachtige vorm heeft.

Als de voorraad brandstof voldoende blijkt, begeven ze zich naar een afgelegen veld, alwaar het vreugdevuur ontstoken wordt. Terzelfder tijd is het een lawaai van keteltrommels, tuithoorns, getier en gezang. Van alle kanten roept men : Sint Merten ! Sint Merten !

Het dorp is vol leven en leute, vol gewemel en plezier ! . . .

Te midden der vreugdekreten komen de jongens naar het dorp weder en doorkruisen de straten, al draaiende en zwaaiende hunne brandende fakkels.

(*) In Brabant is Sint Marten de patroon van Assche, Ganshoren, Meisse, Neer-Dormaal (gem. Dormaal), Op-Heilisseem, Pepingen, Ramsdonk, St.-Martens-Bodegem, St.-Martens-Lennik, Wezemaal. Sint Marten leeft nog in eene macht spreuken en volksgebruiken, zooals *Sinte Mertens gans*, *Sinte Mertens peerd*, *Sinte Mertens vogel*. En welkom is zijn dag zoo bij brave kinderen als bij groote menschen, wani komt er nog een zonnige dag, noemt men hem niet *Sinte Mertens Zomerken* ?

Sint Merten ! Sint Merten ! . . . galmt het voortdurend.
Van uit de woningen werpt men fruit, lekkers, enz. naar de dardelende jeugd, die er zich in hare begeestering, weinig om bekreund.

De nacht is reeds ingevallen wanneer de Sint-Martensvierders uiteengaan.

* * *

Historische Mengelingen.

Een voorsmaak van het Fransche Schrikbewind te Diest, ten jare 1793.

Getrokken uit het Dagboek van J.-W. Jansens, te dien tijde geneesheer te Diest, dat thans bewaard wordt bij de familie Stallaert te Brussel ; blz. 64 :

« Tot Propost van het hier voorgaende, wil ik hier bijvoegen hetgene is gevonden aengeplakt in de kamer van den commissaris Cuné, gelegen in de Commanderie tot Diest, naer zijn vertrek den 5 en 6 maart 1793, als de Franschen onder generael dumouriez het land geruimt hadden :

*L'an mil sept cent nonante trois
justice se fera des princes et des rois,
evêques et abbés l'on dépossédera,
un cardinal sans tête aux petites maisons ira ;
les mains du mauvais riche l'on videra,
leur trésor scandaleux à l'état servira,
et le reste à des hommes sans-culottes le partagera. »*

* * *

De oude Kerkregisters van St.-Stevens-Woluwe.

In een handschrift der Koninklijke Bibliotheek te Brussel, genummerd 21794, vonden wij op fol. 5 v°, volgende droevige herinnering geboekt

« NOTA. De Kersten, ende trouwboecken en Dootboecken
« syn in 't vier geworpen door de agenten van dit canton, ten
« tijde van de Fransche hier alles verwoesten ende met het ge-
« schreeuw der brigans hebbe deze agenten alles in het vier
« verbrant. » (L : Vanderkeelen Genealogist 1810.)

M. S. .

Boekennieuws.

Maurice De Meulemeester, C. SS. R. : Notes d'histoire Jettoise. 1914, in-8°, 144 blz. 1 fig. en 1 pl.

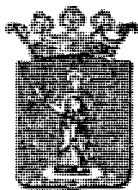
Dat Pater De Meulemeester een verdienstelijk geschiedschrijver is, blijkt eenste meer uit onderhavig werk, dat we met belangstelling gelezen en herlezen hebben.

We wenschen uit ter harte dat deze fransche uitgave weldra moge uitverkocht wezen en door eene vlaamsche gevolgd worden. Zoo zullen dan al de Jettenaars het genoeg smaken de bijzonderste bladz. der geschiedenis hunner geboorteplaats te kunnen lezen.

Ten einde aan zijne historische aantekeningen een ernstige basis te geven, heeft de schrijver ze met nogal talrijke bronaanduidingen voorzien.

Het werk is verdeeld in XIV hoofdstukken : I De naam van St-Pieters-Jette. II De Patroon van Jette. — Een bladz. archeologische geschiedenis. III De abdij van Jette. IV De abten van Dielegem. V De Geuzen te Dielegem. VI De laatste abten van Dielegem. VII Tijdens het Schrikbewind. VIII De oude kerk van Jette. IX Eene Jettesche bedevaart. X De heeren van Jette. XI Bonaventura. XII Een kruidtuin in de XVIIe eeuw. XIII. De steengroeven van Jette. XIV De Pastoors van Jette. Bijlage : Lijst der Burgemeesters van Jette.

Alhoewel het werk van Pater De Meulemeester met veel zorg en nauwgezetheid werd opgemaakt, moeten wij er echter volgende terechtwijzigingen aan doen :

1/ Het gemeentezegel van Jette (blz. 16) is niet correct. Het veld van 't wapenschild moest van lazuur zijn in plaats van zilver, zooals het hierbij wordt afgebeeld.

2/ Niet alleen pater Jozef Van den Block kreeg eene plaats in het martelaarsboek der belgische geestelijkheid ten tijde der Fransche Omwenteling (blz. 58), ook een andere pater genoot dezelfde eer nl. :

FRANCISCUS T'KINT, geb. te Brussel den 16 Juli 1727, zoon van Hendrik-Jozef (licentiaat in de rechten, griffier der hoofdtolkamer van Brussel, aangenomen in 't geslacht Sweerts den 13 Juni 1746) en van Barbara Borremans, geprofest in de abdij van Dielegem den 11 Juli 1748 en priester gewijd den 18 September 1751. Hij weigerde den eed van 5 Sept. 1797 af te leggen en werd verwezen tot ballingschap. Hij bleef langen tijd verborgen, werd eindelijk in zijne geboortestad ontdekt en in Maart 1799 door de gendarmen naar Compiègne, bij Parijs, vervoerd. Daar bleef hij gevangen tot 19 November van hetzelfde jaar, wanneer hij door bevel des Consuls naar Brussel werd terug gezonden en onder de waakzaamheid der politie gesteld. Met het sluiten van het concordat bekwam de oudërling zijne volle vrijheid, doch overleed korten tijd nadien, in den ouderdom van 74 jaren.

3/ Aangaande de schilderijen welke tijdens het Schrikbewind door de Franschen geroofd werden (blz. 59), schrijft hij : « Heden althans zijn deze doeken verdwenen zonder het minste spoor na te laten. » Wat niet in verband staat met hetgene hij zeer juist op blz. 83 zegt, nl. dat men *De Marteldood van S. Blasius*, door de Crayer, afkomstig der abdijkerk van Dielegem, thans in het Museum van Oude Kunst te Brussel, bewonderen kan.

Wat aan den talentvollen geschiedschrijver eveneens moet ontsnapt zijn, is dat in 't zelfde Museum een niet minder kostbaar schilderwerk ten toon hangt, nl. in zaal X, n° 560 : *De legende van Maria-Magdalena*. Een drieluik, besteld omstreeks 1537 door den gemijterden abt Joannes Teugele, wiens portret als gever op het rechterluik staat. Het heeft mooie evenredigheden, uitdrukkelijke figuren en rijke coloriet. Dit meesterwerk werd langen tijd aan Mabuse toegekend. Het hout is boogvormig, 't middenpaneel meet 1,75 m. h. op 1,47 m. b. ; de luiken 1,82 m. h. op 0,70 m. b.

Behalve deze lapsus dwingt het geheele onze bewondering af en gunnen wij het boek den grootsten bijval.

* . *

De Norbertijner Abdij van Averbode. 1921. Drukk. der abdij. In-8°, 384 blz. met pl. en bijlagen. Prijs : 8 fr.

M. S.

De St.=Antoonvereering te Merchtem.

Sint Antoon, abt, wordt in de parochiale kerk van Merchtem sedert onheuglijke tijden aanroepen als bijzondere beschermer tegen besmettelijke ziekten van menschen en vee (1).

In de middeleeuwen stond de lakenweverij te Merchtem in vollen bloei. Deze nijverheid deed ook de kamslagerijen leven. Daar St. Antoon de *patroon der kamslagers* is, zou het ons niet vreemd schijnen, zoo de Merchtensche kamslagers hem reeds van in dit tijdvak op een bijzondere wijze hebben willen vereeren.

Ieder jaar op 17 Januari (feestdag van St. Antoon) ging te zijner eere alhier eene plechtige *processie* uit, waarbij het beeld van den populairen heilige werd rondgedragen. Deze processie had in den loop der XVIIIe eeuw op den 3ⁿ Zondag van Januari plaats en bleef in voege tot het jaar 1784. In laatstgenoemd jaar ging ze voor de laatste maal uit op Zondag 18 Januari. Daar ze onder toepassing viel van het keizerlijk edikt van 10 Mei 1786, betreffende de processieën en jubilaeums, is ze van toen afgeschaft gebleven.

Volgens Wauters (2) werd deze processie opgericht ter gedachtenis van de voorspraak van St. Antoon, waardoor het stadje eertijds van de verwoesting der *pest* werd verlost.

't Is ongetwijfeld de pest van het jaar 1489 welke hier bedoeld wordt. Ze teisterde alstoen in al hare furie een door den oorlog geruïneerd en door den hongersnood verwoest land ; ze verspreidde zich te Brussel met zoodanige snelheid, dat in eenige maanden, volgens het minst overdreven verhaal, 15,000 inwoners werden wegemaaid. Gedurende eenigen tijd was de sterfte zoo

(1) In Brabant is hij de patroon der parochiën Bollebeek en Boort-Meerbeek. Hij is ook de patroon der arbeiders, beenhouwers, slachters, suikerbakkers, handschoenmakers, porselien- en gleierwerkers.

(2) *Hist. des env. de Brux.* d. II, blz. 88. — Vgl. DE REINSBERG, *Calendrier belge*, d. I, blz. 61.

groot dat et dagelijks 2 of 300 personen bezweken, en men in de kerkhoven tot 30 en 40 lijken in een en zelfde graf begroef (1).

Van Oesbroeck (2) zegt dat er in zijn tijd (midden der XVIe eeuw) te Merchtem een oud *broederschap van St. Antoon* bestond,

(1) HENNE en WAUTERS *Hist. de la ville de Brux.*, d. I, blz. 313.

(2) M. SACRÉ, *Daniël van Oesbroeck's Rijkroniek van Merchtem (1565)*, blz. 76-77 en 85 :

§ 190. Noch een Broederschap moet jck u maecken vroet dat d'ouders hebben ghehouden voor goet en is hier lange geweest in memorie dats van Ste Anthonus den confesseur soet ter eeren Godts men alle weken doet een ghesongen misse op dat distorie hier naermaels in d'eeuwighe ghelorie alle guldebroeders ende susters sauen vercrijgen

§ 191. Ter eeren Godts en Ste Anthonis verheven soo wordt de misse hier vooren gheschreven alle wecken ghesongen op den maendagh daer toe elcken guldebroeder en suster moet geven om den oncost te vervallen sonder sneven eenen stuijver sonder te doen eenich gheclach maer het is usantie soo elck weten mach datmen man en wijff maer reket voor een nochtans ick int register van tbroederschap sagh dat eenighe betaelen vrij int ghemeen voor elck hoeft eenen stuijver de somme is cleen

§ 192. Jaerlijckx sietmen hier oock ick moet gewagen jnde processie eerlijck omme draegen Ste Anthonis als Patroon vuytvercoren den seventhiensten dagh naer elckx behaegen van Januario, men derft niet vraegen al ist winter en caut men siegel[ijck] oorbooren maer al heeft de kercke somteijts verlooren mits dat de devotie soo seer verflaut

§ 212. Hier vooren heb ick verhaelt vrij sonder sneven van Ste Anthonis Broederschap verheven maer nu sal ick hier maecken mentie en elck claerlijck te kennen geven Ste Anthonis gulde wat sij heeft bedreven die ghenoept is vat mijn intentie de jonghe gulde,

doch ook, dat de godsvrucht tot den uitverkoren patroon zeer begon te verminderen.

Dit broederschap deed *wekelijks*, des Maandags, ter eere van St. Antoon, eene *mis* zingen. De leden gaven daarvoor elk één stuiver ; man en vrouw moesten maar voor één hoofd betalen, doch eenige gehuwden gaven vrijwillig twee stuivers.

Volgende post in de kerkrekening (1) over 't jaar 1552-1553, bevestigt de woorden van den Merchtemschen kroniekschrijver :

Ontfanck op Sinte Anthonis dach.

Ontfaen van XXVI personen die betaelt hebben hun jaergelt

vanden broederschappe van elcken eenen stuyver XXVI St.

Van Oesbroeck maakt ook gewag van de processie welke, ondanks het putje van den Winter, regelmatig op den 17 Januari haren omgang deed.

In de eerste helft der XVIe eeuw zien wij dateen der drie schuttersgilden, nl. het jongste, *St. Anthonis gilde* werd geheeten, en het omstreeks 1534 deel nam aan het landjuweel te Diegem.

Dit gild, schrijft Wauters (2), vergezelde de voornoemde jaarlijksche processie, en deed wekelijks, des Maandags, ter eere van zijn beschermheilige eene mis doen, edoch hij verward hier het gild met de broederschap, waarover we hooger spraken, en wiens bestaan hem onbekend is. Het is nochtans goed mogelijk dat het gild er aan deel heeft genomen — zooals aan de andere processieën — en hare trommelaars en vijfelaars veel bijdroegen tot hare opluistering.

In de kerk van Merchtem is een bijzonder *altaar* aan St. Antoon toegewijd. De bediening en het onderhoud van dit altaar werd na de godsdienstoorlogen aan het schuttersgild van St. Antoon overgelaten.

Het blijkt uit een rechtsgeding van 't jaar 1684, ingespannen door de kerkmeesters tegen de kapelmeesters van den H. Rozenkrans, dat . . . *d'offeranden den welcke vande ingesetenen ende oock van buyten Parochie worden gheoffert opden Autaer van Sinte Anthonis, worden bij den knaep vande gulde vercocht, en 'tgelt*

(1) RIJKSARCHIEF TE BRUSSEL. — *Geestelijke Archieven*, bund. n° 3527.

(2) WAUTERS, *Hist. des env. de Brux.*, d. II, blz. 88.

inden block gesteken, ende door de dekens ende ouderlinghen vande gulde ghimployeert tot cieraet des selfs Aulaer, niet thegenstaende dat het voortyts vòor den quaden tyt (blyckende de Rekenighe vande iaren 64, 67, 69, 73 ende anderen) de kercke heeft ontvanghen die offer vande voors. Aulaer, ende daer van rekeninghe gedaen, ende die diensten, die Priesters op Sinte Anthonis dach betaelt... (1)

Ten jare 1641, in de Oogstmaand, werd dit altaar, dat te voren onder het oksaal stond, naar het H. Kruiskoor verplaatst.

In 1645 maakte De Crayer eene meesterlijke schilderij voor dit altaar : *De Bekoring van St. Antoon*. Het was de kunstminnende en ijverige pastoor Arnold Van Zinnich (1641-1656), welken dit altaarstuk bij den beroemden schilder bestelde (2). Ze werd vermoedelijk betaald door het St. Antoongild.

Ze verbeeldt St. Antoon getroost door eene bovennatuurlijke verschijning, terwijl hij aan de voeten van het kruis geknield, tegen de bekoring worstelt.

In 1662 herbouwde men het H. Kruiskoor (sedert het St. Antoonkoor), volgens het plan van den Karmelieterbroeder Macarius ; den eersten steen werd plechtig gelegd den 12 Juli. Dit werk werd aangenomen door M^{ter} Raphaël Maes (3).

Kornelis Van Gestel (4) schreef in 1725 : « In deze parochie bloeit de eeredienst van St. Antoon, welken een altaar is opgericht en toegewijd, en waarop eene schilderij van hem, rijkelijk gepenseeld door Gaspar De Crayer, vermaarde schilder. »

Een gids (5) uitgegeven in 1761, zorgt er voor de aandacht op deze merkwaardigheid te vestigen : « *Ce qu'on y voit de plus remarquable est un très-bel Autel, dédié à S. ANTOINE, qui y est en grande vénération & un Tableau représentant ce Saint par le célèbre Gaspar de Crayer.* »

(1) *Kerkarchief*.

(2) M. SACRÉ, *Gesch. der gem. Merchtem*, blz. 470.

(3) *Kerkarchief*.

(4) *Hist. arch. Mechiniensis*, d. II, blz. 180-181.

(5) *Le guide fidèle, contenant la description de la ville de Bruxelles et de ses huit-chefs mayeries*, Brux. chez Moris, Marché aux Trippes, 1761, blz. 161.

Ten jare 1764 had alhier de plechtige verheffing plaats der *reliquieën* van St. Antoon, aan de kerk uit Rome toegezonden den 26 Maart 1764, door Joannes Lercarius, aartsbisschop van Adria-nôpel en huisprelaat van Paus Clemens XIII.

Oudtijds droegen de geloovigen eene gedenkenis van de be-gankenis mede, nl. een papieren *prentje* (kopergravure, formaat 12 1/2 × 7 1/2 cm.) waarop St. Antoon, eene kerk, bedevaarders en vee afgebeeld staan, en waarvan het onderschrift luidt : *Dit heeft aengeraeckt de geapprobeerde Reliquien van den H: Abt ANTONIUS den grooten rustende tot Merchten.*

Op St. Antoondag kwamen Paters Capucijnen uit 't klooster van Dendermonde, biecht hooren, prediken en meehelpen aan de kerkelijke diensten. Dit geschiedde « van alle oude tijden » naar eene verklaring van pastoor Tourneur, gedaan in 1682, en bleef alzoo bestaan tot aan de Fransche Omwenteling.

Het gebruik is hier nog in voege van aan St. Antoon een *verkenskop* te offeren, die de kerkfabriek verkoopt, en welker op-brengrst te zijner verheerlijking besteed wordt (1).

In eene kerkrekening (2) over het jaar 1552-1553 lezen wij desaangaande

Ontfaen van eenen vercken ter eeren van Sint Anthonus geoffert XXIIIJ R.

Eene der vier *klokken*, nl. de *derde*, is toegewijd aan Sint Antoon. Ze werd gegoten den 1 Aug. 1803, en hergoten in 1835, door A. L. Van Aerschodt-Van den Gheyn, klokgieter te Leuven.

In 1845 heeft men het altaar van St. Antoon hermaakt.

Toen onder het pastoorschap van den E. H. Luyten (1869-1889) zijn feestdag afgeschaft en met eenen gewonen dag gelijk gesteld werd, gaven de Merchtenaars luide hunne ontevredenheid lucht, omdat, zegden ze, *de oudste burger van Merchtem*, meer eerbied verdiende !

M^{ts} SACRÉ.

(1) Zulks spruit voort uit de gewoonte die overouds bijna overal ingang vond, van een varken ter eere van St. Antoon op te kweeken : dit varken mocht overal rondloopen, droeg eene bel aan den hals, en diende na zijne dood als voedsel aan den arme.

(2) *Rijksarch.* — Geest. arch. bund. n° 3527.

Navorschingen over Reguliere en Wereldlijke Priesters, inboorlingen van Assche.

(Vervolg van blz. 76)

VII. ORDE DER MINDERBROEDERS (Recollecten).

Petrus Van der Slachmolen (Petrus Ascanus) (1), geboren te Assche (2) omstreeks 1530, zoon van Steven Van der Slachmolen (3), tesorier van Assche van 1561 tot 1578. Wij kennen geen bijzonderheden over zijne jeugd. Men mag slechts vermoeden dat het verblijf te Brussel vaneen zijner naaste bloedverwanten, Andreas Van der Slachmolen (4), voor den jeugdigen Petrus eene gelegenheid zal geweest zijn om kennis te maken met de Minder-

(1) Ook voor dezen leekbroeder behoeft het geen betoog dat we hier eene uitzondering maken.

(2) Volgens de overlevering op het gehucht Tenberg.

(3) De familie Van der Slachmolen was sedert onheuglijke tijden een der aanzienlijkste der oude vrijheid van Assche. Aan eene leenverklaring (einde der XVe eeuw) gedaan door een zijner voorzaten, Gillis Van der Slachmolen, voor eenen grond te Assche, in leen gehouden van den heer aldaar, hangt een zegel *een keper, vergezeld van drie waterlelieblaazen*. RIJKSARCHIEF. — *Leenhof van Brabant*, n° 2932). Een Andries Van der Slachmolen vervulde reeds ten jare 1473 de bediening van tesorier van het Gasthuis. In 1496 vinden wij een Andries en Jooze Van der Slachmolen als schepenen van Assche. De grootvader van den H. Petrus Ascanus, Joos Van der Slachmolen, was provisor van het Gasthuis van 1513 tot 1553. Later, te beginnen met de XVIIe eeuw, ontmoeten wij bijna bij elk geslacht een Van der Slachmolen in de rechterlijke en bestuurlijke instellingen van Assche: Karel Van der Slachmolen, overmeier in 1612; Hendrik Van der Slachmolen, schepen 1631; Marten Van der Slachmolen, (heilige Marten geheeten), bedezetter in 1647; Karel Van der Slachmolen, notaris 1630-1667, drossaart in 1652; Jan Van der Slachmolen, burgemeester in 1673; Frans Van der Slachmolen, notaris 1679-1691. Men bemerkt dat die familie altijd geestelijken telt.

(4) Andries Van der Slachmolen huwde in Sinter Goelenkerk te Brussel, den 4 Mei 1550, met Margareta de Greve.

broeders dezer stad en zich in hun orde als leekebroeder te doen aanvaarden.

Broeder Petrus deed zijne noviciaat en zijne kloostergelofte te 's-Hertogenbosch. Hij onderscheidde zich door zijne zachte godsvrucht en volkomen gehoorzaamheid. Gelast zijnde met te zorgen voor den nooddrift der kloostergemeente, waarin hij zeer behendig was, stuurden zijne oversten hem in de verschillende huizen der orde (1).

Toen ten jare 1572, de Calvinische vervolging uitbrak, die de moordery der 19 Martelaars van Gorcum veroorzaakte, bevond hij zich in het klooster der Minderbroeders dezer stad. Den 25 Juni 1572, 's morgens te 8 uur, wanneer 16 schepen met geuzetroepen voor Gorcum het anker wierpen, riep Pater Gardiaan (Nicolaas Pieck), al zijne kloosterlingen en gaf hun oorlof te vluchten waarheen ze wilden. Maar niet één van hen wilde die vrijheid gebruiken; zij verkozen liever de katholieke geloovigen bij te staan en te ondersteunen.

Den 27 Juni werd Broeder Petrus met negen zijner medebroeders door de Watergeuzen gevangen genomen. Den 9 Juli, te 1 uur na middernacht, werden de belijders ijlings getweeën arm aan arm, met stevige koorden gebonden, en alzoo gezamenlijk buiten de stadspoort geleid. Gekomen aan het thans verwoest klooster Ten Rugge, werden zij aan de balken eener schuur, opgehangen. Onmogelijk al de wreedheden hier te melden zoo op hunne doode als levende lichamen door hunne beulen gedurende verschillende dagen en nachten uitgevoerd.

In 't jaar 1618, den 18 October, werden de gebeenten der 19 Martelaars door getrouwe personen, uit den Briel heimelijk weggehaald, plechtig te Brussel verheven en vereerd door eene processie, waaraan al het groot volk van Brabant deel nam en waarin 5,000 flambeewdraggers gingen.

De Paus Clemens X verklaarde hen Martelaars, en het besluit hunner gelukzaligverklaring werd afgekondigd den 24 No-

(1) J.-B. VAN CAUWELAERT, *François de Roy, de Bruxelles, ou notice, généalogique et historique sur le Bienheureux François de Roy, martyr de Gorcum*, blz. 96.

vember 1675. Den 29 Juni 1867 schreef Paus Pius IX hen in het gulden boek der heiligen.

Het geschilderd portret van den H. Petrus Van der Slachmolen hangt in de St. Martenskerk te Assche, alwaar ook een altaar tē zijner eer werd opgericht. Op het gehucht Tenberg is hem eene bijzondere kapel toegewijd.

Nicolaus ab Asca, geboren uit rijke ouders, Franciskaan te Leuven, biechtvader, man zuiver als een engel en eenvoudig als eene duif. Hij bloeide omstreeks het jaar 1540 en stierf te Leuven den 20 October 1557, na velen ten voorbeeld gestrekt te hebben (1).

Ab Asca (P. Laurentius), Gardiaan te Ruremonde. Herstelde het klooster in 1576. Hij was een allergodvruchtigste kloosterling en zeer welsprekende predikant. Na de overgave van Ruremonde streedt hij dapper om de bijna gansch met ketterij besmette stad te zuiveren, ondanks het voortdurend gevaar. Hij overleed in dit klooster den 28 October 1589 (2).

Jacob Verherstraeten (P. Patricius), geboren te Assche (Asbeek) den 14 Juli 1827, geprofest te Thielt den 22 Januari 1849, priester gewijd te Luik den 2 Juni 1855, overleden te Killarney (Ierland) den 16 April 1865.

Petrus Jacobs (P. Thaddeus), geboren te Assche den 19 September 1874, gekleed den 18 September 1895, priester gewijd 21 December 1909. Missionaris in Zuid-West-Houpé (China).

Lodewijk Heyvaert (P. Valerianus), geb. te Assche den 10 October 1877, geprofest den 23 April 1897, priester gewijd te Turnhout in September 1902.

Jan-Baptist Van der Slagmolen (P. Edmundus), geb. te Assche (Cautertaverent) den 15 Februari 1878, gekleed den 20 Sept. 1896, geprofest den 21 Sept. 1897 en priester gewijd te Turnhout den 8 Sept. 1903. Thans vicaris in 't klooster te Mechelen.

P. J. GOYENS, O. F. M. en M^{ts} SACRÉ.

(1) MOLANUS, *Historia Lovaniensium*, d. I.

(2) *Origo, progressus et modernusstatus Prov. Germ. Inf. A° 1647*, fol. 69. (Hs. Archief Minderbr., Schaarbeek).

VIII. ORDE VAN PREMONSTREIT (Nobertijnen).

Henrici de Asca, priester der abdij van Dielegem. De verjaring van zijn overlijden valt op den 1 December (1).

Joannes de Asca, priester der abdij van Dielegem. De verjaring van zijn overlijden valt op den 2 Maart (2).

Joannes de Asca, prior der abdij van Dielegem. De verjaring van zijn overlijden valt op den 23 Juli (3).

Norbertus de Asca, kanunnik der abdij van Drogen, X^e proost van het Nobertijnerklooster van Tusschenbeek (4). Volgens het *Mortuarium Trunchiniense*, stierf hij in 1368.

Joannes III, ab Asca, bijgenaamd van Assche, kanunnik en prior der abdij van Dielegem, werd ten jare 1345 tot XXIVe abt gekozen. Hij wandelde in de voetstappen van zijnen voorganger, en door spaarzaamheid vermeerderde hij uitmuntend de inkomsten zijner kerk; onder andere verdedigde hij kloekmoedig de bezittingen van Dilbeek (die vroeger aan het klooster van Dielegem behoord hadden) tegen een zoogezegd koningsken of den heer van Gaasbeek, die ze zich onrechtvaardig toegeëigend had (5). Abt Joannes vergaarde insgelijks zeer vele goederen te Heembeek, en om die reden en om zijn voorzichtig bestuur is hij grootelijks geprezen; daaruit ontstaat de hoop dat hij om dit dubbel talent dubbele belooning zal bekomen hebben. Hij eindigde zijn laatsten dag in den vooravond van den feestdag van den H. Martelaar Laurentius ten jare 1377 (6).

Zijn zegel is gehecht aan eenen vidimus van het jaar 1372. Het heeft een ovigalen vorm. In een gothische nis, staat de abt,

(1) (2) (3) RIJKSARCHIEF. — *Geestelijke archieven*, n° 2012^a — *Necrologium monasterii S. Petri in Jette*.

(4) M. DE MEULEMEESTER en J. DELESTRÉ : *Les Norbertines de Tusschenbeek*, (Annalen van den Geschied.- en oudheidskundigen kring v. Dendermonde, d. X II, 2e serie) blz. 62.

(5) SANDERUS, *Chorographie Sacra Brabantiae*, d. I, blz. 397.

(6) Vermeld *Necrologium*, blz. 24.

blootshoofd, stafdragend, een boek vasthoudend. Randschrift :
✠ S' *ABBATIS JETTENSIS* (1).

Johannis de Asca, priester der abdij van Grimbergen, pastoor te Ramsdonck in 1484. De verjaring van zijn afsterven valt op 26 Juni (2).

Joannes de Asca, kanunnik der abdij van Dielegem en negende pastoor van Wolverthem, overleden den 17 Mei 1519 ; was een goede herder die zijne taak gediensig en ijverig vervulde, de kudde zeer naarstig bewaakte en ter zaligheid aanspoorde, en wiens broeder aan de abdij een bunder grond gelegen te Assche voor een jaargetijde schonk (3).

Arnold van Mulders, (Fratris Adeodati), geb. te Assche den 23 Februari 1658, zoon van Steven en Anna t'Kint, priester en kanunnik der abdij van Tongerlo, geprotest den 28 Februari 1683, onderpastoor te Tilburg 1689-1694 en te Herselt (1699), pastoor te Oostelbeers 3 April 1700-1701 ; overleden 23 Februari 1712 (4).

Egidius De Witte, (Ludolphus), geb. te Assche 12 Febr. 1810, zoon van Pieter-Jan en Petronella De Troch, ontving het wit habijt in de abdij van Averbode den 9 Mei 1839, werd geprotest in de abdij van Grimbergen den 9 Nov. 1840, subdiaak gewijd den 6 Maart 1841 en priester den 18 Sept. daaropvolgende, circator der abdij den 17 Sept. 1842, supprior en novicemeester den 1 December 1843, provisor den 15 Nov. 1849, onderpastoor te Grimbergen den 3 October 1850. Hij overleed aldaar den 24 November 1855.

D. J. DELESTRÉ, Ord. Præm. en M^{ts} SACRÉ.

(1) RIJKSARCHIEF. — *Oork. en Oorkondenb. der Hertog. v. Brabant en Limburg*, n° 2910.

(2) ARCHIEF DER ABDIJ VAN GRIMBERGEN. *Necrologium*, I-II-III.

(3) *Necrologium monasterii S. Petri in Jette*, blz. 34.

(4) W. VAN SPILBEECK, *Necrologium Ecclesiae B. M. V. de Tongerlo*, blz. 37-38.

De Boekdrukker Jozef Sacré (1778-1849).

Bijdrage tot de geschiedenis der
Aalstersche en Brusselsche Drukkers (1).

JOZEF SACRÉ geboren te Aalst den 2 Januari 1778, was de zoon van den wereldberoemden horlogemaker Antoon Sacré en van Maria-Judoca De Meyer (2).

Na eerst de stiel zijns vaders uitgeoefend te hebben (3), legde hij zich op de boekdrukkunst toe, en werd een waardigen opvolger van Dirk Martens, den vermaarden Aalsterschen boekdrukker der XVe eeuw.

Zijne drukkerij en boekwinkel waren gelegen in de Kerkhofstraat, en daar werden o. a. de volgende werken ter perse gelegd :

1816.

Vijver (C. Van den). De Gebroeders Philibert of het misverstand, blijspel. Naar het Fransch van L. B. Picard. 2 bladen + 128 blz. in-8°.

Kotzebue (A. Von). De twee kleine Auvergnaten, tooneel-
spel in een bedrijf. 28 blz. in-8°.

1817.

Vijver (C. Van den). De Jonge Weduwe, of de twee losbol-
len, blijspel. Naar aanleiding van het Fransche.

Broeck (Pieter-August Van den). Nadeelige gevolgen
van de onverschilligheid der Vlamingen en Brabanders omtrent

1) Onzen welgemeenden dank aan den heer Th. Goffin der Koninklijke Bibliotheek te Brussel, die ons zeer bereidwillig menige belangrijke mededeeling aangaande J. Sacré bezorgde.

2) 2 Januarii 1778. *Baptisatus est Josephus f^s. leg^s. Antonii Sacré filii francisci et Mariæ Josinæ De Mayer f^s. Joannis.*

Zie ook : *De Brabander*, 1e j., n° 4, blz. 49 en volgende.

3) Den 26 Jan. 1800 herstelde Jozef Sacré het uurwerk van 't Belfort, voor de som van 238 g. 29 st. (STADSARCHIEF VAN AALST. — *Reg. des délibérations*, zitting van 4 Jan. 1819).

hunne moedertael, en noodzakelijkheid dat zij dezelve beoefenen. 49 blz. in-8° (1).

1818.

Eerste jubeljaer van het Maegden Weezenhuys dezer stad Aelst, gesticht door . . . Cornelius Nuyts in zyn leven pastor en choordeken der zelve stad ; geviert den 13 van October 1818. Plakkaat.

Esveldt-Holtrop (J. S. Van). De brief uit Cadix, too- neelspel in drie bedrijven, naar het hoogjuitsch van den staats- raad A. Von Kotzebue. In-8°, 90 blz. (2).

Jubelzangen. *Amor Vincit*. 1818.

1818-1823. Programma 's, Exercitationes, enz. De verza- meling is getiteld : *Royaume des Pays-Bas. Mélanges sur l'enseig- nement public*. — Bewaard in de Koninkl. Bibliotheek te Brus- sel (3° cl. V. H. Mél. in-4°). Ze bevat autografen van J. Sacré.

1821.

Smet (Joseph-Jean De). Histoire de Belgique, 2 d. in-18.

1822.

Zelfde werk als het voorgaande. 2 d. in-18°.

Walckiers (Ph.). La vie et miracles de Sainte Berlende, Vierge et patronne particuliere contre plusieurs maladies. In-16°.

Sidronii Hosschii, e Societate Jesu, Elegiarum libri sex. Guilielmi Becani, ex eodem Societate, Idylli et Elegiae. Editio novissima. XXXIII + 385 + 12 blz. in-°8

Catalogue d'une belle collection de livres . . . , tableaux et estampes . . . Nicolas-François Baetens, avocat et négociant à Alost. In-8°, 32 blz.

1825.

Het Leven van de H. Margarita, patroonesse tegen de kiek- hoest, die aanroepen word in de Kerke van Baerdeghem. 54 blz.

1826.

Almanak voor blijgeestigen inhoudende Merkwaerdige ge- denkschriften van A. Von Kotzebue, die onder het bewind van

1) Vgl. TH. COOPMAN en J. BROECKAERT, *Bibliographie van den Vlaam- schen Taalstrijd*, d. I, blz. 17.

2) Exemplaar onzer verzameling.

Napoleon het licht niet hebben mogen zien, Lotgevallen van Merkwwaardige Menschen, een tafereel der fransche staetomwenteling, Dichtjes, Mengelingen, Anecdoten, enz. Eerste jaergang 1826. In-18°, 116 blz. Verschenen tot 1831: 6 jaargangen.

Op de voorzijde van het kapt staat het portret van Rubens, met het onderschrift :

DIT 'S RUBENS, WIER HEEL DE AARD,
ALS SCHILDERGOD VEREERD,
ZIJN KUNSTROEM DULD GEEN BLAAM,
WORD DOOR GEEN LOF VERMEERD.

Op de keerzijde, het portret van Van Dijck, met het onderschrift :

ZIE HIER VAN DIJCK ZIJN BEELD
DE ROEM VAN VLAANDEREN'S DREVEN
EEN LAUWER SIER ZIJN KRUIJN,
ZIJN KUNST ZAL EEUWIG LEVEN (1).

Zonder jaartal.

Naemlijst van nieuwe en oude tooneelstukken te bekomen bij J. Sacré tot Aelst. — Complete lijst van alle tooneelstukken en werken van A. Von Kotzebue. 16 blz.

* * *

Ten jare 1826 verlieten Jozef Sacré en zijne zusters Susana-Petronella en Maria-Judoca, hunne geboortestad om Brussel te gaan bewonen (2). De drukkerij werd eerst gevestigd aan de Vaart, Steenkaai, wijk 4 n° 310, daarna, in 1829, in de Bogardenstraat, n° 20. Daar werden volgende werken gedrukt :

1827.

Le gueux de mer, ou la Belgique sous le duc d'Albe. 2 d. in-8°, 2 bladen + 4 + 268 blz. en 2 bladen + 281 blz.

Nationaie Plak-Almanak voor het jaar O. H. J. C. 1827. In-folio plano. Versierd met de portretten van koning Willem, van den prins van Oranje, van Rubens, Van Dijck, Cats, Vondel, Steen en Teniers.

1) G. ZECH-DU BIEZ, *Les Almanachs belges*, blz. 2 en 3. Vgl. blz. 317.

2) Vgl. *Sentinelles des Pays-Bas*, der maand Augustus 1827.

Dezelfde voor 1829 en 1831 : maar op dezen laatste zijn koning Willem en de prins van Oranje weggenomen en vervangen door de portretten van den plaatsnijder Visser en Erasmus (1).

1828.

Kraemers Almanak voor het schrikkeljaer O. H. J. C. 1828. Inhoudende vrolijke Winteravond tijdkortingen, geestige gezegden, Anecdoten ; en alles wat ons de Winter genoeglijk kan doen doorbrengen. In-32, 76 blz. (2).

Rodenbach (A.). Lettre sur les aveugles. In-18°, 64 blz.

1829.

Spyers (F. A.). De Strijd der kikvorschen en muizen. In-12°, 5 bladen + 86 blz.

Somerhausen (Hartog). Verhandelingen over de stenographie op de nederlandsche tael toegepast, door het koninklijk genootschap Concordia te Brussel bekroond en in het licht gegeven. Met 8 gesteendrukte platen. Gevolgd door Bossaert (J.) Ontwerp eener Nederlandsche Stenographie. In-4°, 6-30-26 blz.

1830.

De getrouwe Herderin. Liedekens-Almanak voor 1830. In-32.

1831.

Den 16 Februari 1831 plakte men op de muren van Brussel, het eerste nummer van *L'AMI DU PEUPLE, journal politique* (3).

Dit dagblad dat eene formule van petitie aan de leden van het Nationaal Congres bevat, tot intrekken van het decreet betreffende 't eeuwigdurend verval van 't huis van Oranje-Nassau, had nauwelijks tijd om het daglicht te zien. De drukker ervan, Jozef Sacré (4), werd aanstonds aangehouden en naar het gevang

1) ZECH-DU BIEZ, vermeld werk, blz. 320.

2) Id. blz. 323.

3) Bewaard in de Verzameling van A. Verbouwe, te St. Pieters-Jette. Niet vermeld bij WARZÉE, *Essai historique et critique sur les journaux belges*.

4) Niet te verwarren met zijnen Brusselschen naam-en stielgenoot [(oos)] Sacré, zoon van Frans-Jozef en Joanna-Catharina-Petronella Parijs, geb. te Brussel den 18 Nov. 1812, gehuwd met Petronella Vain, en aldaar in de Cantersteenstraat, n° 10, overleden den 10 Januari 1868.

Hij schreef in 1856 : *Les mystères des bandes noires*. In-12, VIII-324 blz.

Van 1866 tot 1866 werd bij hem gedrukt : *ST-MICHEL. Programme de tous les théâtres*. Dagblad, in-fol. op 3, daarna op 4 kolommen.

der Kleine Karmelieten geleid, beschuldigd oproerige plakaten gedrukt te hebben.

1834.

Loriquet. Romeynsche geschiedenis, van de stichting van Roomen tot aen den ondergang van het Westersch rijk. Vertaald door P. Visschers, pastoor. In-24°, 224 blz.

1836.

Visschers (P.). Keur van nederduytsche fabelen, en gelegenheids gedichtjes voor de jeugd. In-8°.

1837.

Courtmans (Jan-Baptist). Kleine diergaerde voor kinderen. Viervoetige dieren. In-12°, 120 blz.

1840.

Gemaekte Rekeningen voor het doen van betalingen of ontvangsten van Nederlandsche, Brabandsche en Fransche geldspeciën, verciert met munt-afbeeldsels. Zesde uitgave, in-12°, 167 blz.

Zonder jaartal.

Buqcellos. Petit Manuel de Politesse ou Nouveau Traité de la Civilité à l'usage des enians. 72 blz. *Bruxelles J. Sacré, Imprimeur-Libraire, rue des Bogards, n° 20.*

Een tweede uitgaaf van dit werkje, vermeld hare kerkelijke goedkeuring, in datum 5 Juli 1841, en draagt voor firma: *Bruxelles J. Sacré et Soeurs, Impr.-Libraires.* 72 blz. (1).

De Verloren Zoon, een leesboek ter opwekking van deugd en godsdienst. Aen de R. C. jeugd. Tweede verbeterd. Nieuwe spelling. In-12°, 36 bl.

Creutz Lechleitner (W. J.). Mengelwerk van wis-en krijgskunde. In-8°, afgewisseld met platen. Bogaerdenstraat, n° 836, Brussel.

Den 10 April 1840 verhuisde Sacré naar de Oud-Koorn-huisstraat, 32, en den 8 Januari 1841 naar de Steenpoortstraat, 2. In 1845 woonde hij in de Fabriekstraat, 13. Hij overleed, ongehuwd, den 11 Januari 1849, Regentiaalaan, 20.

De laatste boeken bij hem gedrukt, zijn :

1) Exemplaren onzer verzameling.

1841.

Agneessens (A. F.). Résumé de la vie des plus grands peintres de l'école flamande et hollandaise, avec l'indication des principaux de leurs ouvrages qui se trouvent dans les édifices publics de la Belgique, suivi d'une nomenclature générale des peintres belges qui florissaient pendant les XVe, XVIe et XVIIe Siècles. In-8°, 135 blz. pl.

1844.

De Groote Palatijn. Blijspel met zàng in drie bedrijven (1).

Lovensche Almanak voor het schrikkeljaer O. H. J. C. 1844, inhoudende de Jaermerkten en Kermissen, de Voorzeggingen van het Weder, het Werk van den Hovenier, Liedjes, Klugten, en den Tarief van Francs en Brabandsch en Nederlandsch Geld. Klein in-32, vierkantig, 64 blz.

Verschillige vignetten in den tekst, o. a. 't Stadhuis van Leuven. Bevat o. a. Een tafel der fooren en markten ; de kermissen ; een dagklapper ; liedjes, enz. (2).

Dezelfde voor 1845. In-32°, 50 blz. en eene gravure.

1845.

Almanach de Liège pour l'année de N. S. Jésus-Christ 1845, contenant des variétés, calembourgs, chansons, anecdotes, le jardinage, etc. A Liège et à Bruxelles, chez J. Sacré et Soeurs, imp. lib., rue des Fabriques, 13. In-32, 50 blz. (3).

MAURITS SACRÉ.

1) *Vlaamsche Bibliographie*, Uitg. v. h. Willemsfonds, d. II, blz. 85.

2) ZECH-DU BIEZ, vermeld werk, blz. 380-381.

3) *Bibliographie Nationale*, d. I, blz. 18.

BOEKENNIEUWS

De Bibliotheekgids, 1e jaarg. n^r 1. Orgaan van de Vlaamsche Vereeniging van Bibliothecarissen en Bibliotheekbeambten. Abonnementsprijs : Fr. 15. *Warm aanbevolen*.

INHOUD : Ter inleiding. — Lode Monteyne, Karel Van den Oever. — Lode Baekelmans, De Leeszaal der stedelijke Volksboekerijen van Antwerpen. — Dr Robert Foncke, Het boek in symboliek en folklore. — Aimé De Cort, Wet betreffende de openbare bibliotheken. — Nieuwe boeken. — Boekbesprekingen. — Uit onze aantekeningen.

Navorschingen over Reguliere en Wereldlijke Priesters, inboorlingen van Assche.

(Vervolg van blz. 90)

VIII. MISSIONARISSEN (Geestelijke Congregatie).

Jan De Smedt, geb. te Assche, missionaris van 't Onbevlekt-Hart van Maria te Scheut-bij-Brussel, priester gewijd in December 1921.

IX. WERELDLIJKE PRIESTERS.

Arys (Leopold-Arnold-Lodewijk), geboren 10 April 1835; priester gewijd, 22 December 1860; onderpastoor te St.-Pieters-Woluwe, 28 Februari 1861; te Berg, 16 Augustus 1862; te Brussel in St.-Jaak-op-Koudenberg, 22 December 1869; aldaar overleden.

Asca (Robertus de), cantor in Sinter-Goelen te Brussel. In het oorkondenboek van Grimbergen (1), komt een stuk voor dat zegt, dat de deken van 't kapittel: Henricus Slabbaert met *Robertus, dictus de Ascha, cantor ipsius ecclesie predictae (beate Gudile in Bruxella)* vidimus gaven van eenen brief die voorgeat, in datum 21 Oct. 1278. In een vidimus van Juni 1347, over eenen brief van 2 Mei 1280, vinden wij ook *Rob. dictus Aska, cantor eccl. B. Gudile in Bruxella . . .*

Zijn zegel, gehecht aan eene oorkonde van 1309, vertoont eene faas, beladen met twee leliën, een St. Andrieskruis overheen de faas en eene derde lelie, overheen in 't hart op het St. Andrieskruis. Randschrift: ✠ *S'Rob'ti de Asca can. bruxell.* (2).

(1) ARCHIEF ABDIJ GRIMBERGEN. — *Cartularium*, II, blz. 208.

(2) J.-TH. DE RAADT, *Sceaux Armoriés des Pays-Bas et des Pays avoisnants*, d. I, blz. 185.

Ascha (Guilielmus ab), zoon van Willem (1), heer van Assche. Werd na den dood van Jan van Rotselaer, proost der Sint-Pieterskerk te Leuven, den 9 November 1419, en in 1426 eersten kanselier der Hoogeschool. Hij bewoonde zijn eigen huis in de Dorpstraat, nu *Dieststraat*.

Den 5 December 1431 deed hij verhef der heerlijkheid van Assche, welke hij van zijnen broeder Jan verkregen had (2).

Den 18 Juni 1437, kocht Willem van Assche de hoeve van Rosoir, te Wauthier-Braine, welke hij den 8 Augustus 1439 verkocht aan Christina van Franckenberg, abdis van Nijvel, die er de door haar gestichte Cistercienserabdij van Nizelle, te Ophain, mede begiftigde (3).

Den 28 April 1452 stond hij de heerlijkheid van Assche af aan zijnen broeder Jan, slechts eenige deelen lands en eenen jaarlijkschen cijns behoudende, bestaande in 31 pond en 12 schellingen grooten ; 13 1/2 mudden rogge en 2 mudden tarwe. Daarenboven het levenslang genot van de helft op de jacht der konijnen, patrijzen en vogelen ; 't recht van vischvangst ; de helft van *geley* of 't recht van zout, haringen en bokkingen, door 't land van Assche gevoerd ; het recht om eenen stier van 3 tot 6 jaren voor de dekking te bezitten ; jaarrenten bestaande uit 1000 mutsaards, 50 maten hout en 12 kapeenen.

Hij bezat leengoederen te Assche en te Leuven, als blijkt uit eene leenverklaring gedaan in 1495, door Adriaan van Assche (4).

Hij gaf zijn ontslag in 1477, overleed den 31 Mei van hetzelfde jaar en werd in de parochiekerk van Assche, vóór de kapel

(1) Volgens MOLANUS, *Historia Lovaniensium*, d. 1, blz. 130 ; VAN GESTEL, *Historia episcopatus Mechliniensis*, d. 1, blz. 149 en REUSENS, *Documents rel. à l'Hist. de l'Université de Louvain*, d. 1, blz. 389 en 410.

WAUTERS, *Hist. des env. de Brux.*, d. 1, blz. 439, aanziet hem als tweeden zoon van Jan, heer van Assche, en Beatrix T'Serclaes ; hij vergist zich met te zeggen dat Willem van Assche, de eerste *rector* der Leuvensche Hoogeschool is geweest.

(2) RIJKSARCHIEF. — *Leenhof v. Brabant*, reg. 396, fol. 222.

(3) TARLIER en WAUTERS, *Géogr. et Hist. des comm. Belges*, d. 1, Canton de Nivelles, blz. 59 en 118.

(4) RIJKSARCHIEF. — *Leenhof v. Brabant*, bund. 29, n° 2287.

van 't H. Kruis, begraven, in denzelfden grafkelder waar in 1388 Jan van Grimberghen, zijn grootoom, begraven werd. Zijn naam is ingeschreven ter rolle van de Hoogeschool, den 4 Juli 1470.

Aska (Ywain-Jacobi de), pastoor van O.- L.-Vrouwte Merchtem in 1446 (1).

Assche (Gerardus van), kanunnik in Sinter-Goelen te Brussel. Bij akte van 11 Juli 1357 verklaart hij dat de ontvangers van het hulpgeld in Brabant, hem een voorschot van 20 kronen van Antwerpen betaald hebben, voor hetgene den hertog en de hertogin (Wencelaus en Joanna) hem schuldig zijn (2). Zijn zegel, dat bewaard wordt in het Rijksarchief, is in tweeën gedeeld ; in 't eerste, eene faas en een St. Andrieskruis ; in het tweede, drie leliën (volledige). Randschrift : *S Gerardi* (3).

Beken (Petrus Vander) gezegd *de Rivo*, geschiedschrijver en godgeleerde, geb. te Assche omstreeks 1420. Ingeschreven ter rolle der Hoogeschool van Leuven in 1438, alwaar hij na schitterende studiën in 1442 de 2^e plaats der licentiaten in de kunsten bekwam. Vervolgens werd hij lezer aan de faculteit der kunsten in 1444- 1445; dictator gekozen den 22 December 1456, en eindelijk rector der Hoogeschool van Augustus 1457 tot Februari 1458. In 1460 vertrouwde men hem den kansel der rhetorica. 't Was tijdens hij den kansel bekleedde, dat de erge en lange twist ontstond, aangaande de aanstaande contingenten, welke gedurende meer dan tien jaren de rust der Hoogeschool stoorden.

In Januari 1476 werd Petrus Van der Beken doctor in de godgeleerdheid uitgeroepen. Hetzelfde jaar was hij professor aan de pedagogie het Kasteel, daarna gedurende 24 jaar plebaan der St. Pieterskerk te Leuven (4). Van Febr. tot Aug. 1477 werd hij een tweede maal rector en van Febr. tot Aug. 1478 eene derde maal.

(1) H. DUBRULLE, *Les Bénéficiers des diocèses d'Arras, Cambrai, Thérouanne, Tournai, sous le pontificat d'Eugène IV.* (Analectes, d. XXXIII, blz. 447).

(2) RIJKSARCHIEF. — *Oork. en Oorkondenb. van Brabant en Limburg*, n° 1352.

(3) DE RAEDT, vermeld werk, d. IV, blz. 360.

(4) REUSENS, vermeld werk, d. I, blz. 256 en 313 ; d. II, blz. 225 en 228 ; d. IV, blz. 73, 386 en 553.

In zijne hoedanigheid van rector sprak hij in 1477 eene redevoering uit, ter gelegenheid der intrede te Leuven van Maximiliaan van Oostenrijk, Aartshertog der Nederlanden (1).

Hij overleed te Leuven den 27 Januari 1499 (1500 n. st.) na zich reeds een naam verworven te hebben door zijne *Wederlegging der Brieven*, welke de geleerde bisschop van Middelburg in 't openbaar gaf, nopens de hervorming van den Almanak, voor dat zijne verhandeling verscheen, getiteld: *De recta Paschæ et die passionis J. C. Loven*, 1513, in-f^o (2).

Van der Beken stichtte in de pedagogie 't Kasteel, eene beurs voor de wijsbegeerte (3), ten voordeele: 1° van zijne bloedverwanten; 2° der inboorlingen van Aalst; 3° van behoeftige studenten (15 Novemb. 1492 en 12 Maart 1497).

Bernaerts (Joris-August), zoon van Amaat-Polycarpus en van Adelaïde-Maria Crick, geb. 31 Januari 1865; priester gewijd, 31 Mei 1890; professor in St. Pieterscollege te Leuven, 16 Oogst 1890; onderpastoor in O.-L.-V. van den Zavel te Brussel, 8 Januari 1897.

Bidou (Arnold de), zoon van Jan en Joanna Van Moer, ged. den 31 Juli 1699. Zijn titel patrimoniaal (4) dagteekend van 4 October 1724. Pastoor te Baardegem, aldaar overl. den 17 Nov. 1765 en begraven in de kerk.

Bidou (Frans de), broeder van den voorgaande, ged. den 27 November 1713. Zijn priesterlijke titel (5) dagteekend van 27 Februari 1737.

Borghet (Juliaan-Jan Van der), zoon van Theophiel en Joanna-Catharina De Witte, geb. 21 Aug. 1883; priester gewijd,

(1) DE REIFFENBERG, *Mémoires sur les deux premiers siècles de l'Université de Louvain*, in de (Nouveaux Mémoires de l'Acad. royale des Sciences et Belles-Lettres de Brux., d. VII, blz. 22).

(2) Zie de uitgebreide lijst zijner werken in de *Biographie Nationale*, d. 19, blz. 387-396.

(3) KUBORN, *Les Fondations de Bourses d'Études*, blz. 44.

(4) RIJKSARCHIEF. — *Griffie van Assche*, reg. 89, fol. 305.

(5) Id. reg. 92, fol. 62 v*.

21 Sept. 1907 ; Hoogeschool te Leuven, 7 Aug. 1907 : leeraar aan St. Pieterscollege aldaar 22 Sept. 1908.

Borgh (**Frans-Xaveer Van der**), broeder van den voorgaande, geb. 26 Juli 1888 ; priester gewijd, 30 Maart 1913 ; leeraar aan St. Bonifaasgesticht te Elsene, 30 Januari 1913.

Bossche (**Frans Van den**), zoon van Hendrik en Josina Van den Bossche, ged. 1 Oogst 1689. In 1708 werd hij in het college de Lelie te Leuven, de 14^e gepromoveerd in de kunsten ; benoemd als subregent aan hetzelfde college den 19 Mei 1713 en begonnen den 28 derzelfde maand (1). Opvolger van Frans Rombauts in voornoemd college, werd hij ook zijn opvolger te Opwijk, als pastoor, den 16 Juni 1714. Hij bestuurde de parochie met ijver en bekwaamheid, gedurende 45 jaren. Hij overleed, 25 April 1759 en werd begraven in het hoogkoor. Bij testament van 15 December 1758, legateerde hij 400 gulden aan de kerk en bezette zijn jaargetijde op de pastorij, van dewelke hij de oude renten aflegde.

Bossche (**Pieter-Frans Van den**), zoon van Pieter en Francisca Van den Daele, ged. 23 Dec. 1723, neef van den voorgaande. Onderpastoor te Opwijk van 1751 tot 1758, werd naderhand (2) pastoor te Impe, alwaar hij overl. den 4 Februari 1798.

Crick (**Willem-Theodoor**), zoon van Egied, notaris te Assche van 1703 tot 1742, en van Joanna-Maria De Hêse, ged. 6 Januari 1720. Zijn titel patrimoniaal (3) dagteekend van 2 Mei 1744. Hij studeerde de godgeleerdheid te Leuven, in het college

(1) REUSENS, vermeld werk, d. IV, blz. 239.

(2) Een titel patrimoniaal ten behoeve van Frans Van den Bossche, theologant te Mechelen, in dagteekening van 4 November 1749, vermeld op den rand : « 3 Januari 1759. Eerw. Heere Franciscus Van den Bossche actuelyck versien synde van dz pastorye van S^e. Catharina Lombeke heeft verclaert te renuntieren aan de lyfrente van 500 guldens t'sjaers. » RIJKSARCHIEF. — *Griffie v. Assche*, reg. 93, fol. 192.

(3) RIJKSARCHIEF. — *Griffie v. Assche*, reg. 92, fol. 418.

van Malderus. Ten jare 1794 was hij pastoor te St.-Jans-Molenbeek (1).

Coster (Eugeen-Arthur De), zoon van Leo, Volksvertegenwoordiger, en van Maria-Anna Vercruysse, geboren 25 April 1883; priester gewijd, 13 Juni 1908; leeraar in St. Pieterscollege te Leuven, 10 Sept. 1908.

Deken (Karel-Willem De), zoon van Jan-Frans en Regina-Franisca Fieremans, geb. 29 Juli 1845; priester gewijd, 19 Sept. 1868; Klein Seminarie te Mechelen, 13 April 1868; pastoor te Itterbeek, 21 Juli 1886; aldaar overleden in 1918.

Elsen (Jan-Antoon Van), zoon van Willem en Joanna-Catharina Verdoodt, geb. 21 April 1852; priester gewijd, 21 Febr. 1880; onderpastoor te Kaggevinne-Assent, 12 April 1880; pastoor te Boendaal, 29 Juni 1892; pastoor te Lippelloo, 10 Maart 1899. Hij is schrijver van een : *Bundel Spreekwoorden en Spreuken*, 1914, in-8° 288 blz.

Elsen (Jan-Baptist Van), zoon van Egied en van Maria-Elisabeth Van Elsen, neef van den voorgaande, geb. 9 Juli 1879; priester gewijd, 17 Juni 1905; onderpastoor te Perwez, 30 Nov. 1905; te Humbeek, 14 Sept. 1907; te Wolverthem in 1914.

Eynde (Huibrecht-Maria Van den), zoon van Frans-Maarten en Florentina-Catharina Vrenen, geb. 11 Januari 1871; priester gewijd, 21 Sept. 1895; college te Herenthals, 15 April 1895; leeraar in godsdienst koninkl. athenaeum te Leuven, 24 Dec. 1901.

Ginderachter (Peeter van), zoon van Hendrik en Anna Plas, ged. 17 April 1691; onderpastoor en kapelaan in St. Nikolaas te Brussel. Zijn testament (2) dagteekend van 29 Oct. 1730.

(1) RIJKSARCHIEF. — *Griffie van Assche*, reg. 99 bis, fol. 56 v°. Akt van 13 Februari 1794.

(2) A. DE VLAMINCK, *Filiations de Familles de la Flandre*, d. I, blz. 163.

Greve (Jan-Baptist De), zoon van Jan en Josina Van der Borcht, ged. den 3 Juni 1714. Het bijvoegsel aan zijn titel patrimoniaal (1) dagteekend van 1 December 1740.

Haen (Maarten D'); zoon van Frans en Joanna De Buyst, geb. 21 Sept. 1707. Zijn titel patrimoniaal (2) dagteekend van 14 Mei 1732.

Innis (Frans-Xaveer van), zoon van Emiel-Jan, Vrede-rechter van 't kanton Assche van 1872 tot 1902, en van Felicia-Maria de Viron, geb. op 't kasteel van Waarbeek, 30 Mei 1864; leeraar aan St. Lodewijksgesticht te Brussel, 25 Sept. 1888; priester gewijd, 5 Mei 1889. Hij schonk aande dekenale kerk van Assche een prachtig hoogaltaar, welk den 18 April 1894 werd gewijd door Kardinaal Goossens, aartsbisschop van Mechelen. Hij overl. op 't kasteel van Waarbeek, den 9 Juni 1895.

Lahoese (Niklaas), zoon van Jan-Baptist, uitvinder de vermaarde « Asschekoekjes », en van Anna-Philippina Takels; werd eerst onderpastoor te Sinte-Katelijne-Waver, daarna bij wedstrijd, pastoor van Steenokkerzeel.

Tijdens de vervolging der Sansculotten verborg hij zich om zijne parochianen bij te staan. Hij werd aangehouden den 10 Juni 1799, terwijl hij zijn avondmaal nam. Vijf gendarmen geleiden hem denzelfden avond naar Vilvoorde. Vandaar werd hij naar Brussel overgebracht en gevangen gezet, eerst op de Hallepoort, waar hij acht dagen verbleef, en daarna op Treurenberg. Den 27 derzelfde maand vervoerde men hem, met andere priesters, naar Valenciën. Gedurende de overtocht werden zij verplicht hunne reiskosten te betalen, alsmede die der gendarmen. Te Valenciën, kregen zij het gemeen gevang voor verblijf; nochtans, eenigen tijd na den staatsaanslag van 18 Nevelmaand, werden zij naar de citadel verplaatst waar eene gezonder lucht heerschte. Zij bekwamen hunne vrijheid den 1 Januari 1800. Lahoese keerde terug naar zijne parochie en overleed er in 't begin der XIXe eeuw (3).

(1) RIJKSARCHIEF. — *Griffie van Assche*, reg. 92, fol. 248 v°.

(2) Id. reg. 91, fol. 192.

(3) *Annuaire Ecclésiastique de l'Arch. de Malines*, 1861, blz. 283.

Lantsheere (Huibrecht-Karel De), zoon van Romaan-Cesar, doctor in de geneeskunde, en van Petronella van den Hove, geb. 19 Maart 1877 ; priester gewijd, 9 Juni 1900 ; St. Pieters-college te Leuven, 21 Februari 1900 ; onderpastoor te Assche, 5 Oogst 1908.

Leroy (Jozef-Gregoor), zoon van Joos en Joanna-Katharina Berckmans, geb. 12 Maart 1839 ; priester gewijd, 22 Dec. 1865 ; onderpastoor te St.-Maartens-Lennik, 15 April 1866 ; te Oetingen, 27 Januari 1870 ; aldaar overl. 1 Febr. 1874.

Meskens (Petrus-Aloïsius), zoon van Jan en Joanna-Maria De Cock, geb. 11 October 1829 ; priester gewijd, 24 Sept. 1853 ; onderpastoor in de Rijke Klaren te Brussel, 6 Febr. 1854 ; rector der Zwartzusters in dezelfde stad, 18 Januari 1865 ; overl. te Kuregem, 4 Dec. 1866.

Meskens (Eugeen-Alexander), broeder van den voorgaande, geb. 16 October 1836 ; priester gewijd, 22 Dec. 1860 ; onderpastoor te O.-L.-V. Waver, 7 Juni 1861 ; overleden te Dendermonde, 7 Sept. 1865.

Deze twee gebroeders stierven schier op eendere wijze, na eene berechting, met bij nat en koud weder, bezweet koude te krijgen en eene ziekte op te doen.

Mulders (Jan van), onderpastoor in de parochiale kerk van St.-Jans-Molenbeek (1), ten jare 1585.

Mulders (Joos van) (*Justus Mulderus Ascanus*), zoon van Joos en Katharina Croheyn, zong zijne eerste Mis te Molhem, 5 Juni 1616, oud 25 jaar. Hij werd kanunnik te Kranendonk in 't land van Kleef (Noord-Brabant) en overleed half Nov. 1629 (2).

Mulders (Willem van), zoon van Steven, griffier van Assche, en van Anna t'Kint, ged. 20 Januari 1669 ; studeerde de godgeleerdheid in het Pauscollege te Leuven ; kapelaan der ka-

(1) Heere Jan die Muldre pbre ende onder prochiaen der prochiekercke van Sint Jans te Muelenbeke gestaen binnen de stadt van Bruessele. (ARCHIEF VAN MASSENZEEL).

(2) KONINKL. BIBLIOTHEEK. *Goethalsfonds*, Hs. n° 852.

pelrij van O.-L.-V. te Molhem (1) in 1695 ; pastoor te Pulderbosch gedurende 38 jaar, alwaar hij overl., 2 Oogst 1735.

Mulders (Hendrik van), zoon van Jan, griffier van Assche, en van Katharina t'Kint, neef van den voorgaande, werd zijn opvolger als pastoor te Pulderbosch ; aldaar overl. en begraven in 't koor der kerk, vóór 't altaar, 26 Januari 1769.

Pasteels (Jүүл-Jozef), zoon van Korneel en Maria-Ludovica Van Nijverseel, geb. 19 Oogst 1876 ; priester gewijd, 1 Juni 1901 ; onderpastoor te Geldenaken, 7 Nov. 1901 ; te Schaarbeek (S. Maria), 16 Dec. 1911.

Ransbeeck (Maarten Van), zoon van Jan-Baptist en Anna-Maria Segers, geb. 12 April 1751. Zijn priesterlijke titel (2) dagteekend van 13 Oct. 1779. Hij werd pastoor te Parike en overl. er den 27 Oogst 1817. Bij testament van 13 Mei 1817 stichtte hij eene studiebeurs van 4000 guldens vlaamsch courant geld om een student te onderhouden tot hij wereldlijke priester wordt. Kunnen ervan genieten : 1° de vaderlijke bloedverwanten van den stichter ; 2° de moederlijke bloedverwanten ; 3° de inboorlingen van Assche ; 4° de inboorlingen van Buggenhout en 5° die van Parike (3).

Smedt (Hendrik-Herman De), zoon van Jaak en Isabella De Deken, geb. 16 Oct. 1790 ; priester gewijd, 30 Mei 1815 ; onderpastoor te Leefdaal in 1816 ; later pastoor te St.-Joris-Winge ; overl. te Antwerpen, 11 Juli 1857.

Smedt (Jan-Baptist De), zoon van Jan-Baptist en Anna-Maria Vandegucht, geb. 13 Febr. 1809 ; priester gewijd, 9 Juni 1838 ; onderpastoor te Hal, 11 Oogst 1838 ; pastoor te Relegem, 17 Dec. 1857 ; overl. te Assche, 26 Juli 1889.

Smedt (Hendrik-Jan De), geb. 21 Juli 1810 ; onderpastoor te Teralfene, 13 Januari 1841 ; pastoor te Strijthem, 23 Juni 1863 ; aldaar overl. 27 Juli 1864.

(1) RIJKSARCHIEF. — *Griffie van Assche*, reg. 86, f° 1. Akt v. 7 Sept. 1695.

(2) Id. reg. 97, fol. 316 v°

(3) *Fondations de Bourses d'Étude établies en Belgique*, d. II, blz. 809.

Verherstraeten (Jan), geb. Assche-ter-Heide ; priester gewijd omstreeks 1907, thans pastoor in Frankrijk.

Verspecht (Hendrik), zoon van Adriaan en Maria van Weyenberghe, ged. 16 Maart 1681 ; licentiaat in de godgeleerdheid ; werd in 1709 pastoor van S. Walburgis te Antwerpen, en vertrok naar de eeuwigheid op 14 Mei 1715 (1).

Witte (Pieter De), zoon van Pieter-Jan en Petronella De Troch, geb. 25 Nov. 1807 ; priester gewijd, 20 Sept. 1845 ; onderpastoor te Massemen ; gedurende 26 jaren leeraar en surveillant aan de collegiën van Dendermonde en Eekloo ; onderpastoor te Kerksken, 28 Oogst 1860 ; overl. te Leuven, 20 Maart 1868.

Witte (Jozef De), broeder van den voorgaande, geb. 15 Juli 1821, priester gewijd te Gent, 18 Sept. 1847 ; gedurende 25 jaren leeraar aan de collegiën van Dendermonde en Oudenaarde ; overl. te Aalst, 10 Sept. 1870.

M^{ts} SACRÉ.

Ge leest de namen uwer vrienden,
Die zich reeds bij den Heer bevinden,
Hun assche rust nog hier op aard'
Ten dag der opstanding bewaard.
Het is misschien, dank hun gebeten,
Dank aan het goed door hen gesticht,
Dat ge kunt volgen hunne schreden
En door hun toonbeeld zijn gericht ;
Aan God den Heer den dank gegeven
Voor al het goed door hen gedaan,
Ook kloek omhoog het hart gedreven
Om trouw ter dood te blijven gaan.
God heeft ze allen uitverkoren.
Ze droegen hunnen naam met glans ;
Mogen die namen gaan verloren ?
Ze vormen *Assche's Priesterskrans !*

J. DE MUNTER, PR.

(1) *Graf- en gedenkschriften van Antwerpen (S.-Walburgiskerk)*, LXXXIX.

De Folklore in Vlaanderen

Bronnen van echt Volksleven.

De dood van onzen grootsten folklorist A. De Cock heeft weer de beteekenis van het sprookje en van de folklore-wetenschap naar voren gebracht. Ook op het 4de Vlaamsche Philologenkongres te Mechelen was, onder voorzitterschap van prof. J. Vercoullie, een afdeling gewijd aan de volkskunde. De h. De Meyer las een verhandeling voor van A. De Cock, die onder zijn nagelaten handschriften gevonden werd en die handelde over den huidige stand van de studie der Folklore in Vlaanderen. Daarin werd gesproken over het volkslied, het spreekwoord, over een museum van Folklore, en de wensch uitgebracht de oprichting eener Vereeniging van folkloristen, evenals van een leerstoel van Volkskunde aan de Vlaamsche Hoogeschool te zien verwezenlijken. Nadat Lode Baekelmans lezing gaf van al wat er in België tegen de Duitsche bezetters werd gezegd en gezongen, sprak de heer De Meyer over sprookjeskunde en hare toekomst. Hij gaf een historisch overzicht van en wees op al wat er in ons land nog desaan gaande te doen valt. Vlaanderen bezit reeds een schat van opgeteekende overleveringen en prachtige dokumenten over oude volksgebruiken. Het zou nog meer in dien zin moeten doen, want de ware volksgeest leeft niet alleen voort in gebruiken en gezegden, maar vooral in gedenkstukken, anekdoten, grappen, opschriften, vertellingen, liedjes, gedichten, kinderrimpjes.

In kronieken, in archieven van abdijen en kerkelijke gestichten, in bestuurlijke en rechterlijke gebouwen, in monographieën van steden en dorpen, in oude boekerijen, in beschrijvingen van heiligenlevens en bedevaartplaatsen, in idiotikons, in oude jaarboeken en almanakken leeft de ware volksziel van vroegere dagen.

En leert men de geschiedenis niet vooral door de plaatselijke oorkonden, door handschriften, door plaatsnamen, door lokale

opteekeningen, door de verslagen der aloude maatschappijen en rederijerskamers ?

En de toponymie of volksgemeene plaatsbenaming, leert ze ons niet, hoe rijk onze taal is en hoe oorspronkelijk Vlaamsch sommige steden en dorpen zijn, die men van ons wilde vervreemden ?

Oude gebouwen, oude schilderijen en oude verzamelingen vergemakkelijken de opsporingen en vullen de plaatselijke volkskunde aan.

Sedert de oprichting van het tijdschrift « Volkskunde » (Gent 1888) werd er op het gebied van Vlaamsche folklore veel gedaan ; van dan af verschijnen folkloristische maandbladen, o. a. Ons Volksleven (Brecht), Volk en Taal (Ronse), Biekorf (Brugge), 't Daghet in het Oosten (Limburg), Nieuw Leven (Aalst), De Waasche Zanter, Eigen Schoon (Opwijk) enz. Ook De Brabander (Merchtem) levert verdienstelijk werk.

De plaatselijke geschiedenis van vele steden en dorpen werd geschreven meestendeels door onderwijzers en pastoors, die het best de bronnen konden opsporen, die het echte volksbestaan nagaan, omdat zij het dichtst bij het volk leven.

Stilaan verdwenen deze tijdschriften en zelfs « Volkskunde » kwam niet meer geregeld uit. Er is gebrek aan geldmiddelen en medewerkers, daar waar het opsporen van onzen nationalen folkloristischen rijkdom zoo veel goeds aan Volk en Taal kan bijbrengen. Sinds 30 jaar heeft deze beweging oneindig veel bijgedragen om spreekwoorden, sprookjes en volksliederen, recepten over plant- en volksgeneeskunde, en aloude overleveringen te verzamelen. Het standaardwerk « Kinderspelen » van Is. Teirlinck en De Cock is eenig in Europa en de verzamelingen liederen van Van Duyse, pastoor Bols e. a. vullen de mooie sprookjesverzamelingen van De Cock, Pol de Mont en Guido Gezelle aan. Deze verzamelingen, waarvan sommige vertellingen dezelfde zijn in vele landen, zijn niet zoo volledig als deze van de Gebroeders Grimm, maar zijn zeker prachtiger dan deze van den Franschman Perrault, den Deen Andersen, den Engelschman Aldin Rackham.

Een groot gedeelte van Vlaamsch-België bleef nog braak liggen, want er valt nog veel te « zanten », maar er ontbreken wer-

kers van goeden wil, die dit nationaal werk, het rangschikken en uitgeven van de nationale volksoverleveringen, aanvangen, desnoods met den geldelijken steun der openbare besturen.

In Duitschland bestaat het « Zeitschrift des Vereins für Volkskunde » ; in Frankrijk « La Revue des Traditions populaires » en « La Tradition » ; in Nederland de « Blauwboeken » en de « Driemaandelijksche Bladen » en in België moeten « Volkskunde » « De Brabander » en andere tijdschriften opnieuw bloeien, en daarom rekent het op den steun van alle belangstellenden, vooral op de folkloristen, die iets voelen voor deze echte volkszaak.

AIMÉ DE CORT.

NOG OVER FOLKLORE

Het Sprookje in de School.

Wij hebben er op gewezen, hoe groot de beteekenis van de Folklore is voor Vlaanderen, en hoe rijk sommige streken zijn aan oudheidkundige gegevens of oorspronkelijke dokumenten.

De eerste folkloristen hebben door hun studiën en opzoekingen veel diensten bewezen aan alle liefhebbers van eigen taal en eigen schoon.

De bijzonderste verschenen folkloristische werken zijn :

A. De Cock en Pol de Mont : Vlaamsche Volksvertelsels ; A. De Cock en Is. Teirlinck : Brabantsch Sagenboek en Kinderspel in Zuid-Nederland ; A. De Cock : Verzamelingen, Spreekwoorden en Vlaamsche sagen ; Is. Teirlinck : Studiën in de Plantlore ; Am. Joos : Vlaamsche Vertelsels en Waasch Idiotikon ; V. de Meyere en L. Verkeyn : Vlaamsche Moppen ; Cornelissen en Verviet : Antwerpsch Idiotikon ; M. Sacré : Legendes uit het Land van Zoetendal ; ook de werken der Nederlandsche geleerden

Schrijnen, de Vooyen van juffer Van der Graft zijn te raadplegen, evenals verschenen bijdragen in « Volkskunde » der medewerkers prof. Vercoullie, Van Heurck, M. Sabbe en V. de Meyere. Dr Rob. Foncke houdt zich bijzonder bezig met de oorkonden van Mechelen op te sporen. In een artikel in « Het Laatste Nieuws » verschenen : « De Volkskunde in de Normaalschool » breekt deze laatste een lans ten voordeele der Folklore in het Onderwijs. Hij wijst op de noodzakelijkheid aan de Folklore een klein plaatsje in de Hoogeschool en vooral in de Normaalscholen af te staan.

Inderdaad, de studie van de Volkskunde, die in verband kan gebracht worden met tal van andere vakken, zou in de kweekscholen groote diensten bewijzen, en zou vooral meer aanleiding geven om in de lagere school de sprookjes weer te benuttigen.

Hoe groot is de invloed der vertellingen niet bij de ontwikkeling van de leeslust, bij het vormen van het gevoel ?

De psycholoog Wundt drukte dikwijls op het belang van 't sprookje in de school. Ook andere opvoedkundigen zegden soms: Een onderwijzer die goed vertellen kan, is een goed opvoeder. Eilaas, de te overladen leerroosters laten geen tijd genoeg om nog soms een half uurtje voor de leerlingen te verhalen.

Ellen Key schreef over de sprookjes :

« Het eerst vragen de kinderen of het sprookje lang is, daar zij de hoop koesterend dat het mooie zal zijn ; een zeker instinct brengt hen er toe het gezonde, zuivere en schoone te beminnen en het leelijke en ruwe te verwerpen. Als de sprookjes vol leven, handelingen en verrassing zijn, laten zij een onvergetelijken indruk. »

De Kinderuurtjes, die voor den oorlog op vele plaatsen bloeiden, droegen veel bij om onze schat vertelsels terug bekend te maken en om er andere op te zoeken. Endaar werd dan met bijval verteld van : Klein Duimpje, Ali-Baba, de gelaarsde Kat, het domme Wif, Hans in geluk, de Stadsmuzikanten, de Herder, Knagelijntje, de Zoon van Lange Wannes, de Zeven Geitjes, Blauwbaard, het Schoone Slaapsterke, Jantje en Mietje, de Kerkzangers van Sinter-Goelen, Sneeuwitje, Ezelsvel, Adje, Modderken, Jan Onversaagd, enz. Hoe gretig luisterden die honderden kleine bengels en hoe piepstil zaten zij bijeen ! Ha ! die genotrijke uurtjes ! Doen we ze

terug herleven en laten we weer onze jeugd eens helpen droomen van wonderfees, van chokoladen huisjes, van schoone koningsdochters...

Voorals de vertelsels uit de dierenwereld en uit hun eigen midden geput worden, zijn ze voor de kinderen bevattelijk en aantrekkelijk.

Maar trachten wij bij 't verhalen het goede en het edele te doen betrachten ; de leugen, denmeined te doen haten. Misschien leeren wij de kinderen weer den huiselijken haard beminnen, waar ze 's avonds gretig naar een mooie sprookje of een goede voorlezing luisteren, en onttrekken we ze alzoo een weinig aan de gevaarlijke straat en uit de duffe bioskoopzaal.

Ja, wij bezitten toch zulk een onuitputtelijken schat van sagen en sprookjes : laat ons daarvande scholen niet verstoken houden.

AIMÉ DE CORT.

Helden en Heldinnen uit 't Land van Aalst.

Na den slag van Turnhout (27 Oct. 1789) waar de Patriotten op de Keizerlijken zegepraalden, nam gansch het land de wapens op ; de *Oostenrijksche Vijgen* — zooals me ze spottenderwijze noemde — zagen zich uit al de Belgische steden verjaagd en Jozef II werd vervallen verklaard.

Iedereen — zelfs de jongste, de nederigste, ja ook het zwakke geslacht — gaf hier toen onwaardeerbare blijken van trouw en zelfopoffering.

Bij het eerste dekreet, door de Staten van Vlaanderen uitgevaardigd, kwamen alle weerbare mannen zich vrijwillig aangeven. En wat men jammer genoeg schier niet weet, is dat er bijna overal in onze vlaamsche dorpen veel moedige vrouwen waren, die onverschrokken dewapens opnamen, zich dapper en deftig gedroegen, en onschatbare diensten aan 't bedreigde vaderland bewezen.

Onderstaande nieuwstijding, aan een bijvoegsel der *Gendsche Gazette*, van 26 Juli 1790, ontleend, geeft er ons een treffend voorbeeld van

Aelst den 19 July [1790].

« Heden hebben wij hier gehad eene zeer aengenaeme en beweeglijke vertooninge : van in den voor-avond zagen wij door onze stad nae den Gendschen Steenweg successivelijk optrekken verscheyde Bataillons Vrouws Persoonen, maekende 't saemen een getal van meer alstwaelf-honderd, de welke alle zeer treffelijk gekleed, gewapend eensdeels met Fusiquen, eensdeels met ander getuyg, voorzien van Vaendel, Trommel en musicaele Instrumenten, marcheeren op hun gelid even als wel geoefende soldaten, te ontmoet gingen hunne Manschap, weder keerende van *Gend*, te weten onze Gebueren en goede Vrienden de Volontaire en de andere Inwoonders van *Gysegem, Herdersem, Hofstade, Mespelaere, Moorsel, Nieuwerkerken* en *Wies* ; eenige uren daer naer zagen wij de gemelde Mannen in een uytmuntende getal en wel gewapend, voorgegaen van kloeke Heldinnen, successivelijk hier door trekken onder het spelen van onzen Beyaerd en het gedurig toejuychen van onze Borgers, zynde de straeten geheel bezet geweest met licht en bij-nae tot in den midden-nacht opgevold van Volk. Eenige dagen te vooren hebben wij het zelve vermaak gehad over het alhier zien doortrekken van onze andere Gebueren en goede Vrienden de Parochianen van *Heerenbodegem, ter Alphen, Aeltert* en *Kerkxken*. Gedurende de afwezigheid van de Manschap hebben de Vrouwluyden van verscheyde der gezegde Parochien alhier opgebracht eenige Persoonen, die hun suspect scheenen ofte onvoorzien van Pasport. »

* * *

Hetgene ons aan het vaderland verkleefd maakt, het is niet zoozeer het stoffelijk welzijn, de weelde die wij er genieten, maar de geheugenissen die ons omringen.

BARON VAN DER BRUGGEN.

De Raadsels in de Nederlandsche Letterkunde.

Raadsels zijn omschrijvende voorstellingen van ongenoemde voorwerpen die door den hoorder moeten gevonden (geraden) worden.

Die omschrijvingen moeten dubbelzinnig genoeg zijn, om den hoorder in de war te brengen, maar toch met juistheid op de bedoelde voorwerpen passen.

Raadsels zijn te voortreffelijker, naarmate aan die beide voorwaarden beter voldaan wordt (1).

Het opgeven van raadsels is bij de Germaansche volken zeer gewoon geweest, zooals reeds blijkt uit de liederen der « Edda ».

Ook in Noord- en Zuidnederland bestaan van ouds een menigte van volksraadsels, die van de ouders op de kinderen zijn overgegaan.

In de middeleeuwen zien wij hoe monniken ter verpoozing in de door hun geschreven of gelezen handschriften raadsels schrijven; en niet alleen geleerde raadsels, door hen uit andere handschriften overgenomen of zelf vervaardigd, maar bij wijlen echte volksraadsels, al dan niet in een Latijnsch kleed gestoken. En het raadsel was geenszins hun aandacht onwaardig; immers het stond toen in hoog aanzien (2).

Middelnederlandsche raadsels zijn ons niet in grooten getale bewaard.

Jan-Frans Willems, de vader der Vlaamsche Beweging, gaf er 6 uit, in zijn *Belgisch Museum*, d. V (1841). blz. 99-102 en 462, naar een Brusselsch Hs. der XVe eeuw, berustende in de Kon. Bibliotheek.

V.

GHERAETSEL.

Hoort, ghi heeren, elc ende elc,
Dat men botre, bloeme, eyer, melc
Met drie lettren can ghespellen,
Dats een eerscip van ghesellen.

(Pap.)

(1) WINKLER PRINS, *Geïllustreerde Encyclopaedie*, i. v. Raadsel.

(2) G. J. BOEKENOEN, *Raadsels en Raadselprookjes*, blz. 8.

Deze 6 raadsels werden heruitgegeven door Nap. de Pauw, naar hetzelfde Hs. onder den titel « Gheraetsels » in *Middelnederlandsche Gedichten en Fragmenten*, afl. 3. 1897, blz. 640-643.

Het n^r IV « Merct ende siet dese figure » , werd voor eene derde maal uitgegeven door W. L. de Vreese, naar hetzelfde Hs. in het *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde*, XX, 1901, blz. 263.

Ph. Blommaert deelde het volgende mede, naar een Hs. te Gent, in zijne *•udvlaemsche gedichten der XIIe, XIIIe, en XIVe eeuwen*, d. II (1841), blz. 64 :

RAEDEL.

Mijn vader wan mi hier te voren,
Eer hi ghewonnen was of gheboren.
Mijn moeder droeg mi, zijt zeker das,
Eer dat soe ghedreghen was ;
Oec was ic die selve man,
Die mier ouder moeder dmaechdom nam.
Nu vragic elken, die mi aensiet,
Oft hi minen name kent yet ?

(*Cain.*)

Bij Willems komt hetzelfde raadsel voor onder n^r III en telt 10 strophen, 3-4 en 7-10, luiden aldus:

So dede mijn moeder, sijt seker das :
[Si] drouch mi eer soe gedreghen was
Oec ben ick die niet en verdrouch
Die tvierendeel van der weerelt verslouch.
Nu vraghic elken, die dit aensiet,
Of hi minen name mach weten yet ?

Hij geeft er nog eene variante van, op. blz. 101, naar zijn Hs. van Van Maarlant's *Naturenbloeme*. Het telt insgelijks 8 str., 3-5 en 7-8 varieeren als volgt :

Myn moder, gheloeft mi das,
Droech mi eer si gheboren was ;
Ende ic was oec die selve man,
Ende ic was oec, hoe ict verdroech,
Die tvierendeel vander werelt versloech.

Der minnen guet (Eene verzameling spreuken en raadsels), werd uitgegeven door Eelco Verwijs in zijne *Van Vrouwen ende van minne*, Middelnederlandsche gedichten uit de XIVe en XVe eeuw (1871), blz. 37-51.

XVIe EEUW.

Een niev Clucht-Boecxken, inhoudende vele schoone Vragen ende antwoorden in maniere van geraetsels. Vergadert wt diversche Boecken, ende is seer ghenuechelyck om droefheyt en melancolie te verdryven. t'Hantwerpen by Pauwels Stroobant. In-12. Het boeksken is voorzien met eene goedkeuring van den 2 December 1548.

Blz. C. V. :

RAETSEL.

Het schickte een Ridder over Rijn,
der alderliefste vrouwen zijn,
goeden wijn sonder vat of gelas,
raet waer in den wyn was ?

ANTWOORT.

(Hy schickte haer een druyve daer sy den wyn in hadde.)

Dit raadsel werd heruitgegeven door C. P. Serrure, onder den titel « Middeleeuwsch Raedsel », in zijn *Brabantsch Museum*, d. III (1857-1860), blz. 292.

Weydts (Wille m), Dyt esvan zommeghe zaeken dye geschyet zyn hier te Brugghe ende daer ontrent, (1571-1584) ; chronique flamande, avec introduction et notes, par Émile Varenbergh. Gent en Brugge, 1869. In-8°, 180 blz.

Zijne kroniek behelst volgend raadsel :

Ick en ben geen vleesch, nochtans van vleesch ghecomen
Van vleesch ghevoet ende van vleesch ghenoemen,
Ick en hebbe gheen vleesch ghedaente, wil hyer op passen ;
Ic ben zeer teerkens als ic eerst beghynne te wassen.
Ic doen goed en quaet ; van myn zelven hebbyck weynich,
Den sommeghe ben ik jonstych, den ander vyleynich ;
Met een sceerp snydende mers worde ic onthooft,
Terstondt het dryncken en es my nyet beroeft ;
Myn edel becxken vochticheyt ghelaest
Met gramscap ofte met blydscap is begeest.
Conynghen ende pryncen brynghen ik tot accoort.
En dicwyls tot twist zonder te spreken een woort..
Ic verblyde dye bedructen venys paeigen fyer
En versoet den minnaere syn quellynghe hyer ;
Ic maecke oorloghe en twist met cleene verblyden,
Ic maecke vrede ende openbare nieuwe tydynghen.
Ic ben profytelycke over al de wereld wyt

Valscheyt noch bedrogh en es in my, dit zeker zyt.
Een ighelycke ic my onderdanych maeken,
En nochtans van veel quaets ben ic de oorsake.
Nu raedt die dit leesen met rype bekendt vroet.
Wat van my es en of ick ben goet.

(*Ganzepen.*)

XVIIe EEUW.

Visscher (Roemer), Amsterdam 1547-1620.

Brabbelingh, verdeeld in Quicken (puntgedichten), Rommelsoo (allerlei), Tuyters (klinkgedichten), *Raetselen*, Jammertjes (klaagedichten), Tepelwercken (knutselwerk, mengedichten). Amsterdam, 1614 ; aldaar 1669.

Blz. 125.

Ter jacht word ik gevoert in het Wout,
Daermen 't gevangen verliest, en 't ongevange behout.

(*De kam.*)

Veen (Jan Van der), † 1659.

1. Zinnebeelden, ofte Adamsappel, versiert met seer aerdige constplaten. Mitsgaders syne oude ende nieuwe ongemeene Bruydslof ende Zegezangen. Amsterdam, 1642 ; 2^e druk., aldaar 1663 ; 3^e dr., ald. en Deventer 1703 ; 4^e dr. Amst. 1754.

Een belangrijke verzameling gedichten en berijmde raadsels.

2. Klucht van Emanuel Corbonero spaensch Capiteyn en Franco Vredeman, een gevangen Nederlander ; Nikkers-praetje (tusschen) Alekter, Megera, Tisiphone, Helsche rasernyen ende Charon, Helsche Veerman (nopende de quade Proceduren van Enghelandt). Ook achter, zijne *Raetselen uytgebeeldt met sinrijcke uytleggingen*, enz. Daer achteraan is bygevoeght syn Gulden ende Yseren eeuw, alsmede een Nikkers-praetje, enz. Amsterdam 1653.

Ick ben onnoosel ende vrij
Van swarte const en toverij,
Van moort en drift en andere schande
En is het dan geen groote straf,
Te moeten in een steenen graf
Tot pulver en tot asch verbranden ?

(*Een pijp tabak.*)

Croon (Pieter), 1634-1682, Augustijn ter St.-Martensabdij te Leuven, schreef o. a. :

1. Moy-al oft vermaeckelycke Bedenckingen op verscheyde oeffeningen. Tot Mechelen, by Gysbrecht Lints, woonende inde Baffer-straet inde Druckery, anno 1666, in-8°; 384 blz. buiten de inleiding (9×15). Het draagt de goedkeuring dagteekenend uit Leuven, den 24 Juni 1665.

2. De verstandige Camenier uytleggende de Graetsels en Graftschriften van Moy-al. De 1^e uitg. verscheen te Antwerpen, 1666, in-8°.

3. Grabbelingh oft vermakelycke Raetsels op keucken en dich, Inde griel gheworpen ende stichtelyck op-gheraept door P. Croon, Canonick Regulier en Religieus v. S. Martens tot Loven. Brugis vid. J. Clouwet, 1666. De goedkeuring dagteekend uit Leuven, den laatsten Maart 1666.

« Grabbelingh », zegt Delafaille, is het raarste en geestigste van 's Kanunniks schriften. Buiten het « Byvoegsel van Moy-al » bevat het twee deelen : In 't eerste treft men eene samenspraak over keukengerieven aan, waar allerlei spitsvinnige raedsels tusschenloopen ; in 't tweede hoort ge een gesprek over 't tafelgoed, de spijzen, enz., waarbij nog eens eene keus van raedsels » (*).

Uit de Gentsche uitgave van « Moy-al » door J. en H. Van der Schelden, bezorgd door Karel De Graef, 1858, drukken we het onderstaande over :

Blz. 73.

RAEDSEL.

Gij die de letters kent,
En altemael de stukken,
Hoeveel zijn er van doen
Om dezen boek te drukken ?

Blz. 292. *Om DEZEN BOEK te drukken zijn er maer 9 letters noodig, 5 voor het woord DEZEN en 4 voor het woord BOEK.*

GriECK (Jan de), drukker-uitgever en tooneelschrijver, geboren en levende te Brussel in de 2^e helft der XVIIe eeuw. De verzamelingen raedsels door hem nagelaten zijn :

(*) *Leven en werken der Zuidnederlandsche Schrijvers*, (Uitg. der Kon. VI. Academie), 1907, blz. 255-259.

1. Den wysen Geck, Uytdeylende, soo Oude als Nieuwe geestigheden. Voor alle Liefhebbers by een gebracht door I. D. G. Den tweeden Druck oversien en vermeedert. Tot Gendt, By Cornelis Meyer, op d'Hoogpoorte in 't gekroont Sweirt. In-12, 336 blz. Het draagt de goedkeuring: Datum Bruxellæ XIX. Junii 1671. Matthias Middegaels. Lib. Censor.

Blz. 134-135.

RAEDSEL.

Theun vraegde Gys des morgens vroeg,
Wat hy te Merckt voor waeren droeg.
Niet, seyde Gys, 'k drage niet
Maer wel den Esel, als gy siet :
Hier op soo speelde Theunis geest,
Dus, vraegde hy, wat draegt uw Beest ?
Indien, sprak Gys, hy komt tot val,
Soo is het (seg ick) niet met al.

(NOTA hy had in beyde de korven glazen, ende den weg was sorgelyk : had den Esel gevallen, de stukken van de glazen en kondēn geensins meer dienstig wesen.)

2. De Droeve endē Blyde Wereldt, door I. D. G. Tot Brussel. By Joan de Grieck, Boeckverkooper, by het Begghynhof, 1671.

Ick wordt gebonden en gheslaghen,
'k Moet sonder misdaet dit verdraghen,
Wat baetet dat ick maeck ghefuyt,
Daer moet een brandt merck op myn huyt,
Des spiegelt u ghy diefsche knapen,
Die meer als ick verdient Stadts wapen.

*De heel en oock de halve Amen,
En vele andere te samen,
Die worden door des Knuypers handt,
Wel vast geslagen in den bandt,
Daer naer komtse d'yker yken,
't Geen men daghelyckx siet blyken,
Als hy brant op ieder VAT
Eenigh wapen van de stadt.*

Bellemans (Daniël), 1641-1674, dichter, kanunnik-regulier ter abdij van Grimbergen. Hij schreef een :

Logogryphus ofte geraetsel voor de genoode liefhebbers op de professie van heer Gaspar de Moor.

Valerius (Remmerus), pastoor te Muysen (bij Mechelen). Den Mechelschen Almanach Voor het Jaer Ons Heeren Jesu-

Christi M. DC. LXXXV. Gecalculeert ende gestelt op den Meridiaen vande Stadt ende Provincie van Mechelen, Mits-gaeders de om-liggende Plaetsen. Door Remmerum Valerium Pastoor in Muysen. Tot Mechelen ; By Gysbrecht Lints 1685.

Bevat verschillige raadsels, o. a. :

Raedt wie isser hier die leeft
Die spreckt eer hy tanden heeft
Niet alleen Duyts ofte Spaens
Maer oock wel Italiaens
Suyver spreckt hy als een Wael
In 't cort alderleyen tael
Syn coleuren en syn schyn
Altesaem onsterflyck zyn
Tot de menschen groot vermaeck
Leest hy als een viese snaeck
Noyt en nemt hy imants faem
Hy voert eenen Pape naem.

(*Een papegai.*)

XVIIIe EEUW.

Nieuwen Dendermondschen Almanack. Voor dit jaer Ons Heere Jesu-Christi M. D. C. C. V. Ghecalculeert ende ghestelt op den Meridiaen van de Stadt ende Lande van Dendermonde, Midts-gaeders de om-liggende Plaetsen, door Sr Gummarus Rombaudts onlanx Geadmitteerden Astrologus. . . . Mechelen, By Gyselbrecht Lints. In-12 langwerpig, 52 bíz.

Deze almanak bevat onder de 3^e rubriek : « Uytlegghinghe oft klapperken der *Raedtsels* in den overjaerigen Remmerus Valerius Almanack. »

In de *Gazette van Gend* (het oudste dagblad van België), van 17 Nov. 1766, lezen wij volgende aankondiging :

By den drukker dezer wordt verkocht : Den nieuwen Gentschen Langen Comptoir Almanack voor het jaer 1767, met gestichtige Dichtjens en *Raedtsels* tusschen ider quártier van de Maene waer by ook gevoegt zyn Woonsteden van Hooge ende Mogende Heeren van den Raede in Vlaenderen, van de Advocaeten, Procureurs ende voordere Supposten van het Hof; alsmede de gene van Myn edele Heeren Schepenen van beyde de Banken, benevens die van

hunne Procureurs &c. ende voorts alle de principaelste Wetten binnen deze Stad, als ook de Naemender Landheeren, mitsgaders de Woonsten van hunne Boekhouders : waer by noch gevoegt is eene korte Beschryvinge van Europa, benevens de Cronyke van het merkweirdigste dat er voorgevallen is sedert de maend September 1765, door Mr. Jan van Waereghem.

Peeters (A), Priester in 't Order der Predikheeren.

Fondamenten der Fransche taele, behelzende daerenboven de maniere van brieven te schryven, *van raedsels ende versen te maeken*, kortbondige antwoorden, zedelessen voor een-ider, ende den lof van 't vrouw-geslagt. Zeer nut voôr alle Leerlingen der Fransche ende Vlaemsche taele. Tot Lier, by J. H. Le Tellier, Boekdrukker, ende Boek-verkooper, 1783. Klein in-8°, 163 blz. en 5 ongenummerde blz. voor de inhoudstafel en de goedkeuring, gegeven te Lier den 30 Juli 1768, wat eene vroegere uitgave doet veronderstellen.

Suissap (J. de), Een honderttal nieuwe geestrijke raedsels, tot een aengename, schadelooze en tevens geestopscherpende tijdkorting, (1779).

Dat elk op aard zijn kruis moet dragen,
Werd in het Bijbelwoord geleerd ;
Doch ik ben van dien last ontslagen,
Het kruis draagt mij : dat 's recht verkeernd.
(*De haan van den kerktoren.*)

Bilderdijk (Willem), 1753-1831, langen tijd den gelijke van Vondel geroemd ; stellig een onzer geniaalste dichters. In zijne dichtwerken vinden wij volgend raadsel :

RAEDEL.

Met ons beide zijn wij zeven,
Met ons tien en zeventien,
En gij moogt ontelbre keeren,
Ons verdubben of vermeeren,
Altijd zult ge ons zeven zien.

Londen. 1796.

Den nieuwen aengenaemen St. Nicolaes-Almanach voor het jaer ons Heere 1798, dienende voor Presentjes der Kinderen en voor de opgroeyende Jeugd van beyde geslachten en van allen ouderdom. Bij de gebroeders Gimblet Boekdrukkers en Boekver-

koopers op de Koornmerkt tot Gent. Prijs 7 stuyvers (*).

Onder de VIe rubriek vindt men : « Wysheyds en Levensregelen en *Vermaekelyke Raedsels*. »

XIXe EEUW.

Sn oeck's Almanak, met kluchten, dagklapper, liedekens, merkten en kroniek. Gent, sedert 1809 en heden nog gedrukt op 300,000 exemplaren ; geeft telkens raadsprijskampen, die een buitengewonen bijval inoogsten.

Nieuwen zack Almanack, of den Plaisanten Zanger der Maetschappyyen. Brussel, bij W. De Trez, Boekverkooper, op den hoek van de Beenhouwersstraet. (1810-1815). 6 1/2 × 10 1/2. Geeft op de laatste blz. 2 raedsels ; een dezer luidt :

Wat doet spreken vrende taelen
Wat doet vreugd en droefheyd haelen
't Maekt wys en zot, 't maekt scherp en bot,
Veel houden het voor hunnen God.

(*Het Geld.*)

Lettervruchten ingezameld van wege het Departement Sluis der maatschappij « Tot nut van 't Algemeen. » Te Sluis in Vlaanderen. Bij T. J. Jansen, Boekhandelaar. 1823-1830. Dit tijdschrift gaf regelmatig raadsprijskampen tot den 7 jaarg. (1829), 4 afl.

Lierschen Almanak. 1824, 1^e jaargang. Gedrukt te Lier bij B.-J. Van Den Wyngaert, Boekdrukker. Bevat 9 raedsels. De volgende jaren verschijnt hij onder den titel « Almanak voor het jaer ons Heer J. C. 1825 en 1826 » en geeft geene raedsels meer.

Peerlala, letterkundig hekelschrift over mannen en zaken in België. September 1838.

In iedere afl. staan raedsels, doch meestal charaden.

Torfs (Karel-Lodewijk), 1808-1868, geschiedschrijver en letterkundige, schreef, in 1842, onder den deknaam van J. H. Darings, een geschiedkundig overzicht :

Over de Anagrammen. (Belgisch Museum, d. VI, blz. 79-93).

(*) Aangekondigd in de *Gazette van Gend*, n° 389 van 4 Dec. 1797.

Nieuwe Charades, Logogryphen en Raadsels, Ter veraan-
genaming van het onderhoud in gezellige kringen door P. —
Amsterdam, De Erven H. van Munster en Zoon, 1844.

Dit raadselboekje bevat : 33 charaden, 5 logogryphen en 8
eigenlijke raadsels. Hieronder een der 46 raadsels :

Wat 'k ben, ben 'k slechts zoo lang ik 't ben !
Dat ben ik ook ! — Zult gij mij zeggen ;
't Zal 't u dus nader uit gaan leggen.
Erkent men u, gij blijft, wat gij te vooren waart ;
Maar ik heb een gansch andren aard.
Erkent gij mij, ik ben dan ras,
Niet meer, wat ik te voren was.

(Een raadsel.)

Het Brusselsch Tijdschrift, handelende over onderscheidene
belangrijke onderwerpen tot stichting, onderwys en vermaak des
volks. Brussel, Oct. 1846 tot Sept. 1847, in-8°.

In deze tweetalige veertiendaagsche uitgave, n^r van 15 April
1847, vinden wij volgend raadsel :

Blz. 32. Ik bien een Edelman
 Dien elk al spoedig kan,
 Doen in een beest verkeeren,
 Dat prijkt met zwarte veren,
 Hoe dat men zulks verrigt,
 Kan ik u ook zeer ligt,
 Indien 't u lust ontvouwen !
 Gij moet mij 't hoofd afhouden,
 En dan zult gij wel zien
 Hoe 't wonder kan geschiên.

(Graaf-raaf.)

Schenkman (Jan), 1806-1863, letterkundige.

De Vroolijke Pretmaker in Gezelschappen, inhoudende Ge-
zelschapspelen, Manieren van Pand-inlossen, Profeteerkunsten,
Goochelkunstjes, *Raadsels*, *Charades*, *Logogryphen* met de Ant-
woorden, alphabetischen Droomuitlegger, Toasten, Tafelzangen,
enz. Amsterdam. Beleeft reeds zijn 9^e druk.

Ra Ra wat is dat ? Raadselboekje. 1866. Rotterd. D. Bolle.
Bevat 200 raadsels.

Wie raadt er mee ? 1866. Aldaar. Bevat 100 raadsels.

Uitgezochte raadsels. 1866, bij denzelfden uitgever, 11^e druk sedert 1866. Bevat 100 raadsels.

Hilker (W.), Raadsels voor de School en de Huiskamer, eene aangename en nuttige tijdkorting voor de Jeugd. Amsterdam, G. Theod. Bom, 1866. 40 blz., 11×18; telt 40 rijmraadsels.

De Oude Tijd. Tijdschrift.

Liefhebberijen uit den ouden tijd. Anagrammen. 1871. blz. 184.

Gonnet (C. J.). Spreuken en Raadsels. 1873, blz. 245.

Vloten (Jan van), 1818-1883, letterkundige, schreef :
Nederlandsche baker- en kinderrijmen. Leiden, 1872.

Dit werk bevat de grootste verzameling rijmen van Holland, het telt slechts 49 raadsels en daaronder zijn er verscheidene die tot de kunstraadsels moeten gerekend worden.

Both (H.), Honderd berijmde Letterraadsels en Charaden. Aangenaam en leerzaam tijdverdrijf. 1878. Rotterdam, D. Bolle. Verzameling van raadsels op Nederlandsche plaatsnamen.

't Daghet in den Oosten. Limbursch tijdschrift voor alle liefhebbers van taal en andere wetenswaardigheden. Hasselt, Ceysens, in-8°, sedert 1885.

De jaargangen 1885, 1886 en 1887 vormen eene rijke verzameling raadsels.

Rond den Heerd, een leer- en leesblad voor alle lieden. Weekblad uitgegeven door Guido Gezelle en A. Duclos. Brugge, 1866-1894.

Raadsels, d. XII.

Bibelvragen, 1886-87, blz. 176.

Veurnsche Raadsels, 1887-88, blz. 295-96, 319, 368.

Raadsels uit Veurne Ambacht, 1888-89, blz. 404-407.

Joos (Amaat), geb. 1855, kanunnik, werkend lid der Kon. Vi. Academie.

1. Raadsels van het Vlaamsche Volk, gerangschikt, vergeleken en verklaard. Gent, A. Siffer, 1888. In-8° 112 blz.

Deze verzameling telt 515 volksraadsels.

2. De Volksraadsels in de School. — Onze onomatopoeën. (Verslagen en Mededeelingen der Kon. Vi. Academie, 1922.)

Gezelle (Guido), 1830-1899, priester, wellicht de grootste Nederlandsche dichter sedert Vondel, verzamelde 300 West-Vlaamse raadsels, waarvan er een twaalfstal werden opgenomen in de voornoemde raadselverzameling van Am. Joos, o. a. :

Blz. 58. Er kwam een heer van Eierdale
Met zijn bloedige krone,
Hij heeft voor ons barvoets gegaan ;
Hij heeft voor ons de bittere dood onderstaan,
Wij eten hem dikwijls met brood en wijn ;
Ge zoudt kunnen denken dat het Godes Zoon zou zijn,
Maar ge zoudt hertelijk bedrogen zijn.
(*De haan.*)

Volk en Taal. Maandschrift over gebruiken, geschiedenis, taalkunde en Dietsche belangen, uitgegeven door de Zantersgilde van Zuid-Vlaanderen, eerst te Ronse, later te Waregem, 1888-1894.

Eene verzameling raadsels verscheen in de jaargangen 1888, 1889 en 1891.

Volkskunde. Tijdschrift voor Nederlandsche Folklore ; uitgegeven door P. de Mont en A. de Cock. Gent, 1888-1914, in-8°.

Raadsels, d. I, blz. 18, 93, 205.

Mont (de), Raadselrekenen of Rekenraadsel, d. V, blz. 75

Cock (de), Raadsels uit den ouden Tijd, d. XI, blz. 189.

Sabbe (M), Satirische Prophetie of Raadselspel, d. XIX, blz. 34.

Raadseltjes uit Groningen, d. XV, 3-4 afl.

Ons Volksleven. Tijdschrift voor taal- volks- en oudheidkunde, uitgegeven door J. Cornelissen en J. B. Vervliet. Brecht, 1883-1900, in-8°.

Bevat 167 raadsels met vergelijkende studie.

De Heilige Familie. Maandblad voor het Christene Huisgezin. St.-Amandsberg. Sedert 1896.

Van Haute (Remy), Kursus voor Raadseloplossers. XIVe Jaargang (1910).

Lenaerts (Leenaard-Willem), De verdwijning der Alvermannekens. Antwerpen, 1898. 150 blz. in 8° ; bevat een tiental mooie *Limburgsche Raadsels*, blz. 99-103, waarvan o. a. :

Blz. 101. Daar gong eên dingsken over den dijk ;
zijn oogskens stonden al kijkende kijk
zijn haarkens stonden al krollende krol ;
g'en zult het niet raden al waarde g'een bol.

*Het dingsken met zijn kijkende oog,
het beestjen met zijn haar in de krol,
ik raad het wel, al ben ik geen bol:
't is SCHAAP dat ik hier hoeden moog.*

ZONDER JAARTAL.

Nieuwmeier (A. E.), De kleine Rekenaar zonder lei. Rekenkundige spelen, Raadsels en andere oefeningen. Amsterdam, G. Theod. Bom.

Nieuwe Verzameling van 99 uitgezochte Raadsels. Tijdkorter voor winteravonden. Bij denzelfden uitg. 3^e druk.

Winteravond-Uitspaning of verzameling van 100 uitgezochte Raadsels. Bij denzelfden uitg. 4^e druk.

Maas (A. M. van der), Verzameling van meer dan honderd Logogryphen, Charaden, Raadsels en andere aangename tijdkortingen. Aldaar.

Verzameling van geestrijke Raadsels voor den beschaafden stand. Aldaar.

J. M. P., Grappige Raadselboek. Aldaar.

Duizend Raadsels, Logogryphen, Charaden en andere voorstellen ter oplossing. Aldaar.

Nieuw Raadselboekje, bevattende ongeveer 750 der gunstigste Raadsels en Charaden, in de Nederlandsche, Fransche en Hoogduitsche taal. Gouda, G. B. van Goor Zonen.

Het boek met Aardige Gezelschapsspelen, Pandlossingen, Raadsels en Charaden. Amsterdam, Gebrs. E. & M. Cohen, veel vermeerderde uitgave, 96 blz. in-8°; bevat 115 raadsels en 14 charaden.

Uitspanningen in vrije uurtjes. Liefhebberijen en Verrassingen voor de Jeugd. Rotterdam, H. Nijgh, 200 blz. in-8°. Bevat 72 raadsels, 4 kruisraadsels en 7 rebussen.

Ankum (L. van), Tusschen licht en donker. Vertellingen, sprookjes, fabels, anekdoten, spelletjes, raadsels, enz. Geill.

Snoeck's Raadselboek geschikt om oud en jong te verma-
ken. Gent, 5^e uitgave, 72 blz. in-8° ; bevat 670 raadsels.

Het Goedkoopste Raadselboek van heel de wereld, bevatten-
de meer dan 525 allerschoonste raadsels. Gent, Snoeck.

XXe EEUW.

Boekenooogen (G. J.), Raadsels en Raadselsprookjes.
1901. Leiden, E. J. Brill. In-8°. 48 blz. Overdruk uit (Handelin-
gen en Mededeelingen van de Maatschappij der Nederlandsche
Letterkunde, 1900-1901).

De Raadselbode. Algemeen Raadselkundig Weekblad, eerst
uitgegeven door J. Depuydt, later door den « Exelsior » Club.
Wyttschaete. Verschenen van 5 Januari 1901 tot 24 December 1909.

Geschenk aan de Fröbelklassen of Verzameling van een-
voudige en nuttige Raadsels bijeengebracht door J. V. gedipl.
Fröbelonderwijzeres. Brugge, 1905. 32 blz. in-8° ; bevat 200 een-
voudige raadsels.

« Ik mag bij eigene ondervinding zeggen, dat de raadsels niet alleen eene
» uitspanning zijn voor de kinderen, maar dat ze ten hoogste aan den opvoe-
» dingszin van Fröbel beantwoorden ; inderdaad, ze stellen het kind in de ge-
» legenheid nieuwe wetenschappen aan te werven, voortvloeiende uit zijne ei-
» gene opmerkingen en nasporingen. De geest van het kind wil gedurig bezig
» zijn ; alleen het vermaak der bezigheid drijft het aan tot krachtige werkzaam-
» heid ; en als het weleens gebeurt dat het moede is te luisteren naar de les,
» is dan het oogenblik daar niet, het op te beuren met de opgave van een
» raadsel .? »

« Ik durf hopen, dat men in België zal inzien, dat in de kindertuinen, door
» het aanleeren van wel gekozen raadsels, de verstandelijke vermogens des
» kinds op eene wonderlijke manier ontwikkeld kunnen worden, terwijl zulks
» tevens voor hen een spel en somtijds ook eene belooning is. »

« Hierbij zij nog gezegd, dat de ondervinding bewezen heeft, dat de kinde-
» ren die zulke oefeningen volgen, gewoonlijk gaarne en vlug leeren rekenen. »

« De beroemdste volksonderwijzers zijn het altijd eens geweest om te
» zeggen en te schrijven : Jaagt de verveling van de kinderen weg ; maakt dat
» ze gaarne leeren, ja, dat ze al spelen leeren, en ze zullen leeren. »

De Lusthof. Nuttig en vermakelijk maandblad. Brugge. in-4°,
sedert Juli 1901.

Rebussen. 1909. blz. 11. — Geeft telkens prijskampen in kunstraadsels.

Witteryck (A.-J.), Vermakelijk Raadselboek ter opbeuring van het Familieleven. Brugge, 1905. 1^e bundel, 64 blz.in-8° ; bevat : 103 lettergreepraadsels, 41 woordraadsels, 44 vierkant-raadsels en 28 ruitraadsels. Met een voorwoord « Nut der Raadsel-oefeningen » door D. D'Haese. — 2^e bundel, Brugge, 1906, 62 blz. in-8° ; bevat : 41 strikvrage, 42 lettergreepraadsels, 106 woordraadsels en 27 driehoekraadsels.

« Niet alleen is raadselliefhebberij aangenaam, maar zij is ook waarlijk » nuttig. Al de vermogens van onze ziel stelt zij in werking : de opvatting, de » aandacht, de overweging, het oordeel, de redeneering, het geheugen en de » verbeelding. Ook is zij grootelijks dienstig tot onderhoud en bevordering on- » zer geleerdheid en kennis. » D. D'HAESE.

Het Raadselblad. Katholiek orgaan van den Vlaamschen Radersbond « Concordia », uitgegeven door Maurits Sacré en E. H. Lodewijk Struyf, pastoor te Hoboken. Verscheen wekelijks te Merchem, van 20 Sept. 1908 tot 10 Sept. 1910.

v. E., Jezuiet. Hoe men vroeger thuis bleef ! Het Raadsel. (Onthoudersblad van West-Vlaanderen. Brugge, 1909, n^r 1).

« O ! het ware te wenschen dat de raadselliefhebberij de menschen weer- » om rond den *eigen* haard, in *eigen* huis en vriendenkring vereenigde, ter » stede en te lande. De eendracht en de broederlijke liefde zouden er oneindig » bij winnen, men zou zich deffig en eerlijk vermaken, en de lastertaal, de on- » tuchtige klap, die men al te dikwijls hoort, en de braspartijen en de dronken- » schap zouden langzamerhand verdwijnen en voor goed weggeruimd worden. »

Radersleven. Wegwijzer in Raadselkunst. Tweemaandelijks Kampblad voor Stam- en Taalbelangen. Moll, Mei 1910-1911.

Eigen Schoon. West-Brabantsch Tijdschrift voor geschiedenis, oudheidkunde, folklore en taalkunde. Opwijk, 1911-1914.

Vincx (J. F.), Volksraadsels uit het Payottenland. d. I, blz. 9-11.

Groenewald (Dr C. F.), Rijmpjes en raaisels. Bijdraë tot die Suidafrikaanse volkskunde. Den Haag, J. B. Wolters.

Nieuwe Keus van 1000 Raadsels met de oplossingen. (Strikvrage). Antwerpen, Vl. Volksuitg.

Raadselboek met 500 Raadsels en Oplossingen. Maastricht, J. Van Aelst.

Raadselboekje « Ik raad alles » met 500 raadsels. Aldaar.

MAURITS SACRÉ.

De Rederijkerskamer de “ Zuivere Leliebloem ” te Brussel

Een der oudste kamers van Brussel heette ook de *Leliebloem*. Samen met de *Violet* nam zij deel aan het groote Landjuweel te Antwerpen, in 1496. Door de leden dezer twee kamers werd in de laatste jaren der XVe eeuw het *Maria Cransken* gevormd (1).

De *Zuivere Leliebloem* kwam maar eerst tot stand ten jare 1688. Zij had tot beschermer den markgraaf van Leide.

Prins Karel van Lorreinen — die de Brusselsche rederijkers bijzonder genegen was — zond eens van uit zijne loge, een rol met gouden louis aan de tooneelisten der *Leliebloem* (2).

Op het Rijksarchief te Brussel, in het fonds getiteld : *Cartulaires et Manuscrits*, vonden wij, bij toeval, volgend argument gehecht als schutbladen aan het kaft van het reg. n° 1248 :

Godeloose Maelydyt straf, ende ondergangh van BALTHASAR koning der Chaldëen benevens den op-gangh van DARIUS koningh van Meden Blij-eyndigh Treurspel. Verciert met alle syne Uyt-wercksels, verscheyde Balletten ende volle choore van Musieck Getrocken uyt de H. Schrifture, ende in Rymgesteld door J. F. Cammaert.

Sal, tot Verheffinge van het vyftighjaerigh Jubilé, van de Instellinge, van het Rym-Minnigh Broederschap der Suyvere Leliebloem, door des Selfs Lief-hebbers Verthoont worden, Het Selve met alle eerbied' Opedraegen hebbende, aen den Hoogh-geboren heere hunnen hooftMan Louis'Ferdinand' Joseph De Claris Marck-Graeve van Laverne, Graeve van Clairmont, Vry-Baron van Argenteau, Hermalle, ende van het, H. Rooms' Ryck, Heere van Monteleone, Kamer-Heer ende Staets-Raedt van Syne Keyserlycke ende Catholycke Majesteyt, Hoogh-Schout van de Stede ende Lande van Dendermonde, &c.

(1) HENNE EN WAUTERS, *Hist. de la ville de Bruxelles*, d. II, blz. 644.

(2) POPELIERS. *Précis de l'hist. des Chambres de Rhétorique*, blz. 84.

De Vertoon-Plaets is in het Opera op de Munte, op den 13 en 20 Januarii 1738 ten vyf uren precies.

Waer naer sal volgen Goddeloose Maelydt, straf, ende on-derganh van DOM JUAN Anders Getituleert in het Fransch Le Festin de Pierre In Rym gestelt als voore, door J. F. Cammaert (1).

De verzameling argumenten-programma's van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, bevat slechts één argument (2) betreffende de « Zuivere Leliebloem ». Het luidt als volgt :

SALOMON of Goddelyck Orakel, Treurspel, In Rym-gestelt door J. F. Cammaert, Verciert met alle syne Uytwercksels, Vliegwerck en verscheyde Balletten, dewelcke door d'Heer Duquesney, Balletmeester der Comedie, en alle de Danssers en Dansserssen van het Opera sullen gedanst worden, Sal verthoont worden door de Rymkonst-voedende Minnaers van de Leliebloem, voor by-schrift voerende,

Groeyt t' saem' in liefde, Lelie-schaer,
Tot Joseph, Jesus-voester-vaêr,

Opedraegen aen den Hoog-geboren Heere Ludovicus Ferdinandus Josephus De Claris, Marckgraeve van Laverne, Graeve van Clairmont, Baron van Argenteau, Hermalle, Heere van Monteleone, Kamerheer ende Staets-raed van haere Keyserlycke ende Koninglycke Majesteyt, Stadhouder van het Souvereyn Leenhof van Braband, &c. &c. Hunnen Hoofdman.

De Vertoonplaets is in het Opera op de Munte, op den 8. ende 15. van Februarius 1762.

Ten vyf ueren precies.

Waer naer sal volgen het Kluchtspel op den sin :
Een vrouw, die dertel is, en soeckt haer' Man te plaegen,
Die siet men op het laetst' selfs uyt haer huys verjaegen,

Verdacht ende gerymt door P. EVENEPOEL, Verciert met verscheyde *Pantominnen* door alle de voorgaende Danssers en Dansserssen van het Opera (3).

(1) Gedrukt « Tot Brussel by de Weduwe G. Jacobs, tegen de Baert-brugge in de Druckerye 1738. »

(2) N° II, 26154.

(3) Zonder naam en plaats van drukker.

*
*
*

Op het stadsarchief te Brussel berusten volgende dokumenten, herkomstig van de *Zuivere Leliebloem* :

Resolutieboek (1751-1802), in-fol., n^r 2765 ;

Rekeningen van de Compagnie van de suyvere Leliebloem, in-plano, n^r 2766 ;

Compagnieboek (1688-1776), in-fol., n^r 2768 ;

Compagnieboek (1756-1822), in-fol., n^r 2769.

M^{ts} SACRÉ.

Vraag (Klokkenspel).

Wie kan eenige inlichtingen geven nopens J. DUSTERS, die onderstaand stukje schreef, in 1598, met aanduiding van het Hs. waaruit dit fragment getrokken werd, of van het boek of tijdschrift waarin het verscheen ? Bij voorbaat, mijn dank.

MAURITS SACRÉ.

Ten is mi geen geheym ghewis
Dat er so vele burghers claeghen
Dat min ghespeel niet soet en is ;
Tis recht ; ic wil dan hun behaeghen ;
Dieswille vraegh ic aen der stadt
Ter spoedt een cline reparasie.
Ken weetet wel, dat cost so wat, .
Toch is 't veur ieders amusiasie...

Is er thans nimandt in der stadt,
Hier ende daer gheen braeve siele,
Die graegh veur mi wat bistantd vat
En soecen wou een man van stiele ?
O dan weer lieflic sou die speelen,
Dan waert gi allen ooc te vree,
Dan sal ic niemandt meer verveelen
Ic bidt U, wacht daer nimmer mee !

J. DUSTERS.

Febr. IX anno vijfhien hondert neghentich ende acht.

ONZE BEIAARDEN

Een oude Vlaamsche Kunst

Een Vereeniging is tot stand gekomen onder den naam van « Onze Beiaarden, » die onder het patronaat staat van onze bijzonderste kunstenaars en letterkundigen, om onze klokkenspelen te beschermen, te herstellen of te vermenigvuldigen.

Buiten dit hoofddoel zullen de leden op de hoogte gehouden worden van al de beiaardconcerten, die in het land gegeven worden, en zal er gezorgd worden om een vriendschapsband te vormen tusschen de beiaardiers en het publiek ; de Vereeniging zal de beiaardiers steunen : prijskampen uitschrijven, hun studiën bevorderen, bijzondere scholen stichten, reisbeurzen uitloven aan de verdienstelijkste leerlingen en tevens de opleving der beiaardkunst in het buitenland nagaan.

Het bestuur stelt zich ook voor de geschiedenis der beiaarden, der klokken en der gieters te doen kennen, en de oude Vlaamsche en Waalsche liederen op te zoeken, die passen voor dit volksinstrument, alsook de geschikte bewerkingen der toonkunstenaars te bekronen. De werken onzer artisten en schrijvers, die onze torens verheerlijken, zullen bekend gemaakt worden ; een tijdschrift zal later verschijnen om bovengemelde punten te bevorderen en voordrachten en muziekkuitvoeringen bekend te maken, in een woord om het Schoone en het Verhevene, waartoe onze beiaarden steeds bijdroegen, te helpen verheerlijken.

In iedere stad zou een afdeeling moeten ontstaan, buiten alle politieke en wijsgeerige strekking om, waarin de beiaardier en de vertegenwoordiger der gemeenteverheid zouden zetelen, samen met personen, die zich met kunst en oudheidkunde bezighouden. Dit lokaal komiteit zou aan de leiders alle nuttige inlichtingen verschaffen, over het klokkenspel : aantal klokken, namen der gieters, datum der oprichting, soort van klavier, ontbrekende klokken, gewenschte uitbreiding enz., alsook de regelmatige beiaardconcerten, die ingericht worden, terwijl de beiaardier of een ander lid

zou zetelen in het centraal bestuur om in innige samenwerking deze mooie volkskunst te bevorderen.

Een der belangrijkste punten zal ook zijn het helpen stichten van een beiaardschool te Mechelen, onder leiding van meester Jef Denijn. In alle landen zullen de leerlingen der Mechelsche school welkom zijn, want er is veel vraag naar goede beiaardiers. De jongelingen, die aanleg hebben voor dit kunstvak, worden verzocht hun adres reeds te sturen aan den h. Hullebroeck, (Gerststraat, 28, Elsene), die het voorzitterschap aanvaard heeft van het hoofdbestuur.

In alle landen worden de beiaarden in eere hersteld ; in Engeland weerklinken ze in de meeste steden ; in Fransch-Vlaanderen zijn vooral deze van Duinkerke, Hazebroeck en Rijsel bekend ; in Holland, deze van Amsterdam, Utrecht, Rotterdam, Nijkerk, Arnhem, Den Bosch en Leeuwarden.

In België kunnen deze van Mechelen (Jef Denijn) Antwerpen, (A. Brees) Brugge, (Toon Nauwelaerts) Aalst, (M. de Mette) Thielt, (Leo Impe) Turnhout, (C. Verrees) Bergen, (Redouté) St-Niklaas, (A. Rolliers) Gent, Oostende, Oudenaarde, Lier, Nijvel, Tienen, Doornik, Luik, Hoei enz., worden aanzien als volmaakte klokkenspelen. Door den oorlog werden deze van Ieper en Oudenaarde gedeeltelijk vernietigd en die van Oostende werd door de Duitschers geroofd.

Het is dus vooral in Vlaanderen dat dit kunstvak bloeide ; het is daar dat de beiaarden en de Belforten zoo nauw verbonden liggen met de geschiedenis van ons volk en onze kunst, en dat de beiaardiers den roem onzer aloude Vlaamsche steden en de macht en den rijkdom onzer gilden overde geheele wereld verkondigden.

Het schijnt, dat de eerste beiaard te Aalst vervaardigd werd in 1416 ; in de 16^e eeuw reeds bezaten onze voornaamste steden hun klokkenspel ; gedurende de laatste eeuw waren er vele gevalen, of tot stilzwijgen gebracht.

Nu moet dit zinnebeeld van aloude gemeentemacht en levensvreugde voortgaan met opwekking en kunst over den lande te verkondigen en overal opnieuw in eere hersteld worden ; daartoe zal de nieuwe Vereeniging zeker bijdragen.

AIMÉ DE CORT.

Huisspreuken bij den Vlaming.

IN DE WOONKAMER :

Treed je in, wees welkom,
Ga je, kom dan gauw weerom !

Zooals het klokje thuis tikt,
Tikt het nergens.

Eene bede bij 't begin,
Brengt geluk en zegen in.

Eet wat gaar is,
Drinkt wat klaar is.
Spreekt wat waar is.

Daar is niets beter in den trouw,
Als liefde tusschen man en vrouw.

IN DE SLAAPKAMER :

OP HET BED :

Verlangt ge den zegen van God op uw huis,
Slaap met een groet en een bede aan 't Kruis ;
En dreigt u soms morgen een slag van het lot :
Betrouw op het eind... en beveel het aan God.

OP DE LIJNWAADKAST :

Wat ik met zorg bewaar,
Moet zedig, blank en rein,
Geschikt naar staat en rang,
Doch zelden prachtig zijn.

OP DE WASCHTAFEL :

Als ge u met kam en zeep in 't spiegelruitje ziet,
Doe enkel wat ge moet maar vlei u zelve niet.

OP DE GELDKAST :

Wat hier in rust was vroeger niets,
Was gisteren nog iets klein,
Zal morgen tienmaal meer dan iets.
En later dubbel zijn.

Hoe men oudtijds te Merchtē de Kwatongerij beteugelde

Bijdrage tot de geschiedenis der Vlaamsche Rechtspleging

9 November 1639.

Alzoe voor schepenen Vrouwe Juliana de Leauckama binnen der vryheyt van Merchtēne in gebannender vierschaere sittende waere gecompareert de procureur Asbroeck per filium ende diende van aenspraecke daer by seggende notoor te zyn dat nyemandt van wat qualiteyt hy zy en waere geoirloeft eenen anderen te injurieren oft zynen *goeden naeme* ende faeme *te benemen*, tzy met woorden oft met wercken, ende sulcx doende schuldich zoude zyn daer aff te doen behoirlycke beternisse, anderen ten exemple alles naer de qualiteyt vanden persoonen geïnjurieerde ende exigentie vande geprofereerde injurien tselve ten proposte applicerende, diende geconsidereert warachtich te zyn dat over eenighe daeghen geleden Jan Coppens *gedaeghde* in desen hem hadde vervoordert Dierick Zegers *aenlegger* naer te seggen dat hij hem gedaeghde soude hebben ontvrempt oft ontdraeghen een seel van den wintmolen alhier tot Merchtene nyet tegenstaende nochtans tselve was teghen de waerheyt, ende dat hy aanleggere sonder jactantie was een man met eenen staende tot goeden naeme ende faeme ende die welcke noynt befaempt en was geweest van gecomiteert te hebben eenighe acten van diverye. Ende zynde tgene voorscreven is hem aenleggere ter kennisse gecommen hadde wel expresselyck geprotesteert van injurien hem daer by aengedaen ende tselve ad amman gerevoceert om etc. Ende dyen volgende door zekere goede mannen hadde den gedaeghde doen affvraeghen oft hy by de naergeseeghde injurien was blyvende oft nyet, die welcke gedaeghde hadde daer op geantwoirdt jaē ende dat hy tselve den aenleggere soude goet doen ende proberē, inder vuegen hy aenleggere genootsæcht worde tot conservatie zynder eere in te gaen den wech van rechte concluderende consendeerde die voorscreven aenleggere ten eynde de gedaeghde by

vonnisse deser bancke souden worden gecondempneert over de voorscreven naergeseeghde injurien in honorable ende proffitable amende ende ierst voor honorable te *compareren* alhier in uwer Eerw. collegie de selve vergaedert zynde in zyne lyve, cleederen *tusschen twee officieren* deser vryheyt ende bancke *met een brandende wassen keerse in zyne handen*, ende aldaer *met luyder stemmen te wederroepen die voorscreven injurien*, met vercleeren van *leetwesen* ende dat hy *tegen de waerheyt* de selve *hadde gesproken*. *Biddende* daer omme *op beyde zyne knien Godt* der justicie ende hem *aenleggere* daer aff *vergiffenisse* ende voorts van daer in vuegen ende geassisteert als vooren *de voorscreve keersse te moeten gaen offeren inde kercke* alhier om aldaer *tereeren Godts verbrandt* ende geconsumeert te worden ende *voor amende* proffitable te moeten vuytreycken ende betaelen de somme van *hondert guldens* eens *d' een derdendeel* ten behoeve van de voorscreven *kercke het tweede* ten proffyte vanden *heylig[geest]* ende het *resterende derdendeel van den heere deser vryheyt*, oft zoude anderzins die voorscreven gedaeghde worden gecondempneert in alsulcken andere mindere oft meerdere amende honorable ende proffitable ende in desen worden recht gedaen gelyck in goeder justicie zoude bevonden worden te behoorene, maeckende de aenleggere heysch van costen, implorerende enz. Ende naer dyen Her b o s procureur des gedaeghde XXIII february hadde geantwoirdt ende voirts inder zaecken waere geprocedeert in saecke gesloten ende recht versocht is naer tvonnisse interlocutoir tusschen de voorscreven partyen opten zesden aprilis XVI^c XXXIX is gewesen ende naer dyen partyen ten beyden zyden respectivelyck hennen thoonen hadden affgeleydt, gedient van reprochen, ende salvatien, ende eyntelyck in saecke gesloten ende recht versocht ende den inventaris gehouden voor geteekent versocht A s b r o e c k byder akten vanden XXVIII september XVI^c XXXIX recht by voorgaende hooftleeringhe. Soe dat gesien byde voorscreven schepenen tproces der voorscreven partyen *alsoe tselve besloten vanden schepenen van Loven is ontfanghen* ter manisse des meyers *hebben geseeght by hooftleeringhe* als dat den *gedaeghde schuldich is te compareren* in collegio alhier de selve vergaedert zynde ende aldaer *te wederroepen de injurien* naerder inden processe vermeld den aenleggere naergeseeght met

verclaeren van leetwesen biddende Godt die justicie ende hem aenleggere vergeffnisse ende daer en boven betaelen eene amende van achthien guldens eens, een derdendeel ten behoeve der kercken, het ander derdendeel ten behoeve vanden heylig[g]eest, het resterende derdendeel ten proffyte vanden heere, den gedaeghde in tgene voorscreven is condempnerende mede inde costen in desen geresen ter taxatie alhier. Aldus gedaen ende in vierschaere tot Merchtem vuytgesproken den negensten Novembris int jaer zesthien hondert XXXIX^{tich} (1).

M^{ts} SACRÉ.

Een Vlaamschgezinde Tooneelschrijver der XVIIIe eeuw

PIETER-JOZEF SIGNOR, geb. te Zulzike (Oost-Vl.), den 9 September 1750, achtereenvolgens schoolmeester te Ooike, Avelgem, Deerlijk en Nukerke, bestuurde verschillende tooneelverenigingen, en schreef een aantal tooneelstukken en gelegenheidsdichten. Hij droeg voor anagramspreuk : *Hun is poësis opregt rust*. Gelast zijnde met het toezicht over de oprichting van een schouwtooneel te Horebeke, bezeerde hij zich met het vallen eener ladder, en overleed, kort daarna, den 29 October 1804.

Hij was een onvermoeibare kamper tegen de beklagenswaardige fransche strekkingen van zijn land (2). Zulks blijkt o. a. uit het argument (3) der *Waerige constige liefgroeyende iveraers van Rethoryc, schuytende onder den Titel van de Sonne-Blom, Binnen de Prochie van Worteghem*.

Deze vertoonden in 1778 « op den Keer den 6, 8, 13, 14, 15 en 20 September naermiddag ten half ure drijven en de werckdagen ten een uur precies » :

(1) RIJKSARCHIEF. *Schepengriffie van Merchtem*, reg. n° 5465, fol. 140.

(2) ED. VANDER STRAETEN, *Le Théâtre Villageois en Flandre*, d. I, blz. 108.

(3) Gedrukt te « Audenaerde, bij Petrus Joannes Vereecken, drukker » en bewaard op het stadsarchief aldaar.

* Den Rampsaligen Uytganck van Constantinus, lesten grieksch-keyser, onder de vrede tyrannie al van den vreaeksuchtigen Mahometh, tweeden turcschen keyser, oock syn verlies ende nederlaege in 't eylandt Rhodes, overwonnen synde door de ridders van Maltha, » blijendend treurspel, opgedragen aan baron Emmauël-Karel Van Hoobroeck, heer van Issel-Mooreghem, en aan zijne gemalin barones van Schiffer, vrouw van Ten Heule, en aan gansch zijne familie.

« Nota. — Dat men op den 8 en 14 September ten 8 uren voormiddag sal spelen het derde van de Satirique klugt Commedie, ofte de hedendaegsche weirelsche sottigheden, beweent ende belachen door de Philosophen Heraclitus ende Democritus.

« Van gelyken sal men vertoonen op den 15 en 20 dito, het Klugt spel van *de Trouwlist ofte den bedrogen Franschman, uytgelachen door eenige subtiële ende fijngeslepen Vlaemingen*, nieuw gereymt en voor d' eerste reyze vertoond, bestaende ook in drij acten.

Op den Sin.

Met den Franschman en de sotten,
Komt den Vlaeming meest te spotten.

SLET JANUS NU LONKT DEN KLAPPER PLEIJT
DOCH OVERSLET HUNNE BOTTIGHEIJD.

'T WORT ALHIER IN 'T LIGT GEGEVEN DOOR
PETRUS JOSEPH SIGNOR SCHOOLMEESTER IN OIJKE.

* * *

« Boeken zijn de beste vrienden van den ontwikkelden, ar-
» beidzamen mensch. Zijn bibliotheek is voor hem de plaats,
» waar hij ongestoord kan genieten, zichzelf kan vergeten en
» zich in beschouwingen kan verdiepen. Kortom : het is het hei-
» ligdom zijner gedachten. »

CICERO.

Nog over den Boekdrukker Jozef Sacré (1778-1849).

**Bijdrage tot de geschiedenis der
Aalstersche en Brusselsche Drukkers (*).**

1828.

De Sympathetische kuur, kluchtig blijspel in een bedrijf, naar Zschokkes overzetting van Molière, 45 blz.

De toren met zeven deuren, blijspel in een bedrijf, naar het hoogduitsch van den graaf Platen-Hallermünde. 30 blz.

Maria, tooneelspel in een bedrijf, naar het hoogduitsch van den staatsraad A. Von Kotzebue. 30 blz.

De Vloek des Romeins, tooneelspel in een bedrijf, naar het hoogduitsch van den staatsraad A. Von Kotzebue. 32 blz.

De kunstenaar en de krijgsman, tooneelspel in een bedrijf, naar het Fransch van Victor Dugange. 74 blz.

De lange neus, blijspel in een bedrijf, naar het hoogduitsch van Julius Graaf Van Soden door J. S. S****. 34 blz.

De Schoolmeester en zijne vrouw, blijspel in een bedrijf, het hoogduitsch vrij gevolgd van Georg Döring. 41 blz.

Het Testament van den oud-oom, of het Huwelijk door een dagblad; blijspel in een bedrijf naar het hoogduitsch van Kar el Krickelberg. 61 blz.

De gelukkige misvatting, tooneelspel in een bedrijf, naar het Fransch van Patrat. 68 blz.

De gefopte bruidegom, of De heldenproef, blijspel in twee bedrijven, naar het hoogduitsch van S. W. Schiessler. 74 blz.

(*). Zie hiervoor blz. 91-96.

Zonder jaartal.

Twee Nichten voor ééne, Blijspel in twee bedrijven, naar het hoogduitsch van den staatsraad A. Van Kotzebue. 58 blz. Brussel bij J. Sacré, boekdrukker en boekhandelaar, op de Vaart n° 310.

1829.

Adolf en Sophia of de Slagtoffers eener dwaling, tooneelspel, in drie bedrijven, naar het Fransch van M. Victor. 98 blz.

Zonder jaartal.

Bij den boekdrukker J. Sacré, te Brussel, in de Bogaarde straat, n° 836, is van de pers gekomen, en, door het geheele rijk, verzonden :

Het eerste, tweede en derde stuk Eener verzameling van liederen, met muziek voor den zang en het klavier, in onderscheidene talen, onder den titel van ERATO.

Het eerwaardig gezelschap, kluchtig blijspel, in een bedrijf, naar het hoogduitsch van den staatsraad A. Van Kotzebue. 58 blz.

JAN BERNAERTS, Pr.

Historische Mengelingen.

De Vertegenwoordigers der Fransche Republiek en de Huwelijksdispensatiën.

(21 September 1794).

*De commissaris Heger, te Impde (Wolverthem) verblijvende,
is van meening dat alle kerkelijke dispensatiën overbodig zijn.*

LIBERTÉ
EGALITÉ

AU NOM DE LA REPUBLIQUE FRANCAISE

FRATERNITÉ
OU LA MORT

« Le commissaire Soussigné autorisé par le Representant
» Du peuple Hanssmann donne a connaitre que la volonté de la
» De La (*sic*) Republique francaise en qualité de la fraternité pro-

- » venant D'Adam et Eve n'exige aucune dispence ni Difficulté
- » pour Reunire Le Citoien Scheers et La Citoienne Lombaert.
 - « Merchtem le 5me sansculottides 2me année De La Republi-
- » que Francaise une et indivisible et imperissable en presence
- » Destemoins Soussignées C : Eustace et H : Cloetens. Schoolmr.
- » Heger. »

* * *

**'t Municipaal bestuur van Sint-Maartens-Lennik
tegenover het gebruik der Fransche taal.**

(13 Februari 1798.)

*Het Municipaal bestuur van 't kanton Sint-Maartens-Lennik
verklaart onvoldoende Fransch te kennen om de akten van den bur-
gerlijken stand in die taal op te maken (*).*

« Liberté, Egalité !

- » Lennick-St-Martin, le 25 Pluviôse an VI de la Républi-
- » que française.

- » L'Administration municipale du canton de Lennick-St-Mar-
- » tin à l'Administration centrale du département de la Dyle.

» Citoyens administrateurs,

- » Les fonctions administratives que nous remplissons, nous
- » obligent à la tenue des registres pour l'Etat-civil, mais comme
- » nous n'entendons pas assez la langue française, pour rédiger ces
- » actes nous-mêmes et qu'il est impossible de trouver à la main
- » un citoyen qui pourrait s'en charger en notre place, nous vous
- » prévenons, citoyens administrateurs, que nous tiendrons lesdits
- » registres en langue flamande, car quelques changements néces-
- » saires suivant les différents cas ne permettent pas que nous sa-
- » tisfissions à la loi dans une langue que nous ne comprenons.

« Salut et respect.

- » J. Bastiaens, président ; G. Borremans, agent ; J. Frans
- » Asselmans ; A. Baetens ; J. Walravens ; P. Vander Perre, etc. »

(*) *Rechtskundig Tijdschrift voor Vlaamsch-België*, 1898, d. II, blz. 103.
Het oorspronkelijk stuk berust in het *Rijksarchief* te Brussel.

Liederen uit het Land van Zoetendal (1)

Den Boer van 't Schaliënhof (2).

1.	4.
Het is onlangs geschied 't Geen gij zult gaen hooren, Te Merchtem tot verdriet Van de drij heeren pastoren. Luistert, luistert, luistert : Hoe d' eenen d' ander scheert (<i>bis.</i>) Van klin, klon, klan, te ralla, la, la.	Men brengt den doode niet Den koster die moet loopen, Of hij hem niet en ziet. Hij kwam maer zonder hoope Vol stof, vol stof, vol stof : Van tegen 't Sas'enshof. (<i>bis.</i>) Van joep, joep, joep, te ralla, la, la.
2.	5.
'n En put op 't kerkhof Gemaekt om in te zinken, Den boer van 't Schaliënhof Omdat hij niet zou stinken. Men luidt, men luidt, men luidt : Voor 't lijk op den katuit (<i>bis.</i>) Van bim, bom, bam, te ralla, la, la.	Maer ziet tegen den noen Kwam er een man gedraven, Die zegt : 't is niet van doen Maezel heeft hem begraven. Den put, den put, den put : Werd wederom toegeschut. (<i>bis.</i>) 't Is een krawei van te ralla, la, la.
3.	6.
Breng het berrie vooruit, Wil 't beste baerkleed leggen, Dat men de klokken luidt Hoort men den pastoor zeggen, Koster, koster, koster : Zing den paternoster (<i>bis.</i>) Van requiem, te ralla, la, la.	Maezel is buiten recht, Maer ik zal voor de erven Mis doen van Dries Robberecht Of van Laurens Van Gerwen. Het was, het was, het was : Komt daer voor ook te pas (<i>bis.</i>) Van requiem, te ralla, la, la.
7.	
Dus verliest er niemand Als die den put kwam maeken, Den pastoor, slimme kwant, Zal wel aen geld geraeken, Der mis, der mis, der mis : Die er gezongen is. (<i>bis.</i>) Van requiem, te ralla, la, la.	

GEERAARD SACRÉ (1791-1840).

(1) Soetendael (*vallum lætitiae*), zoo heetten de ouden de uitgestrekte vallei, waarover Merchtem zich met zijne 6000 inwoners uitbreidt.

(2) 't *Schaliënhof*, gelegen op het gehucht Weienberg, aan de grens van Massenzeel, was eertijds eene der aanzienlijkste pachthoeven van Merchtem.

De Wandeling van Brussel.

1.
Die wilt de stad van Brussel zien,
En alle slach van lieve straten,
Op en nederloopen,
Blijft hier en daer een weinig staen
Gelijk men heeft gedaen,
En ziet de woeling aen :
't Is even als een mierenest,
Die wemelt voor de vest,
En trippelt in het ronde.
Nooit vond ik ergens dat lawijd
Op mijne lange reis,
Van Aken naer Parijs
Noch in de stad van Londen
Trotsche patrijzen
Apparencen
Van geld en wijzen,
Hier leven goed
Zult gij daer vinden,
Gij lieve vrienden,
Als gij te proberen eene ronde doet.
2.
Begint men aen de Vlaemsche poort,
En zoo gedurig voort
De woeling te bekijken.
Men telt ten minsten acht of tien
Verscheidene zatten hier,
Van 't bruin of 't zwarte bier
Ginder vliegen de coeriers
In luistervollen zwier
Voor Frankrijk of Bretangien
En hechten aen een estafette
De brieven met 't cachet
Van 't Hollandsch cabinet,
Voor Portugal of Spangien.
Roomsche antieken,
Duitsche muscadins,
Fransche charabins,
Slingeren door malkaer,
Berg op en neder,
Gingen weder,
Of staen te kijken voor een goochelaer.
3.
Wilt gij den grooten Sint Michiel,
Of eenen engelhoeder zien.
Van op de merkt bekijken ;
En voor u wat hij heeft gedaen,
Spreekt een begijntje aen,
Gij zult verwondert staen.
De schoone werken die de stad,
In haren schoot bevat,
Zijn waardig om te lezen,
- Bij voorbeeld de geschiedenis
Van 't heilig Manneken Pis :
Die zoo waerachtig is,
Als er maer iets kan wezen.
't Zijn mooie dingen,
Om van te zingen,
Onze lievelingen
Van den blonden Apol'.
De Brusselaren,
Zijn kunstnaren ;
Al speelt den Faro dikwijls in den bol.
4.
Daer woont een Jood, hier achteraan
Een wreede Luteriaan,
Onder een Roomschgezinde ;
Wat verder eenen Hellenist,
Of eenen Stevenist,
Tanchelijnist of Seminist.
Ginder rijdt een koets in volen galop,
Met eenen minister op,
Van koning Leopold ;
Daer een pater van Latrap
Met al zijn meesterschap,
Onder zijn kloosterkap
Van Marium of Aradum.
Zoo gaen en krielen,
Millioenen zielen
Van alle streken,
Romdom uw zij ;
En tusschen alle,
Die gekende malle,
Vliegt er eenieder een omnibus voorbij.
5.
Wilt gij dat spiegelnieuw machien
A là vapeur bezien,
Of liever mede vliegen
Gij komt alleen voor een plezier
Op minder als eene uur
Van Mechelen weder hier.
Of wilt gij verder in het ronde
Van Gent naer Dendermonde
Of naer Antwerpen rijden,
Dat kost voor ieder reisgezel
Maer eene bagatel ;
Vrienden, verstaet mij wel,
Op deze vuurpaleizen.
Wilt gij daer henen,
Gij zijt verdwenen,
Gij zijt verschenen
A là minuut ;
Ik zal u wachten,
Want mijn gedachten
Zijn voor 't vliegen rond, den wereld uit.

6. En uit den botanischen tuin
Daer klinkt de harde bazuin
Romdom de holle kruiden
En blaest Orangien buiten.
Ziet daer de planten,
Als de zanten,
Van alle kanten,
Ons toegewijd
Om de Belgen
En Fransche telgen,
Hebben gestreden voor de liberteit.

GEERAARD SACRÉ (*).

Meilied bij gelegenheid eener Meiplanting.

Ik ben verheugd met dees plezante tijden,
De koele Mei maekt mijn jong hertje blij ;
De Winter had mij gebracht in droevig lijden,
Maer de Mei stelt droefheid aen zij.

Al wat natuer het leven heeft gegeven,
Herleeft met vreugd, maer principael de jeugd ;
Die ziet men van alle kanten zweven,
Vivat de jeugd, die leeft in eer en deugd.

Aenhoort 't gezang der vogels nachtegalen,
Die dag en nacht zingen hun minneklacht ;
De visschers die gaen hun netten halen,
Om in den gracht te vangen dag en nacht.

De herders ziet men hunne schaepkens leiden,
De herderin met toegenegen min ;
Zij doen verstaen malkanderen hun lijden,
Ook de boerin voldoet haer wensch en zin.

Ik sluit hiermeê, 't wordt aen Mei opgedragen,
De liefde weet waer dat het in besteed ;
Lief neemt het voor de Mei,
Geplant voor uwe deuren en zingt met mij de zoete Mei.

* * * *

(Wordt voortgezet.)

M^{ts} SACRÉ.

(*) Geeraard Sacré (zoon van Willem en Anna-Maria Van Gerwen, ged. Merchtem, 13 Sept. 1791 ; ongetrouwd, ald. overl. 15 Januari 1840) was een discipel van den dichter Jan-Frans Stallaert. Dezes zoon, Pieter Stallaert, was getrouwd met Anna-Maria Sacré, Geeraards zuster.

De Kerk van Wommel,

De St. Servaasvereering, 't Kerkgebouw en de Pastoors.

De kerk van Wommel is toegewijd aan St. Servaas, bisschop van Tongeren (*). Genoemde heilige is hier het voorwerp eener groote vereering, en schier dagelijks ziet men bedevaarders, die hem aanroepen als bijzondere patroon tegen de beenderziekten, van menschen en dieren.

Een toeloop heeft vanouds plaats op den feestdag van St. Servaas (13ⁿ Mei), en eene plechtige begankenis den eerstvolgenden Zondag. Bij deze gelegenheid viert de parochie haar 1^e kermis en gaat eene processie uit, vergezeld van ruiters, die vooraan rijden. De staart en de manen hunner paarden zijn getooid met veelkleurige zijden of papieren lintjes. Na de processie draven ze driemaal rond het kerkhof, om den St. Servaasweg te doen.

In het jaar 1634 zijn aan deze kerk de reliquiën geschonken van St. Servaas, goedgekeurd door Jacob Boonen, aartsbisschop van Mechelen.

Meer dan eens is het geschied dat Wommel en omliggende dorpen door ziekten onder het vee zijn geplaagd geweest: de Wommelaars namen dan aanstonds hunne toevlucht tot hunnen beschermheilige. Ze deden negen dagen achtereen eene mis zingen te zijner eer, en hun vee genas, terwijl er veel stierf in de andere parochiën.

* *
*

(*) In Brabant is Sint Servaas de patroon van Grimbergen, Schaarbeek en Wommel.

VOLKSPREUKEN : Sint Servaas is een der drie ijsheiligen. De eerste veertien dagen van Mei noemt men *de koude dagen van Sint Servaas*.

« Voor nachtvorst zijt ge niet beschermd,
Tot dat Servathus zich ontfermt. »

De kerk van Wemmel (*Wamblinis*), met hare hulpkerken Sinte-Agatha-Berchem (*Barckchem*), Ramsdonk (*Ramdum*) en Relegem (*Radelegim*), werd ten jare 1132, door Liethardus, bisschop van Kamerijk, aan de abdij van Grimbergen geschonken (1).

Deze gift werd bij bulle van paus Eugeen III, van 1 Mei 1147, bekrachtigd (2). Evenzoo in 1155, bij diploma van Niklaas, bisschop van Kamerijk (3).

Om deze kerk te bedienen, stuurde de abdij er twee kloosterlingen, die voor hunne jaarlijksche « competentie » trokken : de eerste, die soms den titel van pastoor of plebaan droeg, 600 gulden en de tweede 200 gulden.

De heeren van Wemmel bezaten het begevingsrecht van de kosterijen en der twee kapelaniën, gesticht door de familie Teye.

Volgens den staat der geestelijkheid van 't bisdom Kamerijk, moest de voornoemde abdij, als begeber der kerk van Wemmel, jaarlijks XXV pond Tournois betalen (4).

Uit een kerkvisiet van 1593 blijkt, dat de Geuzen er al de altaren onteerd hadden (5).

De parochianen van Wemmel hebben altooseene groote godsvrucht gehad tot het miraculeus beeld van O.-L.-V. van Laken. Ten tijde van droogte of van geweldigen regen, deden ze twee of drie achtereenvolgende processiën naar de kerk van Laken (6).

De geschiedenis vermeldt dat hunne smeedingen verhoord werden, o. a. in de maand Juni 1652, toen er gedurende 6 weken geen druppel regen meer gevallen was, en de aanhoudende droogte een wreede hongersnood voorspelde. In de maand Juni 1682 om dezelfde reden en in 1683 om het ophouden der regens, die reeds verscheidene weken vielen (7).

(1) MIRAEUS en FOPPENS, *Oper. dipl.*, d. I, 97.

(2) A. WAUTERS, *Analectes de Diplomatique*, in (Compte rendu des Séances d. I. Com. Roy. d'Hist., 4e sér., d. VII, blz. 331.)

(3) MIRAEUS en FOPPENS, vermeld werk, d. IV, blz. 380.

(4) REUSENS, *Analectes*, d. XXVIII, blz. 141.

(5) AARTSBISSCHOPPELIJK ARCHIEF. — *Visitaciones Dec. distr. Leeuwnesis S. Petri*, reg. 1574-1615, blz. 109.

(6) A. HAROU, *Mélanges de Traditionisme*, in (La Tradition, d. X blz. 125)

(7) COEKËLBERGHS, *O. L. V. van Laeken*, blz. 29.

Wemmel maakte sedert 1559 deel der dekenij Brussel, van 1801 der dekenij Puurs, van Augustus 1837 der dekenij Assche, en vanaf 30 Maart 1873 der dekenij Laken.

Bij koninklijk besluit van 28 Maart 1837, werd de gewone jaarwedde van den Staat aan de plaats van onderpastoor te Wemmel verleend.

* * *

De kerk van Wemmel is gebouwd van witten steen, in spitsbogenstijl der laatste periode. Ze werd gerangschikt onder de monumenten van 3^e klas.

De toren is zwaar en vierkantig, met korte spits, en vormt een uitsprong aan den ingang van den hoofdbeuk. Hij dagteekent van 1450.

De hoofdbeuk en 't koor zijn met een welsel van kruiselings gelegde ribbenoverdekt, hetwelk gesteund wordt door voetstukken, die waterpas met den bovenkant der boiseering geplaatst zijn.

In 1611 verkocht Bernard de Croy, pastoor van Wemmel, met de toestemming van Egied Mesaus, pastoor van Hamme, eenige deelen der aanzienlijke kerkgoederen, ten einde het welven te voltrekken, waarvoor de noodige stelling reeds den 10 Januari was gemaakt.

Het jaartal « 1663 » op een loofwerksteen, boven een der vensters van den zuiderbeuk, herinnert ongetwijfeld het tijdstip eener herstelling.

In het jaar 1817 bouwde men eene nieuwe sacristij.

In 1843 vergrootte men den hoofdbeuk en werden de zijbeuken op gelijke hoogte van denzelfde opgetrokken.

Den 6 Mei 1862, had te Wemmel de openbare toewijzing plaats voor het aannemen in blok der werken van versterking, herstelling en gedeeltelijke herbouwing van den toren, volgens plan van L. Schoonejans, bouwmeester te Sint-Joost-ten-Noode.

In het jaar 1904 bouwde men een nieuwe, puike sacristij, in denzelfden trant der kerk. Tot betere verlichting en tevens tot verfraaiing der kerk, werden toen de vensters boven de zijdeuren, die vroeger toegemetseld waren, geopend, van vensterkruisen, netwerken en beschilderd glas voorzien. Deze werken werden

uitgevoerd volgens de plans van Joris Dhayer, bouwmeester te Brussel. Ze werden ondernomen voor de som van 14.515,31 fr., door Frans Goffin, aannemer te Grimbergen.

* * *

Erzijn in deze kerk drie altaren : Het hoogaltaar is toegeheiligd aan St. Servaas ; het eene zijaltaar aan O. L. Vrouw, en het andere aan St. Jozef.

De doopvont dagteekent van 1601.

In het koor ziet men volgende kunstgewrochten

Zerk van zwarten marmer. Diep gebeeldhouwd. Op de vier hoeken de beeltenissen der vier Evangelisten ; te midden wapenschilden. Opschrift :

ÉPITAPHE
DE TRÈS NOBLE ET TRÈS ILLUSTRÉ SEIGNEUR
MESSIRE
FRANÇOIS PHILIPPE TAYE,
MARQUIS DE WEMMEL ET 'D'ASSCHE,
GRAND GUIDON HÉRÉDITAIRE DU DUCHÉ DE BRABANT,
COMTE DE MARQUETTE ET DU SAINT EMPIRE,
BARON DE GOUY ET DE NEVERUE,
SEIGNEUR
DE CELLES, TEMPLE, VELPEN, CRABELS ET PULDERBOS, ETC,
CY DEVANT
BRIGADIER GÉNÉRAL DES ARMÉES D'ESPAGNE,
COMMANDANT L'INFANTERIE WALLONNE,
CHAMBELLAN
DE SA MAJESTÉ CATHOLIQUE,
ET
COMMANDEUR
DE SON ORDRE MILITAIRE DE SAINT-JACQUES, ETC. ETC. ETC.
DÉCÉDÉ LE 26 JUIIN DE L'AN 1761.
QUI ÉPOUSA L'AN 1726
LA TRÈS NOBLE ET TRÈS ILLUSTRÉ DEMOISELLE,
CATHERINE LOUISE DE COTEREAU,
MARQUISE HÉRITIÈRE D'ASSCHE, ETC.
R. I. P.

Zerk van blauwen arduin. Lag eertijds te midden van 't koor, 2 voet boven den grond; diende voor deksteen van den grafkelder der heeren van Wemmel, gemaakt in 1610. Versierd met teekeningen die 't wapenschild der familie Taye omringen. Boven een rolband met de spreuk : LIJDT EN GEDRAECKT, en onder een andere, met deze : DIE BIDT VERWINT. Rondom volgend opschrift, in gothische letters :

HIER LIGGEN BEGRAVEN EDELE HEEREN. — HENDRICK HER JACOP KAERLE ENDE JACOP GEHEETEN TAYE HEEREN VAN WEMMELE ENDE VAN GHOYCK — DEEN NAE DEN ANDEREN IN — RECHTER LINIEN GESUCCEDEERT, ENDE STERF DIE VIERDE EN LESTE JACOP OP TEN DERDEN DACH — VAN JUNIO INT JAER ONS HEEREN M^VC — XXVIII, BIDT VOOR DE SIELEN.

Halfverheven beeldwerk van witten steen. Jezus in den hof van Olijven. Herkomstig der familie Taye. Op het voetstuk leest men het jaartal 1638.

Halfverheven beeldwerk van witten steen. Neergeknieelde prelaat in gebed. De omlijsting is versierd met geslachtskwartieren. Opgericht ter nagedachtenis aan Albert-Frederik Taye, zoon van Engelbert, baron van Wemmel, en Katharina van der Beken; monnik ter Benediktijnerabdij van Eename, die ten jare 1679 tot XLIVe abt der St.-Pietersabdij van Oudenburg gekozen werd, en aldaar overl. den 31 Mei 1690.

Schilderij. Aanroeping der H. Maagd. Van de gothische school. 1460. Herkomstig der familie Vander Noot.

In de sacristij worden de navolgende kunstvoorwerpen bewaard :

Remonstrantie van zilver. Hoog 0,65 m ; XVIIe eeuw.

Kasuivel versierd met borduurwerk der XVIIIe eeuw. Te midden een ouder naaldwerk, dat de pelgrims van Emmaüs verbeedt.

Drie alben met doorvlochten kantwerk van Vlaanderen, 0,30 m. hoog.

In den toren hangen drie klokken :

De groote klok werd gegoten in 1830, door A. D. Van den Gheyn en A. L. Van Aerschodt-Van den Gheyn, klokgieters te Leuven. Ze geeft den toon van fa. Opschrift :

PETER DEN HOOG GEBOREN HEER FRANCISCUS MARIA JOSEPHUS
GRAEF VANDERNOOT. VAN WEMMEL. LID DER RIDDERSCHAP DER PRO-
VINTIE ZUID-BRABANT.

MARRAINE MARIE JOSÈPHE FRANÇ. LE FEBURE VEUVE DE JEAN
JOSSE MOTTOULLE.

A. D. VAN DEN GHEYN ET A. L. VAN AERSCHODT VAN DEN
GHEYN. LOVANII ME FUDERUNT A^o 1830.

De tweede klok, toegewijd aan O. L. Vrouw, werd gegoten in 1870, door Severijn Van Aerschodt, klokgieter te Leuven. Ze geeft den toon van sol. Opschrift :

VIRGINI. DEIPARAE. ILLIBATAE. CONSECRATAM.

ME SUSCEPERUNT. GUILL. COMES. DE LIMBURG-STIRUM. AEDIT.
PRAESES.

ET. EUG. COPPEAUX. F^{uis} JACOBS. UXOR PISSIMA.

PAROCH. CURANTE. J. E. VANDENHEUVEL. MDCCCLXX.

ME FUDIT LOVANII SEVERINUS VAN AERSCHODT.

De kleine klok, toegewijd aan St. Guido, (*) werd ook in 1870 gegoten door Severijn Van Aerschodt. Ze geeft den toon van la. Opschrift :

FIDELI DEI. SERVO. DIV. GUIDONO IN CONSECRAT. ME DICARUNT.

LUDOV. RAMPENBERGH. ET MARIA. ANNA. STUCKENS. PATRINI.

AN. XI. MDCCCLXX REV. D. VANDENHEUVEL PASTOR.

ME FUDIT LOVANII SEVERINUS VAN AERSCHODT.

Het uurwerk werd vervaardigd in 1891, door E. Michiels van Mechelen.

* * *

(*) Volgens een plaatselijke overlevering zou St. Guido te Wemmel geboren zijn, op 't Hof Ten-Obbergen, (thans in een buitengoed veranderd, eigendom van den notaris Honnoré) alwaar eertijds een gedenksteen desaangaande bestond of nog bestaat.

Op het kerkhof tegen den zijgevel der sacristij kan men een prachtige Kalvarieberg bewonderen. Het groot Kristusbeeld en de beelden van de H. Maagd en van St. Jan zijn van hout, doch ongelukkig veelkleurig beschilderd. Deze zeer verdienstelijke gewrochten zijn herkomstig van eenen zegeboog, XVe eeuw. Het gelaat van Jezus is echt meesterlijk gesneden en drukt medelijdend zijnen doodstrijd uit. Het is, naar het oordeel van deskundigen, geen overleden Kristus, maar een stervende Kristus!

Bezienswaardig zijn ook : twee kleine grafzerken der familie Taye ; 't grafmonument der grafelijke familie de Limburg-Stirum, en het praalgraf opgericht ter nagedachtenis aan Eugeen-Edward Stroobant, tooneelschrijver, geb. te Turnhout, 30 Januari 1819, en overl. te Brussel, 5 Mei 1889.

* * *

Naamlijst (1) der bekende pastoors :

Walterus, « presbyter de Wamblinis », vermeld in een diploma van het jaar 1217.

Godefridus, « decanus et presbyter de Wamblinis », komt voor in een diploma van 1224.

Gerardus, « clericus de Wamblinis », staat vermeld in een diploma van 1230.

Willelmus, « presbyter de Wemblines », zoo noemt hij zich in een brief door hem den 2 Mei 1269 geschreven aan Dionysius de Namurco, officiaal van den bisschop van Kamerijk (2).

Joannes de Vroede, « presbyter in parochiis de Ossele, de Hamme et de Wemmele, » 1420 ; overl. omstreeks het jaar 1440. Dit blijkt uit de schriften eener stichting door hem gedaan vóór schepenen van Leuven den 28 Januari 1446, waarin men leest : « De Heer Joannes Vroede, pastoor der parochiën Ossel, Hamme en Wemmel en van het omliggende... heeft aan de kerk van

(1) Voor het opmaken van deze lijst hebben we voornamelijk geraadpleegd: P. J. GOETSCHALCKX, *Album Pastorum Arch. Mechl.*, d. I, blz. 160-165, en P. L. LEFÈVRE, *Les Portraits cons. dans les Abbayes Norbertines de Belgique*.

(2) G. J. GOETSCHALCKX, *Bijdr. tot de Gesch. van het aloude Hertogdom Brabant*, d. III, blz. 235.

Ossel tot stichting eener vroege mis, het land achtergelaten, genoemd *Papenputte*, in het veld *den Croppe*.

Jan Quetric, kan.-reg. ter abdij van Grimbergen ; pastoor te Wommel. Overl. vóór het jaar 1472.

Peeter Van den Zijpe, uit eene oud-adellijke familie ; kanunnik-regulier ter abdij van Grimbergen ; was reeds twintig jaren pastoor te Wommel, toen hij ten jare 1506 tot XXXVe abt van Dielegem gekozen werd, alwaar hij overl. den 29 April 1512.

Gillis Van Zuene, kan.-reg. Grimbergen.

Rumold de Valle, kan.-reg. Grimbergen.

Willem de Dumo, kan.-reg. Grimbergen ; pastoor benoemd te Wommel in 1518 en overl. 11 September 1558.

Geeraard Van Campenhout, geb. omstr. 1506 ; kanunnik-regulier ter abdij van Grimbergen, pastoor te Wommel van 1558 tot 1568. In laatstgenoemd jaar werd hij abt van Grimbergen, en overl. te Brussel, 20 April 1577.

Maarten Van Gent, kan.-reg. Grimbergen ; overl. van de pest den 12 Oogst 1571.

Peeter de Bie, kan.-reg. Grimbergen ; « desservitor, » insgelijks van de pest overl. den 28 Oogst 1571. Den 7 September van hetzelfde jaar, werd kan. Maarten Verlinden, « vicarius, » ook van de pest weggerukt.

Filips Van Raubergen, geb. te Mechelen ; kanunnik-regulier ter abdij van Grimbergen ; pastoor te Wommel in 1574 ; « deservitor » te Ossel in 1591 ; werd abt van Grimbergen, 13 Februari 1594, en overl. 10 Februari 1613.

Jasper de Torre, kloosterling ter abdij van Middelburg ; pastoor te Wommel in 1594 en « deservitor » te Zellik in 1595 ; deed afstand van het pastoorschap ten jare 1600.

Bernard de Croy, geb. te Brussel ; kanunnik-regulier ter abdij van Grimbergen ; pastoor te Wommel in 1600 ; te Strombeek, 2 Sept. 1611 ; te Hekelgem in 1612 ; te Ruisbroek (Schelde) in 1614.

Jan Zoetens, kan.-reg. Grimbergen ; pastoor te Wommel in 1610 ; deed afstand in 1632.

Bernard de Croy, voornoemd ; opnieuw pastoor te Wommel, 2 October 1632 ; aldaar overl. den 15 Juni 1644, oud 67 j.

Pauwel Cloots, kan.-reg. Grimbergen ; pastoor te Wemmel in 1644 ; overl. 17 Maart 1644.

Barthel Gysens, geb. te Moorsele ; kan.-reg. te Grimbergen ; pastoor te Wemmel in 1645 ; te Meise in 1647 ; overl. in 1662.

Frans Adams, zoon eens lijfwachts der aartshertogen, en van Magdalena Rouys, geb. te Brussel ; kanunnik-regulier ter abdij van Grimbergen ; kapelaan te Ophem (Brusseghem) ; pastoor te Wemmel in 1645 ; te Sinte-Agatha-Berchem in 1647 en te Meise in 1662.

Joos Van der Elst, geb. te Grimbergen, 24 Juni 1599 ; geprofest in de abdij aldaar, 8 Juli 1623 ; pastoor te Sinte-Agatha-Berchem, 23 Januari 1638 ; daarna in 1647 te Wemmel ; pastoor te Grimbergen in 1667 ; abt van Grimbergen, 10 Maart 1668 ; overl. te Brussel, 21 Februari 1670.

Frans Adams, hooger vermeld ; opnieuw pastoor te Wemmel in 1667 ; aldaar overl. den 12 Februari 1674.

August van den Grootendale, kan.-reg. te Grimbergen ; pastoor te Wemmel in 1674 ; overl. 13 Oogst 1689.

Laurens van den Berghe, kan.-reg. Grimbergen ; pastoor te Wemmel en « archipresbyter » van 't distrikt Brussel in 1689 ; overl. den 7 Juli 1708.

August-Willem Van Eeckhout, geb. te Brussel, 3 Sept. 1670 ; trad in de abdij van Grimbergen, 18 Sept. 1694 ; werd achtereenvolgens novitiemeester, supprior en prior in 1703 ; pastoor te Wemmel en « archipresbyter » van 't distrikt Brussel in 1708 ; abt van Grimbergen, 23 Dec. 1716 ; overl. 4 April 1747.

Nicaas Fariseau, kanunnik-regulier ter abdij Grimbergen ; pastoor te Wemmel en « archipresbyter » van 't distrikt Brussel in 1717 ; overl. 17 Oogst 1741.

Matthijs Roelofs, geb. te Brussel, 15 Oct. 1686 ; geprofest in de abdij van Grimbergen, 14 Mei 1709 ; priester gewijd, 20 Dec. 1710 ; werd supprior in 1720 ; prior in 1728 en pastoor te Wemmel, 19 Sept. 1741 ; aldaar overleden, den 28 December 1743.

Willem-Jan Bastiaenssens, zoon van Jan-Baptist en Barbara Laboureur, geb. te Brussel, 22 November 1695 ; trad in de

abdij van Grimbergen, 9 Maart 1717 ; geprofest, 11 April 1719; priester gewijd, 25 Mei 1720 ; werd eerst circator en novicenmeester, daarna onderpastoor te Grimbergen, 3 October 1732 ; te Ruisbroek (Schelde), Juli 1734 ; pastoor van 't gasthuis te Assche, 18 Mei 1740 ; te Wemmel, 8 Januari 1744 ; aldaar overl. 15 Oogst 1775.

Niklaas-Jozef Maras, ged. te Brussel, 18 April 1733 ; ontving het wit habijt in de abdij van Grimbergen, 31 December 1750 ; priester gewijd, 13 Juni 1756 ; werd achtereenvolgens superior, 14 Juli 1761 ; prior, 28 October 1765, pastoor te Wemmel, 9 Mei 1776, en abt van Grimbergen, 24 Juni 1778. Boekkeurder van 't aartsbisdom Mechelen en afgevaardigde bij de Staten van Brabant. In 1790 werd hij naar Weenen gezonden, om met den keizer van Oostenrijk den vrede met België te bemiddelen. Tijdens de Fransche Omwenteling was hij genoodzaakt België te verlaten. Hij vluchtte naar 's Hertogenbosch in Noord-Brabant, waar hij gedurende 16 dagen in eenen kelder vertoefde, samen met den prelaat en den provisor van Berne ; doch het naderen der Fransche legers maakte zijne schuilplaats welhaast onveilig. Hij begaf zich dan naar Amelo (pr. Overijssel), doch om daar te geraken, nam hij de livrei aan van eenen lakei, beklom de koets van eenen Hollandschen generaal en trok aldus door het Fransche leger. Die aanhoudende martelingen ondermijnden zijne krachten en hij bezweek te Amelo, den 11 December 1794. Zijn stoffelijke overblijfsels zijn daar begraven vóór het hoogaltaar in de katholieke kerk dezer stad (*).

Eugeen Smeesters, kan.-reg. Grimbergen ; pastoor te Wemmel, 18 Oogst 1778 ; overl. 22 Januari 1798.

Jan-Baptist Arents, kan.-reg. Grimbergen ; pastoor te Wemmel 28 Januari 1798 ; overl. 9 Maart 1815.

Jan-Jozef Emmanuël Moons, pastoor te Wemmel in 1815 ; aldaar overl. 13 Febr. 1836, oud 53 j.

Jan-Baptist Hens, pastoor te Wemmel in 1836 ; ald. overl. 15 Febr. 1839, oud 70 j.

(*) J. B. VAN BAVEGEM, *Het Martelaarsboek*, blz. 153. — L. GOOVAERTS, *Écrivains, artistes et savants de l'ordre de Prémontré*, d. III, blz. 188.

Jan-Frans Jacquemyn, geb. te Sichem, 18 Dec. 1799 ; priester gewijd, 23 Febr. 1823 ; onderpastoor te Minderhout, 20 Maart van hetzelfde jaar ; pastoor te Wemmel in 1839 ; gaf zijn ontslag in 1849 en overl. te St.-Jans-Molenbeek, 5 April 1850.

Jan-Frans Van den Heuvel, geb. te Pamel, 3 Febr. 1803 ; priester gewijd, 17 Oogst 1828 ; onderpastoor te Jette, 1 April 1830 ; pastoor te Wemmel, 30 Juni 1849 ; ald. overl. 3 Juli 1876.

Jan-Lodewijk Boogaerts, geb. te Pellenberg, 13 Januari 1831 ; priester gewijd, 20 Dec. 1856 ; onderpastoor te Wemmel, 19 Juni 1857 ; pastoor aldaar, 22 Sept. 1876 ; pastoor te Nossegem, 22 Sept. 1891 ; aldaar overl. 3 Oct. 1897.

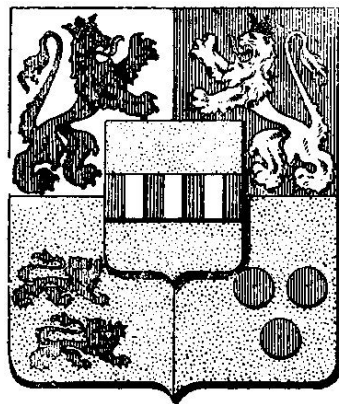
Hippoliet-Emiel Vermynen, geb. te Schriek, 26 April 1852 ; priester gewijd, 23 December 1876 ; coadjutor te Folx-les-Caves, 19 Januari 1877 ; onderpastoor in de Miniemen te Brussel, 1 Maart 1880 ; onderpastoor te Assche, 12 Juni 1885 ; pastoor te Wemmel, 22 Febr. 1892 ; ald. overl. 1 April 1908.

Lodewijk-Karel Van Doren, zoon van Karel-Lodewijk, toegevoegde aan het Secretariaat der Bevelen des Konings, en van Katharina Vandervondelen, geb. te Brussel, 30 Dec. 1861 ; priester gewijd, 4 Juni 1887 ; leeraar aan het St.-Joostgesticht te Sint-Joost-ten-Noode, 7 Juni 1887 ; pastoor te Wemmel, 13 Mei 1908.

Wapenschilden van de weldoeners der kerk van Wemmel :

Teye.

de Limburg-Stirum.

Pastoor Peeter DE VLEESCHOUDERE,

Brabantsche Dichter der XVIIe eeuw.

Peeter De Vleeschouder, geb. te Brussel, omstreeks 1607, priester gewijd in 1633, werd ten jare 1641 pastoor te Teralfene, waar hij overl. op 28 Sept. 1679 en begraven werd vóór het hoofdaltaar der kerk, onder eenen grafsteen met het volgende opschrift :

D. O. M.
ET MEMORIÆ D. AC MAGISTRI PETRI
DE VLEESCHOUDERE, BRUXELLENSIS, SACERDOTIS,
QUI OBIIT ÆTATIS SUÆ ANNO 71,
SACERDOTII 45,
PASTORALIS REGIMINIS IN TER ALPHENE 38,
28 SEPTEMBRIS 1679.
R. I. P.

Deze geleerde priester hield zich veel met Vlaamsche poëzie onledig. Zinspelende op zijnen geslachtsnaam droeg hij voor kenspreuk : *Omnis caro fœnum*, Alle vleesch is hooi.

Zijn versbouw is zuiver, gemakkelijk, in eenen eenvoudigen trant geschreven, ontbloot van klatergoud ; kortom, gemaakt om door alle slach van lezers verstaan te worden (*).

Hij liet o. a. verschijnen :

Rymende uytlegginghe naer den letterlycken, verholen ende sedelycken sin van de hondert ende vyftich Psalmen van den H. Coninglycken Profeet David ende van de Lofsangen, soo van het oud als nieuwe Testament, de welcke elck op synen dagh in dekerckelycke Ghetyden ghesongen ende ghelezen worden, waer naer volghen de Lofsanghen van de H. Kercke, de welcke ghesongen

(*) AUG. VANDER MEERSCH in *Biographie Nationale*, d. V, blz. 842.

worden, soo in de Ghetyden als in den dienst der H. Misse. Mitsgaders eenighe rymen van verscheyden gheleerde Mannen, uyt het Latyn ende g'edicht door den Eerw. Heer ende Meester Peeter de Vleeschoudere, Pastoor van Ter Alphene. Brussel, 1660, in-4°. .

Men heeft van hem ook onderstaande opdracht in verzen en een Lofzang ter eere van Sinter Goelen, welke bij zijne levensbeschrijvers niet te vinden noch vermeld zijn, en voorkomen in een zeldzaam geworden werkje, getiteld : « Het Leven, Deugden » ende Mirakelen van de H. Maeght Gudila, Patroonersse der » Baronnye Moorsel, ende oock van de Princelycke stadt Brussel. Uut verscheydene Autheurs by-een vergadert, door den » Eerw. Heere Em. V. Hoyvorst, Priester ende Religieus der » Abdye van Affligem, Prioer van Waver. In 't licht ghebraght » door den Eerw. Heere E. G. Lemmens, Pastoor der voorschreven Baronnye Moorsel. Tot Brussel, by G. Scheybels, in de » Korte-Ridderstraet in S. Jan-Baptist, 1663. » De « approbatie, » gegeven tot Brussel den 7 Julii 1663. J. Ceron Lib. Censor. » In-32, 190 blz. (*).

In de opdracht tot de stad Brussel, door P. D. V. *Omnis caro fœnum*, leest men :

Siet hier het leven, deughd, geslacht ;
Door yver, sorgh', en neerstigheyd
Van Lemmens wiens soeten aerd
Is door zijn deughden wyd-vermaerd ;
Siel-herder van dat selve land,
Daer eerst ver-keerde uwen pand :
Want u, ô Brussel ! komt DEN SCHAT
Van MOORSSEL, diên sy eerst besat.
O MOORSSEL, niet MOORD-CELLE meer !
Die leeft in dienst tot God den Heer,
Door liefd', en yver, die Ghy draeght
Tot Gudila de heyl'ge Maeght.

Voornoemd leven van Sinter Goelen, wordt gesloten door eenen :

(*) Bibliotheek der abdij van Affligem.

LOF-SANGH,
VAN DE H. MAEGHD GUDILA,
PATROONERSSE VAN MOORSSEL,
inhoudende haer leven ende Mirakelen,
door P. D. V. Pastoor van Ter Alphene, *Omnis caro fœnum*,

Gesteld op de stemme :

Van de Nieuwe Courante la Reine, (oft) Ha quel Aveuglement.

I

Singht *Ham*, en *Moorssel* singht
Een lied tot lofs vermeerren ;
Wilt met sangh vereeren,
Dat uw' stemme klinght,
De Maegd Gudila, die nieuw' vreughd aen bringht ;
Wiens leven is, het welck ghy acht,
In 't licht ghebracht ;
Die *Ham* heeft vereert.
Van God ver-koren,
Om te syn ghe-boren ;
Te Moorsseel heeft verkeert.

II

Sy scheen alleen te syn
Gheboren, om 't ont-fermen :
Want de naeckten ermen,
En die was in pyn,
Hilp sy als moeder, ende medecyn
Haer geld, en goed, wat sy besat,
All' haeren schat :
Want sy was seer ryck,
Om 't Voëck te helpen,
En den nood te stelpen,
Gaf sy seer mildelyck.

III

Te midden-nacht sy plagh
Van *Ham* uyt haer woon-stede,
En haer dienst-maeghd mede,
Als 't niemand en sagh.
Te gaen naer *Moorssel*, daer sy tot den dagh
Heeft on-ver-moedelyck ghe-let
In haer ghebedt,
En met vierigheyd,
Tot God verheven
Heeft sy hem haer leven,
En haer heel toe-gheseyd.

IV

Maer 't is eens 's nachts ghe-schiet,
Dat door des duyvels listen,
Die 't goed soeckt te quisten,
En de klaerheyd vliet,
't Licht der lanterne is ghebracht te niet ;
Maer sy met neêr-ge-booghde kniën
Bad, om te sien
Den wegh, om gaen :
God dé weer lichten
Haer keers', Satan swichten :
Dus sy God dankte saen.

V

God heeft haer heyligheyd
Den Priester laeten mercken,
Door syn wonder wercken,
Als hy had gheleyd
Onder haer bloote voeten alle-beyd
Syn wanten, rechts uyt derenis,
't Was koud ghewis,
De ghen' sy socht
Van daer te bringhen ;
Maer d' hand-schoenen hingen
Een ur' in de locht.

VI

Als sy op eenen tyd
Van *Moorsel* naer *Ham* keerde,
God syn' Bruyd ver-eerde :
Want hij heeft be-vryt,
Door haer ghebed een droeve vrouw verblyt,
Haer kind gheboren stom en doof,
Door haer gheloof,
Van ellend', en pyn,
En siekt' ghenesen ;
Dus sy moet ghe-presen
Mét sangh ver-heven syn.

VII

Aen Herefrida sy
Oock heeft door Godes seghen
Ghesondheyd ver-kreghen ;
Die van lasery
En all' haer quaelen is ghemaect heel vry.
O Gudila ons Patroonerss,
En Voorsprekerss' !

Uwen lof en eer'
Wy sullen vieren,
En in ons quartieren
Verbreyden meer en meer.

VIII

Prinsess' nemt desen sanck,
Uyt jonst u op-ghedraeghen,
Om u te be-haeghen,
Van ons all' in danck ;
Wy syn uw' Dienaers all' ons leven lanck.
Bid *Gudila*, bid *Gode-lief*
Met die u hiet
In den Doop *Geertruyd'*,
Voor uw' dienaren,
Dat ons God wilt spaeren
Van quaed, door u, Gods Bruyd.

M^{ts} SACRÉ

Nog over Antoon & Jan-Frans Sacré (*)

Wereldberoemde Horlogemakers der XVIIIe eeuw.

De kleine O.-L.-Vrouwkerk te Mariekerke (pr. Antwerpen) bezit nog een torenuurwerk, (2) vervaardigd door Antoon Sacré, ten jare 1781, zooals blijkt uit volgend opschrift in het drijfwerk gegrift :

Ant^o Sacré fecit Alosti Anno 1781.

* * *

Frans-Jozef De Smet, advokaat, in zijne *Description de la ville et du comté d'Alost, depuis sont origine jusqu'à l'entrée des armées françaises en Belgique*, (1852), blz. 75, spreekt met veel lof over Antoon en Jan-Frans Sacré.

M. S.

(1) Zie hiervoor blz. 49-54.

(2) F. VAN LEEMPUTTEN EN F. DONNET, in *Inventaris der Kunstvoorwerpen in de openbare gestichten bewaard*, (Prov. Antwerpen), blz. 982-983.

De Beiaardschool te Mechelen

Gaandeweg neemt de beiaardkunst een groote uitbreiding en geniet zij steeds meer en meer waardeering. Onze lezers vernamen reeds, dat een Beiaardvereniging tot stand kwam om deze edele Vlaamsche kunst aan te wakkeren en te doen herleven.

België en vooral Vlaanderen mag terecht fier zijn op zijn groot getal klokkenspelen ; de voornaamste zijn : Brugge, 47 klokken ; Kortrijk, 47 ; Gent, Belfort, 52 ; Gent, bibliotheek, 35 ; Namen, 47 ; Mechelen, 45 ; Diest, 37 ; Edingen, 31 ; Halle, 33 ; Harelbeke, 32 ; Hasselt, 42 ; Herenthals, 35 ; Hoei, 38 ; Izegem, 34 ; Zout-Leeuw, 34 ; Leuven, St. Pieter, 46 ; Leuven, St.-Gertruide, 40 ; Luik, 40-30-23 ; Lier, 40 ; Oostende, 40 ; Roeselare, 36 ; St.-Niklaas, 35 ; St.-Truiden, 38 ; Zottegem, 29 ; Steenokkerzeel, 41 ; Dendermonde, 40 ; Thielt, 38 ; Tienen, 35 ; Doornik, 42 ; Turnhout, 35 ; Verviers, 34 ; Wingene, 33.

In Noord-Frankrijk zijn er een 30-tal ; in Nederland, ongeveer 60 ; in Engeland een tiental ; deze laatsten zijn meestal door den Mechelschen meester, Jef Denijn, opgericht ; anderen worden gebouwd in Amerika en Australië naar Vlaamschen trant.

In ons land zijn tal van torens, die een beiaardspel bezitten, zwijgend geworden bij gebrek aan beiaardiers, of omdat de noodige herstellingen moeten uitgevoerd worden.

Het is dan ook een prijzenswaardig doel en een vaderlansch werk, als dat van het stichten eener Beiaardschool, die in Augustus te Mechelen zal geopend worden en die onder het bestuur staat van den h. Bouchery, schepen van Schoone Kunsten, Vandewalle, schepen, Jef Denijn, Prosper Verheyden en waarvan de h. Henry De Coster de ijverige sekretaris is.

De groote kunst van Jef Denijn mag niet verdwijnen ; zij moet voortleven in honderden leerlingen, die te Mechelen hun opleiding zullen genoten hebben, die overal deze nationale kunstuiting zullen doen ontluiken, en de torens doen zingen, maar ook als bekwame vaklieden de herstellingen zullen leiden.

Ons land bezit 5 groote beiaarden, 10 van eersten rang en 39 van 2^{den} rang, zoodat van daaruit een grooten invloed zou kunnen uitgaan op de zedelijke en muzikale ontwikkeling van ons volk, dat dit kunstgenot meer en meer leert smaken. De beiaardschool zal kunstenaars vormen, die overal zullen concerten inrichten als deze te Mechelen en die een groot aantal vreemdelingen zullen aanlokken.

Het leerprogramma zou lessen bevatten over praktijk, techniek en harmonie, gegeven door Jef Denijn ; theorie en geschiedenis der klokken door H. De Coster en voorts kursussen over algemeene ontwikkeling, muziekgeschiedenis en kultuurvoordrachten. De leergangen zouden 2 of 3 jaar duren en een einddiploma zou verleend worden, na een examen dat afgelegd zou worden deels in de school en deels op den stadsbeiaard.

Deze school zal een ruimer veld openen voor een nieuwe kunst en dus praktische diensten bewijzen door het vormen van vakmannen en kunstenaars. Het ambt van beiaardier, die door een grootere algemeene ontwikkeling meer gewaardeerd zou worden, zou beter betaald worden, terwijl in den vreemde, waar onze leerlingen zouden geroepen worden, onze kunstroom meer verspreid zou worden.

Door het bevorderen der beiaardkunst, zullen misschien ook onze klokkengieterijen, deze oorspronkelijke Vlaamsche nijverheid, weer herleven.

De inwijding der beiaardschool die gevestigd zou zijn in het Hof van Busleyden, zou in de maand Augustus samenvallen met de groote feesten, die ter eere van Jef Denijn zullen ingericht worden en tevens zou een klokkenspel-tentoonstelling geopend worden. Deze zou bevatten : 1. de afbeelding van torens ; 2. beiaardklokken ; samenstelling van klokkenspelen in verschillende perioden ; 3. klavier en verbindingen ; 4. wekking en trommels ; 5. muziek en programma's ; 6. literatuur over beiaarden ; 7. de beiaard in de kunst ; 8. de beiaardschool.

Een 15-tal leerlingen lieten zich inschrijven en reeds werden 5000 fr. verzameld om de eerste inrichtingskosten te dekken ; de Koning zond een gift van 500 fr. en een zeer aanmoedigenden brief, waarin hij deze aloude kunst en onze fiere belforten verheer-

lijkte ; de provincie Antwerpen beloofde een toelage van 5000 fr. ; ook de meeste ministers zonden of beloofden steun en de stad Mechelen, de Staat en waarschijnlijk ook de Provincie zullen de instelling geldelijk vooruithelpen. Maar ook bijdragen van beiaardliefhebbers, en bijzonderen, worden dankbaar ingewacht bij den sekretaris (37, Birminghamstraat, Brussel).

Moge weldra onze beiaardschool op stevigen grondslag gevestigd zijn, tot meerderen roem van de edele beiaardkunst.

AIMÉ DE CORT.

Historische Mengelingen.

Vernietiging der Feodale teekens (*).

Het Centraal Bestuur van het Departement der Dijle eischt de wegneming van eenen adellijken grafzerk, te St.-Peters-Jette.

23 October 1797.

« Bruxelles, le 2 brumaire an 6.

« L'Adm^{on} Cl^c du Dép. de la Dyle, Au Com^{re} Du Dir. Exé.
« près la Municipalité du Canton d'Anderlecht.

« Citoyen,

« Il existe dans la commune de Jette, faisant partie de votre
» canton, une pierre sépulchrale de La famille de Villegas, posée
» extérieurement contre le chœur de l'Eglise.

« Nous vous invitons de faire disparaître sur le champ cette
» marque de féodalité, ce Signe matériel de distinction de nais-
» sance, absolument contraire aux lois de la République, qui
» sera tous indistinctement prescrit.

« Vous nous ferez également part, dans le plus bref délai,
» des mesures que vous aurez prises pour opérer cet Enlèvement.

« Salut et Fraternité.

« Les Adm^{rs} du dép. de la Dyle,

» Foubert C: Le Hardy Présid^t

« Delecroix.

(*) RIJKSARCHIEF. — *Administr. centr. de la Belgique*, portef. 6237.

**De Ongeleerdheid te Merchtem,
op het einde der XVIIIe eeuw.**

De jaren 1795 en 1796 zijn de twee laatste der XVIIIe eeuw, tijdens dewelke men alhier de kerkelijke huwelijksakten door den bruidegom, de bruid en twee getuigen, deed onderteekenen.

Ten jare 1795 werden er 23 huwelijken ingezegend en 18 in 1796. In 1795 telt men 56 kruiskens van ongeleerden en 43 in 1796. Dat maakt in twee jaar 41 echtverbintenissen en 99 kruiskens. Indien nu al de aanwezigen hunnen naam hadden kunnen zetten, zouden er 164 handteekeningen moeten staan. Men vindt er slechts 65. Dit bewijst dat er 65 personen op 164 konden schrijven. Dat is iets meer dan $\frac{1}{3}$ geleerde en iets min dan $\frac{2}{3}$ ongeletterde lieden.

Men zou kunnen doen opmerken dat de gehuwden en getuigen niet altoos van Merchtem waren en bijgevolg deze berekening onjuist is. Volstrekt niet, want een nauwkeurig onderzoek der 18 huwelijksakten van 1796 doet den verachterden toestand nog beter uitkomen : Onder de 18 bruiden, inwoonsters van Merchtem, hebben er enkel 4 geteekend ! Onder de 36 getuigen dezer 18 huwelijken, waren er 7 vreemdelingen : 2 dezer hebben een kruis gezet. Bij de overige 29 getuigen, allen inwoners van Merchtem, zijn er 15 die geteekend hebben en tusschen deze 15 handteekeningen leest men dan nog 4 maal datgene van den koster. Daaruit mag men besluiten dat maar $\frac{1}{4}$ van het vrouwvolk en $\frac{1}{3}$ van het manvolk de pen konden hanteeren.

M. S.

ERRATA.

In ons nummer 9 vervang : blz. 136, 4^e regel : « vergaedert zynde in zyn lyve, cleederen » door « *vergaedert zynde, in zyne lyne cleederen* » 't is te zeggen in zijn hemd.

We danken den vriend J. Ernalsteen ons dit te hebben doen opmerken.

FOLKLORE

De Duivelsherberg “ In Rome ” te Erpe=bij=Aalst

Van uren in d'omtrek bekend en bezocht,
Was de afspanning, *Rome* geheeten ;
Door reizer èn koopman, èn burger èn boer
Werd menig een uurtje er gesleten.

Was echter de drank goed en vriendlijk de waard,
Er was ook een duistere zijde :
't Was dat men er tapte tot laat in den nacht
Zoolang als er iemand verbeidde.

Helaas ! in den nacht als het hoofd is verhit,
Dan zweepen de driften de zinnen ;
Dan meer dan bij dag nog is 't kwaad op de baan,
Stapt Satan de drankhuizen binnen.

En steeds niet verholen, maar zichtbaar voor 't oog,
Komt Satan zijn aanhang vereeren,
Wanneer hem soms iemand, rampzalig genoeg,
Ten prijs zijner ziel durft bezweren.

Zoo is het weleer eens *in Rome* gebeurd :
Een wulpschaard zat dronken te tieren,
En vloekte, wijl hij geen gelegenheid vond
Zijn driften den teugel te vieren.

'k Wil heden, zoo zwoer hij, mijn hartstocht voldoen
Al moest ik er eeuwig voor branden,
Al kwame de duivel in levende lijf,
Al moest ik mijn ziel hem verpanden !!!

't Werd angstwekkend stil bij dien vrees'lijken eed,
Geen enkel gerucht werd vernomen,
Dan 't windengehuil in den donkeren nacht
't Gezucht en 't gejammer der boomen.

Maar eensklaps ! tot aller ontstelt'nis en schrik,
Gaat zachtjes de buitendeur open,
En zie ! eene jonkvrouw verwonderlijk schoon,
Komt lachend naar binnengeslopen.

Een zwartzijden kleed hield in weeldrigen tooi
De lenige leden omsloten ;
Hoogrood glom haar wang, wijl den helzwarten blik
Betoovrende vlammen ontschoten.

Zij richtte op den vloeker haar fonkelend oog,
En trad onbeschroomd naar hem henen.
Wijl de andere kroegers, ontzet en ontdaan
In 't nachtelijk duister verdwenen.

Wat is er alsdan wel *in Rome* gebeurd ?
Dit laat ik aan God te beslechten,
Die ook de verholenste dingen doorpeilt,
En goeden en kwaden zal rechten.

Maar sedert werd *Rome* door burger en boer,
Door koopman en reiziger vermeden,
Als 't huis waar, ten teeken van vloek en van ramp,
De duivel was binnengetreden.

Tot puinhoop en stof is de woning vergaan ;
Niets komt er de stilte verstoren,
Dan 's nachts nog alleen laat er de akelige uil
Zijn klagende stemme soms hooren.

Zoo is het weleer eens met *Rome* gebeurd :
Het moge ons ten voorbeelde wezen,
De plaatse van zonde en verleiding te vliên,
Gods straffenden arrem te vreezen.

BEN. BOSMAN.

(*) Dit verhaal is getrouw weergegeven naar wat van huis tot huis te Erpe-
bij-Aalst heden nog voor echt gebeurd doorgaat. De herberg *Rome* schijnt ook
de bijzonderste vergaderplaats der *Bende van Jan de Lichte* te zijn geweest.

Liederen uit het Land van Zoetendal

(*Vervolg van blz. 144*).

MEYLIED.

Op eene aengenaeme wys.

1

Sa jongheid, weest verheugd van geest
En laet ons zingen om het meest,
Een lied tot lof van Lent en Mey ;
En weest van herten bly,
Ziet den koekoek, komt uyt den hoek ;
Den nagtegael, met bly geschal.
Ziet al de dieren bly van geest,
Loven den Mey om 't meest.

2

De zwolmen komen in het land,
Zy zien de vreugd van alle kant ;
Veel snepen, kwakkels en patrys,
Ook mannen koud als ys,
Die zyn verheugd, de jonge jeugd,
Met deze Lent, is 't al présent.
Het zingt al met een helder stem
En trekt ieder tot hem.

3

De herders in het groene veld,
Die zingen ook met veel geweld ;
De herderinnen planten hunnen staf,
Niet wyt van 't water af ;
Zy zien veel vis, dat aerdig is,
Dat zoekt hun paer, onder malkaer.
De Lent, de allerzoetste Lent,
Zend God ons voor present.

4

Wie nu loopt bosch en velden in,
Die zien de dieren vol van min,
Vol vreugde en niet obstinaet ;
Niemand en peyst op kwaed.
Gy ziet de mier is vol plezier ;
Wolf en beër, hoort men van veër.
Maer al vol vreugd en melody
Met dezen koelen Mey.

5

De jagers spelen op 'hun tromp,
Vol vreugde is ook hunnen hond ;
Veel jongheid plukt het groene kruid ;
De bloemen komen uyt.
Plukt een bouquet, en draegt hem mé ;

Ook vlecht een kroon, van lauwers schoon,
Van 's morgens vóór den dageraad,
Eer dat de zon opstaet.

6

Gy slaepers, waekt en slaept niet meer,
Geeft aen den Mey veel lof en eer ;
Eer Phebus zend het gulden licht,
Looft God het is uw plicht.
Al is 't nog koud, g' hoort in het woud
De dieren al, vol bly geschal.
o Mensch ! wykt voor de dieren niet
En staekt al uw verdriet.

* * *

VAN DEN HEMEL

Den Hemel is 't die 't al voorziet,
Als men heeft lyden en verdriet ;
Als niemand ons kan helpen. (*bis.*)
De ondervinding leert gewis,
Wat dat de Alvoorziner is ;
Als men schynt gansch verlaeten. (*bis.*)
Als men is soms gansch buyten kracht,
En zonder hulpe, zonder macht ;
Dan komt ons God te baete. (*bis.*)
Een schip in zee, en zonder zeil,
Vaert in perykel en onheil,
Van nog aen land te komen. (*bis.*)
Men schroomt, men vreest, men is benauwd
Maer als men er op God vertrouwd ;
Het schip dat valt niet omme. (*bis.*)
Ach ! vrienden faelt soms uwe kracht,
Loopt dan maer recht naer d' Oppermacht ;
Zy zal uw hulpe wezen. (*bis.*)
En weest in uwen staet content,
Al hebt gy droefheit of ellend,
Zy zal uw trooster wezen. (*bis.*)
Daer is één Hand dat hooger zweeft,
Dat in den nood ons alles geeft ;
Daerop moet men betrouwen. (*bis.*)
En voortgaen op de rechte baen,
Dan zal er ons geen hulp ontgaen ;
Wilt deze les onthouden. (*bis.*)

KAREL PARIDAENS, Pr. (1764-1833).

Franc. Vanderelst,

Pastoor van Buisingen,

1744-1792.

Onlangs ontving ik van een vriend te lezen een handschrift uit het jaar 1769, zijnde een *Klucht-Rijm behelsende de besondere Voorvallen der Kintsheijt en eenige andere der hoogere jaeren van den seer eerweirdigen HÈERE FRANCISCUS VANDERELST, Deken in het distrikt (St. P. L.) van het Aerts-bisdom van Mechelen en jubilerenden Pastor van de parochie van Buysingen, dewelke hij als goeden en milddadigen Herder nu al vijf en twintig jaeren bestiert heeft.* — Het hst. is onderteeekend : « *Ex vero affectu. Popularis tuus. 1769* » : Uit ware genegenheid. Uw stad- of landgenoot, uw vriend.

Uit dit « klucht-rijm » kan men opmaken, dat Pastoor Frans-Jozef Vanderelst uit Brussel geboortig was. Bijna 50 jaar was hij pastoor in Buisingen. Den 15 Januari 1744 was Pastoor J.-B. Beemont gestorven, en, op den 23 Mei daaropvolgende, werd F. Joz. Vanderelst, *vigore nominationis ex parte Facultatis Artium* der Leuvensche Hoogeschool, in zijne plaats aangesteld. Later zien wij hem aartspriester of deken benoemd van het distrikt St.-Pieters-Leeuw, en als zoodanig staat hij o. a. vermeld op het palmares van de prijsuitdeeling aan de leerlingen van 't H.-Drievuldigheidscollege te Leuven, op den 27 Augustus 1777. Ik schrijf dien titel over : *Mæcenate reverendo admodum ac amplissimo viro Domino Francisco Josepho Vanderelst, Concilii Leeuwnensis S. Petri Archipresbytero, Pastore in Buysing, etc. in Gymnasio SS. Trinitatis, Lovanii, præmiis donantur...* en dan volgen de namen der leerlingen en de namen der door hen ontvangen prijzen in de zes humanioraklassen... Het zijn maar twee bladzijden, maar het is toch een niet te misprijzen stukje papier geworden.

Edoch bepalen wij ons bij het « klucht-rijm ».

Levert het dan eenig belang op ?

Ja en neen. Het helpt mede, om ons den dagelijkschen handel en wandel onzer voorouders in de 18^e eeuw beter te leeren kennen. Alle stukjes en brokjes die daartoe bijdragen, zijn me welkom. Het rijmstukje geheel overnemen kunnen wij niet; maar toch mogen eenige deeltjes er van gedrukt. Het behelst te zamen 490 rijnregels.

Het begin er van luidt (1) :

« Pluckt narcissen en pluckt rôsen,
die door haer roodverwig blôsen
niet en wijcken aen 't gelaet
van den soeten dageraet ;
Vlechter onder affrikaenen,
leli-bloemmen wit als zwaenen ;
Pluckt het schoonste datter bloeijt
en het soetste datter groeijt,
om den Jubilant te kroonen
en hem liefde te betoonen,
die nu vijf en twintig jaer
herder is van Buysing's schaer.
Dat die krans verciert den Deken,
die door last noijt is bezweken !
Sulke zegen-kroonen wint
die, als hij, syn kudde mint.
Bij die krans voeg ik dit dichtje
voor ons *Susken*, aerdig wichtje,
die [dat] alleen sijn kintsheijt raeckt :
Als 't kind groot is, 't dichtje staeckt.
En d' heer Deken sal vergeven,
valter hier of daer wat neven
dat hem voorviel als Pastoor :
Live vrinden, geeft gehoor.
Van dees Pastor Jubilaris
van vijf mael vijf jaer, dat raer is,
wilde weten het gedrag
als m' hem d' eerste broek aen sag ? »

Ei ! dat is zoo slecht niet « gerijmd » !

Daarop volgen eenige fratsen en wederwaardigheden uit 's Dekens kinderjaren. Komt, luisteren wij hoe de dichter voortgaat

(1) Ik schrijf het over zooals het vóór mij ligt, d. i. in de oopspronkelijke spelling.

en vertelt dat « Susken gaet 12 kijsers zien draaien » :

« Komt met mij naer de Waerande,
daer eertijds 't oud hof afbrande :
Daar sult gij de[n] Sis sien staen
sonder van sijn plaets te gaen.
Hij had ivers hooren seggen,
dat twelf kijsers die daer staen,
sigh op hunne buijken leggen,
als s' hooren twelf ueren slaen.
Sus daer bij ! Sus bleef daer gaepen,
sag de beelden in 't gesicht :
— Wel wat droes ! pijst hij ; sij slaepen,
Sij en roeren geen gevricht. —
Tusschen 't gaepen viel sijn hoijke :
— Laet maer liggen, pijsde Sis,
eer ik — dochte dit goet bloijke, —
die twelf kijsers draeiing mis. —
Sussen hoort den bijaert spelen
voor den slag der twelfste uer :
— Daer, docht hij, 't mag niet vervelen,
nù gaet draeijen elk postuer. —
't Klipte twelf, ter Sinter Goele,
en te Kauw-berg gink de klock,
en toen bleef ons lieven boele
vast staen als een houten block.
Hij besag die doove kijsers,
en hij riep « Wel, keert dan om !
't Is twelf ueren op de wijzers,
draeijt dan rond, of zijt ge dom ? »
Maer de beelden bleven beelden,
en de kijsers bleven staen.
Broer stont ook, tot dat het speelde
om gaen twelf en half te slaen.
Hier en tusschen was de spijsse
in sijn huijs al opgedist,
en de moeder viel aen 't grijse[n],
omdat Suske wird gemist.
Niemant had van 't kind vernomen,
niemant wist waer broerke stack :
ten één uere sag m' hem komen
naer den huijs op sijn gemak.
Aenstonts liep de vaêr hem tegen,

en gaf 't jonk op sijnen rug
twee, drij lappen onder wegen :
« March ! » sijd hij, en Sus wird vlug :
— « 'k Heb' gaen sien de kijsers draeijen, »
riep hij, « die aen 't hof daer staen ! »
— 'k Sal u kijsers ! 'k sal u paeijen
met u deftig af te slaen. —
— « Ja, rechtzinnig, mijn papaken !
'k heb tot nu daer blijven sien ;
sij staen of sij noijt en spraeken,
ik geloof, 't zijn doode liên ! »
Ondertusschen vieler slaegen
van een riet of een baguet :
Moeder moest vergifnis vraegen,
of sijn broek wird afgeset... »

En dan volgt er hetgeen de dichter heet een « allusio » :

« 't Is niet raer, dat hij nú wijs is,
die van sijne jonkheijt af
uijt den iever tot de kennis
sijnen buyk geen ete[n] gaf. »

Alzoo berijmt de dichter verschillende kluchtjes of poetserijen van den jubilaris. Ieder dezer eindigt met een toepassing of allusio, die 'n goede hoedanigheid van den Deken doet uitkomen. Mag ik er nog een aanhalen ? Zij heeft als titel : « Hoe hij vaerde op de kermisse van Bekkeseel ».

« Volgens 't seggen der Poëten,
spande Phæbus t' allen tijd
Sijnen boog, hij waer' gespleten :
God laet toe de vrolijkheid ;
Daerom gink hij somers tijden
sontijds eens naer Bekkeseel,
om de regenvlaeg tē mijden,
slecht gekleet het meestendeel.
Hij quam daer eens aengestrecken
met een ros en dun sotaen, (1)
slecht parukken, — wel wat treken ! —
als een armen capelaen.
Overal was 't vreugd en spelen,
't kermistrommel gaf geluijt,

(1) D. i. priestertoog of soutane.

rontsom klonken luyt en velen,
en het vendel stakker uijt.
Den Pastoor van 't dorp met d' heeren
die hij t' sijnent had als vreemd,
gingen naer den noen verkeeren
in een pachthof daer ontrent.
En terwijlen sij daer saeten,
en ververschten hunnen mond,
en een kermis-hespe aeten :
Susse voor de deur daer stond.
't Mijssen siet die[n] arme[n] swerten,
en sij vraeght hem wat hem schilt ?
Sussen, of hij stak vol smerten,
wijst, dat hij een aelmoes wilt.
Sij loopt boven : « Wel ! wat is 't er ? »
vraegen s' haer. — « Pastoor », seght Griet,
« 't Is ivers een aermen priester,
die schier swert van honger siet. »
Een van d' heeren quam van boven,
en hij vraeght hem wie hij is ?
— « *Pauvre kapellano fove
eleemosyna* », seght Sis (1),
— Wel waer sijt gij kapellano ?
seght dit heerken. — « O ! » seght Sus,
« *di Loretto satcellano
pauper et famelicus !* (2) »
— *Monstra litteras patentes* (3).
— « *Non sount* », (4) seght Sus met een traen...
— *Novimus nos tales gentes*, (5)
sijd' den heer, en liet hem staen.
Een die 't afsag van ter sijden
en den spooker ook niet kend,
— « Heer, seght hij, hebt medelijden,
pijst dat g' ook een priester bent :
— *Praesta quæsumus*, roept desen, (6)
bibe semel aen een seij ;

(1) D. i. ik ben een arm kapelaan die om een aalmoes smeekt.

(2) Ik ben kapelaan in Lorette, arm en hongerig.

(3) Toon me brieven die dat waar maken.

(4) Ik heb er geen.

(5) Wij kennen zulk volk.

(6) Luister, ik verzoek u ; drink wat ter zijde, en vergeet me niet in uw gebed.

ora, gij moet voor mij lesen,
'k geef u hesp en brood daarbij.
— « Gratsias ! » seght Sus, « Signorre ! » (1)
en gink sitten aen een kant,
en 't stuk hesp, dat was seer dorre,
knouwde hij met graegen tand.
Ondertusschen d' honden basten,
bij hem quaemen kinders staen,
en de pastors kermisgasten
saegen 't spel van verre aen.
Eenen heer die hem in d' oog had,
seght : « Wat drommel ! die hier fleus
aen het mijssen een stuk brood bad,
kenne ik aen sijnen neus...
jae waerachtig, 't is den selven... »
— Wie dan, heer ? Gij sijt gemist.
— « Swijgt, 'k souw mij van schaemte delven,
roept hem, sonder tijd verquist ! »
— Wordt gij sot dan ? Laet dat loopen,
'k weet wat dat dit volk behelst...
— « Mijnt gij dat ik praet verkoope ?
't Is waerachtig Vanderelst. »
— Die te Buyssingen pastoor is ?
— » Jae, den selven ». — Wel pardjeen,
die van mij daer weggejaeght is ?
— « Jae, hij sit daer op die steen ».
Al die heeren op dees reden
liepen recht de kamer af,
en besonder die beneden
hem het bier en d' hespe gaf.
— « Wel, Signorre », sijd' een deken
die bij hun was , « italiaen,
gij bedrieght ons door uw treken ;
Sijt gij diën kapellaen ?
Pastor, 'k vraege u excusi,
niemant had Mijnheer gekent... »
— * Ah, seght Sus, 't is geen confusi,
'k ben nu d' aermoeij al gewent ! »
Aenstonds dé [deed] m' een taefel selten,
en aen deses Dekens seij,
't Kapellaentje van Loretten
Kreeg den baf en fles daer bij ».

(1) D. i. dank u, heer !

Ei, zit daar geen leven in dat verhaal ? En is dat niet vloeiend ? Denkt dat het uit 1769 dagteekent ! 't Is wat anders dan de gewone stijve rederijkerspraak uit die jaren.

Ik weersta niet aan den lust het vervolg nog af te schrijven.

« Laet dit voorval aerdig wesen,
het steekt vol oodmoedighjd.
Desen die ik nu gaen lesen,
Toont ons sijn soetaerdighjd.

Als de vrouw wilt meester wesen,
dat is voor de mans een kruijs ;
in die quaele te genesen
sijnder wijng menschen t' huijs.
Onsen Deken had soo eene,
die gedurig keef en sloeg :
haeren man quam dikwils weenen
dat sijn wijf de broekke droeg.
Eens, op eenen achtermiddag,
was dit twistig koppel sat,
't was eclips en s' hielen kerfdag,
ider gaf en kreeg ewat.
Al de kinders van die helle
jankten, schreeuwden om ter meest :
't oudtste quam hier heftig bellen
naer den Pastor, heel bevreest.
Mijnheer volgt haer ; hij komt binnen,
en als hij dit leven sag,
hoe als menschen sonder sinnen
man en vrouw op d' aerde lag,
vroeg hij aen de oudtste dochter
de gewijde keirs en vuer.
't Kint die sochtet, en het brochter.
Dan was het de Pastors uer.
Hij ontsteekt die, en hij draegt se
op de plaets daer m' oorlog hiel,
Seght : Mameer, neemt die... of vraegt se
Of hier somtijts blixem viel ?
— Hoe ? vroeg Trine... — Jae, het donderd,
antwoord hij... — Wel, sijd' de man,
Weirdig heer, ik ben verwondert,
want ik geene wolk vernam.
— Ik verneem 't sooveel te klaerder ;
Jeppe, neemt de keirs in d' hand...

Had gij geenen geest-bewaerder,
heel uw hujs waer' afgebrand.
't Heeft geregent in uw kele
en den donder valt daer naer;
'k Sal een ander lieke spelen,
Als ik dit noch word gewaer. —
Dese woorden die vermochten
dat dit paer in vrintschap leeft.
Is 't raer, dat hij vrede brochte
die den twist tot vijand heeft ? »

Daarop volgt het einde : « Wat hij dé tot Buijssingen ». Mag
het niet herinnerd ? Het is een stukje geschiedenis voor de parochie :

« Sijnen iever voor Gods kerke,
Die[n], nu vijf en twintig jaer,
elk schaep in sijn herder merke,
laet ik aen een konstenaer
die het brijn heeft van Homerus,
of de tong van Tullius,
of den stiel heeft van Rausnerus [?]
Of pen van Ovidius.
Had ik Aganippis stroomen
konnen leijden in de Sen,
noch souw ik u milthijd schroomen
af te maelen met mijn pen.
Heel de kerk, van aen haer gronden,
heeft Franciscus opgebouwt ;
geeft aen elken grondsteen monden
noijt steen van u lof ophoud.
Dat haer mueren konden spreken
die soo konstig zijn verciert ;
dat daerin uw liefd' kost preken
al waer ieders oog op swiert...
't souw gesamentlijk verbrijden,
al waar Phœbus straelen schiet :
Looft Franciscum t' allen tijden,
die ons maekte soo g' ons siet.
't Is die man die dees gemeente,
met groot eer en zegenprael,
toebrocht d' hijlige gebeenten
tegen rasend' hondens quael.
Hij wast, die tot eer uitstelde
Sint Bernardus' heiligdom,
als ons ander siektens quelden,

daer hij twintig jaer werkt om.
Roept dan t' saemen, Buijssing's volken,
van geslachte tot geslacht,
heft uw stem tot aen de wolken :
Leeft die ons in luyster bracht !
Leeft Franciscus, schaep-bevrijder,
Deken, Pastor jubiland,
tot dat God sij u gelijder
daer m' in liefde eeuwig brand. »

Pastoor-Deken Vanderelst overleefde nog 23 jaar zijn jubilee van 1769. Hij ontsliep in den Heere te Buisingen, op den 25 November 1792.

KAN. Dr J. MUYLDERMANS.

Boekennieuws

Maurits De Meyer : Les Contes populaires de la Flandre. — Dit reuzenwerk, geschreven door een onzer jongste en beste folkloristen, die een belangrijke studie over Alfons De Cock liet verschijnen, is een der volledigste studiën die ooit over de Vlaamsche Volksvertelsels gemaakt werden. Het bevat tevens de katologus van meer dan 2000 volksvertelsels, met aanduiding der bronnen.

De bibliografische nota's, die ons de meeste en bijzonderste folkloristische werken en tijdschriften doen kennen, bewijzen hoe de jonge schrijver de beste bronnen en de meest uiteenlopende dokumentatie bezit en hoe hij de folklore als een echte wetenschap behandelt. Het stemt ons tevens genoeglijk te zien hoe rijk onze Vlaamsche sagenschat is, en hoe talrijk de schrijvers en de tijdschriften over folklore steeds in Vlaanderen waren. A. D. C.

Emiel Van Heurck : Les Drapelets de Pèlerinage en Belgique et dans les pays voisins. — XX-530 blz., (33×25), 630 illustratiën, waarvan 4 platen buiten tekst. Uitg. J. E. Buschman, Antwerpen, 1922, prijs : 100 fr.

De heer Van Heurck bezit de rijkste verzameling bedevaartvaantjes die er bestaat (ongeveer 500). Zijn werk, eene flinke bijdrage tot de beeldenkennis en de geschiedenis der bedevaarten, is een echt folkloristisch standaardwerk voor ons land. Eene verzorgde bibliographie is bij ieder artikel gevoegd. Het geheel vormt een zeer mooi boek en maakt het tot een begerlijk bezit van elken folklorist. M. S.

De Kerk van Malderen

De kerk van Malderen (*Malren*) is toegewijd aan St. Amand, bisschop van Maastricht (1).

Godfried, bisschop van Diana, wijdde ze in het jaar 1463.

Het patronaat dezer kerk behoorde aan de abdij van Affligem, welke er de parochiale tiende vooraflichtte, behalve twee zesden, die door den pastoor en de fabriek verdeeld werden.

Aanvankelijk schijnt de kerk van Malderen, evenals die van Lippeloo, onderhoorig geweest te zijn aan de kerk van Lizele.

Volgens den staat der geestelijkheid van 't bisdom Kamerijk (XVIe eeuw), moest de voornoemde abdij, als begever der kerk van Malderen, jaarlijks XVIII pond Tournois betalen. De kapelanie van O.-L.-Vrouw was geschat op VII p. T. en die der kapel van Opdorp op VIII p. T. (2).

Ten jare 1692 werd de kapelanie van O.-L.-Vrouw aan de pastorij gevoegd, tot onderhoud van eenen onderpastoor.

Onder geestelijk opzicht bevatte deze parochie, tot in 't jaar 1732, een gedeelte van Vlaanderen, dat gelegen was tusschen Sint-Amands, Lippeloo en Buggenhout, waar *Opdorp* gebouwd werd. Daar de ingezetenen dezer wijk dientengevolge gedoopt en begraven werden te Malderen, placht men te zeggen dat de Opdorpenaren, levend, Vlamingen, en dood, Brabanders waren (3).

In 1703 vroegen meier, burgemeester, schepenen en kapelmeesters van Opdorp aan den aartsbisschop van Mechelen om er elken zon- en heiligdag eene mis te hebben, aan welk verzoek gevolg gegeven werd. De dienst werd verricht door den onderpastoor van Malderen, die daarvoor jaarlijks de som van 50 gulden ontving.

(1) In Brabant is Sint Amand de patroon van Borcht-Lombeek, Elingen, Erps, Hamme-Mille, Hoeleden, Kortenberg, Malderen en Strombeek-Bever.

(2) REUSENS, *Analectes*, d. XXVIII.

(3) VAN GESTEL, *Hist. sacra et prof. archiepiscop. Mechlin.*, d. I, bl. 109.

Luidens de overlevering ontstond er in 't eerste vierde der XVIIIe eeuw, een geschil tusschen den pastoor van Malderen en de Vrouwe van Opdorp, nopens eenen waterloop. De pastoor sneed het water af; doch de Vrouwe, sneed hem voor de poets, door het stichten der parochie Opdorp, zijnen wijn af.

Bij testament, van 16 Juli 1722, bezette Angelina-Theresia van Marselaer, die het burgerlijk gezag over Opdorp voerde, eene som van 10,000 gulden, waaruit een te benoemen pastoor voor Opdorp, eene jaarlijksche rent van 400 gulden zou bekomen, met besprek dat de herder zou gekozen worden onder de monniken van Affligem. Na haar overlijden boden hare erfgenamen, de graaf van Queivrain, heer van Opdorp, en de burggraaf van Alverado, de bepaalde som aan de abdij van Affligem, die zich verbond den uitersten wil der overledene vrouwe van Opdorp uit te voeren. Reeds den 5 Januari 1732 was de nieuwe parochie ingericht. Deze bleef onder het gezag des aartsbisschops van Mechelen tot in het begin der XIXe eeuw, wanneer ze aan het bisdom van Gent werd toegevoegd (1).

In 1767 genoot de pastoor, voor den eersten keer, de opbrengst der tiende van 40 bunder nieuwtongonnen heigronden.

Malderen maakte sedert 1559 deel der dekenij Mechelen-West, van 1801 der dekenij Puurs, en vanaf 30 Maart 1873 der dekenij Wolverthem.

Oudtijds vereerde men in deze kerk de reliquiën van de H. Lucia, gediend tegen zeere oogen en kwade keel (2).

De parochie viert haar kermis den 2ⁿ Zondag van October.

* * *

Malderen's kerk biedt onder bouwkundig opzicht hoege-naamd geen belang aan.

Het oud koor, met zijn toegemetselde spitsbogen vensters, werd gebouwd op kosten der inwoners doch bijzonder met de milde giften der familie van Marselaer. Het is een weinig scheef

(1) F. DE POTTER EN J. BROECKAERT, *Gesch. van de gem. der provincie Oost-Vlaanderen*, d. XLIII, blz. 15-17.

(2) « Item heeft den rendant ommegehaelt ghedurende de octave van Sint Lucia de somme van vyff Guldens ». (*Kerkrekening over het jaar 1737.*)

gebouwd. Men vertelt dat dit 't gevolg eener wraakneming van den bouwmeester is, wiens brood op zekeren dag door de werklieden gestolen werd.

Bij testament van 17 Maart 1475, schonk Jan van Marselaer, zoon van Gillis, heer van Opdorp, 3 pond groote, Vlaamsche munt, voor herstellingswerken aan de kerk van Malderen en Lipeloo, en 2 pond voor de kapel van Opdorp.

In 1750 plaatste men er een koorgestoelte, waarvoor 830 gulden betaald werden.

In 1782 werd door Alexander Nuten, schrijnwerker, eene tombe en beeldhouwerken voor het hoogaltaar gemaakt: het kostte 72 gulden.

Ten jare 1786 herbouwde men het schip der kerk en de sacristij.

Vóór deze herbouwing trof men er gebeeldhouwde biechtstoelen, die netjes afgewerkt waren; één dezer dagteekende van 't jaar 1742.

In Juni 1791 werden de kerkhofmuren hersteld: de kosten bedroegen 270 gulden 4 st. 1 o.

* * *

Het hoogaltaar prijkt met eene schilderij, voorstellende *het Laatste Avondmaal*, geschilderd in het jaar 1753, door J. Van den Kerckhoven.

De eiken biechtstoelen, communiebank en predikstoel zijn van de XVIIIe eeuw.

De zilververgulde monstrans, samengesteld uit verscheidene bestanddeelen, dagteekent van de XVIIe en XVIIIe eeuw, meet 0,80 m. hoogte.

De zilveren ciborie, met deksel in hedendaagschen trant, versierd met drijfwerk, behoort tot de XVIIIe eeuw; ze meet 0,55 m. hoogte.

Eertijds (*) zag men er verschillende adellijke grafzerken:

In 't koor lag een blauwen steen met volgend opschrift:

(*) VAN GESTEL, vermeld werk, d. I, blz. 105-108. — *Le grand théâtre sacré du duché de Brabant*, t. I, d. 2, blz. 381.

HIER LEGT BEGRAVEN JAN VAN MARSELAERE, HEERE VAN OPDORP / EN JOUFFRAUW JOANNE SHONGEN SYN WYF / STERF A^o XIII^c. LXXVII. DEN XXVI. DAGH IN APRIL. ENDE ADRIAEN HAEREN BEYDEN SONE / STIERF INT SELVE JAER DEN VI DAGH IN MEY. BIDT VOOR DE SIELEN (*).

Aldaar, vóór 't altaar van O.-L.- Vrouw :

HIER LICHT BEGRAVEN VRAUWE JOANNE PIPENPOYS, WETTIGE GESELINNE LAUREYS VAN ASSCHE, HEERE VAN OPDORP / ENDE CLAIS PIPENPOY, SYNEN NEVE (*'t overige was uitgesleten.*)

In den vloer van 't koor ligt nog een mooien witmarmeren zerk, met 27 wapenschilden en volgende opschriften :

Nobilissimi DNI FERDINANDI DAMMAN, Toparchæ d'Oomberge, Warnois &c. qui dum matrem Gronoviæ peste laborantem invisit, ispe dirâ lue correptus parenti superstes moritur la. Julii 1602.

Et nobilissimi FERNANDI LE COCQ, Toparchæ de la Motte, hic a teneris Regi & Religioni piè & strenuè militans 300. peditum Duc in seditione Blavensi apud Catalanos, Catapultæ fato fungiter 19. Febr. anno 1640.

Hier voren legt begraven WIGLIUS LE COCQ, die stierf den 7. April 1564. ende JACQUES LE COCQ, die sterf den 7. Junii 1574. kinderen van Heer PEETER LE COCQ, Heere van Groenhoven, Raedt van Vlaenderen.

Cy gist Noble homme FRANÇOIS LE COCQ, Escuyer, Seigneur de Wulverghem, Waerde, Groenhove, &c. qui trepassa le 9 Juin 1602.

Cy gist Dame ISABELLE DAMMAN, fille ainée de Noble homme JEAN DAMMAN, Seig^r. d'Oombergen &c., femme de Noble homme FRANÇOIS LE COCQ, Seigneur de Wulvergem, Waerde, Groenhoven &c. qui trepassa le 3. 7bre 1638. R. I. P.

(*) Adriaan van Marselaer, zoon van Jan en Joanna 't s Jongen, gemaal van Eliza van Dilbeek, schepen van Brussel in 1475, had bij testament van 12 Mei 1476, eene grafplaats besteld in de kerk van Malderen, naast zijne ouders.

Drie klokken : de groote of tiende klok, de tweede en de kleine, werden hergoten in de maand Juni 1791, door Claudius De Forest, meester klokgieter te Bergen. Volgens overeenkomst moest de groote klok 23 tot 24 honderd pond wegen, en de twee andere naar evenredigheid. Voor het hergieten der oude klokspijs betaalde men 7 oord het pond, en voor 't leveren en hergieten der nieuwe bij te voegen klokspijs 15 stuiver het pond.

De dorpel der kerkpoort van Malderen ligt op eene hoogte van 12,71 m. boven den zeespiegel.

* * *

De benedenverdieping der huidige pastorie werd gebouwd in 't jaar 1758. Men ziet nog dit jaartal van ijzer gesmeed in den waaier der deur. De pastoor leende voor dezen bouw 100 gulden wisselgeld, op intrest van 3 ½%.

Ze was toenmaals met water omringd, en besloeg eene oppervlakte « salvo justo van erve 2 dagwanden, genomen uyt een » meerder partje genoemd de curevelder, groot in het geheel 1 » bunder 3 dagwanden 24 roeden, met het straetjen tegen het » kerckhof voor de poorte van het voornoemt curenhuys. »

In 1907 werd de pastorie met een verdiep verhoogd en met een aanhangsel vergroot, volgens plan van H. Meyns, bouwmeester te Mechelen. De Gebroeders Van Langenhove, aannemers te Denderbelle, hebben deze werken uitgevoerd voor de som van 12.670 fr.

Bezienswaardig in den ouden salon zijn : het sierlijk plafond en de marmeren schouw, beide in stijl Lodewijk XV.

In den prachtigen tuin bemerkt men een reuzenboom : 't is een beuk, met hooge en wijde kroon, waarvan 't onderste van den stam 4,20 m. omtrek heeft.

* * *

Naamlijst der bekende pastoors van Malderen :

Augustyn Heylen, prochiaen. De verjaring van zijn afsterven valt op den 14 Juli (1).

(1) RIJKSARCHIEF. — Geestelijke archieven. reg. 3451 : *Anniversarie Boeck van Malderen*, fol. 22 v°.

Gilles Losscaert, prochipape, 1349 (1).

Merten vanden Velde, prochiaen, 1431 (2).

Janne Arens, zoon van Simon en Maria vanden Broecke, priester ende prochiaen ; schonk aan de kerk van Malderen een sermoenboek, getiteld : *Sermones dominicales super Evangelia et Epistolas per totum Annum, editi a frater hugone de Patro florido ordinis praedicatorum Arentorati A^o 1476*, welk in de « voirsch. » kercke ligghen soude tot eewighen Daghen, ghevesticht met » eener ketene aen eenen Lessenaere wel sterck... » waarin hij eene vervloeking schreef, tegen hem die het zou ontvreemden. Hij stond aan 't hoofd der parochie gedurende 42 jaar, overleed den 4 April 1488 en werd begraven onder den toren, Zuidwaarts (3).

Merten van Zuene, pastoor en openbaar notaris aangenomen bij den Hoogen Raad van Mechelen. « Opden vierden dach » der maent van December Int Jaer ons heere XV^c XCIII. es de- » ser weerelt overleden heer Merten van Zuene prochiaen van » Malderen, ende hadde geresideert LV. Jaeren ende was oudt » tsynen overlyden LXTXV. Jaere wiens ziele ende allen ghelou- » vigh ziele Godt wil genadig wesen. » (4)

Rudolf Nuyden, pastoor te Buggenhout in 1601, te Malderen in 1605, alwaar hij hetzelfde jaar overleed.

Hendrik De Leeuw. Zijn testament (5) dagteekend van 1651.

Hendrik Lenaerts, was reeds pastoor in 1656.

Jan-Frans Pansius, Protonotaris Apostolicus en pastoor te Malderen, stichtte bij testament (6) een eeuwigdurend jaargetijde ; aldaar overleden den 2 Maart 1703 en begraven in den rechterbeuk der kerk.

(1) Id. fol. 4.

(2) Id. fol. 3.

(3) Id. fol. 3, 14, 21 en 24.

(4) Id. fol. 2 en 24.

(5) AARTSBISSCHOPPELIJKARCHIEF.

(6) Idem.

Niklaas Certon, pastoor te Malderen gedurende 52 jaar, stichtte bij testament een eeuwigdurend jaargetijde; aldaar overl. den 2 December 1755 en begraven in de kerk, naast zijnen voorganger.

P.-F. Herben, pastoor te Malderen gedurende 24 jaar; aldaar overl. den 19 Juni 1780 en begraven in de kerk, naast zijnen voorganger.

F.-L. De Rouck, pastoor benoemd in 1780.

Isaac Reyers, was reeds pastoor te Malderen in 1810.

Jan-Baptist Hiel, geb. te Londerzeel; pastoor te Nattenhaasdonk in 1806, te Malderen in 1827; aldaar overl. den 16 Juli 1834, oud 63 jaar.

Willem Demarré, geb. te Mechelen, 22 September 1801; pastoor te Malderen 19 Sept. 1834; viert er den 21 December 1874 het jubelfeest van den vijftigsten verjaardag zijner verheffing tot het priesterschap en den veertigsten van zijn pastoor-schap (1); aldaar overl. den 28 December 1883.

Willem-Lodewijk Depré, geb. te Binkom, 28 Juli 1830; priester gewijd, 18 December 1858; onderpastoor te Malderen, 30 September 1859; sticht er eene Katholieke Volksbibliotheek in 1871; pastoor te Malderen, 20 Juni 1884; aldaar overl. den 26 Januari 1905.

Jozef-Constant-Maria Reyniers, geb. te Boom, 21 April 1857; priester gewijd, 3 Juni 1882; leeraar aan St.-Rombauts-college te Mechelen, 16 Januari 1882; pastoor te Everberg, 28 ●ogst 1903; te Malderen 18 Maart 1905.

MAURITS SACRÉ.

(1) AD. PIETERS, PR., *Het Jubelfeest gevierd en bezongen ter eere van den wel eerw. Hzer Wilhelmus Demarré*, enz. In-8°, 16 blz. Drukk. E. & J. Van Moer, Mechelen, 1874.

ERRATA

In ons nummer 10 vervang : blz. 166, laatste regel : « *Bende van Jan de Lichte* » door « *Bende van het Hoeksken* te zijn geweest, waarvan ouderen van dagen nog dramatische gebeurtenissen weten te vertellen. »

Troepen der Bondgenooten op het Kasteel van Impde,

den 19, 20, 21 en 22 September 1709.

In eene *Requête voor die gemeyne Innegesetenen der Baronie van Impden, Wolverthem & Myerye van Merchtem, nopende d' executien gebeurt den 19. 20. 21 ende 22 September 1709* (*) vinden wij o. a. volgend relaas :

« D' heer Joan Waúters Drossaerdt ende meijer deser heer-
» lijkheden verclaert op den Eedt bij hem gedaen int aencommen
» van sijn Offitie waerachtig te wesen, dat hij gehoort hebbende
» dat dese voors : militaire trouppen gelegen hebbende opden
» achthienden deser tot Belle bij Dendermonde waeren marche-
» rende door Merchtem, hij opden negenthienden dagh des
» voors : marsch, hem heeft getransporteert tot Rossúm confin
» van Merchtem ontrent de twee úren naer middagh ende aldaer
» gevonden hebbende eenige der voors : militaire waer onder
» twee waeren vande Gúarde van haere maiesteijt van Groot Brit-
» tanien eenen te voet sonder Peerdt ende den anderen ten vol-
» len gemonteert aende welcke hij heeft gethoont de Gratie ende
» Saúvegarde diesijne Excellencie milord Dúcq aen dese Júris-
» dictie heeft belieft te verleenen in date negenthienden maij se-
» venthien hondert negen, mitsgaeders de Gratie Protectie ende
» Saúvegarde brieven van sijne hoogheijt den heere Prince Eú-
» gene van Savoijen in date vierden Júnij seventhien hondert
» negen ende dese origineelijck gesien hebbende, soo hebben de
» voors. twee gúardens gepresenteert dese twee saúvegarde brie-
» ven te bedienen, verclaerende oock hij Drossaerdt deselve
» Saúvegarde brieven te hebben gethoont aen Generael Quártier-
» meester vande voors : Trouppen ende aenden adjudant Gene-
» rael in absentie van húnner Generael des heere Slippenbagh,
» die aen hem Drossaerdt waeren antwoorende dat sij met dese

(*) RIJKSARCHIEF. — *Griffie van Merchtem*, bund. 9799.

» brieven niet te doen en hadden, seggende dat húnnen Generael
» oock soodaenige brieven was véyrtgevende, ende alsoo deze
» Troúppen naemen húnnen marsch naer het Casteel van Imp-
» den, verhaeste hij Drossaerdts sijnen wegh door het veldt om de
» voors : Trouppen te voorkomen wanneer desen Troúp hebben
» gedetacheert eenen Rúyter, ordonnerende de voorschreve twee
» gúarden van hem Drossaerdts te separeren, sijnde op dit aen-
» soeck den eenen te Peerdt den voorschreven Rúyter gevolgt
» ende den gúarde ongemonteert hem attestant sijnde gevolgt
» tot op het Casteel van Impden, soo sijn de voorschreve Troupp-
» en gecommen ontrent het Casteel ende hebben geforceert den
» voorschreve gúarde ongemonteert hem van het Casteel ende
» véijt de voors : saúvégarde te scheijden hem drijgende met
» bóuraden ender rappier slaegen endesteken ende hebben alsoo het
» voors : Casteel ten bij wesen vanden Generael Quartiermeester
» ende, adjutant Generael geforceert ende inde poorten hebben
» sij met bijlen gecapt ende alsoo geforceert het Casteel te ope-
» nen, indie zale vandie Castele sijnde gevluht diversche kisten
» hebben sij oock eene van die opengeslaegen ende Eenen solder
» opengebroecken bereedt sijnde den voors : Drossaerdts alle
» 't gene voors : is voor alle heeren hoven ende iusticieren on-
» der sijnen deúgdelijcken Eedt andermael te bewaerigen, behau-
» dens dat eenigh geldt gestolen véijt de voors : opengeslaegen
» kisten is gerestitúeert geworden.

Het request maakt verder gewag over allerhande plunde-
ringen ten nadeele der inwoners gepleegd.

Gedurende deze vier dagen werden op de « plantage » van
den prins de la Tour en Taxis, baron van Impde : 172 heesters,
153 abeelen, 45 esschen gekapt, en in het bosch « de Biest » 50
heesters ; samen geschat op minstens 700 gulden.

De gezamenlijke schade door deze tuchteloze troepen ver-
oorzaakt beliep 14029 guld. 19 st. 1 o.

Het request is onderteekend door : J. Wouters [Drossaard],
D. boeck. Norbert De hertogh ende Nicolaes Theens [schepenen],
N : Rousseau [Griffier].

M^{ts} SACRÉ.

Het onvernietbaar Kruisbeeld van Dielegem

In het jaar 1578 maakten de Geuzen zich meester der Nober-tijner-abdij van Dielegem, te Sint-Pieters-Jette.

Om hunne wreedheid te ontvluchten, hadden de monniken ijlings de abdij verlaten. De abt Livien Van Couwenberghe vond eene schuilplaats te Brussel, de andere kloosterlingen leefden verspreid, 't zij bij bloedverwanten of vrienden, 't zij in nog niet verwoeste kloosters.

Het was voornamelijk in de aloude abdijkerk dat de goddelooze beeldstormers hunne woede gingen botvieren. De zoo rijk getooide altaren, met hun kunstig gesneden beelden en altaarbladen, vrucht van vele eeuwen poging en vernuft, werden gheslagen; talrijke marmere en bronzen praalgraven en de oudste grafzerken ondergingen hetzelfde lot.

Tijdens dit vandalisme viel er een zonderling feit voor. Een groot kruisbeeld kon, ondanks al het geweld der vernielzuchtige barbaren, niet van zijn plaats afgerukt worden. (1) Het bleef er, en in de XVIIIe eeuw werd het nog met eerbied in de abdij bewaard.

Drie Latijnsche verzen welke onder dit kruis geplaatst waren, herinnerde aan zijn wondere beschutting:

SÆPIUS HERETICO CRUX HÆX ILLÆSA FURORI
RESTITIT, INSANOS FRUSTRANS DIVINITUS AUSUS
VIDEBUNT IN QUEM TRANSFIGERE VOLUERINT.

Vertaling: Dit Kruisbeeld weerstond dikwijls ongeschonden aan de woede der Kettters, wonderbaar hunne stoute dolheden teleurstellende. Ze zullen opzien tot Hem dien ze willen doorsteken hebben (2).

MAURITS SACRÉ.

(1) Zie HUGO, *Annales Præmonstratensis*, en M. DE MEULEMEESTER, *Notes d' Histoire Jettoise*, blz. 41.

Vergelijk A. DE CÔCK en Is. TEIRLINCK, *Brabantsch Sagenboek*, d. II, blz. 11: « In 1582 randden de Protestanten in de abdij der Benediktijnersen te Vorst een kruisbeeld aan, maar konden het omwerpen noch breken. »

(2) Zinspeling op den tekst van den profeet Zacharias (XII, 10), toegepast door den evangelist Joannes bij het sterven van Christus op het kruis (XIX, 37).

Eene Legende van O.-L.-V. van Affligem (*)

*Te Bazel op den toren
Daar staat een Lieve Vrouw...*
L. MERCELIS.

Weleer — vertelde moeder —
In Affligem's convent
Stond er een Lieve Vrouwbeeld
Als wonderbaar bekend ;

En dichte pelgrimsscharen
Die knielden vóór het beeld,
En werden door Maria
Met zegen mild bedeeld.

Maar wilde, woeste krijgers
Die kwamen in ons land ;
Ze plunderden en roofden
En stichtten moord en brand ;

Zij trokken ook naar 't klooster
Met helschen haat bezielde,
En Affligem was weldra
Geplunderd en vernield.

Ook 't wonder Lieve Vrouwbeeld,
Dat op het altaar stond,
Wierp men in duizend stukken
Verbrijzeld op den grond.

(*) Dit dichtstuk geeft eene legende weer die vroeger algemeen gekend was en zonder twijfel haren oorsprong gevonden heeft, in het feit dat het Wonderbeeld van Affligem in de 16^e eeuw door een beeldstormer verbrijzeld zijnde, deszelfs minste stukjes en stof verzameld werd om er Mariabeeldjes meê te maken, gelijk aangehaald is in de « *Geschiedenis van O.-L.-V. van Affligem* » door Don Gabriël Willems, blz. 37 en 44.

Maar zie ! op d' eigen stonde
Geschiedde een wonder weer,
Want ieder stuk der beeltnis
Werd plots een beeldje meer !

't Was even of die beeltnis,
Verbrijzeld op den grond,
Uit duizend kleiner beeldjes
Gevoegd was en bestond !

Zoo werd die heiligschennis,
Door Godes machtig hand,
Maria lof en eere,
Den roovers schaamte en schand.

En al die kleine beeldjes
Die werden wijd en zijd
Als tuig'nis van het wonder
Den lande door verspreid.

Nu weer — zooals voorhenen —
In Affligem's convent,
Staat er een Lieve Vrouwbeeld
Als wonderbaar bekend ;

En dichte pelgrimsscharen
Die knielen vóór het beeld,
En worden door Maria
Met zegen mild bedeed.

BEN. BOSMAN.

O ! Vaderlandsche overlevering, gij, ark van het verbond
tusschen verleden en heden, gij houdt stand, zoolang uw eigen
volk u niet minacht !

MICKIEWICZ.

Nog over “ De Raadsels in de Nederlandsche Letterkunde ”

(*Vervolg van blz. 128*)

XVIe EEUW.

O men[s]che, wel edel creatuer,
Siet en aenmerckt ein figuer,
Die twemael opt aertrijck is gecomen
Ende het leven ontfinckt tot onser vromen ;
Deese figure, ghelovet mij,
En heeft der naemen niet meer als drij.
In siner jonckheijt waert hij besneden ;
Aen ein holte reckt hij syn leeden ;
Te verdoen was hij van spijsse seer goet
En alle syn leefdaege ginck hij bervoet.
Selden dranck hij enigen wijn ;
Geloofft, ghedanck soe moet hij zijn,
Die zommighe meinen dat Christus waer,
Die Christum meinden, die meinden onwaer :
Ten was neit Caristus noch enige man ;
Geraet : Wy mach hij wezen dan ?

(*Einen Capoen in einen hotten speet ghebraden.*)

Meegedeeld door kinderrechter Jules Frère en voortkomend in een door hem ontdekte papieren hs. van Meester ARNOLDT BIERSES, prins der Tongersche rederijkerskamer *De Witte Lelie*, van 't jaar 1567.

XVIIIe EEUW.

Geestelijk Raadselboek of Christelijken Tijdverdrijver, bestaande in negentig uitgezochte schriftuurlijke Raadseltjes uit het Oude en Nieuwe Testament, met hare schriftuurplaatsen aangegeven, zeer stichtelijk bijeenverzameld voor de jeugd en alle christelijke personen zeer nuttig en dienstbaar. Vermeerderd en verbeterd door G. T. Te Amsterdam, bij F. G. L. Holst (Zonder datum).

Dit boek werd reeds ten jare 1739 gedrukt bij S. J. Baalde te Amsterdam, in één deel, in 8°, met platen. We twijfelen geenszins of de eerste uitgave ervan zal nog vroeger verschenen zijn.

Om zich een gedacht te vormen van de opvatting van dit boek, drukken we een paar raadseltjes over :

V. Wat voor een' Bruidgom heeft den kostelijksten Bruidschat bekomen ?

A. *Adam, God gaf hem alles.*

V. Wie heeft het langste gestaan van alle menschen ?

A. *Loths huisvrouw, want die staat nog ten dezen dage.*

« Dit werkje, zegt het tijdschrift *De Navorscher* van 1857,
» wordt heden nog in massa verkocht door rondreizende bede-
» laars ten platten lande van Overijssel, Drenthe, Friesland en
» Groningen. »

XIXe EN XXe EEUW.

Duizend raadsels. 's Hage, Fuhri, 1855.

De Duizendkunstenaar. Deventer, v. d. Sigten-Horst.

Singels (D^r), Raadsels uit den ouden tijd (Tijdschrift *Neder-
land*, 1898).

Boeken oogen (Dr G. J.), Raadsels bijeengebracht door...
Amsterdam, L. Van Looy.

Scherer (G.), Nieuw Raadselboekje. Leiden, Noorthoven-
Van Goor.

Louwerse (P.), 500 Raadsels voor de jeugd. Zutphen.

Boden-Heins (Nelly), Raadsels. Amsterdam, L. Van
Looy, 1905.

Nog 125 geestige raadsels met antwoorden. Roeselare, De
Seyn-Verhougstraete.

Nieuw raadselboekje met 600 raadsels. Gent, Leliaert-Siffer.

Nieuw raadselboek. 200 kluchtige, grappige, koddige en
geestige raadsels met antwoorden. Antwerpen, L. Janssens.

Verrassingen. Een gezellig boek voor jongens en meisjes.
met kunstjes, spelletjes, *raadsels* en groote verhalen van de beste
schrijvers. 240 blz. gr. form. 's Gravenhage, J. Philip Kruseman.

CORRIGENDA ET ADDENTA

Blz. 14, laatste regel, leze men : 1921, blz. 467-500, in
plaats van 1922, en voege er bij :

« ... om verschillende redenen betreur ik dat onze folklore, waar de raad-
» sels een aanzienlijk deel van uitmaken, nog altijd uit de meeste onzer scholen
» en schoolboeken verbannen blijft. »

Blz. 18, onder regel 20 voege men :

SMEDT (J. DE), West-Brabantsche Volksraadsels, d. II, blz. 141.

MAURITS SACRÉ.

Liederen uit het Land van Zoetendal

(Vervolg van blz. 168)

DE LENTETIJD.

1.

Den aangenamen lentetijd,
Die komt ons weder te genaken,
Dat al de schepsels zijn verblijd
En den geest vol vreugd geraken
Die 't aarderijk overspruit
Met veel groene kruid

fadera

ti ra la la la la la

Menig plant en spruit,

Gras en jeugdig kruid

Groeit tot ons vermaken.

2.

Hoort eens den fieren nachtegaal,
Zijn gezang dat komt te klinken,
De kwiksteert en weewaal (1),
Lijsters, meezen en de vinken,
De kwakkel, snep en spreeuw,
Kwiksteert, ekster, mees

fadera

ti ra la la la la la

Koning, pover (2), musch,

Kievit roept aldus:

Wilt op de Lente denken.

3.

Ziet eens den schoonen bloemhof aan
Genoeg'lijk om t' bespeuren,
Hoe lief'lijk hij komt te staan
Met zijn overzoetste geuren
Met kronen en priëel,
Tulp en krikeleer

fadera

ti ra la la la la la

Ziet de schoone roos,

Met hare lieve bloos,

De schoonste der kleuren.

4.

Terwijl alles groeit en wast,
Tot vermaak van mensch en dieren,
Worden wij tot den zang gepraamd
Als liefhebbers van plezieren
Terwijl den Heer ons zendt
Dezen zoeten Lent

fadera

ti ra la la la la la

Daarom zullen wij

Met de maand van Mei

Samen vroolijk wezen.

(1) Weewaal : Wielewaal (*Oriolus galbula*).

(2) Pover, poverken, poverjan : roodborstje (*Erythacus rubecula*).

Die « DE BRABANDER » goedyndt, bevele hem aan vrienden aan, opdat zij zich laten abonneeren. Die er niet over voldaan is, late het ons weten, hoe wij hem kunnen verbeteren. Indien wij kunnen, geven wij voldoening. Dank op voorhand.

DE REDACTIE.

Een Vrijstelling van de St. Antoniusgilde te Brussel voor Nicolaas van Arcle in 1588.

Het document, dat wij hier mèdeelen, levert eenig belang op voor onze schuttersgilden in de laatste jaren der XVIe eeuw. Het is een perkamenten brief van 48 centimeter op 24 centimeter, met een invouw van 2,5 centimeter. Het zegel dat aan de akte hing is afgevallen en verdwenen. Op den rug leest men : « Vrijbrief van de Gulde voor *Sr. Nicolaes van Arcle* opden 9^{en} May 1588, » en van de eigen hand van *Nicolaas van Arcle* : « Den brief, hoe ick my vyt der gulden gecocht hebbe om die vreyghcheyt vanden wacht. »

Het document hoort heden toe aan den eerw. heer *Swaan*, onderpastoor van St. Pieterskerk te Mechelen.

Na de beroerten, die in de XVIe eeuw de Nederlanden schokten, verkeerde « de gulden van den edelen handtboghevan Sint Anthonius binnen de stadt Brussel » in grooten nood. Het opstellen van landjuweelen of luistervolle prijsschietingen, naast het bouwen « van nieuwe edificien » in den hof der gilde, alsmede « die troubelen ende andere occurentiën » hadden de vereeniging in zware schulden gebracht. Haar middelen waren ontoereikend om de vervallen intresten dier schulden te betalen. Zoo ging zij van jaar tot jaar allengs om meer achteruit. Om aan dien toestand een einde te stellen, vroeg en bekwam zij, den 22 April 1588, een octrooi om vier harer leden, voor hun leefdagen lang, te mogen vrijstellen van de lasten der gilde, in aanzien van de « merckelijcke sommen » gelds, welke die leden aan de gilde hadden geschonken om haar « groote tachterheyt te redresseeren. »

Zooals blijkt, uit hetgeen reeds werd gezegd, is het document, dat volgt, de vrijstelling van den erschutter *Nicolaas van Arcle* :

Allen den ghenen, die dese letteren sullensien oft hooren lesen, *Jan van den Dijcke*, coninck ; *Jan die Mey*, hooftman ; *Aert Baert*, doctoir in de rechten etc. overdeken vuyter weth ; *Thomas van Nyversele*, overdeken van den gesworene erfischutteren ; *Rogier Sophie*, *Machiel vuyten Hove*, *Jan Smisman* ende *Henrick van den Velde*, gesworene dekens van der gulden van den edelen hantboghe van Sint Anthonis binnen der stadt van Bruessele, saluyt met kennisse der waerhey. Doen condt, alsoode voers. coninck, dekens, ouders (1) ende regéerders vander voers. gulden hadden bij sekere supplicatie aen mijne heeren der wethouderen deser stadt geremonstreert gehad, hoe dat het corpus der voers. gulden waere gecomen in groote tachterhey (2), soo deur het opstellen van den lantjuweele vanden edelen hantboghe ende den nieuwen edificien, bijden voersaten der supplianten inden hoff der voers. gulden doen maken, als de gepasseerde troublen ende andere occurentiën ; om welcke te vervallen deselve gulde nyet eenen stuyver effelijck en hadde innecomende ; soo dat zij geschapen waere, van jaere te jaere, lancx soo meer ten achter te gaene ende welcke tachterhey de aencomende dekens van jaere tot jaere moesten verschieten ende twee jaeren lanck derven, sonder daer voren yet te genyeten ; soo dat, om tzelve eens te moghen redresseren, sy supplianten hadden geconcipteert (3), dat zij eenighen van den erfischutteren van der voers. gulden, hun leefdaghen lanck, souden bevrijen vander gulden ende van allen lasten der selver soo wel van alle wachten als anderssins ; hebbende alsoo gebeden, dat hunder eerw. (4) soude gelieven hun te permitteren, te moghen bevrijden vier persoonen, hun leefdaghen lanck, vander voers. gulden ende den lasten der selver ende, in recognitie van dijen, van den selve persoonen te proffiteren eenen redelijcken pot wijns ; ende dyen achtereenvolgende mijne heeren borgemeesteren, schepenen ende raedt der voers. stadt, genegen

(1) Ouders, versta : de ouderlingen der gilde.

(2) tachterhey, versta : het ten achtere zijn, vooral in het betalen van schuld.

(3) Geconcipteert versta : opgevat, goedbevonden, voorgenomen, besloten.

(4) Eerw. versta : de wethouders der stad Brussel, als overmombers der gilde.

wesende ter beden der supplianten, hadden denselven geconcentreert ende geaccordeert, dat zij vier van heuren erffschutteren souden moghen bevrijden van de voerseijder gulden ende van allen lasten derselver hun leefdaghe lanck duerende, soo wel van den wachten deser stadt als anderssins, hebbende hun daer aff doen depecheren acte, in behoorlijcker formen, wesende deselve acte vander dathen des tween twintigsten daechs der voerleder maent van Aprille, onderteeckent *G. vander Strepen* Soo est, dat wij coninck, hooftman, overdeken vuyter weth, overdeken vanden erffschutteren, dekens ende gesworenen voers. metten ouders, inden naeme ende als representerende tgeheel lichaam van der voers. gulden, overmidts *Nicolaes van Arcle*, specier (1) ende erffschutter vander voers. gulden ons heeft vuytgereyct sekere merckelijcke somme, gelijk wij dyen aengaende met hem syn overcomen ende daer aff wij ons midts desen houden vernueght (2) ende content, hebben vuytcrachte ende naer vermogen vanden voers. consente denselven *Nicolaes van Arcle* bevrijt ende bevrijea, midts desen voer ons ende onse nacomelingen inder voers. gulden, totten sterfdaghe des selfs *Nicolaes* toe, van allen wachten deser stadt soo aende poerten als inder stadthuys ende elders, hoedanich deselve souden moghen wesen, met oyck vander gulden ende van allen lasten der selver, als van processien, lijcken, (3) morgenspraken, (4) schiet spelen, (5) ende alle andere lasten, der voersejde gulden, nu oft in toecommende tijden eenichssins aenclevende. Gelovende hem deselve vrijdicheyt peyselijck ende vredelijck te doen ende laten volgen ende de lasten, die de voerscreven *Nicolaes* int gene des voersejt es, soude moeten draghen, cesserende; de voerscreven vrijdicheyt selve te draghen ende bij onse andere erffschutteren ende heuren naecomelinghen te doen draghen. Behoudelijck, dat deselve *Nicolaes* altyt sal blyven onder de voers. gulden, nae zijne geliefte. Al sonder fraude oft argelist ende voer

(1) Specier versta : specerijenhandelaar, bewerker en verkooper van welriekende en geneeskrachtige kruiden, drogist, apotheker.

(2) Vernueght versta : voldaan.

(3) Lijcken versta : bijwonen van begrafenissen.

(4) Morgenspraken versta : bijwonen van de vergaderingen der gilde.

(5) Schietspel versta : schietoefening, schietwedstrijd, schuttersfeest.

het onderhouden ende volbringen van allen tgene des voerscreven es hebben wij coninck, hooftman, overdekens, gesworene dekens ende ouders inden naeme vander voerseyder gulden den voergenoempden *Nicolaes van Arcle* verbonden alle der voerseyder gulden van tsint Anthonis goeden, haeffve ende erffve tegenwoirdighe ende toecomende. Gegeven onder den segel der voers. gulden, die wij desen letteren hebben doen aenhangen, opten negensten dagh der maent van mej int jaer ons heeren duysent vyffhondert ende achtentachtich. Wij daarbij zijnde.

Ja. van Winderbeke.

1588.

F. DE RIDDER, Hombeek.

Boekennieuws.

D' Emiel Vanderlinden : Carloo-St-Job in 't verleden. Geschiedkundige studie. 116 blz., (23,5×15,5), geïllustreerd. Drukk. J. Delit-Gochet, Carloo-St-Job (Ukkel), 1922.

De Vlaamsche geschiedschrijving, die onuitputbare bron van beschaving, vond tot heden in ons land weinige beoefenaars, welke het volk met hare schoone gebeurtenissen, in deszelfs eigen taal, bekend maakten. Lof en dank aan allen die het hunne bijdragen om dezen jammerlijken toestand te verhelpen.

De heer Vanderlinden die tot hier toe pennevruchten op natuurwetenschappelijk gebied leverde, heeft zich als een ernstig geschiedschrijver van zijne taak gekweten. Zijne geschiedkundige studie is geenszins met lichtzinnigheid bewerkt: alles is er integendeel met geweten in behandeld; al de feiten aan goede, geloofbare bronnen geput, zooals die van het Rijksarchief te Brussel.

Ziehier de titels der hoofdstukken: I. Oorsprong van Carloo. Zijne ligging. Eerste inwoners. De Heeren van Carloo. — II. Het erfgoed Carloo. — III. Bestuurlijke Inrichting. — IV. Het Kasteel. — V. De Kapel. De Broederschap van St-Job. De Reliquie van het H. Kruis. — VI. Eene wandeling door het oude Carloo. — Aanhangsel. Lijst der schepenen, meiers, drossaards, griffiers, officieren.

Een Prijsuitdeeling in 1777.

In een vorige bijdrage teekende ik aan, dat de prijsuitdeeling aan de leerlingen van 't College der H. Drievuldigheid, tot Leuven, op den 27 Augustus 1777, door den zeer eerw. heer Fr. Jos. Vanderelst, pastoor van Buisingen en deken van 't distrikt St. Pieters-Leeuw, voorgezeten was.

Het dunkt me niet zonder belang, 'n prijsuitdeeling uit dien tijd wat nader te leeren kennen. Men schrijft en wrijft toch zoo veel over onderwijs en school !

Het palmares is in 't latijn opgesteld : het bevat twee bladzijden druks. — In de rhetorica worden 12 leerlingen vermeld ; — 10 in de poësis ; — 10 in de syntaxis of derde klasse ; — 10 in de grammatia of vierde klas ; — 10 in de figura major, zijnde de vijfde klas, en ook 10 in de figura minor of de zesde klas.

In 't stuk van prijzen schijnt men niet gierig te zijn. Onder die zestig, zeventig verschillende nummers staan tal van latijnsche werken opgegeven, althans een ruim dertigtal latijnsche titels en ruim een veertigtal fransche. Van vlaamsche boeken is geenspoor. Maar zal men eenig onderscheid maken tusschen boeken welke voor knapen uit de minori figura, en prijzen welke voor jonge lui der rhetorica bestemd zijn ? Ei neen ! Over 'tgeen de schooloverheid uitreikte, oordeele men naar deze dubbele opgave. Ik schrijf letterlijk over wat de jongens uit de hoogste — en wat die der laagste latijnsche klassen ontvingen :

IN MINORI FIGURA.

1. Joannes Franciscus Ronsmans, ex Sterrebeeck. *Rollin. Manière d'enseigner. 4 vol.*
2. Jacobus Lauwers, Lovaniensis. *Les Annales de Tacite 3 vol.*
3. Carolus Sebastianus Smets, Lovaniensis. *Les Commentaires de César. 2 vol.*
4. Guilielmus Lyftogh, Lovaniensis. *Apparat Royal.*
5. Petrus Bauweleers, ex Haeght. *Essai sur le Beau. 2 vol.*

6. Thomas Fling, Lismorensis Hibernus. *Epitome Doctrinæ moralis et canonicæ Bened. XIV.*

7. Ferdinandus van Biesem, ex Bierbeeck. *Le nouveau Secrétaire de la cour.*

8. Joannes Bapt. Robyns, Lov. *Méthode pour apprendre la géographie.*

9. Franciscus Joris, Lov. *Orationes ex Salustio, Livio, Curtio et Tacito collectæ.*

10. Arnoldus Schuremans, ex Tildonck. *Opera Virgilio.*
Præm. Doctr. Christ. (1). Petrus Bauweleers, ex Haeght. *Epitome Doctr. moralis Bened. XIV.*

Præm. Geographiæ (2). Thomas Fling, Lismorensis Hibernus. *L'Esprit du grand Bossuet.*

IN RHETORICA.

1. Cornelius Van den Dale. Lovaniensis. *Benedicti XIV Opera theologica. 11 vol.*

2. Franciscus Verbustel, ex Erpe, Alostanus. *Collet. Opera theologica. 9 vol.*

3. Isaac Andreas Vyncke, ex Meerendre. *Dantoine. Règles du droit civil et canon. 2 vol. in-4°.*

4. Livinus Matthias Van den Gheyn, Lovaniensis. *Lacaille. Opera philosophica. 4 tom. 1 v. in-4°.*

5. Franciscus Vanden Driessche, Gandensis. *Wouters. In S. Scripturam. 6 vol.*

6. Franciscus Alexius Masy, ex Aiseau. *Bergier. Apologie de la Religion. Examen du matérialisme. Certitude des Preuves du christianisme. 5 vol.*

7. Petrus Josephus Colart, en Mesnil S. Blasii. *Rollin. Manière d'enseigner et d'étudier. 4 vol.*

8. Henricus Crab, ex Hautheverle. *Steyaert aphorismi. 2 vol.*

9. Thomas Josephus Guilielmus Spiette, Gemblacensis. *Biblia sacra.*

10. Constantinus Maria Michaël Nanteuil, Antverpiensis. *Perin. De actibus humanis et peccatis. 2 vol.*

(1) D. i. Prijs voor de christelijke leering.

(2) D. i. Prijs voor de aardrijkskunde.

11. Eduardus Van Minderhout, Antverpiensis. *Bossuet Histoire universelle*. 2 vol.

12. Petrus Augustinus Grégoire, ex Wansin. *Novum Testamentum*. 2 vol.

Præm. Doctr. christ. Franciscus Verbustel, ex Erpe, Alostanus. *Bailly. De vera religione*. 2 vol.

Uit die dubbele aanhaling kan men alleenigszins opmaken wat voor prijzen men uitreikte. Wil ik er nog eenige andere aanduiden? ...

In de *Poësis* gaf men den jongens nog :

Jugements des savants, par Baillet, 15 v.

Perin. Opera varia, 8 vol.

Géographie universelle, par Hubner, 6 v.

Abrégé de l'histoire ancienne de Rollin, par Tailhié, 5 vol.

Plinii panegyricus, in-4°.

Recueil de divers ouvrages du P. Brumoy, 4 v.

Dictionnaire d'élocution française, 2 v.

Poésies d'Horace, par Batteux, 2 v.

Le Jay. Bibliotheca rhetorum.

Pensées choisies de Cicéron, lat. franç.

Heineccii fund. styli cultioris, in-4°.

— Voor de *Syntaxis* staan opgegeven :

Dictionnaire de Droit, par Ferrière, 2 v. in-4°.

Histoire des Juifs et l'Esprit de Bossuet, 6 v.

Essai de littérature, par Trublet, 4 v.

Éléments d'hist. et de littérature, par Carlenca, 4 v.

Dictionnaire géographique de Vosgien, 2 v.

Lallemand. Dictionnaire gallico-lat.

Opuscules de Rollin, 2 v.

Bossuet et Fléchier. Oraisons funèbres. 2 v.

Sanctolii hymni sacri.

L'Apocalypse, par Bossuet.

Pensées de Cicéron, par D'Olivet.

—In de *Grammatica* deelde men uit :

Histoire des Juifs, par Flave-Joseph, 5 v.
Virgilius, cum notis Ruœi, 3 v.
Molanus. De Imaginibus, cum notis Paquet, in-4.º
Ecole de Littérature, 2 v.
Nouvel Atlas avec fig. enluminées.
Géographie, par Buffier, fig.
Grammaire Française, par Wailly.
Hist. de la Bible, par Brianville, fig.
L. An. Senecæ et P. Syri Mimi sententiæ cum not. var.

— En eindelijk in de *majori Figura* zie ik vermeld :

Opuscles de Bossuet, 5 v.
Histoire universelle de Turselin, 4 v.
Abrégé de l'Hist. univ. par de Beaumont, 3 v.
Dictionnaire des Beaux Arts.
Beuvelet. De vita ecclesiastica.
Observations sur les Romains, 2 v.
La grandeur de Dieu, par Dulard.
L' éloquence chrétienne, par Gisbert.
Annœi Senecæ tragœdiæ.

Prijs en prijsuitdeeling leveren, volgens mij althans, meer dan gering belang op in de geschiedenis van onderwijs en school. Om die reden scheen het mij dan ook de moeite waard, deze kleine bijzonderheden tot vollediging van grondiger studie of bespreking op te teekenen...

KAN. Dr J. MUYLDERMANS.

Ieder Vlaming is dichter, ieder Vlaamsch huisgezin heeft
zijnen schat poëzie ; uit ieder dorp klinkt u een verschillend lied
toe en iedere streek heeft hare eigene beelden.

Kan. Am. JOOS.

* * *
Niet weten wat op zijne streek gebeurde, is vreemdeling zijn.

* * *
Zijn land doen kennen, is zijn land doen beminnen.

Folklore uit het Kinderleven

Aftelrijmpjes, lachrijmpjes, liedjes.

Vele lezers kennen het Standaardwerk van Isidoor Teirlinck en Alfons De Cock : « Kinderspel en Kinderlust, » waaraan deze bekende folkloristen lange jaren werkten en dat eenig is in onze Europeesche letterkunde. Inderdaad geen enkele taal mag roemen op zulk belangrijk werk, dat duizenden kinderspelen, kinderrijmpjes en kinderliedjes bevat.

De 8 boekdeelen geven ons een overzicht van de bedrijvigheid uit het gansche kinderleven en leveren het bewijs dat de kinderfolklore bijzonder rijk is in ons land en steeds van geslacht tot geslacht overgeleverd wordt.

Soms worden de kinderspelen, liedjes en versjes wel wat gewijzigd volgens de omstandigheden of aangevuld volgens de voornaamste treffende gebeurtenissen en uitvindingen. Maar toch blijven de bijzonderste spelen dezelfde, door de eeuwen heen; en blijven de meeste voortleven volgens de eigenaardigheden en de zeden van iedere streek.

Sommige spelen zijn algemeen geworden en behooren tot een gansch volk; andere zijn zelfs verspreid over de gansche wereld; enkele zijn geheel verdwenen.

Alfons De Cock en Isidoor Teirlinck, onze grootste Vlaamsche Folkloristen, zagen hun werk « Kinderspel en Kinderlust in Zuid-Nederland » bekroond door de Koninklijke Vlaamsche Akademie. De 8 deelen bevatten alle loopspelen, springspelen, dansspelen, werpspelen, ambachtspelen, marmerspelen, topspelen, schommelspelen, enz. alsmede duizenden kinderrijmpjes, aftelrijmpjes, lachrijmpjes, raadsels, liedjes, enz. alles ingedeeld volgens ouderdom, jaargetijdé, streek.

Het is een volledige dokumentatie, die voor de taalgeleerden, de geschiedschrijvers en de opvoeders, prachtige studiebron.

nen bevat, maar vooral voor onze folkloristen een wereld van openbaring daarstelt.

Het materiaal, door de schrijvers in Fransch-Vlaanderen, Oost- en West-Vlaanderen, Brabant, Antwerpen en Limburg verzameld, met de hulp van talrijke medewerkers, en op grond van de meest verscheidene folkloristische literatuur, werd door de persoonlijke jarenlange ervaring aangevuld.

Ongelukkig worden sinds eenige jaren deze prachtige volkschatten, dit grijpen uit het afwissende, genotvolle en oorspronkelijke « kinderleven » wat verwaarloosd, en weinigen houden zich nog met Folklore bezig.

En nochtans, wat is er genoeglijker en belangrijker dan mee te levendat rijke kinderleven, dan op te sporen en op te teekenen uit het kleine volkje het wel en het wee, het vermaak en het leed, het ernstige en het gekke, het eenvoudige en het wijsgeerige...

En hoe vernuftig en vindingrijk zijn ze soms niet die kleintjes, die een nieuw spel uitdenken, er een nieuw versje op rijmen of het door een nieuw liedje begeleiden ! Ach ! men voelt zich weer kind worden wanneer men dat kleine volkje nagaat bij zijn « doen en zeggen ». Maar men betreurt tevens dat men met die bengels niet meer kan dansen en springen en « stoppenbol » spelen...

Wij hebben willen nagaan wat er *nu*, bij het spel, onder de jeugd wordt gerijmd, geschertst en gezongen, om te kunnen vergelijken en besluiten.

Voor het oogenblik zullen wij ons dus bepalen bij de aftelrijmpjes, de lach- of spotrijmpjes en de liedjes. De Heer H. Van Tichelen heeft in zijn Kinderblad « De kleine Vlaming » reeds menigmaal zulke kinderpoëzie opgeteekend.

De « *aftelrijmpjes* » zijn de versjes die opgezegd worden bij het aftellen van in een kring staande of zittende kinderen, om te zien wie het spel moet beginnen of om een of meer meespelers uit den kring te verwijderen.

Het aftelrijmpje wordt ook nog gebruikt om een belooning toe te kennen aan het kind dat aangeduid wordt door het laatste woord of soms nog om een karweitje uit te voeren. Het wordt nog gebezigd bij kaart- en marbelspel, bij « stoppenbol » of

zoekspel, bij het loop- en baarspel, bij het schiet-en wípspel, bij « Katje-loop », « katje-doorsnijden », « Tierelier », « Potpot », « Broek over drie » (saut de mouton) enz.

Men mag niet uit het oog verliezen, dat meestal de sterke lettergrepen alléén in aanmerking komen, zoodat bvb. de woorden « *Holleke*, *bolleke*, » enz. slechts voor twee meespelende kinderen tellen.

Ziehier de bijzonderste « aftelrijmpjes » die te St-Jans-Molenbeek bij Brussel dagelijks gebruikt worden :

A.

1. — Op den Bidden-Bodden-berg,
Wonen bidden-bodden-menschen,
En die bidden-bodden-menschen
Eten gaarne bidden-bodden-pap
Met nen bidden-bodden-lepel
En nen bidden-bodden-slag.
Ik ben hier en gij zijt *af*.

2. — Een, twee, drie, vier, vijf, zes,
Zeven, acht, negen, tien,
Hebt g' den dief niet gezien,
Hebt g' hem niet zien loopen,
Met zijn kromme pooten,
Hebt g' hem niet zien gaan
Met zijn holleblokken aan.

3. — Een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven,
Waar is Jeanne Van Calck gebleven
Hier en daar.
Ge weet wel waar,
In de straat van den moordenaar.

4. — Op het kabinetje.
Ligt er een biljetje,
Pluim, pluim, pluim,
Hier is mijnen vinger,
En hier is mijnen duim.

5. — (*Tevens gebruikt bij een rondedans.*)
Er was eens een menneke aan de vaart.
Wat doet dat menneke aan de vaart?
Vischjes vangen.
Wat doet hij met die vischjes?

't Vel afstriepen,
Wat doet hij met dat vel ?
Beurzekens maken,
Wat doet hij met die beurzekens ?
Geld in steken,
Wat doet hij met dat geld ?
Kindjes koopen
Wat doet hij met die kindjes ?
De school insteken
Wat leeren z' in de school ?
A, B, C, De kat gaat mee,
De hond blijft thuis
In 't vogelhuis.

6. — Onder de tafel,
Ligt een wafel,
Wie de wafel
Niet en mag,
Mag zeggen goeden dag,
Ik ben hier en gij zijt af.

7. — Holleke, bolleke
Riekt in 't holleke,
Holleke, bolleke,
Snol !

8. — Onder de bank ligt wat zand
Rijdt daarmee naar Engeland
Engeland en Spanje,
Appelen van Oranje,
Peren van den eersten boom,
Wie heeft de gouden kroon ?
De kroon, die staat gespannen,
Tusschen vier ijz'ren bannen
Pif ! pof ! paf !
En gij zijt af !

9. — Een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven,
Waar zijt ge zoo lang gebleven ?
In de Witte Roos,
Waar zijt ge zoo lang geweest ?
Gij zijt de grootste beest !

10. — Een, twee, drie, vier,
Vijf, zes, zeven, acht,
Soldaatje op de wacht
Soldaatje op de post
En gij zijt verlost !

11. — Eentje beentje eikenhout,
Is dat manneke nog zoo stout
Van te zeggen dat ik lieg,
Wilt ge wedden voor een vlieg,
Wilt ge wedden voor een zwaan,
Dat er zeven krabbetjes staan.

12. — Mieken moest pataten schillen
En ze vond haar mesken niet
Nog niet, nog niet ;
Waar gaat ze 't halen ?
In de groote bakkerij
Een, twee, drij,
Gij zijt er bij !

13. — Jefke, Pefke,
Den eierendief,
Die steelt de belletjes van zijn lief
En loopt er mee naar Romen,
Steelt daar zeven boomen
Loopt er mee naar stad
En krijgt er schoppen op zijn gat.

14. — Janneke-Maan
Met uw leeren broeksken aan,
G 'hebt uw papje niet uitgegeten
En g 'hebt uw broekje vol gesch...

15. — Ik ga naar den winkel,
Ik koop er een brood,
Ik koop er twee koekjes,
Blauw of rood
Welke kiesde van de twee
Blauw of rood ?
Dat manneke kiest blauw (of rood)
En g 'hebt wel blauw (of rood)

16. Ziegezage manneke,
Boter in het panneke,
Boter in den pot
Is dat manneke
Nog niet zot ?

17. — Onder de brugge liep een muis.
Is mijnheer de wind niet thuis ?
Neen hij is gaan water halen.
Wie zal hem gaan tegen halen ?
Twee oude mannekens,
Twee koekenpannekens ;
Twee zonder zien,
Acht en acht is zestien.

B. Hier enkele *lach- en spotrijmpjes*, die ook wel eens dienen om iemand na te roepen, maar gemeenlijk gebruikt worden om kleineren te vermaken :

1. — Gendarm, gendarm te peerd,
Uw peerd heeft geenen steert,
Ze loopen dat het zweet
De pataten zijn gereed !

2. — Op de Place de la Duchesse
Woont er eene tooveres,
Ik trok haar met heur tres,
En vroeg haar heur adres :
In de rue de la Princesse,
In het nummer zes,
Boven de strijkes
Waar de ruit uit es.

3. — *Een kribbelrijmpje* :
Ik ga naar de markt
Ik koop er een koe,
Ik koop er een varken
Ik koop er een pens,
Tierelierelens.
4. — Kruiske a. b. baf,
Geeft de koeien hun kaf ;
Geeft de paarden hun hooi,
Meester is mijn les alzo ?

5. -- Een, twee, drij,
De trein rijdt voorbij,
Met boertjes en boerinetjes
En ons Jefken daarbij.
't Heeft gebrand bij ons matant,
Mijn onkel heeft zijn gat verbrand.

6. — Op de Place Brouckère,
De koning Albert
Met nen revolver
Schiët een kanon omver.

7. — *Tot een Scharestiep:*
Baaske, baaske voor twee cens
Slijpt ge miet de schare?
Baaske, baaske voor twee cens
Slijpt ge niet mijn mes?

8. *Tot een vischvrouw:*
Bazinneke van Veuren
Verkoopt ge geene visch?
Is 't haring, is 't paling
Of versche kabeljouw?
Ik kan er geen van eten
Mijn hartje is te flouw!

9. — Boerinneke geef me laverier,
Voor nen cent of vier;
Hier is mijn mandje
Hier is mijn handje
Een, twee, drie, vier,
Ach, wat is het leven dier!

10. -- Zie, wat een hoed!
Van zeven voet,
Waarin mijn vader
Zijn chikken doet!

11. — In de kerk der Kapucienen
In de Kapucienenkerk
« Scheel Lowitje » zet de stoelen
« 't Vodje » haalt de centen rond.

12. — Felix pop, Felix pop,
Hij heeft zijn hoeiken op
Ziet hem gaan,
Met zijn hoeiken aan !
En 'n col van karton,
Die tot aan zijn ooren staat.
En moustachen van ramonachen,
En 'n baard van ijzerendraad.

13. — Roemmelle pot
Den duvel zat op 't hinnekot
Hij wist niet waar zijn moeierken was
Zijn moeierken was in den hemel,
Al op 'nen gaven kemel
Al op 'nen gaven blondekoek ;
Drijkeeren de wereld rond.

14. — Onderwege Romen
Daar lag een Engelsch schip.
De Franschman was gekomen,
Hij was zoo rijk als ik.
Hij droeg een hoed met pluimen
En bellekens zoo chique.
Geheel de stad moest ruimen,
Voor zoo 'nen rijken type.

15. — Boellt, carabas,
Viooltje op den bas,
Een kofferken met geld
Waar dat den boellt op speelt.

16. — Piéken komt ! Piéken komi,
Piéken, den lanteirneman
Vroeg en laat, op de straat,
Om te zien hoe alles gaat.

17. — Daar gaat hij met zijn stok...
Eén uren slaat de klok...
En hij doet zijn eerste ronde...
En zijn handjes gingen van plak, plak, plak !
En zijn voetjes gingen van stap, stap, stap !
Twee uren, enz.

C. En nu eenige *liedjes*, die door al de Molenbeeksche ketjes gezongen worden en steeds verkozen worden boven de mooie liederen die in de scholen worden aangeleerd. Het is het « *repertoire spécial* » der straatdeuntjes, die het gemakkelijkst aangeleerd worden ! ...

1. — Jan, mijne man, is altijd ziek :
In de week, maar 's Zondags niet !
's Zondags zit hij op den trap
Met nen nagel in zijn gat !

2. — Peer Lambert, speel nog een air,
't Is vandaag het leste,
Peer Lambert, speel nog een air
't Is vandaag concert !
(Eén) Als Peer Lambert, nog een air zal spelen
Zullen wij ons amuseeren !
(Samen) Peer Lambert, speel nog een air, enz

3. — Een, twee een, twee, een twee, drij }
Kindekens, kindekens, kom bij mij ! } bis.

4. — Toe, boerinneke, koopt een kindeke
Voor den vastenavond
Toe boerinne, koop een kindeke
Voor den carnaval !

5. — Als ze achter soldatenafdeelingen stappen, zingen ze met de trompetten :

Jan den soldaat
Hij kan niet ekserseeren
Jan den soldaat
Hij smijt zen broek op straat !

Ofwel hoort men, als ze na het ravotten in groepjes huiswaarts keeren :

Jan, scheur mijne voorschoot niet }
't Is de mijne niet ! } bis.
Onz' Triene, onz' Triene
Onz' Triene heure man, heet Jan de Voddeman.

6. — Ook dit liedje is algemeen bekend :

En een dikke snee, en een stuk van 't verken
Boereleven en dat is plezant !
Boereleven en dat is plezierig
Boereleven en dat is plezant !

7. — Evenals :

Drie dikke boeren onder éenen paraplu. } bis.
Onder eenen paraplu.

8. — En kupt en kupt madameke,
Citroentjes frisch en fijn
Een halve frank het halfdozijn
Gezult mijn handgift zijn.

9. — Sinterklaas is mijne vriend
Mijne vriend, mijne vriend.
Sinterklaas is mijne vriend,
Als hij mij een popje bringt !

10. — Sinterklaas, kapoentje
Brenge wat in mijn schoentje,
Een appel of een citroentje
Een nootje om te kraken
Dat zal me beter smaken.

11. — Er was ne keer ne Gentenaar
Ne Gentenaar van Assch',
Hij had een broek van peperkoek
Een vest van chocolat
Chaussetten van amandelkoek
En daarbij ne dikke stok
Van kalichenhout ! (bis)

Hoort ze zingen na het verlaten der school ! Soms kleuters
van 4-5 jaar !

12. — 't School is uit !
De ketjes komen uit !
't Is vandaag geen klas

'k Speel op een gelas
't Is vandaag geen school
'k Speel op een viool !

13. — Keirskén in de lanteirne,
Is mijnheer pastoor niet thuis ?
'k Zou hem geerne spreken
t' Avond in zijn huis :
Ze zeggen dat ik 'n beuleman ben
Ze zeggen dat ik geen Vloms ken.

14. — En dan het overbekende deuntje, dat vooral in het
meikever-seizoen gehoord wordt, bijzonderlijk bij 't opstijgen van
een « preekheer » :

VLIEGE, VLIEGE, MEULEKE !

$\frac{2}{4}$	<i>in ut</i>		5 . 6		5 . 4		3 2		1 3		5 6				
			Vliege		vliege		meu le		ke, Dat		beestje				
			5		4 3 . 2		1 5 . 4		3 3		3 5 . 4		3 3		
			gaat		naar 't Meu le		ke, Langs de		Ransfort straat,		Langs de Meule-				
			3 0		1		2 2		1		2 2				
			straat,		Over de		zokjes,		over de		blokjes,				
			5 . 5		5 . 5		5 3 4		5 4		3 0				
			Onze		Lieve		Vrouw van de kerk		hof		jes.				

15. — Jefke is een groote dief
Hij steelt de belletjes van zijn lief,
Hij gaat er mede slapen,
Valt met zijn gat in de rapen,
Hij lupt, hij lupt, hij lupt,
En valt met zijn gat in nen put.

16. — Hoor, hoe ondeugend en oneerbiedig soms dat kleine
volkje is :

Nieuwejaarskenszoete,
Mijn vader is vol sproeten,
Mijn moeder is een wit konijn
Mag dat nu niet gezongen zijn ?

17. — Hier het overbekende loopliedje :

Loop, loop, loop !
De gardevil is daar ! (3 maal) } bis.
Ik zou niet gaarne loopen !
Voor nen gardevil !
Loop, loop, loop !

18. — Om te eindigen, het « lijfstuk » van kleinen en...
grooten en tevens het strijdlied :

Wijle zijn van Molenbeek, van Molenbeek...
En van de Marollen geen verveed !

Natuurlijk moet men in de volksrijmpjes geen verheven poëzie zoeken, noch edele gedachten. Maar ze zijn zeker een brok uit het werkelijke leven en ze zijn onafscheidbaar van kinderleute en kinderspel.

En wie ongevoelig blijft voor al het mooie uit het kinderleven, — al ware het soms wat grof, omdat het natuurlijk is — die toont weinig liefde voor onze snaaksche jongens en meisjes, die zoo ombewimpeld lucht geven aan hun opbruisende, oorspronkelijke gevoelens.

Ach ! laat ons eens de herinneringen onzer eigene jeugd oprakelen !

AIMÉ DE CORT.

P. S. Aanvullingen, of aanwijzingen uit andere streken, worden dankbaar ingewacht, vooral daar deze studie geschreven is ter vergelijking van wat er in andere gemeenten, nog over dezelfde onderwerpen wordt gehoord.

 BERICHT. — Onze lezers worden beleefd verzocht *vóór einde dezer 7,50 fr.* (abonnementsprijs voor den 2ⁿ jaargang) te storten op onze *postcheckrekening* n^o **87178**, zoo niet zal de postkwijting (bovenstaande bedrag vermeerderd met de inningskosten) eenige dagen daarna aangeboden worden.

De Bestuurder,
MAURITS SACRÉ.

Inhoud van den 1^{en} Jaargang

(Volgens de tiendeelige rangschikking)

BOEKENKENNIS (01).

	BLADZ.
Boekbesprekingen :	47-48, 79-80, 177, 196
Zie ook :	3, 4, 5, 6, 25, 38-39, 71, 72, 100, 102
De Boekdrukker Jozef Sacré (1778-1849), Bijdrage tot de geschiedenis der Aalstersche en Brusselsche Drukkers, door <i>M. Sacré</i>	91-96
Nog over den Boekdrukker Jozef Sacré (1778-1849), door <i>Jan Bernaerts</i>	139-140
De Raadsels in de Nederlandsche Letterkunde, door <i>M. Sacré</i>	113-128, 190-191
Een Prijsuitdeeling in 1777, door <i>Dr J. Muyldermans</i>	197-200

MAATSCHAPPIJLEER (30).

Een Vrijstelling van de St. Antoniusgilde te Brussel voor Nicolaas van Arcle in 1588, door <i>F. De Ridder</i>	193-196
---	---------

STRAFRECHT (343).

Hoe men oudtijds te Merchtem de Kwatongerij beteugelde, door <i>M. Sacré</i>	135-137
---	---------

ONDERWIJS (37).

De Ongeleerdheid te Merchtem, op het einde der XVIII ^e eeuw, door <i>M. Sacré</i>	164
Een Prijsuitdeeling in 1777, door <i>Dr J. Muyldermans</i>	197-200

FOLKLORE (39).

VOLKSGELOOF :

De St.-Maartensviering te Ramsdonk	77-78
De St.-Antoonvereering te Merchtem, door <i>M. Sacré</i>	81-85
De St.-Servaasvereering te Wemmel, door <i>M. Sacré</i>	145
De St.-Luciavereering te Malderen	179

VOLKSLEVEN :

De Folklore in Vlaanderen. Bronnen van echt Volksleven, door <i>Aimé De Cort</i>	107-109
Een Vrijstelling van de St. Antoniusgilde te Brussel voor Nicolaas van Arcle in 1588, door <i>F. De Ridder</i>	193-196
Hoe men oudtijds te Merchtem de Kwatongerij beteugelde, door <i>M. Sacré</i>	135-137
Folklore uit het Kinderleven. Aftelrijmpjes, lachrijmpjes, liedjes, door <i>Aimé De Cort</i>	201-212
De Raadsels in de Nederlandsche Letterkunde, door <i>M. Sacré</i>	113-128, 190-192

VOLKSLITERATUUR :

Nog over Folklore. Het sprookje in de School, door <i>Aimé De Cort</i>	109-111
De Duivelsherberg te Erpe-bij-Aalst, door <i>Ben. Bosman</i>	165-166
Het onvernietbaar Kruisbeeld van Dielegem, door <i>M. Sacré</i>	187
Eene Legende van O.-L.-V. van Affligem, door <i>Ben. Bosman</i>	188-189
Sint Guido zou te Wemmel geboren zijn ?	150 nota
Stichting der parochie Opdorp	179
Huisspreuken bij den Vlaming, door <i>M. Sacré</i>	134

VOLKSKUNDE :

Liederen uit het Land van Zoetendal, door <i>M. Sacré</i>	142-144, 167-168, 192
Het voormalig Dorpstoneel in Brabant, volgens onuitgegeven bewijsstukken, door <i>M. Sacré</i>	3-46
De Rederijkerskamer de « Zuivere Leliebloem » te Brussel, door <i>M. Sacré</i>	129-131
Een Vlaamschgezinde Tooneelschrijver der XVIII ^e eeuw	137-138

LAND- EN TUINBOUW (63).

Bernard Wynhouts, Ord. Præm., Brabantsche
Tuinbouwkundige (1598-1662), door *M. Sacré* 62-64

HORLOGEMAKEN (681).

Antoon- en Jan-Frans Sacré, Wereldberoemde
Horlogemakers der XVIIIe eeuw, door *M. Sacré* 49-54, 160

PLATEN (76).

Wapenschilden der familiën : van Assche (van Grimbergen);
Taye ; van Limburg-Stirum 58, 155
Bedevaartprentje van St. Antoon (Merchtem) 85
Portret van den H. Petrus Van der Slachmolen (Assche) 86

MUZIEK (78).

Vraag (klokkenspel) . 131
Onze Beiaarden. Een oude Vlaamsche Kunst,
door *Aimé De Cort* 132-133
De Beiaardschool te Mechelen, door *Aimé de Cort* 161-163

TOONEELVERTOONINGEN (792).

Het voormalig Dorpstoneel in Brabant, volgens
onuitgegeven bewijsstukken, door *M. Sacré* 3-46
De Rederijkerskamer de « Zuivere Leliebloem »
te Brussel, door *M. Sacré* 129-131
Een Vlaamschgezinde Tooneelschrijver der XVIIIe eeuw 137-138

ZUID- EN NOORD-NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE (830).

De Raadsels in de Nederlandsche Letterkunde,
door *M. Sacré* 113-128, 190-191

- Pastoor Pieter De Vleeschhoudere, Brabantsche Dichter
der XVIIe eeuw, door *M. Sacré* 156-160
Zie ook : 3-46, 129-131, 137-138

GESCHIEDENIS (90).

- De Kerk van Wemmel : De Sint Servaasvereering,
't Kerkgebouw en de Pastoors, door *M. Sacré* 145-155
De Kerk van Malderen : De Parochie, 't Kerkgebouw
en de Pastoors, door *M. Sacré* 178-184
Troepen der Bondgenooten op 't Kasteel van Impde,
ten jare 1709, door *M. Sacré* 185-186
Helden en Heldinnen uit 't Land van Aalst (1790),
door *M. Sacré* 111-112
DIEST. Voorsmaak van 't Fransche Schrikbewind 78
IMPDE (Wolverthem). Huwelijksdispensatiën (1794) 140-141
SINT-MAARTENS-LENNIK. Franschokundig Municipaal best. 141
SINT-PIETERS-JETTE. Vernietiging van een adell. zerk (1797) 163
SINT-STEVENSWOLUWE. De oude Kerkregisters 78

LEVENSBSCHRIJVINGEN (92).

- Navorschingen over Reguliere en Wereldlijke Priesters,
inboorlingen van Assche, door *M. Sacré*,
U. Van Haver, O. S. B., *P. Hildebrand*, F. M. C.,
P. J. Goyens, O. F. M. en *D. J. Delestré*, O. P. 55-61
71-76, 86-90, 97-106
Franc Vanderelst, Pastoor van Buisingen (1743-1792),
door *Kan. Dr J. Muyltermans* 169-177
Zie ook : 38 ; 5 ; 47-48 ; 49-54 ; 160 ; 62-64 ; 91-96 ; 137-138 ;
156-160 ; 182-184

GESLACHTKUNDE (929).

- Genealogie der familie van Mgr J.-B. de Smet,
XVIe Bisschop van Gent (1674-1741), door *M. Sacré* 65-70
Zie ook : 49-54

INHOUD.

F. DE RIDDER, Pr., Een Vrijstelling van de St. Antoniusgilde
te Brussel voor Nicolaas van Arcle in 1588.

Kan. Dr J. MUYLDERMANS, Een Prijsuitdeeling in 1777.

* * * Boekennieuws.

AIMÉ DE CÔRT, Folklore uit het Kinderleven. Aftelrijmpjes,
lachrijmpjes, liedjes.

* * * Inhoud van den 1ⁿ Jaargang.

Wijze van uitgave.

Het Tijdschrift « DE BRABANDER » verschijnt voorloopig in afleveringen van minstens 24 bladz. ; aan iederen jaargang zal een algemeene inhoudstafel worden toegevoegd. 't Samenvoegen van afleveringen wordt voorbehouden.

Alle stukken moeten geteekend zijn ; de namen der inzenders worden desgewenscht geheim gehouden. Elke medewerker is verantwoordelijk voor zijne bijdragen.

Boeken, waarvan het gehalte in verband staat met dit Tijdschrift, worden volgens de gebruikelijke voorwaarden vermeld of besproken.

De 3e en 4e blz. van den omslag wordt voor de Aankondigingsrubriek voorbehouden. Er zal zorg gedragen worden ze steeds door goed befaamde firma's te laten gebruiken.

Leest en verspreidt " De Brabander ,,

Merchtem. — Boekdrukkerij M. Sacré-De Buyst, Korte Ridderstraat, 418.